

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 1/2025

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ	4
Тълкувателно решение № 2/2022 от 20.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2/2022 г., ОСГК, докладчик съдията Гергана Никова	4
Тълкувателно решение № 2/2023 от 21.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2/2023 г., ОСГК, докладчик съдията Бонка Дечева	8
II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ	11
Решение № 7 от 9.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 793/2024 г., III н. о., докладчик председателят Антоанета Данова	11
Решение № 8 от 9.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 707/2024 г., III н. о., докладчик съдията Владимир Астарджиев	14
Решение № 10 от 14.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 804/2024 г., I н. о., докладчик съдията Христина Михова	19
Решение № 12 от 14.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 972/2024 г., III н. о., докладчик съдията Калин Калпакчиев	24
Решение № 14 от 15.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 1015/2024 г., II н. о., докладчик съдията Милена Панева	37
Решение № 20 от 20.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 969/2024 г., I н. о., докладчик съдията Валя Рушанова	41
Решение № 35 от 27.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 724/2024 г., III н. о., докладчик съдията Красимира Медарова	49
III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ	53
Решение № 2 от 3.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 827/2024 г., IV г. о., докладчик председателят Веска Райчева	53
Решение № 4 от 8.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4862/2023 г., I г. о., докладчик съдията Диана Коледжикова	57
Решение № 10 от 13.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 19/2024 г., IV г. о., докладчик председателят Владимир Йорданов	60
Решение № 13 от 14.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 50/2024 г., IV г. о., докладчик съдията Мария Христова	65
Решение № 15 от 16.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 368/2024 г., III г. о., докладчик съдията Николай Иванов	70
Решение № 16 от 16.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 2331/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Хрипсима Мъгърдичян	74
Решение № 17 от 20.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 3687/2023 г., III г. о., докладчик съдията Таня Орешарова	79

Решение № 18 от 21.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4857/2022 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова.....	84
Решение № 19 от 21.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4830/2023 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева	91
Решение № 21 от 22.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4734/2023 г., III г. о., докладчик съдията Даниела Стоянова	96
Решение № 25 от 23.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4455/2023 г., III г. о., докладчик съдията Маргарита Георгиева	104
Решение № 27 от 23.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 217/2024 г., III г. о., докладчик съдията Филип Владимиров	107
Решение № 29 от 27.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4032/2023 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов.....	111
Решение № 35 от 28.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 5001/2023 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева.....	114
Решение № 38 от 29.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 1331/2024 г., II г. о., докладчик съдията Здравка Първанова	130
Решение № 40 от 30.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4329/2022 г., III г. о., докладчик съдията Любка Андонова	133
IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ.....	140
Решение № 13 от 16.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2513/2022 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова.....	140
Решение № 16 от 16.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 1990/2023 г., II т. о., докладчик председателят Костадинка Недкова	146
Решение № 32 от 28.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 725/2023 г., I т. о., докладчик съдията Красимир Машев	150
Решение № 35 от 29.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 1585/2023 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова	160

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ

1.Тълкувателно решение № 2/2022 от 20.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2/2022 г., ОСГК, докладчик съдията Гергана Никова

Тълкувателно дело № 2/2022 г. на Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС е образувано с разпореждане на Председателя на Върховния касационен съд от 19.10.2022 г. по предложение, направено на основание чл. 292 ГПК с Определение № 96 от 09.06.2022 г. по гр. д. № 4571/2021 г. от състав на Второ гражданско отделение на ВКС по следния въпрос:

„Когато недвижим имот, придобит по време на брака при действието на Семейния кодекс от 2009 г., е заплатен със средства от влог на единия съпруг, за да се счита оборена презумпцията за съвместен принос, необходимо ли е да се доказва на какво основание са придобити паричните суми по този влог?“

По този въпрос е формирана противоречива съдебна практика на състави на Върховния касационен съд, както следва:

Според една група решения, когато недвижимият имот е придобит при действието на СК от 2009 г. със средства от влог на единия съпруг, презумпцията за съвместен принос е опровергана, като съпругът титуляр на влога следва да докаже единствено качеството си на влогодател. Върху другия съпруг се възлага тежестта да докаже, че е влагал средства и има принос при набиране на влога; ако той не проведе доказването си, ще се приеме, че е налице трансформация на лично имущество на съпруга-титуляр на влога в придобитото недвижимо имущество, а ако проведе това доказване, искът за трансформация ще бъде изцяло или частично отхвърлен.

Според друга група решения уредбата на семейните отношения в семейните кодекси от 1968 г., 1985 г. и 2009 г. почива на общи принципи, които са в основата на съпружеската имуществена общност (СИО); разликата в режима на влоговете по трите семейни кодекса са само редакционни - поради стремежа за постигане на правно съвършенство, но не и по същество. Паричните влогове са лично имущество, но не и това, което е придобито с тях. Придобитото се включва в СИО и по отношение на него намира приложение презумпцията за съвместен принос. При иск за трансформация съпругът-титуляр на влога трябва да докаже, че средствата по този влог имат личен характер, за да опровергае презумпцията за съвместен принос.

Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС намира следното:

Поставеният за тълкуване въпрос е по приложението на чл. 23 от действащия Семейен кодекс от 2009 г., регламентиращ пълното и частично преобразуване (трансформация) на лично имущество при приложим законов режим на общност в имуществените отношения между съпрузите.

Отговорът на въпроса е предпоставен на първо място от изясняването на съотношението между оборване на презумпцията за съвместен принос по чл. 21, ал. 4 СК и трансформацията на лично имущество по чл. 23 СК.

Следва да се обърне внимание на съдилищата, че, макар и двата правни института да имат за последица изключването на съпружеската имуществена общност, те са различни един от друг и в практиката следва ясно да бъдат разграничавани, като да не се допуска смесване помежду им.

Разпоредбата на чл. 21, ал. 2 СК, без да ги изброява изчерпателно, посочва възможните форми на съвместен принос, обособени в две групи: пряк материален принос (изразен във влагането на средства от трудова или друга дейност, както и личен труд) и косвено съдействие за придобиването на имуществото (грижи за децата и работа в домакинството). Оборването на презумпцията за съвместен принос изисква пълно доказване от единия съпруг на липсата на принос от страна на другия. Предмет на доказване в този случай е

именно пълната липса на принос във всичките му възможни форми, посочени в чл. 21, ал. 2 СК и зачитащи всяка грижа за благополучието на семейството в съответствие с правилото на чл. 17 СК. Процесуалното средство за защита е предявяването на отрицателен установителен иск или възражение в срока за отговор на исковата молба (респ. – в срока по чл. 342 ГПК в особеното исково производство за съдебна делба), основани на твърдения за обстоятелства, въз основа на които да се направи извод, че другият съпруг няма никакъв принос за придобиването на конкретния материален обект. Доколкото разпоредбата на чл. 21, ал. 1 СК изисква съвместен, но не и равен принос, успешният изход от спора по чл. 21, ал. 4 СК възлага в тежест на съответния съпруг да докаже, че другият е бил напълно дезинтересиран от живота на семейството – било по причини от субективен характер (включително фактическа раздяла, изтърпяване на наказание лишаване от свобода), било по обективни причини не е имал доходи и не се е грижил за децата и домакинството.

Трансформацията по чл. 23 СК също изключва възникването на СИО, но не по причини, свързани с личността и поведението на другия съпруг, а поради законодателното решение в областта на семейното право да бъде регламентиран частен случай на общата забрана на неоснователното обогатяване и за да се избегне превръщането на брака в своеобразен придобивен способ за другия съпруг. Уредената в чл. 23 СК трансформация на лично имущество е самостоятелно основание за възникване на лично притежание, наред с посочените в чл. 22 СК. Новопридобитото става лично по силата на закона. За него презумпцията за съвместен принос изобщо не действа, поради което обосноваването на лично притежание не преминава през оборването ѝ. Съпругът, който твърди, че е титуляр на конкретно вещно право поради трансформация, трябва да докаже произхода на средствата, вложени в придобиването, за да се приеме, че то представлява преобразуване на негово лично имущество. Процесуалното средство за защита е предявяването на положителен установителен иск за титулярството на съответното вещно право (заявен като първоначален, насрещен или инцидентен установителен) или възражение в срока за отговор на исковата молба (респ. – в срока по чл. 342 ГПК в особеното исково производство за съдебна делба), основани на твърдения, че претендиращият съпруг е вложил средства от свое лично имущество за придобиването на конкретния материален обект. С оглед разпоредбата на чл. 154 ГПК, успешният изход от този спор е предпоставен от пълно главно доказване от страна на претендиращия съпруг, че е вложил свое лично имущество в конкретното придобиване. Ирелевантен е и не се изследва приносът на другия съпруг по смисъла на това понятие, произтичащ от разпоредбата на чл. 21, ал. 2 СК.

Допустимо е в рамките на едно производство исковете по чл. 23 СК и по чл. 21, ал. 4 СК да бъдат съединени за общо разглеждане – при условията на евентуалност (когато се твърди, че е налице пълна трансформация, а при отсъствието на такава – придобиване в лична собственост поради пълна липса на принос на другия съпруг) или кумулативност (когато се твърди наличие на трансформация на лично имущество за част от вещта, а за останалата част – придобиване в лична собственост поради пълната липса на принос на другия съпруг).

Отговорът на поставения за тълкуване въпрос изисква на следващо място да се изясни какъв е обхватът на личното имущество, по отношение на което законът признава възможност да претърпи трансформация по смисъла на чл. 23 СК.

При действието на СК от 2009 г. законовият режим на общност съчетава в себе си съпружеска общност върху вещни права и разделност върху други вещни и/или имуществени права, които остават лични. В чл. 22 СК, в израз на правната симетрия спрямо разпоредбата на чл. 21, ал. 1 СК, са посочени само вещните права, които представляват лично имущество на съпрузите. Освен вещните права по чл. 22 СК, индивидуално притежание на съпрузите са и други имуществени права: както

придобитите преди сключването на брака права, различни от вещните, така и придобитите по време на брака вземания с различен произход (възнагражденията и обезщетенията по трудови и служебни правоотношения, членствени права, авторски възнаграждения и др.). Лични на съответния съпруг-титляр са и паричните влогове, последица от което е възможността еднолично и свободно да се разпорежда с набраните по влоговете си средства.

Съгласно чл. 23, ал. 1 СК „Лични са вещните права, придобити по време на брака изцяло с лично имущество.”. Според буквалния прочит на нормата трансформацията на лично имущество се допуска във всички случаи – за всяко имуществено субективно право, което е индивидуално притежание. Подобно тълкуване обаче би имало за последица изпразване от съдържание на съпружеската имуществена общност, която би останала с изключително ограничено приложно поле. Буквалното тълкуване на разпоредбата е в противоречие с мотивите към проекта на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (обн., ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 21.12.2010 г.), одобрени с Решение № 486 от 12.07.2010 г. на Министерския съвет на Република България, съгласно които „...ако се преобразуват правата, придобити по време на брака (предимно трудови възнаграждения и други вземания на съпрузите), ще се окаже, че всичко, което някой от съпрузите купи с тези свои доходи, ще е негово лично имущество. Следователно нищо не остава в съпружеската имуществена общност и това налага промяната в разпоредбата.”. Съобразно предложената и приета на първо четене в пленарното заседание на 41-то Народно събрание, проведено на 30.09.2010 г., нова редакция, разпоредбата на чл. 23, ал. 1 СК е гласяла „Лични са вещните права, придобити по време на брака изцяло с лично имущество по чл. 22, ал. 1”. След проведените между първо и второ четене на законопроекта обсъждания в Комисията по правни въпроси към Народното събрание, предложената редакция на чл. 23, ал. 1 СК е претърпяла промяна, като понастоящем гласи: „Лични са вещните права, придобити по време на брака изцяло с лично имущество”. От обсъжданията в Комисията по правни въпроси се установява, че предложената от вносителя редакция е изменена (отпаднал е текстът „...по чл. 22, ал. 1”) по съображения, че трансформацията следва да е възможна също и за имуществата по чл. 22, ал. 2 („Лични са движимите вещи, придобити от единия съпруг по време на брака, които му служат за обикновено лично ползване, за упражняване на професия или на занаят.“) и по чл. 22, ал. 3 СК („Лични са вещните права, придобити от съпруг - едноличен търговец, по време на брака за упражняване на търговската му дейност и включени в неговото предприятие“).

Изложеното налага извод, че, пристъпвайки към изменение на първоначалния текст на чл. 23, ал. 1 СК, законодателят е обективирал волята си със сега действащата редакция на разпоредбата да се ограничи възможността за трансформиране на лично имущество, като преобразуването не се допуска за всякакво лично имущество на съпрузите. По тази причина, макар паричните влогове да са лични на съпруга-титляр, плащането на цената за придобиването на вещно право със средства от паричен влог не е достатъчно, за да се формира извод за доказана трансформация по чл. 23 СК. Такава би била налице, ако постъпленията по влога са формирани в резултат от осребряването на имущество, за което законът допуска преобразуване.

Несъмнено в обхвата на подлежащото на трансформиране лично имущество попадат вещните права по чл. 22, ал. 1 СК. Основанието за изключването на вещните права, придобити преди брака, от обхвата на СИО е изначалната невъзможност другият съпруг да има принос в придобиването им. Това изцяло важи и за другите имуществени права, придобити преди брака, поради което и те са годно средство за трансформация по чл. 23 СК. В този смисъл са и мотивите на вносителя на проекта на ЗИДСК (ДВ, бр. 100 от 21.12.2010 г.).

Основанието за изключването на вещните права, придобити по наследство (включително при частно завещателно разпореждане) или по дарение, от обхвата на СИО е строго

личният характер на придобиването при отсъствието на задължение за насрещна престация от наследника и надарения. Възможни са и други източници на средства със сходен характер (без изброяването да е изчерпателно такива например са средствата, придобити като награди, печалби от лотария, обезщетения за неимуществени вреди в резултат от претърпяно непозволено увреждане и други съобразно специфичните обстоятелства по конкретните правни спорове), по отношение на които също следва да се признае възможността да послужат за придобиване на вещни права извън обхвата на СИО. Законодателят е преценил, че трансформация е допустима и за вещните права по чл. 22, ал. 1, изр. 2 СК, придобити по реда на чл. 505, ал. 1 и ал. 2 ГПК срещу заплащане по сметка на съдебния изпълнител равностойността на дела на съпруга-длъжник от общата вещ, без при това да се изследва какъв е бил произходът на средствата, внесени от съпруганедлъжник по сметка на съдебния изпълнител. На още по-голямо основание трансформацията е допустима и за вещните права, по отношение на които с влязло в сила решение по иск по чл. 21, ал. 4 СК е признато за установено, че другият съпруг няма принос в придобиването им.

Относно имуществата по чл. 22, ал. 2 и ал. 3 СК, съдържанието на дискусиите в Комисията по правни въпроси на 41-то Народно събрание свидетелства за разбирането, че следва да бъде защитен личният характер на придобитото. Застъпените становища обаче не засягат и в този смисъл не дават отговор на въпроса дали трансформирането е възможно само в хипотези, когато и новопридобитото имущество запазва предназначението на послужилото за придобиването му имущество (за обикновено лично ползване, за упражняване на професия или на занаят – по ал. 2; за упражняване на търговската дейност и включени в търговското предприятие на съпруга-титуляр на отчужденото имущество – по ал. 3) или трансформирането е възможно и в хипотези, когато новопридобитото имущество няма предназначение по чл. 22, ал. 2 или ал. 3 СК. Отговорът на този въпрос следва да бъде изведен по пътя на историческото тълкуване.

При действието на СК от 1985 г. правилото относно трансформацията не е намирало приложение по отношение на вещите за обикновено лично ползване или за упражняване на професия. Обяснението е в основанието, поради което законодателят ги е обявил за лична собственост – единствено поради тяхното предназначение с оглед което съпругът, на когото те служат, да може да ги ползва и да се разпорежда с тях според своето усмотрение. Подходът на законодателя е същия и при въвеждането на правилата по чл. 22, ал. 2 и ал. 3 СК, като критерият, според който вещите по чл. 22, ал. 2 и ал. 3 СК са обявени за лично имущество отново е предназначението им. С оглед общия принцип, на който почиват чл. 20, ал. 2 СК от 1985 г. (отм.) и чл. 22, ал. 2 и ал. 3 СК, както и при съобразяване начина, по който е протекъл нормотворческия процес при изменението на чл. 23, ал. 1 СК, налага се извод, че волята на законодателя не надхвърля последицата при преобразуване на вещи по чл. 22, ал. 2 СК новопридобитото да запази личен характер само в хипотези, когато и то служи за обикновено лично ползване, за упражняване на професия или занаят, като аналогичен е отговорът и на въпроса възможно ли е преобразуване на вещни права по чл. 22, ал. 3 СК - същите ще запазят личен характер само в хипотези, когато и новопридобитото имущество служи за упражняване на търговската дейност с включване в търговското предприятие на съпруга-титуляр на отчужденото имущество. Относно доходите, реализирани от търговска дейност, недопустимостта те да подлежат на трансформация произтича и от необходимостта законът да урежда аналогични последици при сходни предпоставки.

Трансформацията на доходи, реализирани от търговска дейност (т. е. признаване на лична собственост за вещни права, които съпругът едноличен търговец е придобил без да са предназначени за упражняване на търговската му дейност и без да са включени в търговското му предприятие), би поставило съпруг-едноличен търговец в неоправдано привилегировано положение спрямо лицата, които не са регистрирани като еднолични

търговци, доколкото бихме се изправили пред последицата придобитите вещни права чрез доходи от трудови, служебни или извънтрудови правоотношения да представляват СИО, а вещни права, които не попадат в приложното поле на чл. 22, ал. 3 СК, и които са придобити чрез доходи от търговска дейност, да бъдат индивидуална собственост. Не е налице основателна причина, която да наложи такъв тип диференциация на доходите от различни дейности с оглед възможностите за трансформация.

Ето защо, когато възмездно придобитите вещи и вещни права с реализирани средства от вещи за упражняване на професия или със средства от търговска дейност нямат предназначението, посочено в чл. 22, ал. 2 и ал. 3 СК, те не са лично имущество на титуляря.

Изложеното налага да се приеме, че при приложим за имуществените отношения между съпрузите режим по чл. 18, ал. 1, т. 1 СК не е достатъчно плащането на цената на недвижим имот по време на брака да е извършено от личен влог на единия съпруг, за да се приеме за доказано, че е осъществена трансформация в полза на съпруга-титуляр на вземането по влога. На влог обичайно се съхраняват както средства, влагането на които би съставлявало проявна форма на материален принос по смисъла на чл. 21, ал. 2 СК (а именно: получени от трудово възнаграждение за положен труд по трудово или служебно правоотношение, доходи от упражняване на свободна професия, занаят или търговска дейност, включително като едноличен търговец, съдружник или акционер в търговско дружество и др., приходи от продажбата на имущество, придобито и притежавано от съпрузите в режим на СИО), а така също и средствата, получени от продажбата на лично имущество по чл. 22, ал. 1 СК. Само влагането на последните ще има за последица осъществена трансформация по чл. 23 СК, защото характерът на собствеността върху вещите е функция на средствата, чрез които са придобити. При спор за собствеността на придобитото в тежест на претендиращия, че е индивидуален собственик на вещта, е да установи, че средствата по влога имат произход от лично имущество по чл. 22, ал. 1 СК. Различен от иска по чл. 23 СК е уреденият с чл. 21, ал. 4 СК способ за защита на претендиращ индивидуална собственост съпруг, при упражняването на който в тежест на този съпруг е да проведе пълно доказване, че липсва принос от страна на другия във всичките му, неизчерпателно изброени в чл. 21, ал. 2 СК, проявни форми.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд на Република България

РЕШИ:

Когато недвижим имот, придобит по време на брака при действието на Семейния кодекс от 2009 г., е заплатен със средства от влог на единия съпруг при приложим за имуществените отношения между съпрузите режим по чл. 18, ал. 1, т. 1 СК, счита се, че имотът е съпружеска имуществена общност, освен ако бъде установено, че е лично имущество. При спор за собствеността съпругът-титуляр на влога носи тежестта на доказване относно фактите, установяващи придобиване чрез трансформация на лично имущество по чл. 22, ал. 1 СК или фактите, оборващи презумпцията по чл. 21, ал. 3 СК.

2. Тълкувателно решение № 2/2023 от 21.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2/2023 г., ОСГК, докладчик съдията Бонка Дечева

Тълкувателно дело № 2/2023 г. на ОСГК на ВКС е образувано с разпореждане от 28.07.2023 г. на Председателя на Върховния касационен съд по предложение на състав на второ гражданско отделение на ВКС, направено с определение № 50042 от 06.06.2023 г., постановено по гр. д. № 3267/2022 г. на основание чл. 292 ГПК, по въпроса:

„Нищожно ли е на основание чл. 42, б. „в“ ЗН завещание, което е направено

както заради вече положени грижи за завещателя, така и с оглед на бъдещи грижи, които ще бъдат полагани за него до края на живота му; може ли в такъв случай, при тълкуване волята на завещателя, да се приеме, че единственият мотив за съставяне на завещанието противоречи на закона, тъй като нарушава принципа за безвъзмездност на завещателното разпореждане?“

По този въпрос е формирана противоречива съдебна практика на състави на Върховния касационен съд, както следва:

Според една група решения, завещанието е едностранен акт на безвъзмездно разпореждане с имущество за след смъртта, мотивите на който имат важно значение за разкриване волята на завещателя и за преценка дали разпореждането е действително. Мотивите, изразени в завещанието, са елемент от него и разкриват моралния интерес на завещателя от съставянето му. Завещанието може да е обусловено от няколко свързани или отделни мотива, които заедно предопределят волята на завещателя. Разпоредбата на чл. 42, б. „в“ ЗН предвижда нищожност на завещателното разпореждане, само когато то или единственият мотив, изразен в него, поради който е направено, са противни на закона, на обществения ред и на добрите нрави. Ако в завещанието са изразени няколко мотива, то е достатъчно един от тях да съответства на закона и морала, за да породи завещанието действие. Пороците в нерешаващите, допълнителни мотиви не се отразяват на действителността на завещанието. Затова в тази група решения се приема, че когато в завещанието, наред с благодарствен мотив за положени добри грижи към завещателя, е изразено и очакване за в бъдеще тези грижи да продължават, това не означава, че завещанието има възмезден характер и че по тази причина противоречи на закона, съответно, че е нищожно на основание чл. 42, б. „в“ ЗН.

В противен смисъл са друга група решения, според които очакванията на завещателя за „доглеждане“ или и за бъдеща възмездна престация (полагане на грижи за в бъдеще, след съставяне на завещанието), води до нищожност на завещанието, тъй като наличието на подобен мотив противоречи на безвъзмездния му характер. В този случай то не се определя като едностранен безвъзмезден акт.

Общото събрание на гражданската колегия на ВКС намира за правилно първото становище поради следното:

Приема се в практиката на ВКС, че завещателното разпореждане е нищожно, когато единственият мотив на завещателя е да се вмени задължение на бенефициента да го гледа и издържа до края на живота му, тъй като се нарушава принципът за безвъзмездност. Приема се също така, че завещание, направено в знак на благодарност за полагани в момента или за положени до съставяне на завещанието грижи, не е нищожно, ако в него не са употребени думи и изрази, които да сочат, че с разпореждането завещателят е вменил задължения за бъдеще време, които да имат материален израз. Посочва се, че благодарността на завещателя не трябва да се възприема като осигуряване на материален еквивалент за този, който е полагал грижи за завещателя, а следва да се преценява като мотив за изготвяне на завещанието.

Съгласно чл. 26, ал. 1, пр. последно от Закона за задълженията и договорите /ЗЗД/, сделките с неоткрито наследство са нищожни, но законодателят е предвидил изключение от това правило в Закона за наследството /ЗН/, уреждайки завещанието като едностранна сделка, с която завещателят се разпорежда със свое имущество в полза на друго лице или лица за след смъртта си. Като едностранна сделка, то не обвързва юридически бенефициента, който може и да не приеме наследството по завещанието. Не обвързва и завещателя, който винаги може да отмени завещанието. Завещанието е безадресна сделка, която не изисква приемане от насрещна страна – ползващият се от завещанието може изобщо да не знае за него или да продължи да се грижи за завещателя и след отмяна на завещанието. В доктрината и съдебната практика завещанието се определя като безвъзмездна сделка, защото не е акт на насрещно възмездяване на получено, не

предполага авансиране на имуществена облага на завещателя или еквивалент на такава. При завещанието като едностранна сделка, за разлика от договорите, няма размяна на блага между две страни, няма насрещна престация, а само едната страна предоставя облага. Тъй като в гражданското право няма принуда, не може с изявление на едно лице да се създаде задължение на друго - завещателят не може да задължи друго лице, без то да е изявило воля да се обвърже. Следователно завещанието като едностранна сделка не обвързва лицето, посочено в него като бенефициент, да приеме или да извърши нещо и не ограничава неговата свобода.

Изложеното не изключва възможността завещанието да е направено с благодарствен мотив. При завещанието мотивът – причината, която е накарала завещателя да състави завещанието, е основанието на тези сделки. Мотивите, изразени в завещанието, разкриват моралния интерес на завещателя от съставяне на завещанието, неговите цели и подбуди и могат да са различни - да се отблагодари, да се възнагради, да се въздаде справедливост, да се поощри, да се прояви щедрост, да се осигури нуждаещият се, да се накаже безотговорният. Във всеки отделен случай мотивът на завещанието произтича от конкретните условия на живот и отразява моралните и материални потребности на личността на

завещателя. Законът – чл. 42, б. „в“, чл. 43, ал. 1, б. “б“ ЗН, придава правно значение на мотива, изложен в съдържанието на завещанието за действителността на тази сделка. Мотивът има значение при тълкуване волята на завещателя, само ако е изразен в съдържанието на завещанието. За други мотиви, освен изразените в него, не може да се съди по предполагаема воля на завещателя. Мотив, който противоречи на закона или на морала, но не е изразен в съдържанието му, не води до нищожност на завещанието. До нищожност на завещанието може да доведе само мотив, който противоречи на закона, на обществения ред и на добрите нрави - чл. 42, буква „в“, предложение първо ЗН. Наличието на благодарствен мотив и на очакване за грижи и добро отношение и в бъдеще, изразени в съдържанието на завещанието, не дава достатъчно основание да се приеме, че завещанието е добило възмезден характер.

Поради това, че завещанието поражда действие след смъртта на завещателя, волята му следва да се тълкува преимуществено в полза на това завещанието да породи действие. Противното означава да се отрече последната воля на завещателя. Несъщественото съдържание, това което не е мотивирало завещателя да се разпорежи за след смъртта си, не следва да води до недействителност на завещанието. Волята на законодателя е завещанието да породи действие, ако в него има няколко мотива, но поне един от тях не противоречи на закона и добрите нрави.

Поставеният за тълкуване въпрос предполага най-малко два мотива: благодарственият мотив – положените грижи за съставяне на завещанието и кумулативно - мотив за бъдещи грижи. Поради наличие на благодарствен мотив, дори да е изразено очакване за бъдещи грижи, завещанието е действително, защото е обусловено от поне два мотива, които заедно предопределят волята на завещателя. Разпоредбата на чл. 42, б. „в“ ЗН предвижда нищожност на завещателното разпореждане, когато то или единственият мотив, поради който е направено, са противни на закона, на обществения ред и на добрите нрави. Мотивът, поради който е съставено завещанието, да е противен на закона и на обществения ред, означава да противоречи на императивна правна норма. Очакването на завещателя лицето, на което е завещал цялото си имущество, дробна част от него или отделна вещ, да се грижи за него и/или да му помага, не е в противоречие със закона. Това очакване не създава право на завещателя да иска реално изпълнение. Неприложим е и редът за разваляне на договорите - при нереализиране на очакваното, завещателят може винаги да отмени завещанието, за което посоченото в завещанието лице може да не узнае. Затова завещание с такъв мотив не е договор с неоткрито наследство. Завещание с изразен мотив за очакване наред с полаганите грижи да се полагат такива и за в бъдеще, не

противоречи и на добрите нрави, разглеждани като морално-етични възгледи и правила за поведение, които се споделят от по-голяма част от обществото.

Следователно, ако в завещанието са изразени няколко мотива, то е достатъчно един от тях да съответства на закона и морала, за да породи завещанието действие. Пороците в нерешаващите, допълнителни мотиви не се отразяват на действителността на завещанието. Затова, когато в завещанието, наред с благодарствен мотив за положени грижи към завещателя, е изразено и очакване за в бъдеще тези грижи да продължават, това не означава, че завещанието има възмезден характер, и че по тази причина противоречи на закона, съответно, че е нищожно на основание чл. 42, б. „в“ ЗН.

По изложените съображения, Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд на Република България

РЕШИ:

Завещание, което е направено както заради вече положени грижи за завещателя, така и с оглед на бъдещи грижи, които ще бъдат полагани за него до края на живота му, не е нищожно на основание чл. 42, б. „в“ ЗН. В такъв случай при тълкуване волята на завещателя не може да се приеме, че е налице единствен мотив за съставяне на завещанието, който противоречи на закона поради нарушаване принципа за безвъзмездност на завещателното разпореждане.

II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ

3. За изпълнение на наказанието се прилага правото на изпълняващата държава - чл. 17, т. 1 от Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година, изм. с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26.02.2009 г., чиито изисквания са били въведени ЗПИИСАННЛСМВЛС. Ето защо, дори в издаващата държава, първоначалният режим на изтърпяване на наказанието, наложено на осъдения да е бил променен в по-лек, то този факт е ирелевантен и не може да бъде отчитан при определянето му в изпълняващата държава.

чл. 57, ал. 1, т. 2 б. "а" ЗИНЗС

Решение № 7 от 9.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 793/2024 г., III н. о., докладчик председателят Антоанета Данова

Производството е по реда на глава Тридесет и трета от НПК.

Образувано е по искане /наименувано жалба/, депозирано от осъдения А. С. С., за възобновяване на наказателното производство по чнд №129/2024 г. по описа на Окръжен съд- Търговище, на основание чл.422 ал.1 т.5 от НПК.

В искането се твърди, че решението по посоченото по-горе наказателно дело е постановено от незаконен състав, тъй като е разгледано еднолично- от един съдия, вместо от състав с трима съдебни заседатели, че неправилно е определен първоначалния режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода на „строг“, при положение, че в Кралство Нидерландия режимът е бил заменен от „строг“ на „общ“; както и, че съдът незаконосъобразно е отказал да приспадне от срока на наказанието лишаване от свобода работните дни, положени от осъдения на територията на издаващата държава. Моли се да бъде възобновено наказателното производство по посоченото по-горе частно наказателно дело.

В съдебното заседание пред Върховния касационен съд служебно назначеният защитник на осъдения- адв.Г. моли да бъде уважено искането за възобновяване по изложените в

него съображения.

Представителят на Върховната касационна прокуратура изразява становище за неоснователност на направеното искане, поради липса на допуснати от ОС-Търговище процесуални нарушения, липса на незаконен състав и липса на противоречие на постановеното решение с ТР №3/2013 г. на ОСНК. Счита, че съдът е изпълнил коректно дадените от ВКС указания по н.д. №1176/2013 г., като е изследвал обстоятелствата дали следва да бъдат зачетени отработените дни от осъдения в Нидерландия и е взел правилно решение, съобразно отговора, получен от нидерландските власти. Първоначалният режим на изтърпяване на останалата част от наказанието лишаване от свобода е определен в съгласие със закона. Предлага искането за възобновяване на наказателното дело да бъде оставено без уважение.

В последната си дума осъденият А. С. моли делото да бъде възобновено само в частта относно определения режим и работните дни.

Върховният касационен съд, след като обсъди релевираните в искането доводи, становището на страните от съдебното заседание и в пределите на правомощията си, намери следното:

С решение №122 от 15.06.2023 г., постановено по чнд №170/2023 г., ОС-Търговище е признал и приел за изпълнение решение №02-810573-17 от 15.11.2018 г. от съд Зееланд-Вест-Брабант, Кралство Нидерландия, влязло в сила на 11.03.2021 г., с което на А. С. С. за престъпление по чл.288 и чл.287 от НК на Кралство Нидерландия е наложено наказание лишаване от свобода за срок от 6205 дни седемнадесет години/. Престъплението е квалифицирано по чл.199 ал.2 т.2 във вр.с чл.198 ал.1 във вр.с чл.20 ал.2 от НК на Р.България. На основание чл.13 ал.3 от ЗПИИСАННЛСМВЛС е определен същия размер на наказанието лишаване от свобода – 17 години, което да се изтърпи при първоначален „строг“ режим, на основание чл.57 ал.1 т.2 б.„а“ от ЗИНЗС. На основание чл.59 ал.1 от НК и чл.12 ал.9 от ЗПИИСАННЛСМВЛС е зачетено изцяло времето на изтърпяната част от наказанието и временното задържане на А. С. в размер на 2035 дни, както следва: от 03.08.2017 г. до 05.08.2017 г., за който период е бил задържан в/държава/ с цел предаване на Кралство Нидерландия; времето от 15.08.2017 г. до 28.02.2023 г., от когато лицето е в затвор в Нидерландия и времето от 28.02.2023 г. до фактическото му предаване на българските власти.

Решението не е било атакувано пред Варненски апелативен съд.

По искане за възобновяване на чнд №170/2023 г. на ОС-Търговище на основание чл.422 ал.1 т.5, депозирано от осъдения А. С., е било образувано н.д. №1176/2023 г. по описа на второ н.о. на ВКС, който с решение №159 от 11.03.2024 г. е възобновил наказателното производство по посоченото по-горе дело, отменил е решение №122 от 15.06.2023 г. и е върнал делото за ново разглеждане на първоинстанционния съд от друг съдебен състав от стадия на съдебното заседание.

След връщане на делото за ново разглеждане, в ОС-Търговище е било образувано чнд №129/2024 г., приключило с решение №70 от 13.05.2024 г., с което е било признато и прието за изпълнение решение №02-810573-17 от 15.11.2018 г. от съд Зееланд-Вест-Брабант, Кралство Нидерландия, влязло в сила на 11.03.2021 г., с което на А. С. С. за престъпление по чл.288 и чл.287 от НК на Кралство Нидерландия е наложено наказание лишаване от свобода за срок от 6205 дни /седемнадесет години/.

С решението престъплението, извършено от А. С. е квалифицирано по чл.199 ал.2 т.2 във вр.с чл.198 ал.1 във вр.с чл.20 ал.2 от НК на Р.България.

На основание чл.13 ал.3 от ЗПИИСАННЛСМВЛС е определен същия размер на наказанието „лишаване от свобода в размер на седемнадесет години“, което да се изтърпи при първоначален „строг“ режим, на основание чл.57 ал.1 т.2 б.„а“ от ЗИНЗС.

На основание чл.59 ал.1 от НК и чл.12 ал.9 от ЗПИИСАННЛСМВЛС е зачетено изцяло времето на изтърпяната част от наказанието и временното задържане на А. С. в размер на

2035 дни, както следва: от 03.08.2017 г. до 05.08.2017 г., за който период е бил задържан в /държава/ с цел предаване на Кралство Нидерландия; времето от 15.08.2017 г. до 28.02.2023 г., от когото лицето е в затвор в Нидерландия.

Приспадната е и изтърпяната част от наказанието след трансфера на А. С. в Р.България от 22.08.2023 г. до 22.03.2024 г., както и времето, през което спрямо него е била взета мярка за неотклонение „задържане под стража“, считано от 22.03.2024 г.

По постъпило предложение от Окръжна прокуратура- Търговище, на основание чл.414 ал.1 т.1 от НПК, с определение от 05.07.2024 г. е било допуснато тълкуване на решение №70 от 13.05.2024 г., постановено по чнд №129/2024 г. на ОС-Търговище, като е прието диспозитива му в частта относно приспадането да се чете:

На основание чл.59 ал.1 от НК и чл.12 ал.9 от ЗПИИСАННЛСМВЛС зачита:

- времето на изтърпяната част от наказанието и временно задържане на осъдения А. С. от определеното наказание лишаване от свобода в размер на 2035 дни, както следва: от 03.08.2017 г. до 15.08.2017 г., за който период е бил задържан в /държава/ с цел предаване на Нидерландия, както и времето от 15.08.2017 г. до 28.02.2023 г., през което време лицето е изтърпявало наказанието в затвор в Нидерландия;
- изтърпяната част от наказанието в Нидерландия от 28.02.2023 г. до фактическото му предаване в Р.България на 22.08.2023 г.;
- периода на изтърпяното наказание след трансфера му в Р.България от 22.08.2023 г. до 22.03.2024 г.;
- времето, през което спрямо С. е била взета мярка за неотклонение „задържане под стража“, считано от 22.03.2024 г.

Искането за възобновяване на наказателното дело е процесуално допустимо, тъй като е подадено от лице, попадащо в кръга на лицата по чл.420 ал.2 от НПК и е срещу влязъл в сила съдебен акт от визираните по чл.419 ал.1 от НПК. Подадено е в срока по чл.421 ал.3 от НПК.

Разгледано по същество искането е НЕОСНОВАТЕЛНО .

Не са налице основания за възобновяване на делото.

Съдебният акт, чието възобновяване се иска, не е постановен от незаконен състав. В настоящият случай се възразява срещу състава на съда, като се твърди, че той е бил незаконосъобразно определен на едноличен. Това оплакване не може да бъде възприето, тъй като съгласно чл.12 ал.3 от ЗПИИСАННЛСМВЛС съдът разглежда делото еднолично със задължително участие на прокурор и при призоваване на осъденото лице. С оглед посочения законов регламент не се констатира съдебната инстанция да е допуснала съществено процесуално нарушение от категорията на абсолютните, свързана с разглеждане на производството от незаконен състав.

На следващо място, още с решението на ВКС по н.д. №1176/2023 г. по описа на второ н.о., с което производството по чнд №170/2023 г. на ОС-Търговище е било възобновено и делото върнато на същия съд за ново разглеждане, въпросът с вида на първоначалния режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода от 17 години е бил окончателно решен. На стр.3 от решението на ВКС е взето отношение за причината, поради която първоначалния режим на изпълнение на наказанието на осъдения не може да бъде по-лек от строг. В допълнение единствено е необходимо да се посочи, че за изпълнение на наказанието се прилага правото на изпълняващата държава- чл.17 т.1 от Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година, изм. с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26.02.2009 г., чиито изисквания са били въведени ЗПИИСАННЛСМВЛС. Ето защо, дори в издаващата държава, в случая Кралство Нидерландия, първоначалният режим на изтърпяване на наказанието, наложено на осъдения да е бил променен в по-лек, то този факт е ирелевантен и не може да бъде отчитан при определянето му в изпълняващата държава.

Неоснователно е и възражението за това, че в нарушение на закона ОС-Търговище не е

приспаднал от срока на наказанието лишаване от свобода работните дни, положени от осъдения в издаващата държава. В тази насока, първостепенният съд стриктно е изпълнил указанията, дадени в постановено по реда на глава Тридесет и трета решение на ВКС, като е провел консултации и е получил от компетентния орган на Кралство Нидерландия съответната информация за броя на работните дни и положения труд от А. С. там, както и за това, че законодателството на издаващата държава не допуска при изпълнението на наказанието лишаване от свобода да бъде приспаднало времето, през което осъденият е работил. В резултат на тази информация ОС-Търговище е направил законосъобразна преценка за невъзможност от приспадане на работните дни, положени на територията на издаващата държава от наказанието лишаване от свобода. В този смисъл нормата на чл.18 ал.2 от ЗПИИСАННЛСМВЛС е категорична, че такова приспадане е допустимо само, когато то е предвидено в законодателството на издаващата държава. Позоваването на осъдения на ТР № 3 от 12.11.2013 г. на ВКС по тълк. д. № 3/2013 г., ОСНК, както и на разпоредбата на чл.2 ал.2 от НК е неудачно, доколкото цитираното тълкувателно решение в т.3 /касаеща зачитане на положеният общественополезен труд от трансферирания осъден български гражданин в осъдилата го държава- членка на ЕС за намаляване срока на наказанието, освен ако определеният от издаващата държава остатък за изтърпяване е изчислен след зачитане на положения труд/ е прието за изгубило сила с ТР № № 3 от 12.04.2017 г. на ВКС по тълк. д. № 3/2016 г., ОСНК, а чл.2 ал.2 от НК е неприложим, понеже касае единствено пределите на действие по време на разписаните в Наказателния кодекс наказателно правни норми.

Условията и реда за признаване и изпълнение на съдебни актове за налагане на наказание лишаване от свобода, постановено в друга държава-членка, се урежда със специален закон, а именно ЗПИИСАННЛСМВЛС и той, както вече беше посочено, допуска приспадане на работните дни, положени на територията на издаващата държава при определени условия, които в случая не са налице.

4. Знанието на пострадалите за пияното състояние на водача може да има значение относно размера на евентуално претендирани неимуществени вреди в отделно гражданско производство, но не и относно определянето на наказателната отговорност и нейния размер.

чл. 58а, ал. 1 НК

чл. 54 НК

Решение № 8 от 9.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 707/2024 г., III н. о., докладчик съдията Владимир Астарджиев

Производството е по реда на чл.346, т.1 от НПК.

Образувано е по жалби на подсъдимия П. С. П. чрез упълномощените защитници адв.Д. М. и адв.С. И. срещу Решение № 153 от 14.05.2024г. по ВНОХД № 331/2024г. по описа на Апелативен съд-София, НО, 11 състав, с което е потвърдена присъда № 2 от 16.01.2024г. по НОХД № 650/2023г. по описа на Окръжен съд-Враца.

С присъда № 2 от 16.01.2024г. по НОХД № 650/2023г. Окръжен съд-Враца е признал подсъдимия П. С. П. за виновен в това, че на 07.05.2022г. около 01.05 часа в [населено място], [улица]в посока от изхода за [населено място] към [населено място], при управление на ползваното от него моторно превозно средство - лек автомобил /марка/ с /рег. номер/, в нарушение на правилата за движение по чл.21, ал.1 от ЗДвП, е допуснал пътнотранспортно произшествие, в резултат на което по непредпазливост е причинил смъртта на едно лице - Х. Г. Б., настъпила в 05,45 часа на същата дата, и средна телесна повреда на едно лице - Н. Г. Б., изразяваща се в открити многофрагментни счупвания на

десните пищялни кости, довели до трайно затруднение движенията на долен десен крайник, и деянието е извършено в пияно състояние (с концентрация на алкохол в кръвта 1,51‰), поради което и на основание чл.343, ал.4 вр. ал.3, б.,б“, пр.1, вр. ал.1, б.,в“ НК вр. чл.342, ал.1 НК и чл.58а, ал.1 НК вр. чл.54 НК го е осъдил на четири години „лишаване от свобода“ при първоначален „общ“ режим на основание чл.57, ал.1, т.3 ЗИНЗС.

На основание чл.343г НК вр. чл.37, ал.1, т.7 НК съдът е лишил подсъдимия П. С. П. от право да управлява моторни превозни средства за срок от четири години, считано от влизане на присъдата в законна сила.

Съдът се е разпоредил с веществените доказателства и е възложил върху подсъдимия П. С. П. направени разноси на досъдебното производство и от частния обвинител.

По въззивна жалба на частния обвинител Н. Г. Б. (лично и като законен представител на частния обвинител Г. Х. Г.) и по въззивни жалби на подсъдимия П. С. П. чрез упълномощените му защитници адв.Д. М. и адв.С. И. е образувано ВНОХД № 331/2024г. по описа на Апелативен съд-София, НО, 11 състав, по което е постановено обжалваното в касационното производство Решение № 153 от 14.05.2024г., с което първоинстанционната присъда е потвърдена изцяло.

В касационните жалби на подсъдимия П. С. П. се излагат доводи за наличието на касационните основания по чл.348, ал.1, т.1 и т.3 НПК. Иска се прилагането на чл.55 НК и намаляване на размера на наложеното наказание „лишаване от свобода“, като се изтъкват поредица смекчаващи отговорността на подсъдимия обстоятелства. Алтернативно се прави искане за определяне на наказанието „лишаване от свобода“ към минималния размер, предвиден в закона с прилагане на редукцията по чл.58а, ал.1 НК. В заключение се излагат и доводи за прилагане на института на условното осъждане и се моли за снизходително третиране на подсъдимия П. поради посочените в жалбите смекчаващи обстоятелства.

В съдебно заседание пред настоящия състав упълномощеният защитник на подсъдимия - адв.Е. Б. поддържа подадените касационни жалби и иска тяхното уважаване. Оспорва доводите на инстанционните съдилища относно справедливостта и целесъобразността на наложеното наказание „лишаване от свобода“, като претендира неговото намаляване и прилагане на института на условното осъждане. Изтъква наличието на многобройни смекчаващи отговорността на подсъдимия П. обстоятелства и сочи, че в случая следва да намери приложение разпоредбата на чл.58а, ал.4 НК вр. чл.55, ал.1, т.1 НК. Защитата се позовава на съпричиняване на престъпния резултат от пострадалите и излага аргументи против приетите отегчаващи обстоятелства, обсъждани от състава на АС-София.

Подсъдимият П. С. П., редовно уведомен, не се явява пред настоящия съдебен състав.

Прокурорът изразява становище за неоснователност на жалбите на подсъдимия, като коментира наличието на редица отегчаващи обстоятелства, за да счете, че наложеното наказание е справедливо и липсват предпоставките за прилагане на чл.55 НК. Мотивира и необходимост от ефективно изтърпяване на наложеното наказание „лишаване от свобода“. В заключение пледира за оставяне в сила решението на Апелативен съд-София.

Частният обвинител Н. Г. Б. иска решението на Апелативен съд-София да бъде оставено в сила.

Частният обвинител П. Х. В. иска решението на Апелативен съд-София да бъде оставено в сила.

Върховният касационен съд, след като обсъди доводите в жалбите на подсъдимия П., както и тезите, изложени от страните в съдебно заседание, намери следното:

Жалбите на подсъдимия П. С. П. срещу решението на АС-София са допустими, но неоснователни.

Първоинстанционното производство е протекло при условията на съкратено съдебно следствие по реда на чл.371, т.2 НПК.

Подсъдимият П. С. П. е признал изцяло фактите, описани в обстоятелствената част на

обвинителния акт, и е дал своето информирано съгласие да не се събират доказателства за тези факти. При своето признание подсъдимият е бил подпомаган от трима надлежно упълномощени защитници, като са му били разяснени последиците от направеното признание. Съдът е събрал и доказателства за социалното и семейното положение на подсъдимия П., които е съобразил при определяне на наказанието в съответствие с изискванията на т.8, ал.1 от ТР №1/06.04.2009г. по т.д. №1/2008г. на ОСНК на ВКС.

При определяне на наказанието първата инстанция е приложила нормата на чл.58а, ал.1 НК вр. чл.54 НК, като е индивидуализирала наказанието „лишаване от свобода“ в размер на шест години - под средния размер, предвиден в действащата към момента на деянието редакция на чл.343, ал.4 вр. ал.3, б.,б“ НК, и го е намалила в съответствие с изискванията на чл.58а, ал.1 НК с една трета - на четири години „лишаване от свобода“.

При постановяването на своето решение въззивният съд е направил самостоятелна преценка на обстоятелствата, свързани с индивидуализация на наказанието за подсъдимия П. С. П. и е изложил подробно и мотивирано становище за липсата на предпоставките на чл.55 НК.

В жалбите срещу решението на Апелативен съд-София се излагат аргументи за наличие на основанията по чл.348, ал.1, т.1 и т.3 НК, свързани с начина на определяне на наложеното наказание „лишаване от свобода“ за подсъдимия П., както и с начина на изтърпяване на това наказание.

Настоящият състав на ВКС не намира основания да счете, че има нарушение на материалния закон при прилагането на разпоредбата на чл.58а НК, както и че определеното на подсъдимия П. С. П. наказание е явно несправедливо по своя размер и начин на изтърпяване.

Неоснователни са доводите за наличие на многобройни смекчаващи отговорността на подсъдимия обстоятелства. Изтъкнатите доводи от личен и социален характер – чисто съдебно минало, добри характеристични данни, трудова ангажираност и полаганата грижа за двете деца на подсъдимия в никакъв случай не се отличават с многобройност или изключителност, за да позволят прилагането на разпоредбата на чл.55, ал.1, т.1 НК и определяне на наказание „лишаване от свобода“ под минималния размер от три години.

Наред с тези обстоятелства са налице и отегчаващи обстоятелства, които завишават степента на обществена опасност на конкретното деяние и на личността на подсъдимия П. – значителното превъзвешение на допустимата скорост от 50 км/ч – повече от два пъти до 119 км/ч, трикратното превъзвешение на алкохолното съдържание в кръвта на подсъдимия над това, което обуславя наличието на квалифициращия признак „пияно състояние“ в чл.343, ал.3 НК, многобройните предходни наказания по ЗДвП с наказателни постановления и фишове, които не са изиграли своята възпираща и превантивна роля. Действително част от тези наказания са отдалечени във времето от момента на престъпното деяние, което правилно е отчетено от въззивния съд в полза на подсъдимия П., но това не води до намаляване на неговата опасност като недисциплиниран водач на моторни превозни средства. Във времето подсъдимият П. е бил наказван няколко пъти с лишаване от право да управлява моторни превозни средства, а последното му наказание с влязло в сила наказателно постановление е по-малко от година преди причиняването на смъртта на Х. Г. Б. и средната телесна повреда на Н. Г. Б..

Съдилищата правилно са отчели при определяне на наказанието и обстоятелството, че става дума за по-тежката форма на непредпазлива вина – съзнавана непредпазливост (самонадеяност), като са съобразили трайната практика на съдилищата в тази насока, утвърдена еднозначно в мотивите към т.5 на ТР № 2/22.12.2016г. по т.д. №2/2016г. на ОСНК на ВКС Подсъдимият с безразличие е пренебрегнал молбите на пътниците в автомобила да намали скоростта, като е поставил в опасност здравето и живота не само на двамата пострадали, но и на малолетния трети пътник в автомобила.

Отегчаващо обстоятелство представлява и наличието на повече от един пострадал,

доколкото наказанието по чл.343, ал.3, б.,б“ НК е предвидено в случай на причиняване на смърт на едно лице, а разпоредбата на чл.343, ал.4 НК препраща към това наказание и при случаите на причиняване на увреждане на повече от едно лице.

Неоснователни са изтъкнатите в жалбите доводи за отчитане на допълнителни смекчаващи обстоятелства, част от които се поддържат и в съдебното заседание на ВКС.

Направеното самопризнание, на което се позовава подсъдимият в една от своите жалби, е сторено за нуждите на процедурата по чл.371, т.2 НПК и не е изразено още във времето на досъдебното производство, когато подсъдимият П. не е дал обяснения по повдигнатото му обвинение и по никакъв начин не е съдействал за изясняване на фактите по делото. Доколкото признанието по чл.371, т.2 НПК не е проявя на цялостно процесуално поведение, спомогнало за разкриване на деянието, то не може до бъде отчетено като смекчаващо обстоятелство – т.7 от ТР №1/06.04.2009г. по т.д. №1/2008г. на ОСНК на ВКС.

Не е налице и съпричиняване на престъпния резултат от страна на починалия Х. Г. Б. и пострадалата Н. Г. Б. чрез качване в автомобила, управляван от подсъдимия П., за когото двамата са знаели, че е употребил алкохол в значителни количества. „Пияното състояние“ на подсъдимия е квалифициращ признак на престъплението по смисъла на чл.343, ал.3 НК, но в конкретния случай не се намира в причинна връзка с катастрофата и вредните последици от нея. Съгласно фактическата обстановка, приета по делото в съответствие със заключението на изготвената на досъдебното производство автотехническа експертиза, причина за катастрофата е движението с неразрешената скорост от 119 км/ч в района на произшествието, довела до загуба на контрол от водача и загуба на напречна устойчивост на автомобила, като тази скорост значително надвишава критичната скорост от 64 км/ч за навлизане в левия завой без странично приплъзване и загуба на устойчивост. Липсата на причинна връзка между пияното състояние на дееца и настъпилия престъпен резултат изключва и възможността да се търси причинна връзка и между поведението на двамата пострадали с този резултат като следствие от тяхното качване в автомобила, който е управляван от подсъдимия П. (срв. и Решение № 724/24.03.2004г. на ВКС по н. д. № 585/2003г. на I н. о., Решение № 52/04.06.2020г. на ВКС по н. д. № 161/2020г. на III н. о., Решение № 194/29.05.2023 г. на ВКС по н. д. № 61/2023 г., I н. о. и др.). Знанието на пострадалите за пияното състояние на водача може да има значение относно размера на евентуално претендирани неимуществени вреди в отделно гражданско производство, но не и относно определянето на наказателната отговорност и нейния размер (срв. Решение № 156/08.03.2004 г. на ВКС по н. д. № 13/2024г., I н. о.).

В жалбите на подсъдимия и пред съда се изтъква като обстоятелство, което следва да смекчи неговата отговорност и това, че починалият Х. Г. Б. бил без поставен предпазен колан, което могло да предотврати настъпването на неговата смърт.

Такъв факт липсва в обстоятелствената част на обвинителния акт и по делото не е изследвано дали поставянето или не на предпазен колан от починалия би могло да предотврати настъпването на смъртта. Веднага трябва да се посочи, че при избора от подсъдимия процесуален ред на признаване на фактите, описани в обстоятелствената част на обвинителния акт, той сам се е лишил от възможност да се позовава на факти, които касаят причините за настъпване на смъртта на починалия Б. и които не са включени в обстоятелствената част на обвинителния акт, доколкото това би било в нарушение на забраната, въведена с т.8, ал.1 от ТР №1/06.04.2009г. по т.д. №1/2008г. на ОСНК на ВКС. В самия обвинителен акт е посочено „ обстоятелството, че пострадалите от престъплението нямат никакъв принос към настъпване на вредоносния резултат “ (стр.9 от обвинителния акт).

Независимо от това въззивният съд е изложил подробни аргументи за липсата на причинна връзка между евентуалното непоставяне на колана от Б. и неговата смърт, които могат да бъдат споделени, доколкото силата на удара и причината за смъртта на

починалия, установени от съдебномедицинската експертиза на труп – острата кръвозагуба и травматичния шок от тежките увреждания на долните крайници – ампутация на пръстите, стъпалото и долната половина на подбедрицата на левия крак и размачкването на стъпалото и подбедрицата на десния крак, довели до разкъсване на магистрални артерии и вени, не зависят от поставянето или не на предпазен колан.

Не може да бъде възприет и доводът, че младата възраст на подсъдимия П. следвало да бъде отчитана като смекчаващо обстоятелство. Към момента на престъплението подсъдимият е бил на 34 години и е бил достигнал достатъчна степен на физическа и психическа зрялост и е имал натрупан достатъчно житейски опит, вкл. негативен (24 бр. наказателни постановления и 9 бр. електронни фиша за 14 години), за да осъзнае недопустимостта и изключително високата обществена опасност на предприетото него поведение – шофиране с висока скорост нощно време в населено място след употреба на значително количество алкохол и неотзивчивостта към молбите на пътуващите в автомобила да намали скоростта на движение.

Определеното окончателно за подсъдимия П. С. П. наказание от четири години „лишаване от свобода“ и четири години „лишаване от право да управлява моторни превозни средства“ съответства на целите по чл.36 НК и на посочените смекчаващи и отегчаващи обстоятелства и в своята съвкупност ще доведе до реализиране целите на генералната и на специалната превенция.

На обществеността за пореден път ще бъде посочена принципната недопустимост и опасност да се нарушават законовите разпоредби, регулиращи високорисковата дейност при управление на автомобил, а подсъдимият П. ще бъде лишен за сравнително дълъг период от време от възможност да проявява своята недисциплинираност като водач на превозни средства и ще има време да осъзнае стореното и да осъществи промяна на своята личност чрез изолиране от обществото в контролирана затворническа среда.

Определения размер на наказанието „лишаване от свобода“ сам по себе си е пречка за прилагане на института на условното осъждане и определеният режим съответства на изискванията на чл.57, ал.1, т.3 ЗИНЗС. Липсва и другата материална предпоставка за прилагането на чл.66, ал.1 НК – поправянето на подсъдимия П. налага той да изтърпи наложеното му наказание „лишаване от свобода“ ефективно, като по този начин спрямо него би могъл да се постигне в максимална степен поправителен ефект.

Поради тези съображения настоящия касационен състав не приема, че са налице предпоставките по чл.348, ал.1, т.1 и т.3 НПК за отмяна или изменение на атакувания съдебен акт, който следва да бъде оставен в сила.

5. Реализирането на правомощието по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК е ограничено само до случаите, когато деянието, описано в обвинителния акт /тъжбата/, не съставлява престъпление. То е такова, когато не осъществява не само общите признаци на престъплението, очертани в нормата на чл. 9, ал. 1 НК, но и съвкупността от признаци, чрез които се очертават отделните видове престъпления в специалната част на Наказателния кодекс. Иначе казано, деянието не съставлява престъпление, т. е. то е "несъставомерно", когато конкретната проява не осъществява всички обективни и субективни признаци на даден вид престъпление.

На следващо място при реализирането на правомощието по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК съдията – докладчик (чл. 247б, ал. 2, т. 1 НПК), съответно съдът (чл. 248, ал. 1, т. 2 НПК), е ограничен в рамките на описаните в обвинителния акт фактически положения. Те не трябва да могат да бъдат субсумирани не само под престъпния състав с посочената в обвинителния документ правна квалификация, но и под друг такъв, предвиден в специалната част на Наказателния кодекс. С оглед на това съдът не може да прекрати наказателното производство, ако прецени, че изложените в обвинителния акт факти сочат на престъпление с друга правна квалификация, тъй

като хипотетично е възможно в следващ етап на съдебното производство прокурорът да измени обвинението, съобразно разпоредбата на чл. 287 НПК, или самият съд да приложи закон за същото, еднакво или по - леко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

Друго условие, за да се приложи процедурата по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК е изводът за несъставомерност на деянието да бъде направен единствено на базата на описаните в обвинителния акт факти, без да се преценява дали те се подкрепят от доказателствата, събрани на досъдебното производство, т. е. дали обвинението е обосновано, тъй като това е въпрос, по който съдът може да се произнесе само с окончателния съдебен акт – присъдата.

чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК

Решение № 10 от 14.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 804/2024 г., I н. о., докладчик съдията Христина Михова

Производството е образувано по искане на и. ф. главен прокурор за възобновяване на наказателното производство по н.о.х.д. № 1387/2024 г. по описа на Софийски градски съд и в.ч.н.д. № 748/2024 г. по описа на Апелативен съд – София, отмяна на постановените по тях съответно определение № 2192/30.04.2024 г. и определение № 687/02.07.2024 г., и връщане на делото на първоинстанционния съд за ново разглеждане от друг състав по реда на глава XX от НПК.

В искането за възобновяване се твърди, че при постановяване на съдебните актове първоинстанционният и въззивният съд са допуснали нарушения на процесуалния и материалния закон по смисъла на чл. 348, ал. 1, т. 1 и т. 2 НПК. Незаконосъобразно първоинстанционният съд прекратил наказателното производство, водено срещу подсъдимия К. И. С. за престъпление по чл. 282, ал. 2, вр. с ал. 1, вр. с чл. 26, ал. 1 НК, на основание чл. 248, ал. 5, т. 2, вр. с чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК, вместо да се произнесе с присъда по обвинението, внесено с обвинителния акт, като така нарушил правото на прокуратурата да защити обвинителната теза. Недопустимо в тази процедура се произнесъл по въпроси, свързани с качеството на субекта, като незаконосъобразно приел, че прокурорът е орган на власт, а не длъжностно лице, заемащо отговорно служебно положение и поради това не би могъл да осъществи деяние по чл. 282 НК. До това заключение първоинстанционният съд достигнал, преценявайки отделни факти от обвинението и доказателствената им обезпеченост, каквото право няма на този етап на наказателния процес. Незаконосъобразно преценил, в противоречие със закона и съдебната практика, че бланкетният състав на чл. 282 НК не може да бъде запълнен с правни принципи и норми от НПК. Въззивният съд неправилно потвърдил определението на първоинстанционния съд, изразявайки съгласие с изложените в него доводи, като на свой ред допуснал нарушение на процесуалния закон, произнасяйки се с определение вместо с решение, както изискват разпоредбите на чл. 334 НПК и чл. 32, ал. 1, т. 2 НПК.

В съдебно заседание пред ВКС представителят на прокуратурата поддържа искането за възобновяване по изложените в него доводи и пледира за уважаването му.

Защитникът на лицето, срещу което е водено прекратеното наказателно производство, изразява становище за неоснователност на искането за възобновяване. Според него правилно съдилищата са преценили, че прокурорът като орган на власт не може да бъде субект на престъплението по чл. 282 НК, както и да наруши отделни разпоредби на НПК. Не били събрани доказателства, че е причинил с действията си някому вреда или че е набавил за себе си или за друго облага, което също било аргумент за това, че повдигнатото му обвинение е несъставомерно. Въззивният съд, като се произнесъл с определение, а не с решение, не е допуснал съществено нарушение, което да е основание

за възобновяване на производството, тъй като от значение е същността на съдебния акт, а не как е озаглавен той. С оглед на така изложените съображения защитникът pledира да се остави без уважение искането за възобновяване.

Лицето, срещу което е водено прекратеното наказателно производство в качеството му на подсъдим - К. И. С., в предоставената му последна дума моли да не се уважава искането за възобновяване.

Върховният касационен съд, след като обсъди доводите на страните и съображенията, изложени в искането за възобновяване, и прецени всички материали, събрани по делото, в рамките на правомощията си по глава XXXIII от НПК, намери за установено следното:

Софийска градска прокуратура е внесла в Софийски градски съд обвинителен акт срещу К. И. С. за това, че е осъществил престъпление по чл. 282, ал. 2, вр. с ал.1, вр. с чл. 26, ал. 1 НК, като за времето от 30.05.2023 г. до 01.06.2023 г., в [населено място], при условията на продължавано престъпление, в качеството си на длъжностно лице, заемащо отговорно служебно положение - прокурор при Софийска районна прокуратура, като наблюдаващ прокурор по пр. пр. № 26636/2023 г. на СРП, ДП № 164/2023 г. на ГДБОП, нарушил и не изпълнил служебните си задължения по чл. 35, ал. 2 и ал. 4 НПК, чл. 14, ал.1 НПК, чл. 219, ал.1 НПК, чл. 56, ал.1 НПК, чл. 63, ал.1 НПК, чл. 64, ал. 2 НПК, чл. 17, ал.1 НПК, чл. 120, ал. 3 НПК, чл. 71, ал.1 НПК /подробно описани в обвинителния акт/, с цел да набави облага за главния прокурор И. Г., като не допусне да бъде изнесена информация срещу него в медийното пространство, както и с цел да причини другиму вреда, а именно на П. В. П. и К. Г. Х., като от деянието могат да настъпят немаловажни вредни последици - незаконно засягане правата на гражданите и уронване престижа на съдебната власт.

По обвинителния акт в Софийски градски съд е образувано н.о.х.д. № 1387/2024 г. В разпоредителното съдебно заседание, проведено по делото на 30.04.2024 г., с определение, постановено на основание чл. 248, ал. 5, т. 2, вр. с чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК, съдът прекратил наказателното производство, водено срещу подсъдимия С. за престъпление по чл. 282, ал. 2, вр. с ал. 1, вр. с чл. 26, ал.1 НК, като приел, че същото е несъставомерно.

Определението на СГС е протестирано от прокурор от СГП пред Софийски апелативен съд, който с определение № 687/02.07.2024 г., постановено по в.ч.н.д. № 748/ 2024 г., го потвърдил изцяло.

Искането за възобновяване на прекратеното наказателно производство е допустимо, тъй като е подадено от процесуално легитимирана страна, в срока по чл. 421, ал.1 НПК и срещу съдебен акт от вида на визираните в чл. 419, ал. 1, вр. с чл. 341, ал.1 НПК.

Разгледано по същество, искането за възобновяване е основателно.

За първи път възможността съдът да прекрати наказателното производство, когато прецени, че деянието, описано в обвинителния акт, не съставлява престъпление, е предвидена в разпоредбата на чл. 250, ал.1, т. 2 още с приемането на НПК /обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г./.. Впоследствие тази възможност отпада (изм. и доп. на НПК, ДВ, бр. 63/2017 г.) и отново е въведена с изменение на чл. 250 НПК (изм. и доп. на НПК, ДВ, бр. 48/ 2023 г.). С посоченото правомощие на съда се цели оптимизиране на правораздавателната дейност - да не се развива и реализира ненужно цялата наказателна процедура, водеща до оправдаване на дееца, когато в обвинителния акт е описано едно очевидно несъставомерно деяние. Това законово разрешение кореспондира с принципа за разглеждане и решаване на делата в разумен срок (чл. 22 НПК), като чрез него се цели икономия не само на процесуално време, но и на материални средства (разходи за експертизи, призоваване и заплащане на разноски на свидетели, възнаграждения на съдебни заседатели и др.). С предоставянето на тази възможност (чл. 247б, ал. 2, т. 1, вр. с чл. 250, ал.1 НПК) още на съдията – докладчик - да прекрати на посоченото основание наказателното производство в закрито заседание, без призоваване и изслушване становището на страните, дори преди те да бъдат конституирани, а след това и от съда в стадия на разпоредителното заседание, се намалява броя на делата,

разглеждани в открито съдебно заседание. Това осигурява по – голяма възможност на съда за своевременно и задълбочено решаване на последните.

Реализирането на правомощието по чл. 250, ал.1, т. 2 НПК е ограничено само до случаите, когато деянието, описано в обвинителния акт /тъжбата/, не съставлява престъпление. То е такова, когато не осъществява не само общите признаци на престъплението, очертани в нормата на чл. 9, ал. 1 НК, но и съвкупността от признаци, чрез които се очертават отделните видове престъпления в специалната част на Наказателния кодекс. Иначе казано, деянието не съставлява престъпление, т. е. то е „несъставомерно“, когато конкретната проява не осъществява всички обективни и субективни признаци на даден вид престъпление.

На следващо място при реализирането на правомощието по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК съдията – докладчик (чл. 247б, ал. 2, т.1 НПК), съответно съдът (чл. 248, ал. 1, т. 2 НПК), е ограничен в рамките на описаните в обвинителния акт фактически положения. Те не трябва да могат да бъдат субсумирани не само под престъпния състав с посочената в обвинителния документ правна квалификация, но и под друг такъв, предвиден в специалната част на Наказателния кодекс. С оглед на това съдът не може да прекрати наказателното производство, ако прецени, че изложените в обвинителния акт факти сочат на престъпление с друга правна квалификация, тъй като хипотетично е възможно в следващ етап на съдебното производство прокурорът да измени обвинението, съобразно разпоредбата на чл. 287 НПК, или самият съд да приложи закон за същото, еднакво или по - леко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

Друго условие, за да се приложи процедурата по чл. 250, ал.1, т. 2 НПК е изводът за несъставомерност на деянието да бъде направен единствено на базата на описаните в обвинителния акт факти, без да се преценява дали те се подкрепят от доказателствата, събрани на досъдебното производство, т. е. дали обвинението е обосновано, тъй като това е въпрос, по който съдът може да се произнесе само с окончателния съдебен акт – присъдата (вж. реш. № 281/28.06.2011 г. по н.д. №1519/2011 г., II н. о. на ВКС; реш. № 396/ 2014 г. по н.д. № 1237/2014 г. на III н. о., ВКС).

Тези принципни положения не са били съобразени от първоинстанционния съд, определен да разгледа внесената обвинителна акт, както и от въззивната инстанция, подложила на проверка постановеното определение, с което е прекратено наказателното производство, водено срещу подсъдимия К. С. за престъпление по чл. 282, ал. 2, вр. с ал. 1, вр. с чл. 26, ал. 1 НК. Съдилищата са се произнесли по въпроси, по които не са били оправомощени да се произнесат на този стадий на съдебното производство.

Първоинстанционният съд е приел на първо място, че подсъдимият в качеството си на прокурор, когато изпълнява задълженията си, произтичащи от функцията на обвинител по конкретно наказателно производство, не може да бъде субект на престъпление по чл. 282 НК. Преценил е, че в тези случаи прокурорът винаги действа като „орган на власт“, натоварен с властническа функция по смисъла на чл. 93, т. 2 НК, а не като длъжностно лице, в широкия смисъл на дефиницията по чл. 93, т.1 НК и поради това не би могъл да осъществи общия състав на длъжностното престъпление по чл. 282 НК. Изложил е и съображения, че подсъдимият С. като прокурор не заема „отговорно служебно положение“ и не може да бъде субект на престъпление по квалифицирания състав на чл. 282, ал. 2 НК. Счел е, че деянието е несъставомерно и поради това, че бланкетът на чл. 282 НК не може да бъде запълнен с общи правни принципи и норми на НПК. С оглед на посочените съображения е прекратил наказателното производство на основание чл. 250, ал.1, т. 2 НПК.

За да достигне до тези изводи първоинстанционният съд в постановеното от него определение е обсъдил обстоятелствата, свързани с: длъжностното качество на субекта на престъплението; заеманата от него позиция в структурата на учреждението, в което

работи; характера и особеностите на осъществяваната от дееца дейност в наказателното производство, в качеството му на прокурор; вида и същността на инкриминираните му като нарушени служебни задължения. Посочените обстоятелства са част от предмета на доказване /чл. 102, т.1 НПК/ или пряко са свързани с него, тъй като се отнасят до самото престъпление /неговата обективна страна/ и участието на обвиняемия в неговото осъществяване /субективна страна/. Поради това те подлежат на установяване и доказване в рамките на състезателен процес с участие на страните, след събиране и оценка на доказателствата по делото. Отговор на всички въпроси, свързани с посочените обстоятелства може да бъде даден единствено с крайния съдебен акт – присъдата. При констатация за отсъствие на един или друг от елементите на съответния престъпен състав, посочен в обвинителния акт, несъмнено деецът следва да бъде оправдан с присъдата. За да е налице основание за приложение на процедурата по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК обаче е необходимо описаното в обвинителния акт деяние поначало да не съставлява престъпление, т. е. неговата несъставомерност да е очевидна и да не се извежда след доказателствен или правен анализ на описаните факти и чрез извеждане на аргументи от константната съдебна практика по подобни казуси, както е сторил първоинстанционният съд в настоящия случай.

В обвинителния акт са описани всички елементи на престъплението по чл. 282, ал. 2, вр. с ал.1, вр. с чл. 26, ал.1 НК, като са посочени неговите обективни и субективни признаци и конкретните действия на подсъдимия С., чрез които те са осъществени. Въпросите дали подсъдимият е осъществил деянието като прокурор, определен да наблюдава конкретно наказателно производство, има ли качеството на длъжностно лице, действа ли като орган на власт, заема ли отговорно служебно положение, какви са били служебните му задължения, инкриминираните му правни норми създават ли конкретни задължения за него, или са общи, съдържащи правни принципи и т. н., са все по съществото на делото. Посочените обстоятелства подлежат на установяване и доказване, като съдът дължи отговор на въпросите, свързани с тях с присъдата. Приемайки, че деянието е несъставомерно, като е обсъдил факти, включени в предмета на доказване и е преценил тяхната обоснованост, без да са събрани и обсъдени доказателствата по делото и без да се е произнесъл по тях с присъда, първоинстанционният съд е допуснал нарушение на процесуалния закон от категорията на съществени по смисъла на чл. 348, ал. 3, т.1, вр. с ал.1, т. 2 НПК, тъй като е възпрепятствал възможността /правото/ на държавното обвинение да защити обвинителната си теза в рамките на съдебното следствие.

В тази връзка неправилно първоинстанционният съд е приел и че деянието е несъставомерно, тъй като бланкетната норма на чл. 282 НК не може да бъде запълнена с общи правни принципи, каквито били нормите на НПК, посочени в обвинението. Обстоятелствата, свързани с вида на сочените като нарушени законови норми /задължаващи, забраняващи, диспозитивни и др./, с тяхното съдържание и смисъл - съдържат ли общи принципни положения или конкретни правила за поведение, кой е техен адресат, както и дали са били нарушени, са част от предмета на доказване, въпросите свързани с тях са по съществото на делото и също подлежат на решаване едва с крайния съдебен акт – присъдата. Единствено с нея може да се отговори на въпроса дали в конкретния случай всички посочени като нарушени правни норми от НПК съдържат само правни принципи, възможно ли е те да запълнят бланкета на чл. 282 НК /в тази връзка вж. реш. № 244/05.04.2020 г. по н. д. № 970/2019 г. на III н. о., НК на ВКС; реш. № 183/17.07.2017 г. по н. д. № 508/2017 г. на II н. о., НК на ВКС/ и следва ли деецът да отговаря за тяхното неизпълнение, за превишаване на правата, произтичащи от тях и т. н. Като се е произнесъл с определение по тези въпроси, постановено в рамките на разпоредителното заседание, а не с присъда, съдът съществено е нарушил процесуалния закон.

Първоинстанционният съд неправилно е приложил и материалния закон, като е приел, че

прокурорът в наказателното производство винаги осъществява властнически правомощия като „орган на власт“ и поради това не може да осъществи общия състав на длъжностното престъпление по чл. 282 НК. Съгласно легалната дефиниция, посочена в разпоредбата на чл. 93, ал. 1, т. 2 НК, „орган на власт“ са органите на държавна власт, органите на държавно управление, органите на съдебната власт, както и служителите при тях, които са натоварени с упражняване на властнически функции. Всеки „орган на власт“, осъществявайки функциите си реално изпълнява държавна служба в държавно учреждение и в този смисъл е длъжностно лице, съгласно чл. 93, ал.1, т. 1, б. „а“ НК. Следователно, прокурорът, както и всеки „орган на власт“, поначало може да бъде субект на общо длъжностно престъпление, стига да са налице и останалите елементи от съответния престъпен състав. С ППВС № 2 от 09.06.1980 г. по н. д. № 2/1980 г. е указано, че общото длъжностно престъпление по чл. 282 НК намира приложение, само ако не е осъществен друг специален престъпен състав. Такива специални състави са тези на чл. 288 НК и чл. 295 НК, субект на които може да бъде само „орган на власт“. С посочените престъпни състави законодателят е предвидил наказателна отговорност за „орган на власт“, който пропусне да изпълни своевременно длъжностите, които му налага службата относно наказателното преследване, или по друг начин осуети такова преследване или изпълнението на влязла в сила присъда, с цел да избави другото от наказание, което му се следва по закон или да забави изпълнението му. В същото време в Наказателния кодекс не е предвиден специален престъпен състав за случаите, при които „орган на власт“ използва предоставените му от закона властнически правомощия /нарушава или не изпълнява служебните си задължения, превишава властта или правата си/ с друга цел - не за да осуети наказателното преследване спрямо едно лице, а точно обратното – да му причини вреда, привличайки го към наказателна отговорност и използвайки спрямо него на мерки за процесуална принуда /по раздел II на глава VII НПК/, без да има основание за това. В този случай, след като липсва специален състав, няма законова пречка длъжностното лице, което изпълнява властнически правомощия като „орган на власт“ /в случая прокурор/, да носи наказателна отговорност за това свое поведение по общия състав за длъжностно престъпление – чл. 282 НК, стига разбира се да се докаже наличието и на всички останали съставомерни елементи /специална цел, вреда/, включително и че е действал умишлено /вж. реш. № 343/10.10.2023 г. на ВКС по н. д. № 441/2023 г., III н. о., НК/. В този случай, ако се установи, че при осъществяване на служебните си действия „органът на власт“ /прокурорът/ е извършил умишлено престъпление от общ характер /чл. 282 НК/, той не би могъл да се ползва и от функционалния имунитет, предоставен му от чл. 132 КРБ. Като е отрекъл съществуването на такава възможност, приемайки, че от тази гледна точка деянието е несъставомерно, първостепенният съд, освен нарушение на процесуалния закон неправилно е приложил и материалния закон по смисъла на чл. 348, ал.1, т.1 НПК. Отделен е въпросът за обосноваването на едно такова обвинение по чл. 282 НК, като той следва също да бъде обсъден и решен при постановяване на присъдата, а не в хода на разпоредителното заседание.

При извършване на проверката на постановеното от първоинстанционния съд определение, въззивният съд не е констатирал наличието на посочените нарушения на процесуалния и материалния закон, като изцяло е възприел доводите, изложени в него, за прекратяване на наказателното производство. При това се е произнесъл по протеста на СГП с определение, вместо с решение, в разрез с разпоредбите на НПК. Съгласно чл. 250, ал. 4 НПК, определението, с което се прекратява наказателното производство подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава XXI от НПК, с оглед на което и в съответствие с нормата на чл. 32, ал.1, т. 2 НПК съдът следва да постанови решение, когато се произнася по основателността на жалба и протест. Настоящият съдебен състав намира, че в конкретния случай допуснатото нарушение на процесуалните правила не е самостоятелно основание за възобновяване на наказателното производство, доколкото от

значение са съдържанието и смисълът на съдебния акт, а не как е озаглавен той (вж. реш. № 170/15.01.2020 г. по н.д. № 899/2019 г. на III н. о., ВКС; реш. № 38//22.02.2012 г. по н. д. № 2910/2011 г. на III н. о., ВКС). Поради това констатираният процесуален пропуск се сочи единствено с оглед изчерпателност на проверката.

Наличието на посочените по - горе нарушения на процесуалния и материалния закон обуславят необходимостта от възобновяване на наказателното производство, отмяна на постановените по делото определения на СГС и САС и връщане на делото на първоинстанционния съд за ново разглеждане от стадия на разпоредителното заседание.

6. Съдилищата по същество на делото дължат самостоятелен отговор на въпроса, доколко действията по претърсване и изземване са били извършени действително в условията на неотложност, като не са обвързани от оценката, която първоинстанционният съдия е дал в акта си по чл. 161, ал. 2 НПК. По този начин се гарантира ефективността на защитата на правото на неприкосновеност на жилище по чл. 33 от Конституцията на Република България. В светлината на правото по чл. 8 от КПЧОС съдът в С. следи доколко националното законодателство предоставя достатъчно гаранции срещу произвол преди и след претърсването. За да бъде ефективна защитата на правото съдилищата, които разглеждат делото по същество трябва да направят а posteriori цялостна оценка доколко намесата в правото на неприкосновеност на дома е било неотложно.

чл. 161, ал. 2 НПК

Решение № 12 от 14.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 972/2024 г., III н. о., докладчик съдията Калин Калпакчиев

Касационното производство е образувано на основание чл. 346, т. 1 НПК по касационна жалба на адвокат Е. Н. – защитник на подсъдимия Н. Б. против решение № 147 от 14.08.2024 г на Пловдивския апелативен съд, постановено по в.н.о.х.д. № 273/2022 г. по описа на съда.

В касационната жалба се излагат съображения за касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 от НПК. Защитникът счита, че въззивното решение е неправилно, поради допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, поради нарушение на материалния закон и явна несправедливост на наложеното наказание. В жалбата се излагат твърдения за това, че разследването по делото е водено пристрастно в полза на подсъдимия К. и във вреда на подсъдимия Б.. Развиват се подробни съображения за допуснати от въззивния съд съществени процесуални нарушения за това: че въззивният съд не е бил безпристрастен, а е проявил благосклонност към тезата на втория подсъдим – К.; че въззивният съд не е открил пороци в обвинителния акт, който не е изготвен в съответствие с чл. 246 от НПК и ТР № 2/2002 г. на ОСНК, като съответно не е изложил конкретни мотиви по направените възражения на защитата в този смисъл; че съдът е постановил въззивното решение като се е позовал на недопустими доказателствени средства в нарушение на чл. 105, ал. 2 НПК – в нарушение на чл. 161 от НПК, чл. 6 §1 от ЕКПЧ и чл. 8 от КПЧОС съдът е приел за законосъобразно извършени претърсванията и изземванията в недвижимите имоти, обитавани от подсъдимия Б. и неговите близки, като не е обсъдил неотложността на случаите съобразно практиката на ВКС и ЕСПЧ по сходни случаи; че разпорежданията на съдията, с които са одобрени протоколите за претърсване и изземване не съдържат конкретни мотиви за неотложността на случаите, а в решението на въззивния съд също липсват мотиви по тези доводи на защитата; че установяването на съдържанието на тетрахидроканабинол в растенията, открити на нивата в [населено място], е извършено в нарушение на нормативно установения ред по Наредбата за

условията и реда за съхранение и унищожаване на наркотични вещества, растения и прекурсори, както и за вземане на представителни проби от тях, като са посочени редица конкретни нарушения на чл. 6а, ал. 2 от Наредбата, които са игнорирани или омаловажени от въззивния съд; че втората инстанция не е изложила мотиви по конкретни възражения на защитата във връзка с начина на изземване на наркотичното вещество от нивата в [населено място] и за неговото изследване – че пробите не са взети от представителни участъци, не е имало време за изсушаване на листата, поемните лица при отделните етапи на вземане на пробите са били различни, което поставя под съмнение идентичността на предмета на престъплението; че съдът не е изложил мотиви по довода на защитата, че по делото липсва заповед на министъра на вътрешните работи за оторизиране на Базовата научно-техническа лаборатория при ОД на МВР- Пловдив да извършва експертно изследване на наркотични вещества и прекурсори; че апелативният съд безкритично е приел заключението на вещото лице Г., независимо от противоречията по отношение на броя и вида на опаковките на изследваните проби, както и спорната компетентност на експерта; че въззивният съд е интерпретирал превратно показанията на свидетелите В. Б. и И. У. относно начина на вземането на представителни проби на 27.08.2019 г.; че съдебните мотиви на стр. 31 от въззивното решение съдържат изцяло предположения, поради което показанията на поемните лица не са от естество да заместят негодния протокол за вземане на представителни проби; че въззивният съд се е позовал на доказателства, събрани чрез заобикаляне на реда, установен в ЗСРС и в нарушение на чл. 8 от КЗПЧОС.

Защитата излага аргументи и за съществени процесуални нарушения, допуснати от въззивния съд във връзка с второто обвинение на подсъдимия Б. по чл. 354а, ал. 2, изр. 2 НК по отношение на установяването на активния компонент на тетрахидроканабинол и за признака особено големи размери. Твърди се, че са налице нарушения при вземането на представителни проби, осъществено на 11.08.2019 г. – нарушения на чл. 3, ал. 1 от Наредбата, за които въззивният съд не е изложил мотиви, въпреки наведените от защитата доводи; че измерването на иззетите количества марихуана, както и вземането на представителни проби от тях страда от пороци и нарушения на предвидения за това ред, поради което не е установен по несъмнен начин квалифициращият признак особено големи размери.

Според защитата липсват мотиви на първоинстанционната присъда, като този порок не е преодолян от въззивния съд, доколкото не е изложил последователни, логични и обстойни мотиви, които да отговорят на наведените с въззивната жалба възражения. В жалбата се излагат и доводи за липса във въззивното решение на цялостна оценка на доказателствата и противоречията в тях – изтъкват се процесуални нарушения при оценката на показанията на свидетелката Г., обясненията на подсъдимия и показанията на свидетеля Г. Защитникът излага доводи за нарушения на материалния закон, поради липса на съставомерен признак по чл. 354а, ал. 2, изр. 2 НК – особено големи размери на инкриминираното наркотично вещество, както и за явна несправедливост на наказанието лишаване от свобода, наложено на подсъдимия Б. – не са изложени мотиви по довода на защитата за наличие на предпоставките на чл. 55 НК; не са изложени съображения от въззивния съд за упражнението спрямо Б. побой при задържането му от полицейските служители – Г., Г. и Б., както и за безпристрастността на разследващите, произтичаща от това обстоятелство; налице е нарушение при оценката на смекчаващите и отегчаващите отговорността обстоятелства – не са отегчаващи обстоятелства наличието на съучастие и признака особено големи размери, неоценени като смекчаващи са самопризнанието на Б. и оказаното от него съдействие на разследващите органи, както и фактът, че е бил подложен на полицейско насилие, дългият период от време на изготвяне на въззивното съдебно решение.

С жалбата се отправя искане за отмяна на въззивното решение и за връщане на делото за

ново разглеждане от друг състав на Апелативен съд – Пловдив или алтернативно за преквалифициране на деянието по чл. 354а, ал. 2, изр. 2 в такова по чл. 354а, ал. 1 НК и за определяне на наказание на подсъдимия Б. при условията на чл. 55 НК.

Пред касационния съд защитникът на подсъдимия Б. пледира за уважаване на касационната жалба, като поддържа изложените в нея подробни аргументи. Според защитата: делото е пример за злоупотреба с изключителните прокурорски правомощия, доколкото другият подсъдим К. е бил третиран от обвинението благосклонно; въззивният съд е проявил пристрастие, като не е призовавал другия подсъдим за всички съдебни заседания; апелативната инстанция е приела наличие на преклузия по чл. 248, ал. 3 НПК в разрез с правото на подсъдимия на информация; нито обвинителния акт, нито мотивите на въззивното решение съдържат факти и аргументи за наличието на продължавано престъпление; въззивното решение копира директно фактите по обвинителния акт; по делото са използвани недопустими специални разузнавателни средства, което не е санкционирано от въззивната инстанция; действията претърсване и изземване в недвижимите имоти, обитавани от подсъдимия Б. не са били извършени в условията на неотложност, поради което протоколите са недопустими доказателствени средства; протоколите за претърсване и изземване и протоколите за оглед на веществени доказателства не установяват количеството наркотично вещество, иззето от дома на Б.; представителните проби са изчезнали, а подписите на картончетата, съпровождащи пробите, не са положени от поемните лица; налице са нарушения при установяване на концентрацията на активното вещество в растенията марихуана, предмет на обвинението по чл. 354в НК.

Защитникът излага доводи и за несправедливост на наложените на подсъдимия Б. наказания – неотчитане на пълното съдействие на подсъдимия на разследващите органи и в хода на съдебното производство; несъобразяване на неразумния срок за разглеждане на делото, дължащ се и на забава на съда при изготвяне на въззивното решение; че подсъдимият Б. е признал факта на отглеждане на марихуаната и на държанието, но не признава инкриминираните количества по обвинителния акт, което не е отчетено при определяне на наказанието. В заключение защитата отправя искане за отмяна на въззивното решение и за връщане на делото на Апелативен съд – Пловдив за ново разглеждане от друг състав.

Пред касационния съдебен състав защитникът на подсъдимия К. изразява становище за правилност – обоснованост и законосъобразност на второинстанционния съдебен акт. Счита, че неговият подзащитен не е бил облагодетелстван от съда и моли за оставяне в сила на решението.

В съдебно заседание на касационната инстанция прокурорът от Върховната касационна прокуратура изразява становище за неоснователност на подадената срещу въззивното решение жалба. Счита, че обвинението срещу Б. е доказано от обективна и субективна страна, а въззивният съдебен акт е обоснован от фактическа и правна страна. Прокурорът пледира за оставяне в сила на въззивното решение.

Подсъдимият С. К. в лична защита и в предоставената му последна дума заявява, че поддържа тезата на своя защитник, изразява съжаление за постъпката си и предоставя на съда крайното решение.

Подсъдимият Н. Б. в лична защита и в предоставената му последна дума заявява, че поддържа исканията на защитника си и моли да се отмени присъдата.

Върховният касационен съд, трето наказателно отделение, след като обсъди доводите на страните и провери атакувания съдебен акт в пределите, очертани в чл. 347, ал. 1 НПК, намери за установено следното:

Касационната жалба е допустима – подадена от процесуално легитимирана страна по чл. 349, ал. 3, вр. ал. 1, вр. чл. 253, т. 3 от НПК, в законоустановения от чл. 350, ал. 1 НПК срок, срещу акт, подлежащ на касационна проверка на основание чл. 346, т. 1 НПК.

Разгледана по същество, касационната жалба е основателна.

С присъда № 260008 от 9.03.2022 г. по н.о.х.д. № 1409/2020 г., Окръжен съд – Пловдив е признал подсъдимия Н. П. Б. за виновен да е извършил в условията на продължавано престъпление и в съучастие като съизвършител с подсъдимия С. К. престъпление по чл. 354в, ал. 1, вр. с чл. 26, ал. 1, вр. с чл. 20, ал. 2, вр. с ал. 1, поради което на основание чл. 54 НК го е осъдил на две години лишаване от свобода и глоба в размер на 5000 лева. С присъдата Б. е признат за виновен да е държал с цел разпространение и в условията на продължавано престъпление наркотично вещество в особено големи размери с общо тегло 29 845.69 гр. и на обща стойност 179 074.12 лева, поради което и на основание чл. 354а, ал. 2, изр. 2, вр. с ал. 1, пр. 1 НК, вр. с чл. 26, ал. 1 НК и чл. 54 НК е осъден на пет години лишаване от свобода и глоба в размер на 20 000 лева. На основание чл. 23, ал. 1 НК съдът е определил на подсъдимия Б. едно общо наказание измежду двете наложени, а именно пет години лишаване от свобода, което да изтърпи при общ режим на основание чл. 57, ал. 1, т. 3 ЗИНЗС, а на основание чл. 23, ал. 3 НК към това наказание е присъединил наказанието глоба в размер на 20 000 лева. На основание чл. 59 НК съдът е приспаднал при изпълнение на наказанието лишаване от свобода предварителното задържане на Б. от 13.08.2019 г. до 24.03.2021 г.

Със същата присъда Окръжен съд – Пловдив е признал за виновен подсъдимият С. К. да е извършил в съучастие като съизвършител с подсъдимия Б. престъпление по чл. 354в, ал. 1 НК, вр. с чл. 20, ал. 2, вр. с ал. 1 НК, поради което на основание чл. 54 НК му е наложил наказание лишаване от свобода в размер на две години, чието изпълнение отложил по чл. 66, ал. 1 НК с изпитателен срок от четири години и глоба в размер на 5000 лева. Съдът е приспаднал предварителното задържане на К. – от 10.08.2019 г. до 16.12.2019 г.

С присъдата първоинстанционният съд се е разпоредил с веществените доказателства, както и е възложил на подсъдимите Б. и К. да заплатят поравно направените по делото разноски – по 358.82 лв в полза на ОД МВР Пловдив и по 427.50 лв по сметка на бюджета на съдебната власт.

По жалба на защитника на подсъдимия Б. с искане за преквалифициране на престъплението от чл. 354а, ал. 2, изр. 2, вр. с ал. 1, пр. 1 НК в такова по чл. 354а, ал. 1 НК и за намаляване на общо определеното наказание, пред Пловдивския апелативен съд е било образувано в.н.о.х.д. № 273/2022 г., приключило с решение № 147 от 14.08.2024 г., с което на основание чл. 334, т. 3 и т. 6, вр. чл. 337, ал. 1, т. 1 и чл. 338 НПК въззивният съд изменил първоинстанционната присъда като намалил наказанието глоба на подсъдимите Б. и К. за престъплението по чл. 354в, ал. 1, вр. с чл. 26, ал. 1 НК и чл. 20, ал. 2, вр. с ал. 1 НК от 5000 лева на 4000 лева, изменил присъдата в частта за приложението на чл. 59 НК спрямо Б. и потвърдил присъдата в останалата част. С решението съдът е възложил направените във въззивното производство разноски да бъдат заплатени от подсъдимия Б.

Доколкото основателността на възраженията на защитата на подсъдимия Б. срещу законността на състава на въззивния съд и процесуалната законосъобразност на доказателствената дейност на ПАпС имат определящо значение за крайния резултат на касационното производство, ВКС намира за необходимо да ги обсъди с приоритет пред доводите за нарушения на материалния закон и за явната несправедливост на наказанието:

1. В касационната жалба се развиват подробни съображения за това, че подсъдимият Б. не е бил изправен пред независим и безпристрастен съд, тъй като въззивният съдебен състав е проявил пристрастие и е демонстрирал, че се съобразява с тезата на втория подсъдим – К.

Защитникът сочи нарушения при провеждане на въззивното производство, които касаят подсъдимия К., но не в контекста на защита на неговите процесуални права, а в подкрепа на проявена от въззивния съдебен състав пристрастност, засягаща правото на справедлив процес на подсъдимия Б.

ВКС приема така формулираното възражение на защитника за неоснователно, тъй като

макар и да се установиха нарушения в процедурата по задължително участие на подсъдимия К. във въззивното производство, тяхната интерпретация не може еднозначно да се тълкува като проявено от съдебния състав пристрастие, съответно да води до убедително мотивиран извод за незаконен състав по смисъла на чл. 348, ал. 3, т. 3 НПК.

От една страна, вярно е, че подсъдимият К. не е подал жалба срещу първоинстанционната присъда. Това не освобождава въззивния съд от задължението да го призовава за съдебните заседания. Според чл. 329, ал. 2 НПК участието на подсъдимия във въззивното производство при обвинение за тежко престъпление е задължително, освен в случаите на чл. 269, ал. 3 НПК. Подсъдимият К. и неговият защитник са били призовани за първото заседание на Апелативен съд – Пловдив, проведено на 18.10.2022 г., като преди това с молба от 12.10.2022 г. К. заявил, че не се присъединява към въззивната жалба на подсъдимия Б.. За следващите съдебни заседания, на които е даден ход на възивно съдебно следствие и са събирани доказателствени материали, проведени съответно на 15.11.2022 г. и на 17.01.2023 г., К. и защитникът му не са били призовавани. В съдебното заседание на 7.03.2023 г. подсъдимият е призован и е приканен да даде обяснения, но след като е отказал, е бил освободен от съдебната зала. Впоследствие с определение № 17 от 18.01.2024 г. съдебният състав е отменил определенията за даване ход на делото и на съдебното следствие и е насрочил съдебно заседание на 27.02.2024 г. За проведеното съдебно заседание подсъдимият К. отново не е бил призован.

Видно от описаното Апелативният съд не е съобразил процесуалния закон за задължително призоваване и участие във въззивното производство на необжалвания присъдата подсъдим. В този смисъл е и задължителното тълкуване, което ВКС е формулирал в ТР № 5/2017 г., т. 4, а именно, че когато с присъдата или решението са осъдени няколко подсъдими, за няколко деяния, и съдебният акт е обжалван или протестиран частично – само по отношение на част от дейците и/или част от деянията, присъдата или решението във всички части и за всички подсъдими влизат в сила с постановяване на акта на въззивната инстанция, когато този акт е окончателен, а ако подлежи на обжалване - с постановяване на решението на касационната инстанция.

В практиката на ЕСПЧ по чл. 6 от Конвенцията безпристрастността на съда се определя като липса на предубеждение или пристрастие, което е съществен елемент на правото на справедлив процес. За да бъде изпълнено изискването за безпристрастност, съдът трябва да отговаря както на субективния, така и на обективния критерий. По делото К. срещу К. съдът в С. разграничава два вида случаи, при които е възможно да има нарушение на изискването за безпристрастност, а именно такива, при които е налице или „функционално, или лично“ пристрастие. При първата хипотеза се поставя въпросът за това дали „упражняването на различни функции в рамките на съдебния процес от едно и също лице или йерархични или други връзки с друг участник в производството“ повдига основателно съмнение относно обективната безпристрастност на съда. При втория случай въпросът е дали личното поведение на съдия повдига такова съмнение или сочи на действително пристрастие, така че да засяга както обективната, така и субективната безпристрастност.

Що се отнася до субективния критерий, въпросът е дали въз основа на фактите може да се докаже, че член на състава на съда „е действал с лично пристрастие“ срещу жалбоподателя – Н. v D. (1989). По отношение на субективния критерий действа презумпцията, че съдията е безпристрастен, „докато се представи доказателство, сочещо обратното“ - К. срещу К.

От изложените принципни съображения следва, че тестът за безпристрастност, при прилагане на неговия обективен и субективен критерий, не води до извод за допуснато съществено процесуално нарушение по делото. Обстоятелството, че апелативният съд е допуснал процесуални нарушения, засягащи задължителното участие на подсъдимия К. във въззивното производство, не може еднозначно да се тълкува като израз на

предварително формирано убеждение на съда за крайния резултат от въззивното обжалване. Този подход на съда може да се дължи на непознаване или погрешно прилагане на правилата за въззивното производство, но не и еднозначно да се квалифицира като проява на предубеденост и предварително формирано становище за изхода от въззивното производство. Не са налице данни по делото член от състава на съда да е действал с лично пристрастие към подсъдимия Б.. Освен това цялостната оценка на проведеното от ПАС производство сочи, че процесуалните права на подсъдимия Б. са били гарантирани в контекста на правото му на справедлив процес, което съответства на критерия „процес като цяло“, разгледан в решението по делото В. , М. and J. с/щу Испания (1988 г.).

2. По довода за процесуални нарушения при въззивната оценка за допустимост на протоколите за претърсване и изземване от 10.08.2019 г. в дома на Б., неговата майка и в жилището, обитавано от свидетелката А. Г., поради липса на мотиви за наличие на неотложност на случая.

Възражението е основателно.

Въззивният съдебен състав не е обсъдил всестранно и задълбочено доказателствените материали, които имат отношение към процесуалната законосъобразност на действията по претърсване и изземване от 10.08.2019 г. в жилищата на подсъдимия Б., неговата майка и свидетелката Г.

Правилото, установено в чл. 161, ал. 1 НПК е, че в досъдебното производство претърсване и изземване се извършва с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на прокурора. В чл. 161, ал. 2 НПК е уредено изключението – в неотложни случаи, когато това е единствена възможност за събиране и запазване на доказателства, органите на досъдебното производство извършват действието без разрешение и след това незабавно, но не по-късно от 24 часа протоколът се предоставя за одобрение от съдия.

При упражняване на правомощията си по чл. 161 НПК съдът не трябва да подхожда формално, а следва да се ръководи от предназначението на съдебния контрол в досъдебното производство – да защитава правата на гражданите от произвол като създаде ефективни гаранции, че заобикалянето на закона ще доведе до неблагоприятни последици за органите на досъдебното производство, защото събраните по такъв начин доказателства ще бъдат считани за недопустими от съда по същество на делото. Разликата в обема на функциите на съда, когато от него се иска разрешение или последващо одобрение се изразява единствено в това, че при одобрението съдът проверява дали случаят е бил неотложен, за да не допусне заобикаляне на закона и изключението да се превърне незаконосъобразно в правило. Например, ако по делото има данни за планирана полицейска операция, то неотложността на случая трябва да бъде мотивирана с конкретни обстоятелства, които не са били включени в рамките на планираните полицейски мероприятия и са имали извънреден характер – в този смисъл са Решение № 76 по н.д. № 219/2016 г. на I н.о. на ВКС и Решение № 189 по н.д. № 879/2020 г. на I н.о. на ВКС.

Апелативният съд е приел, че в периода 5.08.2019 г. – 9.08.2019 г., когато полицейските служители са имали информация за заподозрените лица, не е имало образувано досъдебно производство, поради което разследващите органи не са имали обективна възможност да поискат предварително разрешение за претърсване в жилищата на Б., неговата майка и свидетелката Г., а предоставената от защитата полицейска справка няма доказателствена стойност.

При тези данни, ВКС приема, че ПАС не е изпълнил задължението си за пълно и всестранно изследване на обстоятелствата по делото, свързани с преценка на неотложността на случая, при който са извършени претърсванията и изземванията в дома на подсъдимия Б. и жилищата на майка му и свидетелката Г. Апелативният съд формално

е приел, че в периода на планиране на полицейската операция и полицейското наблюдение на имота на Б. в [населено място] не е имало образувано досъдебно производство, поради което разследващите не са могли обективно да поискат предварително разрешение по чл. 161, ал. 1 НПК. От друга страна, според ПАС, представената от защитата полицейска справка нямала доказателствена стойност, и не можела да осигури достатъчна информация на полицейските служители към 5.08.2019 г., за да предприемат намеса в правата на личността, като поискат предварително разрешение.

Позицията на Апелативния съд не е в съответствие с процесуалния закон и съдържа логически противоречия. Съдилищата по същество на делото дължат самостоятелен отговор на въпроса, доколко действията по претърсване и изземване са били извършени действително в условията на неотложност, като не са обвързани от оценката, която първоинстанционният съдия е дал в акта си по чл. 161, ал. 2 НПК. По този начин се гарантира ефективността на защитата на правото на неприкосновеност на жилището по чл. 33 от Конституцията на Република България. В светлината на правото по чл. 8 от КПЧОС съдът в С. следи доколко националното законодателство предоставя достатъчно гаранции срещу произвол преди и след претърсването. За да бъде ефективна защитата на правото съдилищата, които разглеждат делото по същество трябва да направят а posteriori цялостна оценка доколко намесата в правото на неприкосновеност на дома е било неотложно. Както се разглежда подробно в посоченото по-горе решение № 76 по н.д. № 219/2016 г. на I н.о. на ВКС неотложността на действието следва да се оценява с оглед на конкретните особености на ситуацията и възможностите за нейното развитие. Именно това въззивният съд не е направил.

Пловдивският апелативен съд е следвало да анализира поотделно и в цялост показанията на полицейските служители Б., Г. и Г., в които се съдържа подробна информация за това, че те са имали оперативни данни, че подсъдимият Б. отглежда марихуана още през месец юни; че са били предприети редица оперативно-издирвателни мероприятия за наблюдение на поведението на този подсъдим; че към края на юли 2019 г. свидетелят Г. изготвил план за специализирана полицейска операция (л. 82 гръб от материалите по н.о.х.д. № 1409/2020 г. на ОС Пловдив); че обитаваните от Б. жилища са били предварително установени. Апелативният съд се е задоволил само да констатира, че представената от защитата във въззивното следствие справка (л. 50 – 52 от въззивното дело), изготвена от Р. няма доказателствена стойност. Това е така, но съдът е следвало служебно да изиска от ОДМВР – РУ К., споменатия в документа план за СПО с рег. № 281p-10893 от 5.08.2019 г., за да прецени в пълнота доколко разследващите обосновават са могли да се позовават на неотложност на предприетите претърсвания и изземвания.

В мотивите на въззивното решение се приема, че преди да пристъпят към извършване на претърсванията в жилището на Б. разследващите не са могли да поискат предварително разрешение от съда, тъй като към този момент не е имало образувано наказателно производство.

Видно от материалите по делото – уведомително писмо от разследващия полицай до Окръжна прокуратура – Пловдив, л. 1 от том 1 на досъдебното производство – наказателното производство е било образувано на 10.08.2019 г. на основание чл. 212, ал. 2 НПК с първото действие по разследването, като са посочени най-общо претърсване и изземване в неотложен случай и оглед на местопроизшествие.

ПАС е следвало да оцени цялостно и задълбочено, а не формално, доколко действията на разследващите са били извършени в условията на неотложност, включително предвид обстоятелството, че органите на разследването са длъжни да образуват наказателното производство при факта на извършеното престъпление (в случая, отглеждане на растения от рода на конопа), а не при установяване на конкретен извършител. В това отношение съдът е игнорирал следните обстоятелства – че претърсванията в обитаваните от Б. и

неговите близки жилища са били част от планирана полицейска операция; че претърсванията в жилищата на другия подсъдим К. са били извършени в ранния следобед на 10.08.2019 г., т.е. няколко часа след задържането на подсъдимите; че огледът на нивата, в околностите в [населено място] е започнал в 10:50 часа на 10.08.2019 г., като през нощта е било организирана полицейска охрана на местопрестъплението.

В този смисъл преценката за неотложност не следва да почива на формални критерии, а за да предотврати злоупотреба от страна на разследващите, трябва да се основава на цялостна оценка на фактите и на разумната възможност при конкретните обстоятелства органите на полицията да са могли да поискат разрешение от първоинстанционния съд за извършване на принудителните действия. Само така съдебният контрол върху засягането на правото на неприкосновеност на жилището би бил ефективен. Това положение е утвърдено в практиката на ЕСПЧ по дела срещу България – в основополагащото Г. срещу България от 15.10.2013. , и след това препотвърдено и развито в П. срещу България от 30.09.2014 г., Говедарски срещу България от 16.02.2016 г., М. Й. срещу България от 13.10.2020 г. и др. Както се приема в § 85 от решението по Говедарски срещу България – „... претърсването без разрешение на съдия може да се извърши само в неотложни случаи и съществуването на такава ситуация е в същината на последващия контрол...“. Следва да се добави, че оценката за неотложност е в сърцевината и на съдебната проверка, която съдилищата по фактите са длъжни да извършат при разглеждане на делото.

В разпорежданията на съдията от ОС Пловдив от 10.08.2019 г., с които на основание чл. 161, ал. 1 НПК са одобрени протоколите за претърсване и изземване са изложени еднотипни мотиви за наличие на неотложност – „Подробно изложената в искането информация води до извода за наличието на неотложен случай, при което е извършено процесуално-следственото действие като единствена възможност за събиране и запазване на доказателства, свързани с разследваното престъпление, без да е могло да се изиска предварително разрешение от съда.“.

На довода на защитата, че в разпорежданията не се съдържат мотиви, ПАС е отговорил лаконично, че такива има, а приликите в съдържанието на различните актове се дължат на това, че са дадени по едно и също разследване. При отговора на това възражение въззивният съд като последен съд по фактите не е съобразил, че има право и задължение да направи цялостна и всеобхватна оценка на доказателства, относно наличието на неотложност на случая. Не е отчел, че в предложенията за одобрение на претърсванията и изземванията – л. 48 и сл. от том 1 на досъдебното производство, се съдържа информация, че на 9.08.2019 г. В. Б. получил оперативна информация за това, че Б. и К. отглеждат марихуана; не е сравнил тази информация с останалите доказателства по делото – основно с показанията на свидетелите полицейски служители; не е събрал допълнителни доказателства от полицейското управление в К. за планиране на полицейската операция и в крайна сметка е изложил непълни и противоречиви мотиви по въпроса за процесуалната годност на протоколите за претърсване и изземване в имотите, обитавани от Б., неговата майка и фактически съжителстваща приятелка.

3. По довода за съществени процесуални нарушения при оценката на доказателствата относно идентификацията, вземането на представителни проби и изследването на растенията, иззети от нивата в [населено място]

В мотивите на въззивното решение е описано подробно съдържанието на протокола за оглед на местопроизшествието от 10.08.2019 г. на нивата, намиращата се в полето, северно от селата /населено място/, /населено място/ и /населено място/ и южно от [населено място] и [населено място]; описани са 13 реда с насаждения, както и отсичането на 159 стръка с различна дебелина на ствола и височина. В решението е възпроизведено съдържанието и на протоколите за оглед на веществени доказателства от 12.08.2019 г. и 19.08.2019 г., с предмет 159 броя стебла със суха зелена тревна маса.

На възраженията на защитата за допуснати нарушения на реда за съхраняване на

веществените доказателства и за вземане на представителни проби от тях, въззивният съд е отговорил че процесуалните действия са извършени при условията на НПК и поради това съставените протоколи са годни доказателствени средства.

Доказателственият анализ в тази част е в противоречие с чл. 107, ал. 5 НПК, тъй като доказателствата не са подложени на внимателна проверка, а вътрешното убеждение на съда по фактите не почива на обективно и пълно изследване на обстоятелствата по делото. Целта на доказателствената преценка в случая е установяване на идентичност на предмета на престъплението, инкриминирано на двамата подсъдими по чл. 354в, ал. 1 НК. Спецификата на престъплението, представляващо отглеждане на коноп, изисква спазване на специален ред за съхранение и вземане на представителни проби от наркотичното вещество. Този ред е регламентиран в Наредбата за условията и реда за съхранение и унищожаване на наркотични вещества, растения и прекурсори, както и за вземане на представителни проби от тях, приета с ПМС № 28 от 14.02.2006 г. и обн. В ДВ, бр. 18 от 28.02.2006 г. Съблюдаването на предвидения нормативен ред не е самоцелен, а представлява гаранция за достоверност на необходимите специализирани изследвания.

При отговора на възраженията на защитата ПАС е подхождал едностранчиво, като не е изследвал с помощта на специални знания, как допуснатите нарушения са се отразили на индивидуализацията на наркотичното вещество, предмет на обвинението по чл. 354в, ал. 1 НК – неговото общо тегло и съдържанието на активния компонент тетрахидроканабинол. В тази част вътрешното убеждение на въззивния съд е изградено на основата на предположения и декларативни съждения, което е в нарушение на процесуалния закон.

Апелативният съд е следвало да проследи движението на отсечените на 10.08.2019 г. 159 броя стебла от момента на изземването им с протокола за оглед, съхранението им в помещение на РУ Карлово, вземането на представителни проби и изследването им от вещото лице от състава на химическата експертиза. При всяко от тези процесуални действия веществените доказателства се предават със съответните протоколи, вземат се мерки за тяхното съхранение, запечатване, удостоверение с подписи на присъстващите поемни лица. Проследяването на цялата верига на движение на наркотичното вещество не е направено от въззивния съд чрез анализ и сравняване на наличните по делото писмени доказателства и доказателствени средства, а при необходимост е следвало да се приобщят и други доказателствени материали, в случай, че такива се намират в ОП – Пловдив, РУ – Карлово или ЦМУ. Това е необходимо, за да се установи идентичност на иззетите 159 стръка коноп, огледаните на 12 и 19 август 2019 г. веществени доказателства и предадените за изследване представителни проби.

Все в тази връзка е следвало да се изследва внимателно и във връзка с останалите доказателства нарушението на чл. 6а, ал. 2 от Наредбата, а именно присъствието на различни поемни лица при извършване на трите процесуални действия и как това нарушение се е отразило на проследяването на идентичността на наркотичното вещество. Даденият от апелативния съд отговор на това възражение е декларативен и не почива на цялостно изследване на обстоятелствата по делото.

ПАС е констатирал, че нарушението на чл. 6а от цитираната по-горе наредба при вземане на представителни проби от иззетите 159 стръка коноп, не е съществено и не се отразило на достоверността на резултата. Този извод на съда е произволен, доколкото са били необходими специални знания на специалисти химик и ботаник, които да отговорят компетентно на въпроса как нарушението се е отразило на последвалите химически изследвания и на крайните изводи за предмета на престъплението. Видно от материалите по делото между отсичането на растенията на 10.08.2019 г. и вземането на представителни проби – на 12.08.2019 г. и 19.08.2019 г., не са изминали 15-18 дни, които са били необходими за достигане на иззетите зелени растения до състояние на непроменяема суха маса, според заключението на вещото лице проф. д-р И. Я.. Липсва убедителен и експертно аргументиран отговор във въззивното решение как начина на вземане на

представителните проби, отделянето на зелената маса и съцветията от инкриминираните 159 стебла, смесването им, начина и времето им за съхранение се е отразило на резултата от химическото изследване.

Съгласно чл. 2 от Наредбата за условията и реда за извършване на експертно изследване на иззети наркотични вещества и прекурсори, приета с ПМС № 142 от 25.07.2000 г., обн. В ДВ, бр. 63 от 1.08.2000 г., министърът на вътрешните работи, министърът на здравеопазването и директорът на Агенция „Митници“ определят със заповеди научните институти и лаборатории, които могат да извършват експертно изследване на наркотични вещества и прекурсори. Апелативният съд не е изискал надлежната заповед, а е приел този факт за установен на основата на заявеното от вещото лице при разпита му в съдебно заседание. Независимо, че това обстоятелство е било оспорено от защитата, съдът не е проявил необходимата процесуална активност за несъмненото му изясняване, с което е нарушил процесуалното изискване на цялостно и пълно изследване на релевантните за делото факти.

Въззивното решение не съдържа мотиви относно релевираните от защитата противоречия в заключението на химическата експертиза, поддържани включително и при разпита на вещото лице в съдебно заседание на въззивния съд. На конкретните доводи на защитата – за броя на изследваните представителни проби, за начина на опаковането им и за използването на контролна проба – липсва отговор в подложения на касационна проверка съдебен акт. ПАС не се е аргументирал защо възприема за достоверни заключенията на химическата експертиза, а това е било особено наложително предвид оспорването на компетентността на вещото лице от защитата и посочването на конкретни противоречия и неясноти, наложили и провеждане на допълнителен разпит на вещото лице в хода на въззивното съдебно следствие.

4. По възражението за допуснати от въззивния съд съществени процесуални нарушения при оценка на доказателствата имащи отношение към предмета на престъплението по чл. 354а, ал. 2, изр. 2 НПК

Предметът на престъплението по чл. 345а, ал. 2 НПК са наркотични вещества, иззети при претърсване в жилище на подсъдимия Б. в [населено място], [улица]. Установяването на идентичност на предмета на престъплението при последователните действия по изземване, вземане на представителни проби и химическо изследване не е проведено от ПАС по предвидения процесуален ред.

Освен, че липсва цялостна и обективна оценка на доказателствата по отношение на наличието на неотложност на извършеното претърсване в жилището на Б., за което се изложиха по-горе подробни съображения, Апелативният съд не е подложил на анализ и съпоставка доказателствените материали, които отразяват отделните етапи от изследването на наркотичните вещества, иззети от имота на подсъдимия в [населено място], [улица].

Въззивният съд е следвало да проследи идентичността на всеки един от иззетите предмети, съдържащи наркотични вещества от момента на изземването им, по време на огледа им, вземането на представителни проби и изследването им от вещото лице от химическата експертиза. Първоначално веществените доказателства са били опаковани, върху опаковките са били поставени печати и подписи на поемни лица; след това веществените доказателства са били оставени за съхранение в помещение на РУ Карлово; след това при огледа им, при вземането на представителни проби и при изследването им от вещото лице веществените доказателства отново са били разопаковани и след това отново опаковани, като за всяко действие е следвало да се оставя писмена следа – печати и/или подписи на поемни лица. Сравняването на целия комплекс от доказателства – писмени, гласни и веществени, следва да доведе до извод за идентичност на иззетото и изследвано впоследствие наркотично вещество, предмет на обвинението срещу Б. по чл. 354а, ал. 2, пр. 2 НК. В това отношение същество значение заемат - протоколът за

претърсване и изземване от 10.08.2019 г.; протоколите за оглед на вещественни доказателства от 10.08.2019 г., 11.08.2019 г. и 23.08.2019 г.; протоколите за вземане на представителни проби от 11.08.2019 г. и 27.08. 2019 г.; наличните по делото опаковки, в които са били съхранявани веществените доказателства, протоколите за разпит на поемните лица, присъствали на всяко едно от описаните процесуални действия.

В мотивите на въззивното решение декларативно се приема, че няма нарушения на Наредбата за условията и реда за съхранение и унищожаване на наркотични вещества, растения и прекурсори, както и за вземане на представителни проби от тях, приета с ПМС № 28 от 14.02.2006 г. и обн. в ДВ, бр. 18 от 28.02.2006 г., доколкото не било необходимо участието на специалиста-технически помощник при вземането на представителни проби. Този извод на съда е произволен, доколкото текста на чл. 3 от Наредбата е недвусмислен, че участието на специалист-технически помощник, с конкретна длъжност е задължително. Апелативният съд е следвало да провери каква е длъжността на участвалото в това действие лице – Д. Д., съответно как това нарушение на Наредбата се отразило на законосъобразността на протокола и достоверността на взетите представителни проби, както и дали е била възможна друга доказателствена пътека, която да компенсира това нарушение.

По-нататък ПАС отново декларативно е приел, че не била нарушена процедурата по чл. 4 от Наредбата за вземане на представителна проба от общото количество иззето наркотично вещество. За да достигне до този извод, съдът е следвало да използва специални знания на ботаник и/или химик, които да оценят доколко при вземането на представителните проби обектите са били групирани по външни сходни белези, съответно ако има нарушения на реда по чл. 4 от Наредбата, как това се е отразило на достоверността на последвалото химическо изследване.

ПАС е отбелязал (л. 173 от въззивното дело), че представителните проби били взети в сектор „БНТЛ“ при ОД на МВР П., поради което тезата на защитата за съхранение на наркотичните вещества в гаражно помещение на ОД на МВР била неоснователна. Съдът не е изследвал релевантния въпрос за начина на съхранение на наркотичните вещества, иззети от жилището на подсъдимия и доколко условията са били подходящи за надлежното съхнене и вентилиране на зелената листна маса, още повече, че според данните по делото зелената листна маса е била в различно физическо състояние, чието изсушаване несъмнено е изисквало повече време и специфични условия. Липсата на цялостно и обективно изследване на този въпрос е в нарушение на процесуалните правила по чл. 14 и чл. 107 НПК, доколкото пряко се отразява на съществен за наказателната отговорност на Б. въпрос – какво е точното количество наркотично вещество, предмет на престъплението по чл. 354а, ал. 2, изр. 2 НК.

П. е констатирал нарушение при съставяне на протокола за вземане на представителни проби от 27.08.2019 г., тъй като липсват подписи на поемните лица, като е изключил протокола от допустимата доказателствена основа. За да компенсира изключването на протокола съдът се е позовал на показанията на поемните лица У. и Б.. Оценката на показанията им е превратна и изолирана. Съдът е следвало да съпостави показанията на тези свидетели с показанията на присъствалия при това действия специалист-технически помощник Д., както и с други налични по делото доказателства, които имат отношение към индивидуализацията на веществените доказателства и взетите от тях проби, като едва тогава да прецени доколко процедурата по вземане на представителни проби е била от естество да гарантира достоверен резултат на последвалото химическо изследване.

5. Основателно е възражението за допуснати процесуални нарушения при оценка на доказателствата, доколкото въззивният съдебен състав се е позовал на записи, извършени с ловна камера, което по същество представлява използване на специално техническо средство, не по предвидения за това ред в ЗСРС.

На л. 163 гръб и л. 164 от въззивното дело ПАС се е позовал на записите от ловната

камера при излагане на релевантната фактология, а на л. 180 гръб от въззивното дело приел, че в случая се касае за наблюдение в рамките на оперативно-издирвателната дейност на органите на МВР, което по силата на чл. 6 и чл. 8 и сл. от ЗМВР било приложимо и не налагало разрешаване на СРС, което било и невъзможно поради разпоредбата на чл. 3, ал. 1 ЗСРС и чл. 172, ал. 2 НПК.

Несъмнено е, че дори в рамките на оперативната си дейност органите на МВР са длъжни да спазват условията и реда на ЗСРС, когато прилагат способности, които по същината си представляват специални разузнавателни средства, какъвто е случаят по делото. В този смисъл е изричната разпоредба на чл. 10, ал. 2 ЗМВР. Като се е позовал на недопустими доказателства апелативният съд е допуснал съществено процесуално нарушение.

6. По довода за други съществени процесуални нарушения при оценка на доказателствата

При оценката на показанията на свидетелката А. Г. въззивният съд не е следвал изискуемия от процесуалния закон подход за обективна и внимателна проверка. За да обяви показанията на тази свидетелка за недостоверни съдът се е позовал на формални критерии – че Г. живее на съпругески начала с подсъдимия Б., както и че била запозната със съдържанието на обвинителния акт и присъствала при провеждане на съдебното следствие пред първия и пред въззивния съд.

Известно е, че оценката на свидетелските показания се извършва по вътрешно убеждение на съда, основано върху обсъждане на всички събрани и проверени в процеса доказателствени материали. Дали едни показания са достоверни или не, зависи от тяхната логичност и последователност, както и от логическата им връзка с данните за извършеното престъпление, а не от това какви са били отношенията на свидетеля с подсъдимия – Р. 136-63-П н.о.

Апелативният съд от една страна е посочил, че свидетелката Г. и свидетелят Р. са в близка връзка с подсъдимите, но при оценката на показанията им е приложил различен подход. От една страна, Г. свидетелства основно за факти, които държавното обвинение не е инкриминирало на подсъдимия К., поради което не се съдържат в обстоятелствената част на обвинителния акт. Същевременно ПАС е акцентирал на словесно противоречие в показанията на свидетелката пред Окръжния и Апелативния съд, без да подложи на цялостен анализ това доказателствено средство за вътрешна логичност и последователност и най-вече да го съпостави с останалите доказателствени материали по делото – показанията на свидетеля Г., свидетеля Р., обясненията на подсъдимите, и да потърси логическата връзка с данните за извършеното престъпление и процесуалното развитие на делото. В този смисъл ПАС е допуснал съществено процесуално нарушение при оценката на доказателствата, като е изградил вътрешното си убеждение на непълно и необективно изследване на обстоятелствата по делото.

7. По довода за липса на мотиви във въззивния акт по съществени въпроси от значение за правилното решаване на делото.

Основателно се твърди от касатора, че липсват мотиви по въпроса за наличието на продължавано престъпление по обвинението по чл. 354а, ал. 2, изр. 2, вр. с ал. 1, вр. с чл. 26, ал. 1 НК. В едно изречение на л. 179 гръб от въззивното дело се посочва, че е налице продължавано престъпление, което включва три деяния, но не се уточнява и не се излагат изобщо доводи за това кои са тези отделни деяния. Посоченият недостатък е следствие от липсата на описание на конкретни деяния от продължаваното престъпление по чл. 354а, ал. 2 НК в обвинителния акт. Този порок на обвинителния акт е следвало да бъде подробно и конкретно обсъден по същество от въззивния съд, съответно да бъде отстранен с процесуалните възможности, с които този съд е разполагал. В случая от значение е съдът на даде отговор на въпроса дали държането от един подсъдим на наркотични вещества в различни недвижими имоти е едно самостоятелно деяние или са налице няколко деяния. При това следва да се има предвид, че според общоприетите

схващания в наказателноправната доктрина деянието е човешка проява, психофизично единство, което представлява външен израз на волята на човека; че деянието като основание за наказателната отговорност може да бъде извършено както с едно, така и с две и повече телодвижения, осъществени последователно в изпълнение на едно решение, насочено към постигане на една цел; че две или повече деяния ще има само когато повтарянето на действията става в резултат на ново решение, взето с оглед на изменение на условията, при които се действа – Р. 93-77- I н.о.

Основателен е доводът на касатора, че Апелативният съд не е изложил мотиви по възражението за нанесен побой на подсъдимия Б. от полицаите при неговото задържане. За този факт са събрани доказателства от въззивния съд, които не са обсъдени в решението в контекста на релевантните за наказателната отговорност на този подсъдим обстоятелства.

Неотменимо право на съда по фактите е да възприеме за достоверни или недостоверни определени доказателствени материали, но след като изложи причините за това – да изследва тяхното съответствие с останалите доказателства по делото, както ги подложи на анализ за съответствието им с правилата на формалната логика и на процесуалния закон. В случая въззивният съд е следвало да обсъди пълно и обективно конкретните доводи за нарушения при извършване на претърсванията и изземванията в обитаваните от подсъдимия Б. и неговите близки имоти; нарушенията при вземането на проби, съхранение и измерване на отделните инкриминирани наркотични вещества; да изследва доводите за идентичност на предмета на престъпленията чрез проследяване на доказателствената пътека от момента на изземване, оглед, вземане на представителни проби, химическо изследване на отделните инкриминирани наркотични вещества, което е гаранция за законосъобразното формиране на вътрешното убеждение на съда по фактите.

Процесуално недопустимо е процесът по проверка и оценка на доказателствените материали да се основава на предположения, формални критерии и превратна интерпретация, вместо на цялостното им, обективно и всестранно изследване.

С оглед констатациите относно незаконосъобразната процесуална дейност на състава на Пловдивския апелативен съд при упражняване на правомощията му по чл. 338 НПК, релевираните с касационната жалба претенции се явяват основателни. Това налага отмяна на въззивното решение и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на Пловдивския апелативен съд. При новото разглеждане на делото следва да се отстранят констатираните нарушения, да се проведе пълно, всестранно и обективно изследване на обстоятелствата по делото, като се извърши прецизен анализ на всички доказателства и доказателствени средства в тяхната взаимна връзка и съвкупност, с цел разкриване на обективната истина.

7. Основанието за възобновяване по чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК законът свързва с разкриване не само на "доказателства", но така също и на "обстоятелства", които не са били известни на съда, постановил финализиращ наказателното производство акт. Това ясно показва, че не е нужно новата информация да е събрана в рамките на съдебно производство, свързано със събиране на доказателства, нито единствено чрез способите и средствата на наказателния процес, а е възможно да е придобита и чрез всяка друга процесуална или извън процесуална форма на установяване на нови обстоятелства и факти, която е способна да гарантира тяхната обективност и достоверност - процес по ГПК или по АПК, прокурорска проверка по чл. 145, ал. 1 ЗСВ или чрез упражняване на правомощията на прокурора в рамките на други, възложени му от закона дейности. Абсолютна е необходимостта новоразкритата фактическа информация да е от съществено значение за влезлия в сила съдебен акт, поставил край на наказателното производство, която не е била известна на съда, постановил този акт. Във всички случаи в компетентността на прокурора е да

прецени дали е нужно нарочно разследване за проверката ѝ по реда на НПК или в конкретния ѝ вид, обем, съдържание и надеждност новата информация отговаря на критериите по чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК.

чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК

Решение № 14 от 15.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 1015/2024 г., II н. о., докладчик съдията Милена Панева

Производството пред ВКС е образувано по искане на окръжния прокурор на Ямбол за възобновяване на наказателното производство по НОХД № 1209/2022 г. на Ямболския районен съд. В искането се твърди, че след постановяване на прекратителното съдебно определение по посоченото дело е възникнало ново, неизвестно на съда обстоятелство, свързано с психичното състояние на обвиненото по същото дело лице – С. В., което обстоятелство обуславя отпадане на основанието за прекратяване на наказателното производство. Според искането по експертен път и за нуждите на производство по чл. 427 НПК е установено, че при В. е настъпило подобрение в психичното състояние до такова на оздравяване и той е вече годен да участва в наказателно производство.

В съдебното заседание пред настоящия състав представителят на Върховната прокуратура поддържа направеното искане и изложените в него съображения.

Защитникът на С. В. оспорва искането с настояване, че сочената от прокурора промяна в здравното състояние на В. не е разкрита чрез разследване по смисъла на закона – от една страна, а от друга страна тя няма характера на „ново“ обстоятелство, защото констатация в същия смисъл вече фигурира в заключението на назначената в хода на досъдебното производство по прекратеното наказателно дело съдебно-психиатрична и психологична експертиза. Изразява мнение за противоречивост в искането на прокурора, доколкото същото е за възобновяване на наказателното производство по НОХД № 1209/2022 г. на Ямболския окръжен съд, а по отношение на постановеното по това дело прекратително съдебно определение е било подложено на инстанционен контрол от страна на Ямболския окръжен съд в рамките на производството по ВНЧД № 387/2023 г. Като процесуален проблем е изтъкнат и факта, че във финалната част на предложението на окръжния прокурор е посочено, че се иска възобновяване поради установяване на нови обстоятелства, които не са били известни на съда „при постановяването на осъдителната присъда“, каквато по прекратеното наказателно дело не е издавана. Изтъкнат е и факта, че в мотивната част на искането еднократно прекратеното наказателно дело на Ямболския районен съд е посочено с погрешен номер.

Настоящият състав, след като обсъди доводите на вносителя на искането, както и доводите на страните и в рамките на правомощията си по чл. 425 НПК, установи следното:

На 21.12.2022 г. в районният съд в гр. Ямбол е образувано НОХД № 1209/2022 г. по обвинението на С. Н. В. за престъпление по чл. 354а, ал. 3, т. 1 вр. чл. 26, ал. 1 НК.

В проведеното на 28.03.2023 г. разпоредително заседание и по искане на защитника на В. съдът е назначил комплексна медицинска, психиатрична и психологична експертиза, приемайки, че са налице данни за промяна в здравното състояние на В., поставяща под съмнение вменяемостта му.

Въз основа на проведен едnodневен амбулаторен преглед и материалите по делото вещите лица по така назначената експертиза са заключили, че В. страда от зависимост към опиоиди, като в началото на 2023 г. при него е възникнало психотично разстройство с преобладаване на тежки депресивни симптоми и това състояние представлява продължително разстройство на съзнанието. Според експертното мнение той е с нормален интелект, със съхранена годност за правилно възприемане на фактите, но не е в състояние

да дава достоверни обяснения за тях поради възникнало и налично психично заболяване, изискващо провеждане на лечение в специализирано психиатрично лечебно заведение.

В проведено на 23.10.2023 г. заседание съдът е прекратил наказателното производство, позовавайки се на посочените експертни изводи и лаконично заявявайки, че В. вече страда от продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта.

По протест на прокурора и с определение от 19.01.2024 г., постановено по в.н.ч.д. № 387/2024 г., състав на Ямболския окръжен съд е потвърдил прекратяването на наказателното производство, декларирайки на свой ред, че у В. е налично психично заболяване, което изключва вменяемостта.

След този финал на наказателното производство и предизвикалите го новости в експертното мнение относно психичното състояние на С. В., наблюдаващият прокурор е предприел действия по проверка на необходимостта от прилагане на принудителни медицински мерки по чл. 89 НК по отношение на това лице. При това и в съгласие с предписанията на чл. 427, ал. 2 НПК е възложил на разследващ орган да назначи съдебно-психиатрична експертиза със задачи да изясни неговото психично състояние по времето на инкриминираните по прекратеното наказателно производство събития и актуалната му способност да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си, съответно да се прецени нуждата от прилагане на принудителни медицински мерки и евентуално най-подходящата сред предвидените в закона техни разновидности.

Изготвената в изпълнение на прокурорските указания експертиза е потвърдила, че С. В. страда от психиатрично заболяване с диагноза „Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на психоактивни вещества – опиоиди. Синдром на зависимост. Контролирана зависимост.“ Според експертизата към момента на инкриминираните събития той е могъл да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си, като не е имал нарушения в базисните психични функции. Не по-различно е било състоянието на В. и към момента на изследването му в рамките на коментирания експертиза, като според вещите лица в този момент той е бил в ясно съзнание при интелект и памет в границите на нормата, могъл е да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си. Психичното състояние на В. е определено като задоволително и не представляващо опасност, нито за самия него, нито за обществото. Поради това и експертите са отrekli нуждата от прилагане на принудителни медицински мерки, подчертавайки, че лицата, които са оздравели спонтанно или след лечение не се лекуват принудително.

Изложеното недвусмислено обуславя наличие на основаниято, сочено в отправеното до ВКС искане. Установена е и е обоснована по експертен път промяна в психиатричното състояние на С. В., която обуславя качество на психиката, позволяващо участието му в наказателно производство и възможност да понесе наказателна отговорност при доказване на вината му.

Без основание се възразява от страна на защитата, че се касае за обстоятелство, което не е разкрито чрез проведено от съд разследване, доколкото експертизата не е била обект на съдебно обсъждане в рамките на производство по чл. 427 и сл. НПК и съответно в условията на състезателност между страните в това производство.

Законът не е поставил условие като изтъкнатото от защитата. Основанието за възобновяване по чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК той свързва с разкриване не само на „доказателства“, но така също и на „обстоятелства“, които не са били известни на съда, постановил финализиращ наказателното производство акт. Това ясно показва, че не е нужно новата информация да е събрана в рамките на съдебно производство, свързано със събиране на доказателства, нито единствено чрез способите и средствата на наказателния процес, а е възможно да е придобита и чрез всяка друга процесуална или извън процесуална форма на установяване на нови обстоятелства и факти, която е способна да гарантира тяхната обективност и достоверност - процес по ГПК или по АПК, прокурорска

проверка по чл. 145, ал. 1 ЗСВ или чрез упражняване на правомощията на прокурора в рамките на други, възложени му от закона дейности. Абсолютна е необходимостта новоразкритата фактическа информация да е от съществено значение за влезлия в сила съдебен акт, поставил край на наказателното производство, която не е била известна на съда, постановил този акт. Във всички случаи в компетентността на прокурора е да прецени дали е нужно нарочно разследване за проверката ѝ по реда на НПК или в конкретния ѝ вид, обем, съдържание и надеждност новата информация отговаря на критериите по чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК.

Настоящият случай е именно такъв. При постановяването на прекратителното определение първостепенният съд е разполагал с назначената в досъдебното производство комплексна съдебно-психиатрична и психологична експертиза за В., която е определяла това лице като психически годно да участва в наказателното производство, както и с резултатите от назначената от самия него комплексна съдебно-медицинска, психиатрична и психологична експертиза за В., които са описвали нова картина на неговото психично състояние, коренно различна от констатираната при предходно проведеното в досъдебната фаза експертно негово изследване и според която той не е психически годен да участва в наказателното производство. След изготвянето на тази експертиза и приемането ѝ от страна на първостепенния съд, съответно след основаното на нея прекратяване на наказателното производство, е възникнало ново обстоятелство, свързано с психичното състояние на В., а именно изводът, че той е с възстановена способност за правилно възприемане и оценяване на фактите от околния свят и избор и контрол върху поведението. Този извод, заложен в назначената по указание на прокурора и за нуждите на производство по чл. 427 НПК съдебно-психиатрична и психологична експертиза, е от съществено значение за прекратеното наказателно производство, доколкото е от естество да опровергае актуалността на съдебната констатация за психическа неспособност на В. да участва в наказателен процес.

Фактът, че тази експертиза е потвърдила вече направения експертен извод за налично психично заболяване и неговата диагноза не компрометира действията на прокурора от районната прокуратура по отказ да продължи производството по чл. 427 НПК. В тази връзка значение има целта на принудителните медицински мерки – да се предотврати извършването общественоопасно деяние, респ. да се отнеме физическата възможност на лицето да си самонавреда. Т.е. положителната експертна констатация за съществуването на състояние, обуславящо такъв риск, е абсолютно необходимо условие за упражняване на правомощието на прокурора по инициране пред съда на производство за определяне на принудителна медицинска мярка. В конкретния случай отсъствието на такава експертна констатация прави напълно закономерен отказа на прокурора да сезира съда с предложение по реда на чл. 427 НПК.

Фактът, че хронологически последната колективна съдебно-психиатрична и психологична експертиза е потвърдила вече поставената на В. диагноза не изключва възможността на окръжния прокурор да поиска възобновяване на прекратеното наказателно производство срещу това лице. Съществуването на медицинска диагноза за здравното състояние на едно лице не е достатъчно за преценката му като лишено от вменяемост. Възможността то да участва в наказателното производство и да понесе наказателната отговорност за извършено престъпление при доказване на вината му не е обвързано от закона с изискване да е клинично абсолютно здраво физически и психически. Наличието на известни отклонения от физическото и/или психическото благополучие само по себе си не е пречка пред възможността лицето да участва в наказателното производство и дори да понесе наказателна отговорност. От определящо значение при наличието на психически отклонения е отражението, което те имат върху способността да се разбира свойството и значението на извършеното или да се ръководят постъпките. В случая вещите лица по назначената по указание на прокурора СППЕ, изследвайки необходимостта от прилагане

на принудителни медицински мерки по отношение на С. В. са установили, че въпреки наличното при него психично заболяване, състоянието му е задоволително, няма нарушения в базисните психични функции, няма налична психотична симптоматика и персистиращи тежки депресивни симптоми. Категоричен е изводът, че В. има ясно съзнание, при интелект и памет в рамките на нормата за възрастта, образованието и социалния опит, съответно може правилно да възприема и осмисля фактите и да ръководи постъпките си. С оглед на този извод и неговата категоричност е отредена нуждата от провеждане на задължително лечение и изобщо прилагане на принудителни медицински мерки.

Проверката на психичното състояние на лицето и неговата оценка от тази гледна точка за нуждите на производството по чл. 427 и сл. НПК по необходимост преминава през прогностичен извод на вещите лица относно риска от възможно реализиране на общественоопасно поведение и/или от застрашаване на собствената сигурност, тъй като самото естество и предназначение на принудителните медицински мерки е да съхранят интересите на освидетелствания и тези на обществото. Затова неприемливо е възражението на защитата, че ангажирайки се със становище за отсъствие на опасност при В. от реализиране на такова поведение, вещите лица по коментираната експертиза са превишили правомощията си. Неоправдани са и опасенията на защитника, че е negliжирана от тяхна страна опасността от нов суициден опит при В., съществуването на каквато опасност е установила назначената от съда по прекратеното наказателно дело експертиза. Задачата на вещите лица, така, както е указана от прокурора и от разследващия орган, е била свързана с определяне на състоянието на В. към момента на провеждане на самото освидетелстване, а не в предходен момент, за който се е произнесъл друг експертен екип. Всъщност, всяка от назначените в хода на прекратеното наказателно производство психиатрични експертизи и тази, назначена с оглед на производство по чл. 427 НПК е имала задача да изясни психичните качества на това лице към конкретен, визиран в нея период и при конкретна ситуация. Съответно изводите на експертизата, ползвана от окръжния прокурор, следва да бъдат обвързани с психичното състояние на освидетелствания към момента на провеждането ѝ, такова, каквото то е установено от експертния екип, провел конкретното освидетелстване. Изводите на този експертен екип е невъзможно да бъдат израз на чужди констатации, включително и на тези на вещите лица, назначени от първостепенния съд в разпоредителното заседание по НОХД № 1209/2022 г. Отделно от това и единствено за изчерпателност на изложението следва да се отбележи, че в назначената и приета от състава на районния съд СППЕ липсва констатация като тази, която защитникът, влизайки сам в ролята на експерт и в пряка конкуренция с вещите лица е направил, а именно, че констатираното с тази експертиза състояние на В. „ще продължи с години без сигурна благоприятна прогноза“. Поради това няма как да се очаква от експертния екип, изготвил ползваната за нуждите на направеното искане СППЕ да коментира такъв извод и на базата на отсъствието на такъв коментар да се оспорва значимостта ѝ.

Несъстоятелна е и претенцията на защитата за съществуване на основанията по чл. 148, ал. 1, т. 1 вр. чл. 29, ал. 2 НПК за отвод на вещите лица по ползваната за нуждите на отправеното искане СППЕ. Фактът, че вещите лица, изготвили тази експертиза са същите, които са били ангажирани и в досъдебното производство по прекратеното наказателно дело да изследват психиатричното и психологично състояние на В. сам по себе си не компрометира качествата на извършеното от тях експертно изследване и процесуалната негова годност при отсъствие на други, конкретно посочени факти, поставящи под съмнение или категорично опровергаващи обективността на тези лица или експертната тяхна подготвеност. Красноречив показател в това отношение е фактът, че сред основанията за отвеждане на вещи лица от участие в делото по чл. 148, ал. 1, т. 1 вр. чл. 29 НПК не е включено основаниято по чл. 29, ал. 1, т. 6 НПК.

Неуместно е и позоваването на защитата на ППВС № 3 от 1979 г., в т. 1 от което е третирано съдържанието на понятието „разстройство на съзнанието“ като обективен признак на тежката телесна повреда по чл. 128, ал. 2 НК. Възникването на медицинската причина за тежка телесна повреда по смисъла на посочената разпоредба – продължително разстройство на съзнанието е достатъчно за съставомерност на деянието по посочения текст от материалния закон. Но тя не изчерпва критериите за невменяемост, която като състояние на психиката предполага и резултат, свързан с невъзможност да се разбира свойството или значението на извършеното или да се ръководят постъпките.

Волята на окръжния прокурор е ясно заявена в отправеното до върховната съдебна инстанция искане, като пречка пред установяването на съдържанието ѝ не представляват нито начина на формулиране на диспозитивната част на искането, нито двете технически грешки в съдържанието му, посочени от защитника.

8. Разпоредбата на чл. 6 § 3 буква "а" от ЕКЗПЧОС (Конвенцията) поставя изискването лицето, което е обвинено в извършване на престъпление да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините на обвинението срещу него на разбираем за него език. По същество представлява гаранция за правото на обвиняемия да получи този обем информация, която му е необходима, така че не само да се защити срещу обвинението, но и да е във възможност да се подготви за тази защита. Поради това информацията по чл. 6 § 3, б. "а" се ".. възприема в светлината на правото на обвиняемия да подготви защитата си, което е гарантирано от чл. 6 § 3, б. "b" (*Pellisier and Sassi v France* 1999-II; § 54; *Ofner v Austria* № 524/59).

Освен това изискването по чл. 6 § 3, б. "а" за " незабавно" получаване на информацията от обвинените лица не е предмет на строго тълкуване, като се преценява с оглед конкретните обстоятелства по делото.

Следващият компонент на изискването по чл. 6 § 3, б. "а" се отнася до естеството на информацията, която следва да бъде представена на обвиняемия – той следва в подробности да бъде уведомен за характера (правната квалификация) и причините (обстоятелствата) на обвинението срещу него. (*Pellisier and Sassi v France* 1999-II; § 51.) ЕСПЧ не отрича възможността за промяна на обвинението в хода на делото, при условие че на обвиняемия бъде предоставена възможност да подготви защитата си по новото обвинение по "практически и ефективен начин и най - вече своевременно" (пак там, § 62).

В определени случаи Съдът е приемал, преценявайки справедливостта на производството в цялост и правомощията на контролиращите инстанции, че въпреки извършената от първия или въззивния съд преквалификация на обвинението, отсъства нарушение на чл. 6 § 3, б. "а", щом подсъдимият е имал достатъчна възможност да отговори на етапа на обжалването срещу преформулираното обвинение, въз основа на което е бил осъден от първата инстанция. (вж. *Dallos v. Hungary*, 29082/95, § 37;). [...]

чл. 20, ал.3 и ал. 4 НК

чл. 6 § 3 буква "а" ЕКЗПЧОС

чл. 6, § 4 и § 42 Директива 2012/13/ЕС на ЕП и на Съвета от 22 май 2012 г. относно правото на информация в наказателното производство

Решение № 20 от 20.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 969/2024 г., I н. о., докладчик съдията Валя Рушанова

Касационното производство е образувано на осн. чл. 346, т. 1 от НПК по жалба на

защитника на подс. Я. М. Ф. срещу решение № 149/28.08.2024г. по внохд № 304/2024г. по описа на Апелативен съд - гр. Пловдив.

В жалбата се релевират касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1, т. 2 от НПК. Иска се отмяна на въззивното решение и при условията на алтернативност – постановяване на решение, с което подсъдимият да бъде оправдан или постановяване на решение, с което делото да се върне на предходната инстанция за отстраняване на допуснатото съществено нарушение на процесуалните правила.

В допълнение към касационната жалба се развиват подробни съображения в подкрепа на оплакването за наличието на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК. Твърди се, че осъждането на подсъдимия Ф. по различна правна квалификация от тази, за която е бил предаден на съд, е в нарушение на правото му на справедлив съдебен процес по чл. 6, т. 3, б. "а" и б. "б" от ЕКЗПЧОС ; чл. 6 § 4 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22.05.2012г. относно правото на информация в наказателното производство; чл. 3 и чл. 7 от Директива (ЕС)2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 09.03.2016г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство и на чл. 47, ал. 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Конкретни аргументи се извеждат от Решение на СЕС от 09.11.23г. по дело № C-175/22г., образувано по преюдициално запитване от Специализирания наказателен съд на Република България.

Като последица от допуснатото процесуално нарушение се претендира и нарушението на материалния закон. Други доводи не се изтъкват.

Поддържат се исканията, отправени в касационната жалба.

В съдебно заседание на касационната инстанция подсъдимият Ф. и защитникът му поддържат жалбата. Акцент се поставя на оплакването за осъждане по непредявено обвинение и правна квалификация, по която подсъдимият не се е защитава. Иска се отмяна на съдебния акт и връщане на делото за новото му разглеждане.

Подсъдимият се присъединява към становището на защитника си. В последната си дума моли да бъде оправдан или делото да бъде върнато за ново разглеждане на въззивния съд.

Прокурорът при Върховната прокуратура пледира за неоснователност на жалбата, като оспорва твърдението на защитата за допуснато съществено нарушение на процесуалните правила, довело до нарушаване правото на защита на подсъдимия.

ВЪРХОВНИЯТ КАСАЦИОНЕН СЪД, първо наказателно отделение, като обсъди доводите на страните и извърши проверка на атакувания въззивен съдебен акт и на присъдата, установи следното:

С присъда № 11 от 26.03.24г. по нхд № 473/21г. по описа на Окръжен съд - Пазарджик подсъдимата В. А. К. е призната за виновна в това, че в периода 01.07.2011г.-16.01.2012г. в гр. Пазарджик, като извършител, опосредено чрез трето невиновно лице - счетоводителката З. П. М.- Ч., подпомогната от съучастника си – подс. Я. М. Ф., предоставил й 22 бр. данъчни фактури, издадени от ЕТ "К. А." - П., е избегнала установяването и плащането на данъчни задължения за ЕТ "В. К." -*** в особено големи размери – 102 739,76 лв- дължими по ЗДДС, като е изолзвала документи с невярно съдържание при представяне на информация пред ТД на НАП - 22 бр. данъчни фактури и е потвърдила неистина в подадени пред ТД на НАП- Пловдив справки-декларации по чл.125 от ЗДДС и отчетни регистри „дневник за покупки“ по чл. 124 от ЗДДС, като в същите е декларирала стойности по доставки с право на пълен данъчен кредит, въпреки че по тези доставки няма реално осъществени сделки, поради което на осн. чл. 255, ал. 3 във връзка с чл. 255, ал. 1, т. 2, пр. 1 и т. 6, пр. 2 във връзка с чл. 20, ал. 2 във връзка с чл. 26, ал. 1 и чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК е осъдена на 1 (една) година лишаване от свобода. На осн. чл. 23 ал.1 от НК съдът определил едно общо най-тежко наказание на подс. К. с

наказанието, наложено по нощ № 464/2016г. на ОС - Пазарджик, а именно 1 (една) година лишаване от свобода. На осн. чл. 66, ал. 1 от НК съдът отложил изтърпяването на така наложеното общо наказание с 3 (три) години лишаване от свобода.

Съдът оправдал подс. К. по първоначалното обвинение да е била подбудена от съучастника си – подс. Ф.

С първоинстанционната присъда подс. Я. Ф. бил признат за виновен в това, че в периода 01.07.2011г.- 16.01.2012г. в гр. Пазарджик, при условията на продължавано престъпление, в съучастие като помагач, умишлено е улеснил (чрез набавяне на необходими документи - данъчни фактури), В. К. - управляващ и собственик на ЕТ“ В. К.- ***“ като извършител, опосредено чрез трето невиновно лице - счетоводителката З. П. М. - Ч., да избегне установяването и плащането на данъчни задължения за ЕТ“ В. К.-***“ в особено големи размери – 102 739,76 лв. - дължими по ЗДДС, като е използвал документи с невярно съдържание - 22 бр. данъчни фактури и е потвърдил неистина в подадени пред ТД на НАП- Пловдив справки-декларации по чл. 125 от ЗДДС, като в същите са декларирани стойности по доставки с право на пълен данъчен кредит въпреки че по тези доставки няма реално осъществени сделки и са използвани документи с невярно съдържание - 22 бр. данъчни фактури, поради което на осн. чл. 255, ал. 3 във връзка с чл. 255, ал. 1, т. 2, пр. 1 и т. 6, пр. 2 във връзка с чл. 20, ал. 4 във връзка с чл. 26, ал. 1 и чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК е осъден на 1 (една) година лишаване от свобода.

На осн. чл. 66, ал. 1 от НК съдът отложил изтърпяването на така наложеното наказание с 3 (три) години лишаване от свобода.

Подсъдимият Ф. е оправдан по първоначалното обвинение по чл.20, ал. 3 от НК- да е действал в съучастие като подбудител.

На осн. чл.189, ал.3 от НПК съдът присъдил направените по делото разноси в тежест на подсъдимите.

По жалба на защитника на подс. Ф. било образувано внохд № 304/24г. по описа на Пловдивския апелативен съд, приключило с постановяването на атакуваното понастоящем въззивно решение.

С него първоинстанционната присъда била изцяло потвърдена.

I. По доводите за допуснато съществено нарушение на процесуалните правила.

Аргументацията е развита на плоскостта на процесуалния въпрос доколко е допустимо“... според Европейското и Българското законодателство наказателен съд да признае подсъдимия за виновен за престъпление, квалифицирано от съда, без той (съдът) да информира за това лицето, преди да постанови осъдителния съдебен акт така, както е сторил по настоящия казус О.С.- гр. Пазарджик?“ (вж. л.11 от к.д. № 969/24г.).

Според защитата с осъждането на подсъдимия Ф. по обвинение да е действал като помагач (чл. 20, ал. 4 от НК) от първия съд, а не като подбудител (чл. 20, ал. 3 от НК), която форма на съучастие е отразена в обвинителния акт, съдът е допуснал съществено нарушение на процесуалните правила, довело до нарушаване правото му на защита и в частност правото му на справедлив съдебен процес по чл. 6, т. 3, б.“а“ и б.“б“ от ЕКЗПЧОС и чл. 6§4 от Директива 2012/13 на Европейския парламент и на Съвета от 22.05.2012г. относно правото на информация в наказателното производство и Решение на СЕС (четвърти състав) от 09.11.23г. по дело № C-175/22г., образувано по преюдициално запитване, отправено на осн. чл.267 от ДФЕС от Специализирания наказателен съд на република България с акт от 08.03. 2022 година.

Утвърждаването на извършената с първоинстанционната присъда преквалификация на формата на участие на подсъдимия в деянието от въззивния съд било защитено с неприемливи и неубедителни аргументи, което на свой ред опорочавало законосъобразността на атакуваното въззивно решение.

По същество се изтъква, че прокурорът последователно е твърдял и поддържал обвинение за престъпление, извършено от подсъдимия в качеството му на подбудител, като с акта си

по същество първоинстанционният съд е поставил препятствия пред ефективната и пълноценна защита на подсъдимия, тъй като го е признал „...за виновен в извършване на престъпление с правна квалификация, за която не му е повдигнато обвинение нито в досъдебната фаза на наказателното производство, нито в съдебната такава“.

I.1. Така релевираните съображения ясно указват, че защитата не отправя упреци към аналитичната и оценъчната дейност на инстанциите по същество и приетата за несъмнено установена въз основа на нея фактология на деянието и конкретното участие на жалбоподателя в него, поради което правилността на направените фактически заключения не попада в пределите на настоящата касационна проверка. (вж. чл. 347, ал. 1 от НПК).

Въззивният съд е приел за изяснено от фактическа страна, че жалбоподателят е бил едноличен собственик на капитала и управител на ЕООД „С.“ – [населено място], което в края на 2011г. било едноличен собственик на капитала на друго управлявано от подсъдимия Ф. дружество - ЕООД „С. х.“- [населено място]. И двете дружества били регистрирани по ЗДДС. Лелята на подсъдимия Ф. – св. А. действала като регистриран по ЗДДС едноличен търговец „К. А.“, а познатата му - подс. В. К. - като ЕТ „В. К.“- [населено място], също регистриран по ЗДДС. Изяснено е, че през м. декември 2011 г. двамата еднолични търговци имитирали сделки с цимент - стоката бивала „доставяна“ на ЕТ „К. А.“, който я „продавал“ на ЕТ „В. К.“ с данъчни фактури с невярно съдържание. На свой ред ЕТ „В. К.“ я „продавал“ на собственото на подс. Ф. ЕООД „С. х.“, използвайки идентични фактури. Това префактуриране на неосъществени в действителност доставки, включително и за фиктивна доставка на товарен автомобил (общо 22 бр. фактури) било надлежно осчетоводено и открило възможност за заобикалянето на данъчното законодателство включително от страна на ЕТ „В. К.“, който ползвайки фалшивите фактури с издател ЕТ „К. А.“, избегнал установяването и плащането на своите задължения по ЗДДС за споменатия данъчен период (в размер на 102 739, 76 лв.). Същевременно ЕООД-то получило възможност да претендира данъчен кредит по „доставките“ на цимент с продавач междинното звено в лицето на ЕТ „В. К.“. За целта била използвана и непосветената счетоводителка на двамата еднолични търговци св. М. Ч., която включила фактурите за неосъществените доставки в дневника за покупки на ЕТ „В. К.“ и в дневника за продажби на ЕТ „К. А.“, а по-нататък използвала дневниците за попълване съдържанието на справката-декларация по чл. 125 ЗДДС.

Отразени са и изводите за конкретното участие на жалбоподателя в инкриминираната престъпна дейност - подпомагането порочното водене на счетоводството на ЕТ „В. К.“ и потвърждаването на неистина в справките-декларации по ЗДДС за данъчните периоди м. юли и м. декември 11г., като осигурил (със съдействието на своята леля - св. А.) фалшивите общо 22 броя данъчни фактури с предмет покупко-продажби на автомобил и на цимент. Между процесуалните страни по делото се е развил спор относно начина, по който 22-те фактури са се озовали отразени в счетоводствата на техните издател и получател. Съдействието на жалбоподателя се изразило в запознаването на св. А. и подс. К. със счетоводителката Ч., като всяка от двете я упълномощила за водене на счетоводството на своя ЕТ и за подаване на данъчна информация пред приходната администрация, вкл. по електронен път. По-късно (през м. юли 2011г. и през м. декември 2011г.) подсъдимият Ф. предоставил на счетоводителката всяка от инкриминираните 22 бр. фактури с невярно съдържание.

При така приетите от контролираните инстанции фактически положения е очевидно, че алтернативното искане на подсъдимия и на защитата му за оправдаването му по обвинението да е извършил престъплението, за което е признат за виновен, не може да бъде удовлетворено. Известно е, че ВКС разполага единствено с правомощие да проверява спазени ли са разпоредбите, гарантиращи правилното формиране на вътрешното убеждение на предходната инстанция при установяване на обстоятелствата, относими към предмета на доказване, без да пререшава въпроса за достоверността на доказателствените

източници. По тази причина ВКС би могъл да оправдае подсъдимия единствено ако установената от въззивния съд фактология не сочи деянието да е извършено, да е извършено от него или ако не очертава признаците на престъпление.

В конкретния случай искането за оправдаване на подсъдимия Ф. предполага пререшаване на делото по същество, тъй като приетите от въззивния съд факти описват извършено от жалбоподателя престъпление, което обуславя и процесуалната невъзможност за неговото уважаване.

1.2. Доводът на защитата за допуснато съществено нарушение на процесуалните правила, от категорията на съществени – осъждане на подсъдимия по непредявена правна квалификация, а оттам – и по непредявено своевременно обвинение, довело до нарушаване правото му на защита и в принципен план – на правото му на справедлив съдебен процес, не може да се сподели.

Същото възражение за първи път е релевирано от защитата в пледоариите по същество пред въззивния съд и фактически представлява опорната точка и същината на защитната теза за нарушение на правото на подсъдимия на справедлив съдебен процес.

Пловдивският апелативен съд го е намерил за неоснователно със следните аргументи:

а) с определение от 30.11.2021г. в разпоредителното заседание съдът е постановил прекратяване, на основание чл. 249 вр. чл. 248, ал. 1, т. 3 НПК на съдебното производство и връщане делото на ОП - Пазарджик за отстраняване на процесуални нарушения, които е окачествил като съществени. Посоченото определение е било отменено с определение № 19 от 17.01.2022 г. по ч.н.д. 21/22г. по описа на АС – Пловдив;

б) в първоинстанционното определение, постановено в разпоредителното заседание първоинстанционният съд недвусмислено е отразила констатации, че описаните в обвинителния акт действия на подсъдимия Ф. по предоставяне за осчетоводяване на инкриминираните фактури „по - скоро обосноват помагачество“, а не посочената в обвинителния акт форма на съучастие - подбудителство;

в) според въззивния съд това заключение е напълно достатъчно за изпълнение на указания в Решение на Съда на ЕС от 09 ноември 2023г. по дело № C-175/22г., образувано по преюдициално запитване, отправено на осн. чл. 267 от ДФЕС от Специализирания наказателен съд на република България с акт от 08.03. 2022 година за информиране на обвиняемия за разглеждана „нова“ квалификация в момент и при условия, които да му позволят да подготви ефективно своята защита, съобразно въведените изисквания и с членове 3 и 7 от Директива (ЕС) 2016/343 на ЕП и на Съвета от 09 март 2016г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство и с чл. 47, ал. 2 от ХОПЕС.

г) с въззивното определение от 17.01.22г. по ч.н.д. 21/22г. Пловдивският апелативен съд е посочил, че се касае до въпрос (по чл. 102 НПК), който може да бъде решен с крайния съдебен акт без изменение на обвинението;

д) в становището си по въпросите по чл.248 от НПК защитата е изразила позиция, че изложената в обвинителния акт фактология отрича твърдяната подбудителска роля на доверителя му, доколкото били визирани негови действия по подпомагане, а не по склоняване на извършителя.

ВКС намира крайния извод на Пловдивския апелативен съд за отсъствие на нарушение на правото на справедлив съдебен процес (чл. 6, параграф 4 от Директива 2012/13/ЕС на ЕП и на Съвета от 22 май 2012г. относно правото на информация в наказателното производство) за правилен, макар и да не споделя част от аргументацията, с която този извод е бил защитен.

Преди всичко вярно е, че защитникът е развил позиция за недостатъци в обвинителния акт, оспорвайки фактическата му пълнота, предвид отсъствието на конкретни обстоятелства, описващи подбудителската дейност на подс. Ф.. Внимателният прочит обаче на отразената в съдебния протокол позиция на адв. С. (л. 51 - 52 от нохд № 473/21г.

на ПзОС) указва на това, че той не е давал оценка на посочените в обвинителния акт действия на подсъдимия като „действия по подпомагане“, а единствено е претендирал съществено процесуално нарушение, нарушаващо правото на защита на подсъдимия при изготвяне на обвинителния акт – въпрос по чл.248, ал. 1, т. 3 от НПК. Това означава, че позицията на защитата в разпоредителното заседание пред първоинстанционния съд не може да послужи като аргумент в подкрепа на тезата, че още в този момент е упражнявано правото на защитата по евентуално възможното ново обвинение, с различната правна квалификация на поведението на подсъдимия като помагач, а не като подбудител в престъпната дейност, така както е бил предаден на съд с обвинителния акт.

Всички останали доводи на решаващия съд по поставения от защитата въпрос обаче се споделят напълно от настоящия съдебен състав, като към тях следва да се посочат и няколко допълнителни съображения.

В обвинителния акт (както в обстоятелствената му част, така и в диспозитива му), престъпната дейност на касатора фактически е описана като дейност по подпомагане на порочното водене на счетоводството на ЕТ „В. К.“ и потвърждаването на неистина в справките –декларации по ЗДДС за инкриминираните данъчни периоди, чрез „предоставяне“, респ. „набавяне“ на необходимите документи – фалшивите 22 бр. данъчни фактури с предмет покупко-продажби на автомобил и цимент.

Така посочените действия на подс. Ф. са получили неправилна правна оценка в обвинителния акт и формата на съучастието му неправилно е била квалифицирана като подбудителска (чл. 20, ал. 3 от НК), а не на съответстващата на фактическите твърдения законосъобразна квалификация на съучастието му – като помагач по чл. 20, ал. 4 от НК. Приема се в доктрината, че „...квалификацията на престъплението е точно съответствие или тъждество между признаците на извършено деяние и признаците на състав на престъпление.“ (М., П. „ Значение на понятието за престъпление за наказателноправната квалификация на деянието“, Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018г., с. 413). Доколкото в обвинителния акт такова съответствие (между факти и право по отношение на формата на съучастие на подсъдимия Ф.) очевидно не е налице, предвид неправилното й квалифициране с оглед дефиниращите норми на чл. 20, ал. 3 и чл. 20, ал. 4 от НК от страна на прокурора следва да се приеме, че той не е бил в пълно съответствие с изискванията на чл. 246 от НПК. Този извод обаче не е в конфронтация със заключението на въззивния съд, а и на настоящия касационен състав, че в конкретния случай правото на защита на подсъдимия не е нарушено, тъй като още в предявеното с обвинителния акт обвинение срещу касатора фактическите му рамки ясно са указвали, че прокуратурата обосновава ролята му на помагач в престъпното деяние, но не и такава по „умишлено склоняване“ на извършителя В. К. да извърши престъплението.

Това означава, че от досъдебната фаза на процеса, до постановяване на крайния съдебен акт от първоинстанционния съд, с който жалбоподателят Ф. е признат за извършено престъпление от него в качеството му на помагач (чл. 20, ал. 4 от НК) фактите, на които се е основавало обвинението не са били изменени и/или към тях да са били прибавяни нови факти, с които обвинението да е претърпяло каквото и да е изменение, включително чрез разширяване на неговия обхват с включването на непредявени и нови фактически обстоятелства. Съдебната практика, основана и на разбирането на доктрината, последователно е поддържала, че съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението ще е налице винаги, когато чрез самото изменение на подсъдимия се вменияват в отговорност нови факти, които не са му били известни до този момент, като включени в обхвата на неговото обвинение, и по които той поради тази причина не се е защитил (ТР № 57/1984 г. на ОСНК на ВС).

Осъждането на подсъдимия от първоинстанционния съд за това, че е действал като помагач в престъпната дейност вместо като подбудител (така както погрешно е била

квалифицирана дейността му в обвинителния акт) не представлява съществено процесуално нарушение, довело до нарушаване правото му на защита. Прилагането на закон за еднакво наказуемо престъпление, в рамките на предявените в първоначалното обвинение факти, в конкретния случай по никакъв начин не е възпрепятствало както защитата по тях, така и ефективното реализиране на правото на въззивна и касационна жалба. Освен това, отсъствали са и предпоставките по чл. 287 от НПК прокурорът да направи изменение на обвинението, доколкото няма изменение на обстоятелствената част на обвинението – на обвинителните факти, и не се претендираше прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление. Съгласно разпоредбата на чл. 20, ал. 4 от НК помагач е този, който умишлено е улеснил извършването на престъплението чрез съвети, разяснения, обещание да се даде помощ след деянието, отстраняването на спънки, набавянето на средства или по друг начин. По дефиниция помагачът не участва в извършването на престъплението, за разлика от неговия извършител, нито е лице, извършващо умишлени действия по склоняване на лицето да извърши престъплението. Известна е националната съдебна практика, макар и в контекста на друга форма на съучастие, че „помагачеството е по - лека форма на задружна престъпна дейност от съизвършителството и, поради това, за разлика от случаите на преминаване от форма на съучастие подбuditелство и/или помагачество в (съ)извършителство - и при липса на съществена промяна в обстоятелствената част на обвинението в конкретния случай не е било необходимо да се изпълни процедурата предвидена в текста на чл. 287 НПК“.(вж. Р. № 281 от 10.05.2024 г. на ВКС по н. д. № 319/2024 г., I н. о ; Р. № 240 от 7.05.2012 г. на ВКС по н. д. № 590/2012 г., I н. о.). В конкретния случай, с оглед неговите специфики, свързани с изначално неправилната правна оценка на съучастническата дейност на подсъдимия, дадена от прокурора, преминаването от форма на съучастие от подбuditелство към помагачество от съда, при това без каквото и да е изменение на обстоятелствената част на обвинението, би могло да се приеме за допустимо приложение на закон за еднакво наказуемо престъпление (вж. още чл. 21 и чл. 22 от НК) Съдебната практика е имала повод да разясни разликата между „закон за същото престъпление“ и „закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление“, като е пояснила, че под "закон за същото престъпление" следва да се разбира правна квалификация на деянието, тоест, приложим материален закон, който е същият, с посочения в обвинителния акт. При "закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление" възприетата от съда правна квалификация не остава същата, а се променя, като със съдебния акт се извършва преквалификация на деянието и се явява приложим друг материален закон, различен от този по обвинителния акт. Когато фактическото обвинение остава непроменено и в него не се включват каквито и да било нови и/или различни факти, съдът може да се произнесе със своя акт, без да е необходима инициатива на прокурора. Това е така, защото фактическото обвинение остава същото или несъществено променено, а юридическото обвинение, обуславящо приложимия материален закон, от гледна точка на неговата наказуемост, е със същите или по-благоприятни последици. (вж. Р. № 223 от 11.02.2020 г. на ВКС по н. д. № 1013/2019 г., III н. о).

Оплакването, че застъпеното по-горе виждане за възможността да се премине от еднаквата форма на съучастие (чл. 20, ал. 3 от НК) на тази по чл. 20, ал. 4 от НК, при непроменени факти на обвинението, е в противоречие с въведените с ЕКЗПЧОС и Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22.05.2012г. относно правота на информация в наказателното производство минимални стандарти в областта на информацията относно процесуалните права и относно обвинението, която следва да се предоставя на заподозрените или обвинените лица, също е неоснователно.

Разпоредбата на чл. 6 § 3 буква "а" от ЕКЗПЧОС (Конвенцията) поставя изискването лицето, което е обвинено в извършване на престъпление да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините на обвинението срещу него на

разбираем за него език. По същество представлява гаранция за правото на обвиняемия да получи този обем информация, която му е необходима, така че не само да се защити срещу обвинението, но и да е във възможност да се подготви за тази защита. Поради това информацията по чл. 6 § 3, б. „а“ се „възприема в светлината на правото на обвиняемия да подготви защитата си, което е гарантирано от чл. 6 § 3, б. „б“ (*Pellisier and Sassi v France* 1999-II; §54; *Ofner v Austria* № 524/59).

Освен това изискването по чл. 6 § 3, б. „а“ за „незабавно“ получаване на информацията от обвинените лица не е предмет на строго тълкуване, като се преценява с оглед конкретните обстоятелства по делото.

Следващият компонент на изискването по чл. 6 § 3, б. „а“ се отнася до естеството на информацията, която следва да бъде представена на обвиняемия – той следва в подробности да бъде уведомен за характера (правната квалификация) и причините (обстоятелствата) на обвинението срещу него. (*Pellisier and Sassi v France* 1999-II; §51.)

ЕСПЧ не отрича възможността за промяна на обвинението в хода на делото, при условие че на обвиняемия бъде предоставена възможност да подготви защитата си по новото обвинение по „практически и ефективен начин и най - вече своевременно“ (пак там, § 62).

В определени случаи Съдът е приемал, преценявайки справедливостта на производството в цялост и правомощията на контролиращите инстанции, че въпреки извършената от първия или въззивния съд преквалификация на обвинението, отсъства нарушение на чл. 6 § 3, б. „а“, щом подсъдимият е имал достатъчна възможност да отговори на етапа на обжалването срещу преформулираното обвинение, въз основа на което е бил осъден от първата инстанция. (вж. *Dallos v. Hungary*, 29082/95, §37;).

Действително, прилагането с първоинстанционната присъда на закон за еднакво наказуемо престъпление, означава възприемане на правна квалификация за различна форма на съучастие. Вярно е също, че съгласно Решение на СЕС от 09.11.2023 г. по дело C-175/22 (Решението), чл. 6, § 4 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална съдебна практика, съгласно която съдът, който се произнася по наказателното дело по същество, може да възприеме различна от първоначално възприетата от прокуратурата правна квалификация на инкриминираното деяние, без да информира своевременно обвиняемия за разглежданата нова квалификация към момент и при условия, които биха му позволили да подготви ефективно защитата си, и съответно без да осигури на обвиняемия възможност да упражни конкретно и ефективно правото си на защита по отношение на тази нова квалификация.

В настоящия случай, макар и новата правна квалификация за формата на съучастие да е станала известна на подсъдимия едва с първоинстанционната присъда, уведомяването за нея чрез присъдата е било своевременно, тъй като възможността за конкретна защита не е била ограничена – чрез осигуряването правото на въззивна и касационна жалба, което жалбоподателят ефективно е упражнил. Защитата по правната квалификация, след като тя е изменена от първоинстанционния съд, е осъществена пред една инстанция (с правомощия по същество, но и с такива по приложението на правото) и пред настоящата касационна инстанция, която е с такива по правилното приложение на закона. (вж. Р. № 400 от 9.07.2024 г. на ВКС по к. н. д. № 429/2023 г., III н.о.) В контекста на § 41 от Решението и § 42 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство („Разпоредбите на настоящата директива, които съответстват на гарантираните в ЕКПЧ права, следва да се тълкуват и прилагат в съответствие с тези права съгласно тълкуването им в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека “), настоящият съдебен състав се придържа към разбирането за справедливост на производството в неговата цялост, поради което намира, че в разглеждания случай правото на жалбоподателя на

справедлив съдебен процес и в частност правото му на информация в наказателното производство не е нарушено.

В обобщение, ВКС намери, че не е допуснато претендираното в касационната жалба процесуално нарушение, което е довело до ограничаване правото на защита на подсъдимия, поради което не се констатира основанието на чл. 348, ал.1, т. 2 от НПК за отмяна на въззивния съдебен акт и връщане на делото за повторното му разглеждане на въззивния съд. При утвърдената от въззивния съд фактология реализираното от подсъдимия Ф. поведение правилно е квалифицирано като престъпление по чл.255, ал. 3 във връзка с ал.1, т. 2, пр.1 и т.6, пр.2 във връзка с чл. 26, ал.1 във връзка с чл. 20, ал. 4 от НК.

9. След като установеният в Наредба № 1/2017 г. ред за провеждане на медицинско изследване включва контролна проверка на втората кръвна проба и предвиденият ред за извършването му е спазен без да са допуснати нарушения при съхранението и транспортирането на пробите, то резултатът от контролното изследване следва да се счита за установен по надлежния ред и да послужи за установяване на алкохолната концентрация на съответният водач.

чл. 343б, ал. 1 НК

Решение № 35 от 27.01.2025 г. на ВКС по н. д. № 724/2024 г., III н. о., докладчик съдията Красимира Медарова

Производството пред ВКС е по реда на глава XXIII от НПК. Образувано е по касационен протест на прокурор при Окръжна прокуратура-гр. Благоевград срещу въззивна присъда на Окръжен съд-гр. Благоевград, № 29/12.06.2024 г., постановена по в.н.о.х.д. № 521/2024 г.

В протеста се релевира касационното основание по чл.348, ал.1, т.1 от НПК и се прави искане за отмяна на въззивната присъда и връщане на делото за ново разглеждане от друг съдебен състав на същия съд с цел отстраняване допуснатите от въззивния съд нарушения на материалния закон.

В писмено допълнение към протеста, постъпило по реда на чл.351, ал.4 от НПК прокурорът от окръжната прокуратура излага съображения за неправилно тълкуване от въззивната инстанция на доказателствената съвкупност по делото, което е довело до неправилен правен извод за оправдаване на подсъдимата, поради несъставомерност на деянието. Сочи, че съдът неправилно се е позовал на резултата от кръвната проба на подсъдимата, получен при повторното ѝ изследване, като счита, че разпоредбата на чл. 27, ал.3 от Наредба № 1/19.07.2017 г. за реда за установяване на концентрация на алкохол в кръвта и / или употребата на наркотични вещества или техни аналози /Наредба № 1/2017 г./ не съдържа императивно изискване за използване именно на този повторен резултат, както и че експертното изследване не е задължително за съда, който при несъгласие със специалните знания на вещите лица е длъжен да се мотивира. Позовава се на устните разяснения на експертите при изслушване на заключението относно летливия характер на алкохола, който е изследван и на възможността с изтеклия период от време до повторното изследване част от него да се е изпарила, с което е намалена и концентрацията му в кръвната проба, взета от подсъдимата.

По изложените съображения счита, че въззивният съд неправилно се е позовал на повторното кръвно изследване, за да обоснове несъставомерност на деянието, като е следвало да съобрази периода на извършването му и да кредитира първият резултат от кръвната проба на П., който е максимално обективен и кореспондира с показанията на техническото средство, с което е била изпробвана по време на проверката от пътните

полицаи.

В съдебно заседание пред касационната инстанция прокурорът от ВКП не поддържа протеста, като счита, че въззивната присъда е правилна и законосъобразна и следва да се остави в сила. Намира, че въззивният съд е извършил правилна правна оценка на доказателствата по делото и с оглед установения в Наредба № 1/2017 г. ред е приел, че деянието на подсъдимата е несъставомерно по инкриминирания законов текст по чл. 343б, ал.1 от НК. Счита въззивната присъда за аргументирана и надлежно мотивирана чрез правилен прочит на наличните по делото доказателства.

Подсъдимата П. редовно призована за съдебното заседание пред ВКС не се явява и не се представлява. Не се явява и упълномощеният ѝ защитник адв. С., редовно уведомен.

Върховният касационен съд, трето наказателно отделение, след като обсъди наведените в касационния протест основания и като съобрази доводите на прокурора от съдебно заседание, в рамките на законовите си правомощия по чл.347, ал.1 от НПК, намира за установено следното:

Въззивното производство по делото, в което е постановена протестираната присъда е второ по ред, след като с решение на ОС-Благоевград № 64/15.03.2025 г., постановено по в.н.о.х.д. № 916/2022 г. е отменена първоинстанционната оправдателна присъда №5/21.03.2022 г. на Районен съд – гр. Разлог и делото е върнато за ново разглеждане от друг състав на районния съд.

С отменената присъда №5/21.03.2021 г. на Районен съд – гр. Разлог по н.о.х.д. № 446/2021 г. подсъдимата Н. Ж. П. е била призната за невиновна в това, че на 12.12.2020 г., около 03.00 часа в [населено място] по [улица] в района на хотел /хотел/ е управлявала моторно превозно средство /МПС/, лек автомобил /марка/, с рег. [рег.номер на МПС] концентрация на алкохол в кръвта си над 1,2 на хиляда, а именно 1,29 на хиляда, установено по надлежния ред – с протокол за химическа експертиза № 380/15.12.2020 г. на СНТЛ при ОД на МВР [населено място], поради което и на осн. чл. 304 от НПК е оправдана по предявеното ѝ обвинение за престъпление по 343б, ал.1 от НК, като извършеното от подсъдимата деяние е квалифицирано като административно нарушение по чл. 5, ал.3, т.1 от ЗДвП и на осн. чл. 305, ал.6, вр. чл. 301, ал.4 от НПК, вр. чл. 174, ал.1, т.2 от ЗДвП са ѝ наложени административни наказания глоба в размер на 1000 лв. и лишаване от право да управлява МПС за срок от 12 месеца.

Със същата присъда, на осн. чл.59, ал.4 от НК съдът е приспаднал времето, през което подсъдимата е била лишена от правото да управлява МПС по административен ред, съгл. Заповед за прилагане на принудителна административна мярка от 12.12.2020 г., считано от същата дата.

С присъдата съдът е осъдил подсъдимата П. да заплати направените по делото разноски, на осн. чл.189, ал.3 от НПК.

При новото разглеждане на делото пред районния съд е постановена нова осъдителна присъда №11/10.04.2024 г. по описа на РС - Разлог, с която подсъдимата П. е била призната за виновна в извършване на престъплението по чл. 343б, ал.1 от НК и ѝ е било наложено наказание от четири месеца лишаване от свода, изтърпяването на което е отложено на осн. чл. 66, ал.1 от НК с три-годишен изпитателен срок, считано от влизане на присъдата в сила. На осн. чл. 343г от НК подсъдимата е била лишена от право да управлява МПС за срок от една година, като на осн. чл. 59, ал.4 от НК е приспаднало времето през което е била лишена от това право по административен ред и на осн. чл. 189, ал.3 от НК е осъдена да заплати разноските по делото.

С нова въззивна присъда на Окръжен съд-гр. Благоевград, № 29/ 12.06.2024 г., постановена по в.н.о.х.д. № 521/2024 г. присъдата на РС-Разлог е била отменена и вместо това е постановена нова присъда, с която подсъдимата е оправдана по обвинението по чл. 343б от НК и на осн. чл. 305, ал.6, вр. чл. 301, ал.4 от НПК, вр. чл. 174, ал.1, т.2 от ЗДвП и е наложено административно наказание глоба в размер на 1000 лв. и лишаване от право да

управлява МПС за срок от 12 месеца за нарушение по чл. 5, ал.3, т.1 от ЗДвП. Със същата присъда, на осн. чл.59, ал.4 от НК е приспаднато административното наказание лишаване от право за управление на МПС.

Настоящото касационно производство се движи по протеста на прокурора срещу втората въззивна присъда на Окръжен съд - гр. Благоевград.

Касационният протест е подаден в законовия срок по чл.350, ал.1 от НПК и от активно легитимирана страна срещу подлежащ на касационна проверка съдебен акт, поради което подлежи на разглеждане, като разгледан по същество се явява неоснователен.

В касационният протест се навежда изрично касационното основание по чл. 348, ал.1, т. 1 от НПК, но изложените в подкрепа на същото аргументи сочат на касационния довод по чл. 348, ал.1, т.2 от НПК, тъй като се оспорва доказателствената дейност на въззивния съд по оценката на доказателствата и средствата за тяхната проверка, в това число и използваните от съда специални знания, обективирани в заключенията на основната химическа и комплексната съдебномедицинска и химическа експертиза.

Основният довод в касационния протест се състои в неправилното кредитиране на протокола за химическо изследване, което е изследвало повторно контролната кръвната проба на подсъдимата за концентрация на алкохол, което изследване е по искане на подсъдимата, в упражнението на правата ѝ по чл. 27, ал.3 от Наредба 1/2017 г. и комплексното заключение, което базирано на същото изследване.

В разпоредбата на чл.27, ал.3 от Наредбата е закрепено правото на изследваното лице в 7-мо дневен срок от връчване на наказателното постановление да поиска повторно изследване на кръвната му проба, което може да се упражни в предвидения срок за съхранение на иззетите проби, който съгласно разпоредбата на чл. 26, ал.4 от същата наредба е не по-малък от три месеца за изследване на алкохол в кръвта. Предвиденият в чл. 27, ал.3 от Наредбата срок не е преклузивен, тъй като повторното изследване е допустимо да се извърши до изтичане на законовите срокове за съхранение на пробите.

В настоящият казус подсъдимата е направила искане за повторно изследване на кръвната ѝ проба в 7-мо дневния срок по чл. 27, ал.3 от Наредбата, като изследването е направено в рамките на срока от три месеца / 40 дни след вземането на пробата/ за съхранение по чл. 26, ал.4 от същата Наредба.

Въззивният съд се е позовал на резултата от повторното химическо изследване на кръвната проба на подсъдимата, съгласно който количеството етилов алкохол е било 1,1 промила на хиляда и е приел за установено от фактическа страна, че подсъдимата е управлявала автомобила на процесната дата с концентрация под 1,2 на хиляда, което от правна страна изключва наказателната ѝ отговорност за престъпление по чл. 343б, ал.1 от НК.

В протеста на прокурора се възразява срещу кредитирането на заключението на втората комплексна експертиза по аргумент от устните разяснения на експертите, които са я изготвили, съгласно които установеният резултат от контролното изследване на алкохолната концентрация е с по-нисък процент от получения при първото химическо изследване, поради летливия характер на алкохола, който вероятно се е изпарил частично при второто отваряне на кръвната проба с цел повторното ѝ изследване.

Възражението е неоснователно. В експертизата изрично е посочено, че опаковката на пробата не е била нарушена и условията за съхранението ѝ, въведени в чл. 26, ал.4 от Наредбата са били спазени, при което установената при изследването концентрация на алкохол в кръвната проба обективно е била 1,1 промила на хиляда. Вещите лица са дали заключение, че установеният резултат е получен при спазване на изискванията на Наредба № 1/2017 г. за изследване на контролна кръвна проба за концентрация на алкохол и поддържат заключението за установената стойност. На въпроса за разликата между основното и повторното изследване са посочили, че вероятно това се дължи на летливостта на алкохола, който е възможно да се е изпарил при отварянето на пробата.

Правилно въззивният съд се е позовал на протокола от контролното химическо изследване, предмет на комплексната съдебномедицинска и химическа експертиза и установената в същата концентрация на алкохол в кръвната проба на подсъдимата, тъй като химическото изследване е било законосъобразно извършено по предвидения в Наредбата ред.

Елемент от фактическия състав на деянието по чл. 343б, ал.1 от НК е алкохолната концентрация на водача да е установена по надлежния ред, който е установен в Наредба №1/2017 г. Редът за провеждане на кръвните изследвания с цел установяване на алкохолната концентрация на водачите на моторни превозни средства е закрепен в Наредба № 1/2017 г./ чл.1, ал.1 от същата Наредба/. Съгласно текста на чл.15, ал.1 от Наредбата при медицинското изследване на водача се вземат две кръвни проби, в предназначени за целта вакуумни епруветки, всяка с обем не по-малък от 4 мл. В чл. 17 от същата Наредба е нормативно уреден редът за вземане на пробите от кръв, а именно със затворена система във вакуумни епруветки, съдържащи натриев флуорид /стабилизатор/ и антикоагулант. Съхранението на пробите от вземането до изпращането им в лабораторията е при температура от +4 до +8 градуса по Целзий. Предвиденият в Наредбата ред за изследване /чл.21/ включва проверка на една от двете взети проби, като втората се съхранява като контролна при необходимост от повторен анализ. В чл. 26, ал.5 от същата изрично е посочено, че при възлагане на повторен анализ се изследва контролната кръвна проба.

По делото са събрани доказателства за спазване на предвидения в Наредбата ред при вземането, съхранението и изследването на кръвните проби от подсъдимата, включително и по отношение на повторното изследване, при което е била изследвана втората контролна проба, а не пробата от кръв, която е била подложена на първоначален химически анализ.

При тези данни правилно въззивният съд е възприел резултата от повторното изследване относно концентрацията на алкохол в кръвта на подсъдимата при управлението на автомобила на процесната дата и е изградил фактическите си изводи в съответствие с второто химическо изследване, на което е основана комплексната експертиза.

Спазването на законовите изисквания за реда за извършване на кръвните изследвания на подсъдимата сочи, че концентрацията на алкохол в кръвта ѝ, предмет на второто изследване е установена по надлежния ред, предвиден в Наредба № 1/2017 г., поради което правилно фактическите изводи на окръжния съд за установения процент алкохол, с който подсъдимата е управлявала автомобила са основани на резултата от същото контролно изследване на П.

Възраженията от протеста за летливия характер на алкохола и периода на съхранение на пробата не държат сметка за законовите изисквания на съхранение на кръвните проби и възможността за контролно изследване, при което се анализира втората проба, която е съхранявана във вакуумна епруетка и след вземането на кръвта не е била отваряна.

Ако се приеме за вярно твърдението на вещите лица, че при отваряне на епруетката част от алкохола се изпарява, това би се отнасяло в еднаква степен и до двете кръвни проби, които се отварят поединично за целите на всяко едно от отделните химически изследвания, а не се изследва повторно една и съща проба. Отделно законът е посочил срока на съхранение на кръвните проби и условията за това, които са спазени при извършеното контролно изследване, поради което при това положение е недопустимо да се правят предположения за изпаряване на част от съдържащият се в пробата алкохол и за увеличаване на резултата от изследването.

След като установеният в Наредба № 1/2017 г. ред за провеждане на медицинско изследване включва контролна проверка на втората кръвна проба и предвиденият ред за извършването му е спазен без да са допуснати нарушения при съхранението и транспортирането на пробите, то резултатът от контролното изследване следва да се счита за установен по надлежния ред и да послужи за установяване на алкохолната

концентрация на съответният водач.

Респективно предвид изложеното относно спазване на надлежния ред за установяване на възприетия от въззивния съд резултат от медицинското изследване на кръвната проба на подсъдимата, се налага извода, че доказателствената съвкупност по делото е правилно оценена и интерпретирана съобразно действителното съдържание на релевантните доказателства и средствата за тяхното установяване, поради което оплакването за допуснато съществено процесуално нарушение, изразяващо се в неправилна доказателствена дейност на въззивния съд е неоснователно и искането на прокурора от протеста за отмяна на въззивната присъда и връщане на делото за ново разглеждане не може да бъде удовлетворено.

В рамките на установените факти материалният закон е приложен правилно и подсъдимата П. законосъобразно е била оправдана по обвинението по чл. 343б, ал.1 от НК, поради несъставомерност на деянието като е ангажирана административно наказателната ѝ отговорност за нарушение по ЗДвП.

По изложените съображения протестът на окръжния прокурор се явява неоснователен и въззивната присъда следва да се остави в сила.

III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ

10. Обемът на отговорността на задълженото по чл. 57, ал. 2 ЗЗД лице, в случаите, когато вещта е отчуждена, се определя от закона и когато длъжникът е бил недобросъвестен към момента на разпореждането, той дължи действителната стойност на вещта или получената вследствие на разпореждането насрещна престация (или нейната равностойност), в случаите, когато последната е по-висока. Съдът може да приеме за релевантна оценката на вещта и към по-късен момент, ако това е необходимо за пълното обезщетяване на обеднелия. Компенсаторното обезщетение за подлежащата на връщане на собственика ѝ, но липсваща вещ, трябва да е съразмерно с тази оценка, която в разумна степен да отговаря на характеристиката на заместващата реалното изпълнение престаци

чл. 57, ал. 2 ЗЗД

Решение № 2 от 3.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 827/2024 г., IV г. о., докладчик председателят Веска Райчева

Производството е по чл. 290 ГПК

Делото е образувано по повод касационни жалби срещу решение № 1183 от 24.10.2023 г. по в.гр. д. № 1074/2023 г. на АС – София, с което частично е уважен иск по чл. 57, ал.2 ЗЗД.

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: към кой момент следва да се определи недобросъвестността на неоснователно обогатилия се купувач при прогласена за нищожна покупка на недвижима вещ, която той е отчуждил на трети лица, с оглед определяне размера на обезщетението по чл.57, ал.2 ЗЗД, на основание чл.280, ал.1, т.1 ГПК.

Жалбоподателят- Н. Д. И., чрез процесуалния си представител обжалва въззивното решение в частта, с която е отхвърлен предявения иск по чл. 57, ал.2 ЗЗД. Излага съображения за неправилност на постановеното въззивно решение, поради нарушение на материалния закон.

Жалбоподателят - Л. Н. М., чрез процесуалния си представител обжалва въззивното решение в частта, с която е предявения иск по чл. 57, ал.2 ЗЗД е частично уважен, като излага съображения за неправилност на решението.

Върховният касационен съд, състав на четвърто г. о., приема за установено следното:

Въззивният съд, като е отменил първоинстанционното решение от 13.01.2023 г. по гр.д. № 8525/2020 г. на Софийски ГС, е отхвърлил предявения иск по чл.57, ал.2 ЗЗД на Н. И. против Л. М., за разликата над сума от 2709 лв. до пълния предявени размер пот 67 725 лв., с която ответника се е възползвал при продажбата обективизирана в нотариален акт № 47, том - III, рег. № 2566, дело № 416/2005 г., с който на 17.09.2004г. М. И. е продала на Л. М. апартамент № 7, находящ се в [населено място], която е прогласена за нищожна относно 1/2 ид.част от правото на собственост, принадлежащо на Н. И., като наследник на прехвърлителката М. И.

Установено е, че приживе майката на ищцата- М. К., починала на 27.04.2005 г., е сключила договор за покупко-продажба, обективизиран с нот. акт № 042, том II. рег.№ 6317, дело № 212/2004г. на нотариус с рег. № 206 на ПК с район на действие РС - София, по силата на която М. И. на 17.09.2004г. е продала на Л. М. апартамент № 7, находящ се в [населено място], [улица], със застроена площ от 125,17 кв.м., заедно с избено помещение № 14, както и с 1,047% ид. части от общите части на сградата и от правото на строеж върху мястото.

Констатирано е, че с предявяване на иск на 11.03.2014г. Н. Д. е поискала след прогласяване на нищожността на сделката, да бъдат осъдени С. Д. и съпругата му Н. Н. да предадат владението на 1/2 идеална част от продадения им имот. С влязло в сила решение от 30.12.2015г., по гр.дело № 3397/2014г. по описа на Софийски ГС, потвърдено с решение № 2742/10.12.2019 г. по гр. дело № 5552/2017г. по описа на АС-София, е прогласена нищожност на продажбата до размер на 1/2 идеална част от продадения имот на основание чл.26, ал.1 ЗЗД, вр. с чл.152 и чл.209 ЗЗД, тъй като по същество договорът за продажба представлява съглашение, с което се уговаря предварително, че ако продавачката не върне на купувача взетата в заем от нея сума, последния ще стане собственик на апартамента. Със същото решение е отхвърлен иска с правно основание чл.108 ЗС срещу последващите приобретатели на вещта, тъй като е прието за основателно възражението им за изтекла в тяхна полза придобивна давност и това е обусловило правен интерес за ищцата да предяви иска с правно основание чл. 57 , ал.2 , вр. чл. 55 ЗЗД срещу ответника в настоящото производство, с искане да бъде осъден да й заплати половината от данъчната оценка на отчуждения имот.

При така установените обстоятелства, за да постанови своето решение въззивният съд е приел, че ответникът се е разпоредил с вещта, която е обект на нищожната сделка и се е възползвал като е получил разликата между цената, която е платил и цената, която е получил. Според въззивният съд разпореждането е станало преди да узнае, че основанието, на което е придобил собствеността по отношение на недвижимия имот, е нищожно, поради което той дължи само онова, от което се е възползвал, с изключение на плодовете. Въззивният съд е приел, че ответникът е придобил вещта през 2004 г. и я е отчуждил на 21.06.2005 г., но към момента на отчуждаването, сделката не е била обявена за нищожна по отношение на ищцата. Ищцата е предявила иска си на 11.03.2014г., а решението, с което сделката, сключена през 2004 г., е обявена за нищожна и е отхвърлен иска й по чл.108 ЗС е влязло в законна сила на 07.02.2020г., поради което правото и на иск по чл.57 ЗЗД не е погасено по давност, тъй като не е изтекъл предвидения в закона пет годишен срок. Въззивният съд е приел, че правото на страната да иска заплащане равностойността на отчуждената вещ е възникнало от момента, в който е влязло в законна сила решението, с което сделката е прогласена за нищожна и е отхвърлен иска по чл.108 ЗС през 2019г., а искът по чл.57, ал.2 ЗЗД е предявен на 13.08.2020 г., следователно правопогасяващо възражение на ответника е неоснователно.

Съдът е счел, че след като ответникът се е разпоредил с вещта, която е обект на нищожната сделка, той се е възползвал като е получил разликата между цената, която е платил и цената, която е получил и разпореждането е станало преди да узнае, че е нищожно основанието, на което я държи, затова той дължи само онова, от което се е

възползвал, с изключение на плодовете.

Съдът е приел, че когато поради разпореждане с вещта в полза на трети добросъвестни лица, ревандикация чрез евикция е невъзможна, тогава за собственика /в случая, придобил собствеността по наследяване/ остава само възможността да претендира връщане на онова, с което се е обогатил получателя, но само до размера на обедняването.

Съдът е посочил, че двете сделки придобивна и отчуждителна за ответника имат цени, по-високи от данъчната оценка към момента на сключване на сделките, като разликата между платената цена при покупката /51 950 лева/ и получената при продажбата /57 200 лева/ е в размер на 5250 /пет хиляди двеста и петдесет лева. Въззивният съд, при така установените обстоятелства по делото, е приел че ответникът дължи само онова, от което се е възползвал, а именно половината от 5250 лв. и е уважил иска до сумата от 2625 лева, ведно със законна лихва от датата на предявяване на иска 13.08.2020 г., до окончателно изплащане на задължението, като го е отхвърлил до пълния му размер.

Касационното обжалване е допуснато по въпроса: към кой момент следва да се определи недобросъвестността на неоснователно обогатилия се купувач при прогласена за нищожна покупка на недвижима вещ, която той е отчуждил на трети лица, с оглед определяне размера на обезщетението по чл.57, ал.2 ЗЗД, на основание чл.280, ал.1, т.1 ГПК.

Върховният касационен съд, състав на четвърто гражданско отделение, по изведения правен въпрос споделя установената съдебна практика, намерила израз в решение № 31/28.04.2015 г. по гр. д. № 5214/2013 г., IV г. о., решение № 112/18.07.2013 г. по гр. д. № 509/2012 г., III г. о. и решение № 98/10.05.2018 г. по гр. д. № 3722/2017 г., IV г. о. на ВКС, постановени по реда на чл. 290 ГПК. Принципно разрешение, дадено в решение по гр. д. № 5214/2013 г., IV г. о. на ВКС изхожда от разбирането, че чл. 57, ал. 2 ЗЗД е общо реституционно правило, намиращо приложение винаги, когато натуралната реституция на вещ е невъзможна. Отнасянето му към различните случаи, следва да държи сметка за вида на сделката, довела до задължение за реституция, за предмета на получената имуществена облага, за причините, поради които полученото е без основание и за добросъвестността или недобросъвестността на отговорното по чл. 57, ал. 2 ЗЗД лице.

В същия смисъл, в решение № 98/10.05.2018 г. по гр. д. № 3722/2017 г., IV г. о. на ВКС е посочено, че различният обем на отговорността по чл. 57, ал. 2 ЗЗД на обогатилия се, когато вещта е погинала, изразходвана или отчуждена, е в зависимост от добросъвестността му - недобросъвестният получател дължи действителната равностойност на вещта (или получената цена, ако е по-висока), а добросъвестният – онова, от което се е възползвал, с изключение на плодовете. Когато обогатилият се с получена на отпаднало основание вещ е недобросъвестен, различни са моментите, към които може да се определи равностойността ѝ - към датата на предявяване на иска, към датата на отчуждаване, или към друг момент, ако това е необходимо за пълното обезщетяване на обеднелия. Когато обогатилият се е бил добросъвестен и към момента на отчуждаването на вещта, правилото е, че той дължи получената насрещна престация - вещ, пари или друго, или нейната равностойност, определена към момента, в който е престанал да бъде добросъвестен. Ако вещта е отчуждена без насрещна престация или срещу явно неравностойна насрещна престация, дължи се нейната стойност към същия момент.

Предвид посоченото е видно, че обемът на отговорността на задълженото по чл. 57, ал. 2 ЗЗД лице, в случаите, когато вещта е отчуждена, се определя от закона и когато длъжникът е бил недобросъвестен към момента на разпореждането, той дължи действителната стойност на вещта или получената вследствие на разпореждането насрещна престация (или нейната равностойност), в случаите, когато последната е по-висока. Съдът може да приеме за релевантна оценката на вещта и към по-късен момент, ако това е необходимо за пълното обезщетяване на обеднелия. Компенсаторното обезщетение за подлежащата на връщане на собственика ѝ, но липсваща вещ, трябва да е

съразмерно с тази оценка, която в разумна степен да отговаря на характеристиката на заместващата реалното изпълнение престация.

С оглед на дадения отговор на въпроса, послужил като основание за допускане на касационното обжалване, настоящият състав намира, че въззивното решение е неправилно в обжалваната му отхвърлителна част и следва да се отмени в тази му част като постановено в нарушение на материалния закон и в противоречие с практиката на ВКС.

Настоящият състав следва да постанови решение по съществото на спор с оглед разпоредбата на чл.293, ал.2 ГПК.

От събраните по делото доказателства се установява, че ответникът по иска Л. М., към момента, в който се е разпоредил с апартамента, чиято равностойност е предмет на спора, е бил недобросъвестен отчуждител, тъй като е знаел, че е получил веща по нищожна сделка, с която е уговорил предварително начин за удовлетворение на свое вземане към продавача, различен от този, който е позволен от закона – чл.152 ЗЗД. Неправилно с оглед установено по делото въззивният съд е приел, че при възмездно отчуждаване на неоснователно получената вещ ответникът е бил добросъвестен и се е „възползвал“ само от разликата между придобивната и продажбената цена. Ответникът се е „възползвал“ от закупения от праводателката на ищцата апартамент още към момента на придобиването му и към този момент той е бил недобросъвестен, тъй като полученото по силата на нищожна сделка не прави владението на веща добросъвестно.

За ищцата се е породило правото да претендира компенсаторно обезщетение от обогатилия поради разпореждането с веща недобросъвестен ответник, в размер на пазарната цена на веща, към момента на влизане в сила на решението за отхвърляне иска по чл.108 ЗС срещу последващите приобретатели на апартамента. Нормата на чл.57, ал.2 ЗЗД урежда последиците от невъзможността за връщане на индивидуално определената вещ и теза невъзможност се е породила с влизане на решението по чл.108 ЗС в сила. Неснователно е възражението на ответника по иска, че тъй като той не се е разпоредил с веща валидно, ищцата е можела да иска връщане на веща по всяко време, а не да предявява иск по чл.57, ал.2 ЗЗД, тъй като в случая за третите лица липсата или отпадането на основанието за придобиване на веща от ответника не е пречка те да я придобият. При това в случая той е отчуждил веща възмездно и се е обогатил. Ответникът по иска е задължен за действителната стойност на отчуждената вещ, а не както неправилно приема въззивния съд, че дължи само получения имуществен прираст, тъй като той носи отговорност за това, че не може да върне веща по причини, за които отговаря. В случая пазарната стойност към момента на разпореждането с веща - 21.06.2005г., видно от заключението на съдебно-оценителната експертиза /л.76 от гр.д.№8525/2020г. на Софийски ГС/, е 161300лева, а към влизане на решението по иска с правно основание чл.108 ЗС в сила на 07.02.2020г., поради промените се икономически условия на пазара на недвижими имоти, е още по-висока. В случая от доказателствата по делото се установява, че по-висока е сумата не по продажбената сделка, а по пазарна стойност на веща и по правилото на чл.57, ал.2 ЗЗД тя е действителната стойност на отчуждената вещ, която следва да се възстанови на ищцата. Вложеният от законодателя смисъл изисква при невъзможност за връщане на недвижимата вещ в натура на собственика ѝ, задълженото лице да плати разумно, свързано с пазарната цена обезщетение, за да се постигне оправдан баланс и пропорционалност на засегнатия имуществен интерес. С оглед правата на ищцата по отношение на веща и се дължи обезщетение в половината размер от действителната ѝ стойност, която при съобразяване със заключението на съдебно-оценителната експертиза е над 80 000 лева и тъй като се претендира по малка сума - такава в размер на 67 725,20 лева, то искът следва да бъде уважен за разликата над 2709 лева до пълния му предявен размер, ведно с лихва за забава от 13.08.2020г., от която дата същата се претендира с исковата молба.

Решението следва да се остави в сила в частта му, с която искът с правно основание чл.57,

ал.2 ЗЗД е уважен за сумата 2709 лева.

11. При спор по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ съдът следва да зачете правата на купувача по частния писмен договор, дори ако придобивната давност е изтекла за него след включване на имота в ТКЗС. Именно това е лицето, което съгласно чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ има право да иска възстановяване на собствеността, въпреки че формално не е било собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС.

чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ

чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ

Решение № 4 от 8.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4862/2023 г., I г. о., докладчик съдията Диана Коледжикова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба, подадена от името на Е. К. Т. и М. К. Х. чрез адвокат И. Н., против решение № 260 от 05.05.2023 г., постановено от Окръжен съд Благоевград по в.гр.д. № 956/2022 г., с което е потвърдено решение № 906343 от 22.03.2022 г. на Районен съд Благоевград по гр.д. № 957/2020 г. за отхвърляне на предявените от касаторите искове с правно основание чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ за признаване по отношение на ответниците С. С. Б., К. С. Б., Й. С. М., Н. А. Н., С. А. П., П. С. В. и Д. С. В., че към датата на образуване на ТКЗС наследодателят на ищите К. Н. К. е бил собственик на нива от 975 кв.м., намираща се в м. „Л.“, землището на [населено място], при съсед: Х. Д.С., В. И. Н., Е. Ст.П. и Н. С. Г., част от която е идентична с поземлен имот с идентификатор *** с площ от 661 кв.м. в м. „А.“ по действащата кадастрална карта на [населено място].

В касационната жалба се навеждат доводи за очевидна неправилност на решението поради противоречие с материалния закон, както и допуснати процесуални нарушения: въззивният съд не е извършил анализ на събраните по делото доказателства и не е отговорил на оплакванията в жалбата; приложил неправилно нормата на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ. В подадената на 19.11.2024 г. молба жалбата се поддържа по изложените в нея съображения.

Ответникът Н. А. Н. счита касационната жалба за неоснователна, останалите ответници не изразяват становище. Н. сочи, че договорът, от който ищите черпят права, не съставлява писмен документ по смисъла на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ, тъй като не е подписан от И. Г. И.. Заедно с това счита, че свидетелските показания не установяват упражняване на давностно владение в изискуемия от закона 20-годишен срок. В съдебно заседание представителят на ответника Н. – адв.С. Б. поддържа изложените в писмено становище съображения.

Касационната жалба е допустима. Постъпила е в предвидения от законов срок, изхожда от процесуално легитимирана страна и е насочена против въззивно решение, което подлежи на обжалване.

С определение от № 3363 от 01.06.2024 г. по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпроса дали по иск с правно основание чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ придобивната давност, започнала да тече от датата на сключване на частен писмен договор за продажба и упражнявана от купувача по този договор до колективизацията, се прекъсва с внасянето на имота в ТКЗС, и от значение ли е за възникване правото на собственост по давност упражняваната фактическа власт върху имота след този момент.

По поставения въпрос настоящият състав споделя постоянната практиката на ВКС, че нормата на чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ създава една привилегия за владелците, които основават

владението си върху земеделски имот на неформален писмен договор, като предвижда, че установеното от тях владение върху такъв имот, придобито въз основа на писмен договор, не се прекъсва поради включването му в ТКЗС. При това положение, ако купувачът установи фактическа власт за себе си след сключване на договора, той би могъл да се позове на оригинерния способ на придобиване и съответно да претендира възстановяване собствеността на имота в негово лице. В решение № 260 от 22.03.2010 г. на ВКС по гр. д. № 10/2009 г., I г. о. на ВКС и решение № 456 от 3.06.2010 г. на ВКС по гр. д. № 835/2009 г., I г. о. на ВКС е прието, че писменият договор за продажба на земеделски имот, който не сключен в нотариална форма, но в който е отбелязано, че на купувача по този договор се предава и владението на имота, е документ, установяващ начален момент на давностно владение за този имот. Съгласно разпоредбата на чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ внасянето на такъв имот в ТКЗС не прекъсва придобивната давност. Затова следва да се приеме, че имотът е придобит по давност от купувача по писмения договор. Поради това именно купувачът по този договор, а не продавачът има право да иска възстановяване правото на собственост върху този имот по предвидения в ЗСПЗЗ ред. Това тълкуване на закона се прилага и при решаване на спор за материално право по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ.

В решение № 331 от 22.04.09 г. по гр. д. № 1046/08 г. на ВКС, IV ГО, е прието, че владението на имот, установено с частен писмен договор от 1946 г., следва да се цени при условията на чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ и обуславя основателност на предявения иск по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ. Това разбиране е изразено и в решение № 176 от 22.05.2012 г. по гр. д. № 120/12 г. на II ГО на ВКС - при спор по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ следва да бъде зачетена изтеклата след включването на имота в блоковете на ТКЗС придобивна давност, ако владението е установено преди включване му в ТКЗС въз основа на предвидения в чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ писмен договор.

Настоящият състав споделя разрешението, дадено в посочената практика на ВКС, част от която съставлява задължителна практика по смисъла на т. 2 на ТР № 1/19.02.2010 г. на ОСГТК на ВКС. При спор по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ съдът следва да зачете правата на купувача по частния писмен договор, дори ако придобивната давност е изтекла за него след включване на имота в ТКЗС. Именно това е лицето, което съгласно чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ има право да иска възстановяване на собствеността, въпреки че формално не е било собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС.

За да се произнесе по съществото на касационната жалба, съставът на ВКС взе предвид следното: Предявеният от касаторите установителен иск е за установяване по отношение на ответниците, че към момента на образуване на ТКЗС наследодателят на ищците К. Н. К. е бил собственик на нива от 975 кв.м., намираща се в м. "Л.", землището на [населено място], част от която е идентична с поземлен имот с идентификатор *** с площ от 661 кв.м. в м., А. по действащата кадастрална карта на [населено място]. Искът е обоснован с твърдение, че К. К. е получил фактическата власт върху посочената нива от наследодателката на ответниците И. Г. И. и нейната сестра К. Г. И. по силата на сключен с тях частен писмен договор от 16.01.1946 г. и го владял като свой от тази дата до образуването на ТКЗС, когато внесъл имота в кооперативното стопанство. Имотът е заявен за възстановяване пред административния орган по земеделска реституция, който е признал правото на възстановяване собствеността в полза на наследниците на К. К.. В процедурата по заснемането се установило, че част от същия имот с площ 661 кв.м. е възстановена на наследниците на И. С. В. като имот № *** по КЗ, а в кадастралната карта е заснет с идентификатор ***.

Ответниците не са изразили становище в срока по чл. 131, ал. 1 ГПК. В писмено становище от 08.11.2021 г. ответникът Н. Н. оспорва иска като твърди, че имотът е принадлежал на баба му И. И. и понастоящем правото на собственост е възстановено в полза на нейните наследници. Оспорил е сключването на договора, от който ищците черпят права, тъй като не бил подписан от страните по него.

Искът е отхвърлен от РС Благоевград, който приел, че поради липсата на подпис на И. Н. представеният от ишците договор не представлява писмен документ по смисъла на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ, а освен това не било доказано осъществено от наследодателя на ишците владение за период от 20 години, считано от 1946 г., съгласно чл.34 от Закона за давността (отм.); не било установено след кооперирането на земята имотът да се е обработвал от К. К.

За да потвърди първоинстанционното решение, въззивният съд приел, че К. К. е получил фактическата власт върху имота, описан в договора от 16.01.1946 г., от датата на сключването му, но не било установено владението да е продължило до 1961 г., когато изтичал давностният срок, съгласно чл.79 ЗС вр.§ 4 от Преходните правила на ЗС. Липсвали данни за владението на имота след внасянето му в ТКЗС. По тази причина приел, че не е доказан фактическият състав на придобивната давност, съставляваща основание на иска.

Изводът на въззивния съд, че за придобиване по давност на имота от К. К. е необходимо да се установи владение върху него за период от 10 години, считано от влизане в сила на ЗС през 1951 г. (при прилагана на § 4 от Преходните правила на ЗС), е неправилен. Той е направен в нарушение на материалния закон и е в противоречие с разрешението на правния въпрос, по който е допуснато касационното обжалване.

Фактите по делото са следните: С договор за покупко-продажба на недвижим имот от 16.01.1946 г. наследодателят на ишците К. Н. К. е придобил от продавачките И. Г. И. и К. Г. И., по мъж К. М. фактическото владение върху две ниви в землището на [населено място] с площ 975 кв.м. в м. „Л.“ и с площ 632 кв.м. в м. „П.“, за сумата 27000 лева, получени при сключване на договора. Продавачките са се задължили да прехвърлят на купувача собствеността върху нивите. Договорът е подписан за продавачите само от К. К., липсва подпис или отпечатък от пръст (при неграмотност) за посочената в договора продавачка И. И.

От показанията на свидетеля Г. Н. Й. се установява, че до образуването на ТКЗС в [населено място] К. е имал нива от около един декар при съсед: Н. С. Х., Е. П. и В. д. Я.. Нивата се обработвала от К. без оспорване от страна на И. С. до внасянето ѝ в ТКЗС. След началото на земеделската реституция през 1991 г. наследниците на К. К. започнали да обработват нивата. В последните години ответникът Н. Н. обработвал земята. Съдът кредитира показанията на свидетеля Й., които са отражение на непосредствените му възприятия (свидетелят знае имота около 8 години преди колективизацията, тъй като съседната нива е била на баща му Н. С. и в обработването ѝ свидетелят е участвал от 10-годишен); посочените от свидетеля съседни на процесната нива съвпадат със съседите, описани в договора от 16.01.1946 г. Между страните няма спор, че описаната от свидетеля нива е именно спорната земя, възстановена на наследниците на И. В. нива от 0,661 дка в м. „А.“ и съставляваща имот № *** по КЗ. Идентичността на закупената от К. К. с писмения договор от 1946 г. нива в м. „Л.“ с възстановения на наследниците на И. В. имот № *** по КЗ се установява и от неоспореното заключение на вещното лице по съдебно-техническата експертиза. По кадастралната карта на [населено място] имотът е с идентификатор ***.

По основателността на касационната жалба: При тези данни обжалваното решение на въззивния съд е неправилно. Предмет на делото е специалният иск по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ, с който се разрешава колизия на права към минал момент - този на обобществяването на земеделските земи. От значение са фактите и обстоятелствата за придобиване на имота към релевантния за това производство момент, който се свързва с включването на имота в ТКЗС. В разглежданата хипотеза, при позоваване и при наличие на данни за предпоставки по чл. 12, ал. 7 ЗСПЗЗ, целта на производството е да се разреши спорът за материално право като се даде отговор на въпроса кому следва да бъде възстановен имотът. Съгласно чл. 10, ал. 1 ЗСПЗЗ определящо значение за възстановяването на собствеността на

конкретни лица е притежанието на земята преди образуване на ТКЗС.

Неправилен е изводът на въззивния съд, че процесният договор от 16.01.1946 г. не попада в приложното поле на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ, тъй като не бил подписан от едната продавачка, посочена в него - И. Н. Без значение е обстоятелството, че договорът не е подписан от едната продавачка, след като се установява, че след сключването му купувачът е установил еднолично владение върху имота. След като договорът е подписан от поне един от продавачите и от съдържанието му следва, че с плащането на цената по него купувачът е получил фактическото владение, а гласните доказателства установяват, че от сключването му до образуването на ТКЗС земята се е обработвала единствено от купувача без спорове от страна на продавачите, следва да се приеме, че е налице хипотезата на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ: налице са всички елементи от фактическия й състав: владението на К. К. е основано на писмен договор, който е валиден, тъй като е подписан от единия продавач, и след получаване на фактическата власт от продавачите по договора е обработвал имота като свой до образуването на ТКЗС. Неоснователно е възражението на ответника по касация, че не било установено владението на имота от К. К. за периода от сключване на писмения договор до внасянето на имота в ТКЗС. Показанията на свидетеля Й., анализирани в съвкупност със съдържанието на договора, от което е видно, че фактическото владение върху нивите е предадено на купувача К. при сключването му, водят до несъмнен извод за упражнявано владение за целия релевантен период. Липсват твърдения имотът да е бил обработван от друго лице; липсват доказателства, които да оборват или правят съмнителен този извод.

Нормата на чл.12, ал.7 ЗСПЗЗ предписва, че при наличието на елементите на фактическия й състав придобивната давност, започнала да тече в полза на купувача, не се прекъсва с включването на земите в ТКЗС. Основателен е доводът, че въззивният съд е допуснал нарушение на материалния закон като е приел, че за придобиване на нивата по давност е необходимо установяване на владението й от К. К. до декември 1961 г. Законът определя друго – достатъчно е да се установи, че купувачът е владял до образуването на ТКЗС, а за остатъка от периода се счита, че давността тече по време на кооперативната собственост.

Въззивният съд е постановил решението си в нарушение на материалния закон. Обжалваното решение, с което е потвърдено решение № 906343 от 22.03.2022 г. на Районен съд Благоевград по гр.д. № 957/2020 г. следва да бъде отменено на основание чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК и тъй като не се налага извършване на нови процесуални действия, делото следва да се реши по същество от касационната инстанция като на основание чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ по отношение на ответниците се признае за установено, че към момента на образуване на ТКЗС в [населено място], общ.Б. К. Н. К., б.ж. на [населено място], починал на 28.07.1999 г., е бил собственик на нива от 975 кв.м. в м.„Л.“, землището на [населено място], при съсед: Х. Д.С., В. И. Н., Е. Ст.П. и Н. С. Г., част от която е идентична с поземлен имот с идентификатор *** с площ от 661 кв.м. в м.,„А.“ по действащата кадастрална карта на [населено място].

12. Дадената по силата на договор парична сума може да се търси на основание чл. 55, ал. 1, предл. 2 от ЗЗД, когато ищецът твърди, че основанието, на което е получено даденото, не се е осъществило.

чл. 55, ал. 1 ЗЗД

Решение № 10 от 13.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 19/2024 г., IV г. о., докладчик председателят Владимир Йорданов

Производството е по чл.290 ГПК.

С определение № 3886/13.08.2024 г. по касационна жалба на В. Г. Г. е допуснато

касационно обжалване на въззивно решение № 197/08.06.2023 по гр.д. № 276/2023 г. на Старозагорския окръжен съд, с което е потвърдено решение № 1121/22.12.2022 г. по гр.д. № 4150/2022 на Старозагорския районен съд, с което е отхвърлен като неоснователен предявеният от В. Г. Г. иск с правно основание чл.55, ал.1, предл. второ и трето ЗЗД, за осъждане на ответника „Суприммо“ АД, гр. София да заплати на ищеца В. Г. Г. сумата от 7 600 евро, или левовата ѝ равностойност от 14 864.31 лева, която сума е била получена от ответника по Споразумение за гаранционен депозит от 18.02.2021 г., сключен между страните, с която ответникът се е обогатил неоснователно за сметка на ищеца, с оглед на неосъществено или отпаднало основание, ведно със законната лихва, считано от датата на завеждане на исковата молба до окончателното ѝ изплащане и са присъдени разноски.

Касационно обжалване е допуснато на основание чл.280, ал.1, т.1 ГПК по материалноправния въпрос:

Налице ли е хипотеза на „неосъществено основание“ по смисъла на чл.55, ал.1, предл.2 от ЗЗД в случаите, когато страна по споразумение (договор) за гаранционен депозит е заплатила сума, уговорена като (представляваща) гаранционен депозит за сключване на окончателен договор за покупко-продажба на недвижими имоти (сума, която представлява и част от продажната цена на имотите) и когато в уговорения краен срок и по-късно такъв окончателен договор не е сключен?

Касационно обжалване е допуснато за проверка на съответствието на разрешението на въззивния съд с приетото в посочените от жалбоподателката ППВС 1/1979 г. и решения на ВКС.

Съгласно приетото с т.1 от ППВС 1/28.05.1979 г. за втория фактически състав, уреден в чл.55, ал.1 ЗЗД и съгласно приетото с решение № 31/ 02.02.2004 по т.д. № 1312/2003 г., с решение 155/30.12.2016 г, по т.д. № 1819/2015 г. на I т.о., с решение № 239/16.07.2013 г. по гр.д. № 1050/2012 г. на IV г.о. и с решение № 403 /23.01.2015 г. по гр.д. № 3902/2014 г. на IV г.о., дадената по силата на договор парична сума може да се търси на основание чл.55, ал.1, предл.2 от ЗЗД, когато ищецът твърди, че основанието, на което е получено даденото, не се е осъществило.

Настоящият съдебен състав споделя тази установена практика на ВКС.

С решение № 239/16.07.2013 г. по гр.д. № 1050/2012 г. на IV г.о. е прието и следното: В исковата молба, с която е предявен иск по чл.55, ал.1 ЗЗД ищецът е длъжен да посочи в основанието на исковата молба единствено факти и обстоятелства /съществуващи преюдициални правоотношения/, а в петитума – да индивидуализира претендираното право като посочи неговото съдържание. С иска по чл.55 ЗЗД ищецът претендира връщането на нещо, което е дал на ответника и в негова тежест е да докаже единствено даването. В тежест на ответника е да докаже на какво основание е получил даденото. Втората и третата хипотеза на чл.55 ЗЗД са налице, когато ищецът докаже даването, ответникът докаже основанието, на което получил даденото, но ищецът докаже и реплика си, че това основание не се е осъществило или е отпаднало. Ако ищецът е посочил погрешна правна квалификация, то съдът е длъжен да определи правилната квалификация на предявения иск и да се произнесе по основателността му.

Ответната страна „Суприммо“ АД в писмен отговор оспорва наличието на основания за допускане на касационно обжалване.

За мотивите на въззивния съд:

Въззивният съд е отразил в мотивите към решението си мотивите на районния съд, заявил е, че изцяло ги споделя и че препраща към тях на основание чл. 272 ГПК. След което ги е възпроизвел (повторил) като свои:

От фактическа страна:

Обсъдени са сключените на 18.02.2021 г. между страните Договор за посреднически услуги за покупка от ищцата на четири недвижими имота и Споразумение за гаранционен депозит, по силата на което ищцата е заплатила на ответника сумата 7 600 евро като

гаранционен депозит, чието връщане претендира по делото.

От фактическа страна първоинстанционният и въззивният съд са приели, че събраните по делото свидетелски показания на М. Д. Г., Н. Г. М. и Я. К. Я., които сочат на виновно поведение, съответно на ищцата и на ответника за неизпълнение на задълженията им за сключване на окончателен договор за придобиване на правото на собственост върху четирите недвижими имота, са неотнормими към предмета на спора и не следва да се обсъждат.

Обсъдено е съдържанието на уговорката за предоставянето на сумата: ищцата поема ангажимент за сключване на окончателен договор за покупко-продажба на четирите имота, описани в посредническия договор. Депозитарят – ответник има насрещно задължение да не предлага имотите за продажба на трети лица до изтичане на срока. В т.5 от Споразумението са предвидени клаузи за връщането на сумата – при подписване на окончателен договор и получаване от продавача по този договор на пълната сума, предвидена като продажна цена, при изтичане на срока по т.2.2., в случай, че до този момент окончателен договор не е сключен или сключването му е станало невъзможно по причина или обстоятелство, за които отговаря продавачът на имотите... или на неизпълнение / неосъществяване на условията по т.2.3., ако такива са посочени. Предвидени са и клаузи на задържане на депозита от депозитаря ..., включително, когато сключването му е станало невъзможно по причина или обстоятелства, за които отговаря депозантът.

Съгласно чл.55, ал.1 от ЗЗД, който е получил нещо без основание или с оглед на неосъществено или отпаднало основание, е длъжен да го върне.

В настоящия случай процесната сума от 7 600 евро е предадена на ответника на валидно правно основание - Споразумение за гаранционен депозит от 18.02.2021 г., сключено между страните. Престацията не е извършена с оглед на очаквано в бъдеще основание, което не се е осъществило. Съгласно клаузите на споразумението, депозитът се дава като ангажимент от страна на бъдещия купувач, т.е. като гаранция, че ще участва в сделката, и съответно срещу ангажимента на посредника да не предлага имотите на други потенциални купувачи. Окончателен договор не е бил сключен. Условията за сключване на окончателен договор обаче са уговорени между страните в друг договор - договора за посреднически услуги.

Основанието, за което е сключено споразумението за гаранционен депозит, е осъществено - двете страни по споразумението са поели съответния ангажимент, предмет на споразумението.

Не е налице фактическият състав и на евентуално предявения иск по чл.55, ал.1, предл.3 ЗЗД, тъй като основанието за предаването на сумата от 7600 евро не е отпаднало с обратна сила. Никоя от страните не твърди договора (споразумението) да е прекратен или развален, поради неизпълнение. В споразумението страните са предвидили клаузи за връщане на депозита, съответно за неговото задържане, в зависимост от виновното поведение на другата страна. На това основание всяка от страните може да претендира настъпването на съответните хипотези, от които черпи права. Ищцата може да претендира неизпълнение на задълженията на ответника по споразумението и да иска връщане на депозита, но на договорно основание - на основание т.5б от споразумението, а не като неоснователно обогатяване, каквото в случая не е налице.

Не отговаря на фактите по делото твърдението на ищцата, че след изтичане на срока на договора за гаранционен депозит, при положение, че окончателен договор не е сключен или сключването му е станало невъзможно по някаква причина, страните вече не са обвързани от сключеното споразумение и са налице извъндоговорни отношения, съответно – отговорност на ответника за неоснователно обогатяване. Наличието на сключено между страните споразумение от 18.02.2021 г. за гаранционен депозит, обуславя наличието на договорни отношения на страните.

Неоснователни са оплакванията в жалбата на ищцата, че съдът не е обсъдил всички събрани по делото доказателства и по този начин е допуснал съществено нарушение на процесуалните правила. Съдът е обсъдил всички релевантни към предмета на поставения пред него спор обстоятелства, установени по делото. Доколкото предявената претенция е за наличие на неоснователно обогатяване на ответника на неосъществено, евентуално отпаднало основание, останалите събрани по делото, доказателства, които не са обсъдени подробно в мотивите на съдебното решение, са неотнормисими и правилно не са разгледани и обсъдени. В така поставения пред съда спор, ответникът не дължи доказване на изпълнение на поетото по договора задължение да осигури параметрите по сделката, защото твърдението на ищцата е за прекратени договорни отношения по сключеното споразумение за гаранционен депозит, поради изтекъл срок на договора.

Не е налице фактическият състав на предявения иск по чл.55, ал.1, предл.2 ЗЗД.

В настоящия случай процесната сума от 7 600 евро е предадена на ответника на валидно правно основание - Споразумение за гаранционен депозит от 18.02.2021 г., сключено между страните. Престацията не е извършена с оглед на очаквано в бъдеще основание, което не се е осъществило. Съгласно клаузите на споразумението, депозитът се дава като ангажимент от страна на бъдещия купувач, т.е. като гаранция, че ще участва в сделката, и съответно срещу ангажимента на посредника да не предлага имотите на други потенциални купувачи. Окончателен договор не е бил сключен. Условиата за сключване на окончателен договор обаче са уговорени между страните в друг договор - договора за посреднически услуги.

Основанието, за което е сключено споразумението за гаранционен депозит, е осъществено - двете страни по споразумението са поели съответния ангажимент, предмет на споразумението.

Не е налице фактическият състав и на евентуално предявения иск по чл.55, ал.1, предл.3 ЗЗД, тъй като основанието за предаването на сумата от 7600 евро не е отпаднало с обратна сила.

В споразумението страните са предвидили клаузи за връщане на депозита, съответно за неговото задържане, в зависимост от виновното поведение на другата страна. На това основание всяка от страните може да претендира настъпването на съответните хипотези, от които черпи права. Ищцата може да претендира неизпълнение на задълженията на ответника по споразумението и да иска връщане на депозита, но на договорно основание - на основание т.5б от споразумението, а не като неоснователно обогатяване, каквото в случая не е налице.

По основателността на касационната жалба:

С оглед дадения отговор на правния въпрос настоящият съдебен състав намира за основателен довода на жалбоподателката, че фактическите твърдения, на които е основала иска си, могат да попадат във втория и третия фактически състави, уредени в чл.55, ал.1, предл.2 и 3 ЗЗД и че установената съдебна практика приема, че в тези случаи може да се предяви иск за връщане на даденото с оглед неосъществено или отпаднало основание.

Съгласно приетото с посоченото по-горе решение № 239/16.07.2013 г. по гр.д. № 1050/2012 г. на IV г.о. в тези случаи ищецът е длъжен да посочи в основанието на исковата молба единствено факти и обстоятелства /съществуващи преюдициални правоотношения/, а в петитума – да индивидуализира претендираното право, като посочи неговото съдържание. Правна квалификация на предмета на делото и на преюдициалните правоотношения ищецът не е длъжен да сочи и дори да го е направил, това не обвързва съда, който е длъжен сам да определи вярната правна квалификация на всички права, претендирани от страните и на всички възражения, реплики, дублики и пр. Искът по чл.55 ЗЗД е един. С него ищецът претендира връщането на нещо, което е дал на ответника и в негова тежест е да докаже единствено даването. В тежест на ответника е да докаже на какво основание е получил даденото. Втората и третата хипотеза на чл.55 ЗЗД са налице,

когато ищецът докаже даването, ответникът докаже основанието, на което получил даденото, но ищецът докаже и репликата си, че това основание не се е осъществило или е отпаднало.

Видно от отговора на правния въпрос основателен е доводът, че хипотезите на тези две основания може да са налице и когато е дадено нещо при преговори за сключване на договор, който в последствие не е сключен (така и решение № 148/30.06.2014 по гр.д. № 5698/2013 г. на IV г.о. на ВКС).

Поради това е основателен доводът, че като е приел, че даденото може да се търси само на договорно основание, въззивният съд е приложил неправилно материалния закон (правилото на чл.55, ал.1 ЗЗД).

Основателен е и доводът, че при правилния извод, че сумата 7 600 евро е дадена по Споразумение за гаранционен депозит - договор, който е свързан със сключения в същия ден (18.02.2021 г.) Договор за посреднически услуги за покупка от ищцата на четири недвижими имота, които са сключени с цел да бъде осигурено сключването от ищцата на окончателен договор за покупката на четирите недвижими имота и че дадената сума има характер на обезпечение за изпълнение на поето задължение по договора за посреднически услуги и връщането ѝ или задържането ѝ са уговорени в този договор и в зависимост от сключването и изпълнението на задължението за заплащане на продажната цена по окончателния договор за покупко-продажба, е неправилен изводът на въззивния съд, че процесната сума от 7 600 евро, е предадена на ответника по Споразумение за гаранционен депозит от 18.02.2021 г. не с оглед на очаквано в бъдеще основание – сключване на предварителен и окончателен договор, което не се е осъществило, т.к. условията за сключване на окончателен договор са уговорени между страните в друг договор - договора за посреднически услуги.

Основателен е доводът, че мотивите на въззивния съд (както и тези на първоинстанционния съд) за това са вътрешно противоречиви, т.к. преди това е установено, че сумата е дадена като гаранционен депозит и че споразумението за гаранционен депозит е свързано с договора за посредничество и със сключването на окончателен договор. Сключените между страните два договора (наречени споразумение и договор за посредничество) са свързани помежду си и имат организационен и подготвителен характер по отношение на окончателния договор. Поради това е от значение дали страните са изпълнили задълженията си по тях.

Основателен е доводът на жалбоподателката, че според установената съдебна практика на ВКС фактическите твърдения, на които е основала иска си, попадат в хипотезата, в която се дава парична сума в периода на преговори за сключване на договор, а в последствие договор не се сключва, поради несбъждане на очакваното основание за разместване на имуществени блага и в тази хипотеза установената съдебна практика на ВС и ВКС приема, че даденото се явява с оглед неосъществено основание.

Неправилно въззивният съд, както и първоинстанционният, е отказал да обсъжда доводите и доказателствата на ищцата за неизпълнение на задълженията на ответника по иска (както и доводите на ответника) по договора за посредничество и за причините за несключване на предварителен и на окончателен договор за придобиване на правото на собственост върху четирите недвижими имота, без което не може да бъде даден отговор на въпроса дали дадената сума 7 600 евро следва да бъде върната или задържана. Този въпрос е свързан с извода за основателността на иска.

Такива (необсъдени) са доводите, че сключването на окончателен договор е станало невъзможно поради това, че един от имотите е бил продаден преди изтичането на уговорения срок (посредничеството е уговорено за закупуването на четирите имота заедно, а не на някои от тях) и че посредникът не е предоставил необходимите документи за сключване на предварителен и окончателен договор. Тези доводи са относими към предмета на спора и съответно към предмета на доказване.

От изложеното дотук следва извод, че въззивният съд е допуснал процесуални нарушения, като е отказал да обсъди доводи на ищцата, относими към спора, както и на относими и допустими доказателства за релевантни за тези доводи и за спора факти и тези факти са останали неизяснени. Тези нарушения са се отразили на изводите на съда за основателността на иска, поради което са съществени, а въззивното решение е неправилно.

С оглед правомощията на настоящата касационна инстанция, предвидени в правилото на чл.293 ГПК неправилното въззивно решение следва да бъде отменено.

Делото следва да бъде върнато за ново разглеждане на друг състав на въззивния съд, което да започне с провеждане на устни състезания по делото. Въззивният съд следва да тълкува уговорките на страните в сключените между тях два договора - Споразумение за гаранционен депозит и Договор за посредничество, за да установи действителната им воля и какво е съдържанието на поетите от тях насрещни задължения. След това въззивният съд следва да обсъди доводите и възраженията на страните, свързани с изпълнението на насрещните задължения, във връзка с които е дадена сумата 7 600 евро. За да се произнесе по доводите, въззивният съд следва да установи обстоятелствата, на които те се основават въз основа на преценка на всички събрани по делото доказателства, относими към тези обстоятелства, поотделно и в съвкупност. Въззивният съд следва да отрази своите изводи за това кои релевантни за спора факти са се осъществили и кои не са, кои доводи и възражения са основателни и кои не и въз основа на това да формира извод за това дали искът е основателен.

13. Всяка от страните по трудово правоотношение има правен интерес от обявяване недействителността на трудовия договор или отделни негови клаузи. Упражняване на правото може да стане в самостоятелен исков процес или по пътя на възражението във висящо производство по трудов спор. Искът по чл. 74 от КТ може да бъде предявен както по време на действие на трудовото правоотношение, така и когато трудовият договор е прекратен. Във втората хипотеза правният интерес от него произтича от уреждане на отношенията във връзка с прекратеното трудово правоотношение – има преюдициално значение за законосъобразността на основанието, на което е прекратен трудовият договор, съответно за възстановяването на заеманата преди уволнението длъжност или за дължимостта на трудови възнаграждения, обезщетения или други престации по трудовото правоотношение.

чл. 74 КТ

Решение № 13 от 14.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 50/2024 г., IV г. о., докладчик съдията Мария Христова

Производството е по реда на чл.290 и сл. от ГПК.

Образувано е по касационна жалба от И. А. К., чрез адвокат Х. Хр., срещу въззивното решение на Хасковски окръжен съд №284/25.10.2023г. по в.гр.д.№649/2023г.

Касационното обжалване е допуснато с определение №3113/19.06.2024г. по правните въпроси: 1/ налице ли е правен интерес и допустим ли е иск по чл. 74 КТ за признаване недействителност на клауза „срок“ на трудов договор, предявен при прекратено трудово правоотношение и при висящ съдебен спор между същите страни относно законосъобразността на прекратяването на трудовото правоотношение и 2/ за предпоставките за изменение на трудовия договор, когато същото е свързано с преминаване от безсрочно в срочно трудово правоотношение и начина на изразяване на съгласието на работника/служителя в хипотезата на чл.67, ал.3 от КТ.

По въпроса дали ли е правен интерес и допустим ли е иск по чл. 74 КТ за признаване недействителност на клауза „срок“ на трудов договор, предявен при прекратено трудово правоотношение и при висящ съдебен спор между същите страни относно законосъобразността на прекратяването на трудовото правоотношение е налице трайно установена съдебна практика на Върховния касационен съд (решение №161/08.05.2015г. по гр.д.№4848/2014г. на IV г.о.; решение №435/02.02.2016г. по гр.д.№2299/2015г. на IV г.о.; решение №64/22.05.2019г. по гр.д.№1414/2018г., III г.о.; решение №147/28.11.2017г. по гр.д.№5534/2017г., III г.о.). Според дадените в нея разрешения, всяка от страните по трудово правоотношение има правен интерес от обявяване недействителността на трудовия договор или отделни негови клаузи. Упражняване на правото може да стане в самостоятелен исков процес или по пътя на възражението във висящо производство по трудов спор. Искът по чл.74 от КТ може да бъде предявен както по време на действие на трудовото правоотношение, така и когато трудовият договор е прекратен. Във втората хипотеза правният интерес от него произтича от уреждане на отношенията във връзка с прекратеното трудово правоотношение – има преюдициално значение за законосъобразността на основанието, на което е прекратен трудовият договор, съответно за възстановяването на заеманата преди уволнението длъжност или за дължимостта на трудови възнаграждения, обезщетения или други престации по трудовото правоотношение.

Вторият поставен въпрос за предпоставките за изменение на трудовия договор, когато същото е свързано с преминаване от безсрочно в срочно трудово правоотношение и начина на изразяване на съгласието на работника/служителя в хипотезата на чл.67, ал.3 от КТ, също е намерил своето разрешение в практиката на ВКС (решение №60325/11.01.2022г. по гр.д.№3890/2020г. на IV г.о.; решение №53/19.03.2014г. по гр.д.№2907/2013г. IV г.о.; решение №284/07.10.2011г. по гр.д.№1154/2010г. на III г.о.; решение №545/13.01.2012г. по гр.д.№1512/2009г. на IV г.о.). В нея е прието, че съгласно правилото на чл.67, ал.3 от КТ трудовият договор за неопределено време не може да се превръща в договор за определен срок, освен при изрично, писмено изразено съгласие на работника. Предпоставките, при които законодателят допуска тази възможност, са: 1/ категорично писмено съгласие на работника; 2/ то да е отправено до насрещната страна по правоотношението; 3/ да предхожда по време сключването на допълнителното споразумение за изменението в срока на договора; 4/ да е отделно волеизявление от това по договора за изменение на съществуващото трудово правоотношение, защото съществено е инициативата за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор да е на работника, волята му да не е опорочена, изявлението да е доброволно и изменението да се желае действително, доколкото такова изменение е неблагоприятно за него; 5/ да са налице условията по чл. 68, ал. 1, съответно на ал. 3 и 4 КТ; 6/ конкретните причини, попадащи в приложното поле на ал. 4 да са изрично посочени в споразумението за превръщането на безсрочния в срочен трудов договор за определено време; 7/ срокът на действие на договора да е съобразен и съответен на причините за изменението по конкретното правоотношение, с оглед трудовите функции на работника. Цялостната уредба на срочните трудови правоотношения в КТ, независимо дали се касае за първоначално сключване на срочен трудов договор, за изменение на вече съществуващо безсрочно трудово правоотношение в срочно или за сключване на втори поред срочен трудов договор, изисква обективни обстоятелства, при наличието на които, е допустимо и оправдано съществуването на срочно трудово правоотношение.

Настоящият съдебен състав изцяло споделя така дадените разрешения.

В жалбата си касаторът И. А. К. излага доводи за неправилност на обжалваното решение поради нарушение на материалния и процесуалния закон. Твърди, че изводът на въззивният съд за недопустимост на предявения иск с правно основание чл.74 от КТ противоречи на установената съдебна практика по приложение на посочената разпоредба.

Неправилен е и извода му за надлежно трансформиране на безсрочното правоотношение на ищцата в договор за определено време, тъй като не са налице предвидените в закона предпоставки за това. Ищцата не е отправяла до работодателя писмено съгласие за изменение на трудовото ѝ правоотношение от безсрочно в такова за определен срок, а само искане да бъде преназначена от едно отделение на болницата в друго, поради което клаузите в допълнителното споразумение са недействителни. Последното обуславя и основателността за исковите за отмяна на уволнението, възстановяване на заеманата преди това длъжност и заплащане на обезщетение за оставането на ищцата без работа. По същество претендира за отмяна на обжалваното решение и постановяване на друго, с което предявените искове да бъдат уважени. Претендира и присъждане на направените по делото разноски.

Ответникът „Многопрофилна болница на активно лечение – Хасково“ АД оспорва жалбата. Твърди, че страните по делото са постигнали съгласие и са сключили допълнително споразумение за изменение на съществуващото между тях трудово правоотношение от безсрочно в такова за определено време, като ищцата е знаела, че ще работи по договор за заместване. Излага, че са налице предвидените в разпоредбата на чл.325, т.5 от КТ предпоставки за прекратяване на трудовото ѝ правоотношение, поради което предявените искове са неоснователни. Обжалваното въззивно решение е правилно, законосъобразно и обосновано. По същество моли жалбата да бъде отхвърлена, а решението на въззивния съд потвърдено. Претендира присъждане на направените по делото разноски.

Въззивният съд е потвърдил решението на първостепенния Районен съд Хасково, с което е прекратено като недопустимо производството по гр.д. №2338/2022г. на Районен съд – Хасково по предявения от И. А. К. срещу „Многопрофилна болница за активно лечение – Хасково“ АД иск с правно основание чл.74 от КТ и са отхвърлени предявените от И. А. К. срещу „Многопрофилна болница за активно лечение – Хасково“ искове с правно основание чл.344, ал.1, т.1, т.2 и т.3 от КТ, за признаване за незаконно и отмяна на уволнението, извършено със Заповед № ЧР-17-87/03.05.2022г на изп. директор на „МБАЛ - Хасково“ АД, на основание чл.325, т.5 от КТ; за възстановяване на И. А. К. на заеманата преди уволнението длъжност „медицинска сестра“ и за заплащане на сумата от 12 042 лева – обезщетение за оставането ѝ без работа за времето от 04.05.2022г. до 04.11.2022г., ведно със законната лихва върху нея, считано от датата на предявяване на иска – 01.07.2022г. до окончателното ѝ изплащане.

За да постанови този резултат, съдът приел, че по делото са надлежно установени следните обстоятелства: Страните са били в трудово правоотношение от 2006г., като към 29.04.2021г. И. А. К. заемала длъжността „медицинска сестра“ в „Очно отделение“ по безсрочен трудов договор. Със заявление от 28.04.2021г. ищцата направила искане за преназначаването ѝ на длъжност „медицинска сестра“ в Отделение „Уши нос гърло“. Работодателят взел становището на д-р Г. Х. от отделение „УНГ“, който дал съгласие лицето И. К. да бъде назначено на мястото на медицинска сестра П. Ш.. Въз основа на посочените документи между страните било сключено допълнително споразумение №25/29.04.2021г. към трудовия договор на ищцата, с което К. заела длъжността „медицинска сестра“ в Отделение „УНГ“. В същото било посочено, че „трудовият договор е срочен – за заместване на отсъстващ работник титуляр П. А. Ш.“.

Въззивният съд установил още, че със заявление от 29.04.2021г. П. А. Ш. уведомила работодателя „Многопрофилна болница за активно лечение – Хасково“ АД, че ще прекрати ползването на разрешения ѝ отпуск за отглеждане на малко дете на основание чл.164 от КТ, считано от 03.05.2022г. Въз основа на него, със Заповед № ЧР-17-87/03.05.2022г. трудовото правоотношение на И. К. било прекратено, на основание чл.325, т.5 от КТ – поради завръщане на замествания. Заповедта била връчена на лицето на 04.05.2022г.

Въз основа на така установеното от фактическа страна съдът направил извод, че по делото са установени обстоятелствата за наличие на трудово правоотношение между страните и прекратяването му с оспорената заповед, на основание чл.325, ал.1, т.5 от КТ.

Направил извод за недопустимост на предявения установителен иск по чл.74 от КТ за недействителност на допълнителното споразумение №25/29.04.2021г. в частта за клаузата за срок (заместване на отсъстващ работник, на основание чл.68, ал.1, т.3 от КТ). Приел, че правен интерес от този иск ще е налице, когато трудовото правоотношение не е прекратено на някое от основанията по чл. 325-чл.331 и чл. 334 от КТ. Посочил още, че в конкретния случай предмета на този иск има преюдициално значение за законосъобразността на основанията, на което е прекратено трудовото правоотношение между страните, повдигнат едновременно с исковите по чл.344 от КТ.

По същество на иска за отмяна на оспореното уволнение, въззивният съд приел, че инициативата за промяната на съществувалото между страните безсрочно трудово правоотношение била на ищцата К. (съобразно подаденото от нея заявление), въз основа на което било съставено и подписано процесното допълнително споразумение, при условията на заместване на отсъстващ работник/титуляр и посочено правно основание чл.68, ал.1, т.3 от КТ. Съдът отбелязал, че споразумението е доброволен акт и като такъв е създадо очертаната между страните връзка (в субективен и обективен план), доколкото отразявало съвпадащите насрещни волеизявления (подписано от двете страни, без възражения и бележки). Заключил, че същото надлежно е породило права и е обвързало страните по него, като в продължение на повече от година (до прекратяване на трудовия договор, на 03.05.2022г.), ищцата е изпълнявала трудовите си функции в рамките на това споразумение.

Съдът приел, че тази поредица от факти – подписване на споразумението и осъществяването на трудовата функция в продължителен период от време обосновава извода, че ищцата съзнателно е вършила възложената ѝ работа, поради което трудовото правоотношение между страните било трансформирано по реда на чл.68, ал.1, т.3 от КТ в срочен трудов договор за определен срок (за заместване на работник или служител, който отсъства от работа). Приел, че ищцата ясно и категорично е изразила писменото си волеизявление в допълнителното споразумение към трудовия договор за трансформиране на безсрочното ѝ трудово правоотношение в срочно правоотношение по заместване, като заключил, че не е налице нарушение на чл.67, ал.3 от КТ. Този извод обосновал и извода на съда за неоснователност на исковите за отмяна на прекратяването на трудовото правоотношение между страните, съответно за възстановяване на ищцата на заеманата преди уволнението длъжност и за присъждане на обезщетение за времето през което е останала без работа.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

По въпросите, допуснати до касационно обжалване въззивният съд се е произнесъл в противоречие с възприетите по-горе от настоящия състав на ВКС отговори.

В противоречие с отговора на въпроса за правния интерес от иска по чл.74 от КТ въззивният съд е приел, че такъв ще е налице когато трудовото правоотношение между страните не е прекратено на някое от основанията по чл. 325-чл.331 и чл. 334 от КТ. Неправилен е и изводът му, че когато трудовото правоотношение е прекратено и е предявен иск за неговата отмяна, недопустимостта на иска по чл.74 от КТ е обусловена и от неговия предмет, обхващащ преюдициален въпрос за висящите искове по чл.344 от КТ. Според разпоредбата на чл.74, ал.1 КТ трудов договор, който противоречи на закона или на колективен трудов договор или ги заобикаля, е недействителен. Страните не могат да се позовават на недействителност на трудовия договор или на отделни негови клаузи, докато тя не бъде обявена. Както беше посочено в отговорите, последователно възприетото становище в практиката на ВКС е, че интересът от предявения иск с правно

основание чл.74 от КТ не е обусловен от наличието или липса на прекратяване на трудовото правоотношение. Когато трудовият договор е прекратен, интересът от иска за неговата недействителност или недействителността на отделна негова клауза, произтича от значението му за законосъобразността на основанията за прекратяване на трудовото правоотношение, за възстановяване на работа на работника или служителя, респ. за дължимостта на трудови възнаграждения, обезщетения или други престации по трудовото правоотношение. В тези случаи е допустимо съдът да бъде сезиран със спора за недействителността на трудовия договор както чрез иск, така и чрез възражение, когато последното е направено в установените от закона преклузивни срокове.

В конкретния случай, първостепенният съд е бил надлежно сезиран с иск с правно основание чл.74 от КТ, който е допустим и е следвало да бъде разгледан по същество.

Въззивното решение е постановено в противоречие и с отговора на въпроса за предпоставките за изменение на съществувалия между страните безсрочен трудов договор в такъв за определен срок. При обосноваването му съдът се е позовал на инициативата за сключване на допълнителното трудово споразумение и доброволното му подписване от страните, без да направи преценка за наличие на предвидените в закона предпоставки за трансформиране на правоотношението (изрично писмено изявление на работника/служителя отправено до насрещната страна по правоотношението, което е отделно и предхождащо по време сключването на допълнителното споразумение за изменение срока на договора). Съдът не е съобразил обстоятелството, че по делото е установен единствено факта на подадено от ищцата К. заявление за преназначаването ѝ в друго отделение на болницата, в което не се съдържа изявление и съгласие за трансформиране на трудовото ѝ правоотношение от безсрочно в срочно; липсва друго изявление на работника за съгласие за заемане на срочна длъжност, предхождащо сключването на допълнителното споразумение за изменение срока на договора. Изводът за дадено от работника съгласие за изменение на трудовото му правоотношение, направен въз основа на подписаното от него споразумение, е в противоречие със закона.

Допуснатите процесуални нарушения не могат да бъдат отстранени в производството по чл.293 от ГПК, поради което въззивното решение следва да бъде отменено в частта, с която е потвърдено прекратяването на производството по предявения иск с правно основание чл.74 от КТ и делото да бъде върнато за ново разглеждане от друг състав на първостепенния Районен съд – Хасково.

Висящността на иска с правно основание чл.74 от КТ обуславя висящност и на предявените искове с правно основание чл.344 от КТ, доколкото същите са обусловени от неговото разрешаване. Решението на въззивната инстанция следва да бъде отменено и по отношение на тях и делото върнато за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.

На основание чл. 294, ал.1 от ГПК при повторното разглеждане на делото съдът следва да разгледа и да се произнесе по същество по своевременно предявения и допустим иск с правно основание чл.74 от КТ, както и да съобрази указанията по тълкуване на материалния закон в мотивите на настоящото решение.

14. Дадените в ТР № 1/2017 г. по тълк. д. № 1/2016 г. на ОСГК указания по тълкуването и прилагането на чл. 59, ал. 2 СК, следва да важат и в споровете по чл. 127, ал. 2 СК /според изричното препращане на закона в тази хипотеза към чл. 59 СК/. Действително в интерес на детето е да бъде определен максимално широк режим на лични контакти между него и бащата, но не и такъв, който е еднакъв по време с това, което е определено за майката, на която съдът е възложил упражняването на родителските права.

чл. 127, ал. 2, вр.

чл. 59, ал. 2 СК

Решение № 15 от 16.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 368/2024 г., III г. о., докладчик съдията Николай Иванов

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на касационна жалба на Д. М. К., чрез адвокат Г. К. от ХАК, против въззивно решение № 218/27.07.2023 г., постановено по в. гр. д. № 209/2023 г. на Окръжен съд-Хасково, в частта му относно определения режим на лични контакти на бащата И. Й. И. с детето Й. И. И.

В жалба се поддържат оплаквания и съображения за неправилност на обжалваното решение, поради нарушение на материалния закон, и за необоснованост – касационни основания по чл. 281, т. 3 от ГПК. Жалбоподателката счита, че решението в обжалваната му част е постановено в нарушение на чл. 127, ал. 2 вр. чл. 59, ал. 2 от СК, тъй като съдът е постановил съвместно равновременно фактическо упражняване на родителските права, определяйки детето Й. да бъде непосредствено отглеждан и възпитаван и от двамата спорещи родители, чрез редуване на периоди от по една седмица. Сочи, че между страните не е постигнато съгласие за взаимно споделяне или разпределяне на родителските права и отговорности. Поддържа, че в обжалваното решение формално упражняването на родителските права по отношение на детето е предоставено на неговата майка, а времето, през което то да прекарва с баща си е окачествено като „режим на лични отношения“, но по съдържание съдът постановил режим на съвместно упражняване на родителските права, въпреки липсата на съответно споразумение между страните. Твърди се, че постановеното от въззивния съд е в противоречие с ТР № 1/2016 г. на ОСГК на ВКС, според което, когато липсва съгласие между родителите и с цел защита интересите на детето, съдът следва да предпочете единия от родителите, на когото да възложи упражняването на родителските права, изразяващи се в непосредствената, ежедневна отговорност за отглеждането и възпитанието му. Наред с изложеното се твърди, че въззивният съд не е посочил ясно и точно предписаните личните отношения на детето с неупражняващия родителски права родител по време на ваканциите на детето и празниците.

Ответникът по жалбата И. Й. И., чрез своя пълномощник изразява становище за неоснователност на жалбата и претендира потвърждаване на въззивното решение в обжалваната му част, както и присъждане на разноски по делото.

С определение № 3488/08.07.2024 г. на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК е допуснато касационно обжалване на въззивното решение по въпроса относно възможността съдът да предостави режим на контакти на родителя, на когото не са предоставени родителските права за периоди с равна продължителност с другия родител, на когото са предоставени родителските права в рамките на всеки месец, което би могло да се квалифицира като постановено от съда „споделяно родителство“.

По така поставения въпрос, съдът приема следното: В т. 2 от ТР № 1 03.07.2017 г. по тълк.д. № 1/2016 г. на ОСГК, е прието, че разпоредбата на чл. 59, ал. 2 СК изключва възможността родителските права да бъдат предоставени за упражняване съвместно на двамата родители в случай, че не се постигне споразумение по упражняването им. Посочва се, че разпоредбата на чл. 59, ал. 2 СК, намира приложение само в случаите на развод по исков ред, и при непостигане на споразумение между родителите относно местоживеенето на ненавършилите пълнолетие деца и упражняването на родителските права спрямо тях законът сочи, че следва да бъде предпочетен един от родителите, при когото детето да живее, и той да е носител на родителските права. Същият подход, основан на относимата правна уредба, е използван и в ППВС № 1 по гр.д. № 3/1974 г. – съдът следва да предостави упражняването на родителските права, на единия от съпрузите, като под упражняване на родителските права съдът има предвид „тяхното

ежедневно осъществяване, както и действията по закрилата, защитата и представителството на децата”. Чрез решението си по чл. 59, ал. 2 СК съдът изпълнява социалната си функция за предоставяне на адекватна защита на ненавършилите пълнолетие деца с оглед запазването на висшите им интереси и гарантира правната сигурност, задължавайки и най-вече вменявайки отговорност на „по-добрия“ /с оглед интересите на детето/ родител да се грижи за тяхното непосредствено отглеждане и възпитание, до постигането на общо съгласие относно упражняването на родителските права. Съгласно приетото в ППВС №1/74 г., съдът следва да определи родителя, който еднолично ще упражнява родителските права в бъдеще, като държи сметка за интересите на децата. Под „интереси на децата“ се разбират всестранните интереси на децата по тяхното отглеждане и възпитание, създаване на трудови навици и дисциплина, подготовка за общественополезен труд и изобщо изграждането на всяко дете като съзнателен гражданин.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разглежда жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира същата за основателна по следните съображения:

С решението си в обжалваната му част, за да определи режима на лични контакти на бащата И. Й. И. с детето Й., след като родителските права са били предоставени на майката, въззивния съд е обсъдил представените пред първата инстанция социални доклади на ДСП - Димитровград и ДСП - Хасково, писмените и гласни доказателства /в т.ч. изслушанията пред въззивната инстанция свидетели/, становищата на двамата родители изслушани пред въззивната инстанция, и заключението на изслушаната пред въззивната инстанция съдебно-психологична експертиза. Въз основа на тях е достигнал до правилен и обоснован извод, че страните имат равен родителски капацитет, включително родителска отговорност и възпитателски качества, като и двамата в еднаква степен силно обичат свой син, привързани към него, разбират нуждите му, подкрепят го и знаят как да задоволят потребностите му. Установено е, че родителите имат различни нагласи по отношение на възпитанието на детето – майката била по-изискваща и дисциплинираща, а бащата бил готов да осигури на детето безгрижно, щастливо детство, пълно с душевна топлина, като тези качества били еднакво важни при отглеждането на дете. Детето било еднакво привързано към двамата си родители и имало еднакво силна емоционална връзка с всеки от тях. Копнеело да бъде с баща си и тъгувало за него, но това според съда можело да се преодолее с помощта на значително повече време, което то ще прекарва с баща си. Съдът се е позовал на заключението на изслушаната съдебно-психологична експертиза и на становището на вещото лице, че за детето в момента било най-важно да бъде еднакво време с двамата си родители. Посочил е, че за детето няма бъде неудобно да посещава училище в Д., пребивавайки част от времето в дома на баща си в Х. /поради близостта на градовете и добре развита междуградска инфраструктура, и възможностите на бащата да го транспортира до училището/. Предвид възрастта на детето, констатираната от вещото лице тъга за това, че не може да бъде с баща си, и привързаността му към дома в [населено място] /където е живяло до раздялата между родителите/, съдът е приел, че на бащата следва да бъде осигурен максимално широк режим на контакти с детето. Направен е извод, че режимът на лични контакти на бащата с детето, следва да бъде определен така, че времето, което детето ще прекарва при всеки от родителите да бъде приблизително равно. Като подходящ и отговарящ на интересите на детето е определен следният режим: бащата има право да взема детето: 1) от първо до седмо число на всеки месец включително, с преспиване през целия период, като бащата може да вземе детето в първия ден на периода от детска градина/училище в момента, в който свършват заниманията/учебните му часове, а ако първият ден на месеца не е присъствен за учениците – от 08.00 часа от дома на майката, със задължение да го върне в дома на майката в последния ден на съответния период до 19.00 часа; 2) от петнадесето до

двадесет и първо число на всеки месец включително, с преспиване през целия период, като бащата може да вземе детето в първия ден на периода от детска градина/училище в момента, в който свършват заниманията/учебните му часове, а ако първият ден на месеца не е присъствен за учениците – от 08.00 часа от дома на майката, със задължение да го върне в дома на майката в последния ден на съответния период до 19.00 часа; 3) през четните години на коледните празници и коледната ваканция от 10.00 часа на 24.12. до 19.00 часа на 30.12.; 4) през нечетните години на новогодишните празници и ваканция от 10.00 часа на 31.12. до 19.00 часа на 03.01.; 5) през четните години на великденските празници от 10.00 часа на първия ден до 19.00 часа на третия ден; 6) през четните години за рождения ден на детето – 15 декември, от 17.00 часа до 20.00 часа, а ако този ден е неработен – от 10.00 часа до 19.00 часа; 7) през нечетните години за именния ден на детето – Йордановден, от 17.00 часа до 20.00 часа, а ако този ден е неработен – от 10.00 часа до 19.00 часа; 8) през нечетните години – за дните на есенната ученическа ваканция от 08.00 часа на първия ден до 20.00 часа на последния ден; 9) през нечетните години – за дните на междусрочната ученическа ваканция от 08.00 часа на първия ден до 20.00 часа на последния ден; 10) през четните години – за дните на пролетната ученическа ваканция от 08.00 часа на първия ден до 20.00 часа на последния ден; 11) 30 дни през лятото – наведнъж или на два пъти, което време да не съвпада с платения годишен отпуск на майката - като във всички тези случаи бащата има задължение след изтичането на срока на свижданията да върне детето на майката.

При така определеният от въззивния съд режим /след отмяна на първоинстанционното решение в тази му част/, като продължителност времето, което детето ще прекарва с бащата, на когото не е било предоставено упражняването на родителските права, почти съвпада с времето, което е определено на майката, на която е възложено упражняването на родителските права. С определения режим на лични контакти на детето с бащата като времева продължителност въззивният съд фактически е постановил съвместно упражняване на родителските права от двамата родители - без споразумение между родителите детето да живее и при двамата почти по равно, а не да е преимуществено установено при единия от тях за ежедневното осъществяване на упражняването на родителските права. Разрешението на спора между родителите от въззивния съд е в нарушение на материалния закон – чл. 59, ал. 2 СК, при задължителното му тълкуване с ТР № 1/2017 г. по тълк.д. № 1/2016 г. на ОСГК /дадените в цитираното ТР указания по тълкуването и прилагането на чл. 59, ал. 2 СК, следва да важат и в споровете по чл. 127, ал. 2 СК /според изричното препращане на закона в тази хипотеза към чл. 59 СК//. Действително в интерес на детето е да бъде определен максимално широк режим на лични контакти между него и бащата, но не и такъв, който е еднакъв по време с това, което е определено за майката, на която съдът е възложил упражняването на родителските права. Предвид изложеното и с оглед конкретно установените в случая обстоятелства, за да се създадат нормални предпоставки за упражняването на родителските права от майката, определеният от въззивния съд ежесмесчен режим на лични отношения с бащата следва да се ограничи, за да се осигури преобладаващо живеене на детето при майката, на която е възложено ежедневното осъществяване на родителските права, но при запазване възможността детето пълноценно да контактува с бащата. Следва да се съобрази и обстоятелството, че според трайната практика на ВКС в производствата по дела по предявени иски за предоставяне родителски права, режим на лични контакти, и издръжка законът е възложил на съда служебно да следи за закрила на интереса на ненавършилите пълнолетие деца. Това обуславя правото съдът да определи най-подходящият режим на лични контакти между детето и родителя, на когото не са предоставени родителските права, след като споразумение между родителите не е постигнато.

Режимът на лични отношения между децата и родителите, както е постановено в чл. 59,

ал. 3 СК, включва определяне на период или на дни, в които родителят може да вижда и да взема децата, включително през училищните ваканции, официалните празници и личните празници на детето, както и по друго време. Право на всяко дете, а и негова естествена потребност е да общува и с двамата си родители. По тази причина, стига да не съществуват обстоятелства, застрашаващи здравословно, физически и емоционално детето, режимът на личните отношения трябва да бъде така определен от съда, с оглед особеностите на всеки случай, че да се осигури в максимална степен възможност децата да растат и се развиват под грижата и с подкрепата и на двамата родители; да предоставя оптимално възможност за общуване и осъществяване на пълноценни отношения между детето и родителя, на когото не е предоставено упражняването на родителските права; да стимулира комуникацията между родителите, когато трябва да вземат общо решение за детето, включително да подпомагат взаимоотношенията на детето с другия родител, роднините и приятелския кръг на майката и бащата.

С оглед на горепосоченото ВКС намира, че на бащата следва да се определи режим на ежемесечни лични отношения с детето: всяка втора седмица от месеца от 18.00 часа в петък /или след края на учебните занятия, ако детето е на училище/ до 18.00 часа в неделя с преспиване в дома на бащата и всяка четвърта седмица от месеца от 18.00 часа в понеделник /или след края на учебните занятия, ако детето е на училище/ до 12.00 часа в неделя с преспиване в дома на бащата. Този режим ще способства да не се прекъсват пълноценните емоционални връзки между бащата и детето, които са необходими за правилното му развитие и възпитание, а същевременно ще внесе повече яснота, установеност и сигурност в ежедневието на детето, съобразно неговата възраст, ангажименти и интереси. В останалата част, относно режима за лични отношения през ваканциите, през лятото и по време на общите и индивидуалните за детето и родителите празници, постановените от въззивния съд мерки са ясни, подробни и подходящи и не следва да се изменят. Редувайки четни и нечетни години при регламентиране на личните отношения по време на празници и ваканции, въззивният съд е постигнал необходимата равнопоставеност между двамата родители, а определеният период през лятото, не пречка по никакъв начин майката да организира лятната си почивка с детето. Като неоснователни се преценят и твърденията в касационната жалба, че постановения от съда режим е неясен и неточен. Следва да се посочи, че определеният режим на ежемесечни лични отношения на бащата с детето не се прилага по време на платения годишен отпуск на майката за тридесет дни през лятото /ползван наведнъж или на два пъти по 15 дни/, както и по време на изрично посочените периоди и дати /в точки: от т.3 до т. 10 от въззивното решение/, касаещи ваканциите на детето и посочените празници. За осъществяване на личните контакти бащата следва да взема детето от дома на майката и съответно да го връща в този дом, освен когато следва да го вземе след учебните занятия от училище и когато има ангажимент да го заведе на училище.

Определените от съда мерки в тяхната цялост следва да се изпълняват от родителите с отговорност и щадящо отношение към психиката на детето, чрез взаимни отстъпки и компромиси, без да се търсят поводи за противоречия, конфликти и неразбирателство.

При така приетото, въззивното решение е неправилно и следва да се отмени в частта за ежемесечния режим на лични контакти на бащата с детето, като вместо него се постанови ново, с посоченото по-горе съдържание. В останалата обжалвана част въззивното решение е правилно и следва да бъде оставено в сила.

15. Според разпоредбата на чл. 228, ал. 1 КТ, brutното трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията по този раздел е полученото от работника или служителя брутно трудово възнаграждение за месеца, предхождащ месеца, в който е възникнало основанието за съответното обезщетение, или последното получено от работника или служителя месечно брутно трудово възнаграждение, доколкото друго

не е предвидено. В случая се има предвид брутното трудово възнаграждение за последния отработен пълен месец, т.е. за месеца, през който работникът или служителът е работил през всичките работни дни. Ако работникът или служителът не е работил през целия календарен месец, а само определени дни от него, то полученото възнаграждение не може да се определи като месечно.

Отклонение от правилото на чл. 228 КТ се съдържа в нормата на чл. 177 КТ за времето на платения годишен отпуск, която се прилага и за обезщетението за неизползван платен годишен отпуск /чл. 224, ал. 1 КТ/ по силата на изрично препращане – чл. 224, ал. 2 КТ. В този случай сумата се изчислява от полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение за последния календарен месец, предхождащ ползването на отпуска, респ. месеца, предхождащ месеца, в който е възникнало основанията за заплащане на обезщетението за неизползван платен годишен отпуск, през който работникът или служителът е отработил най-малко 10 работни дни.

чл. 228, ал. 1 КТ

чл. 177 КТ

Решение № 16 от 16.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 2331/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Хрипсима Мъгърджян

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на ищеца Р. С. П. и по касационна жалба на ответника „Го Грил“ ООД срещу въззивно решение № 3465 от 28.11.2022 год., постановено по в. гр. дело № 9892/2021 год. по описа на Софийски градски съд, ГО, IV-Е с-в, с което след частична отмяна и частично потвърждаване на решение № 20119165 от 18.05.2021 год., постановено по гр. дело № 52571/2020 год. по описа на Софийски районен съд, ГО, 53 с-в, са отхвърлени предявените от Р. С. П. срещу „Го Грил“ ООД искове с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 1, 2 и 3 КТ, ответникът е осъден да заплати на ищеца на основание чл. 220, ал. 1 КТ сумата от 3 424.32 лв., представляваща неизплатен остатък от обезщетение за неспазен срок на предизвестие при прекратяване на трудово правоотношение; на основание чл. 224, ал. 1 КТ сумата от 7 237.96 лв., представляваща неизплатен остатък от обезщетение за неизползван платен годишен отпуск за 45 дни и на основание чл. 222 КТ сумата от 3 424.32 лв., представляваща обезщетение за прекратяване на трудово отношение, ведно със законната лихва върху върху всяка от тези суми, считано от подаване на исковата молба до окончателното им изплащане, като искът по чл. 220, ал. 1 КТ е отхвърлен в останалата му част за разликата над 3 451.47 лв. до пълния предявен размер от 4 356.47 лв., а искът по чл. 224, ал. 1 КТ е отхвърлен в останалата му част за разликата над 7 299.05 лв. до пълния предявен размер от 9 335.30 лв.

С определение № 725 от 19.02.2024 год., постановено по настоящото дело, е допуснато касационно обжалване по жалбата на ответника на въззивното решение в частта му, в която е уважен иска по чл. 224, ал. 1 КТ за сумата от 7 237.96 лв. /т.е. за разликата над 61.09 лв. до размера от 7 299.05 лв./, при условията на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по следния въпрос: При прилагане на нормата на чл. 228 КТ и твърдяно едностранно увеличение на възнаграждението, може ли съдът да приеме, че база за изчисление на обезщетението не е полученото от служителя брутно трудово възнаграждение за месеца, предхождащ прекратяването, а брутното трудово възнаграждение за месеца, предхождащ месеца, в който е получено последното брутно трудово възнаграждение?

В касационната жалба на ответника се излагат оплаквания за неправилност на обжалваното решение поради нарушение на материалния закон и съществено нарушение на съдопроизводствените правила – касационни основания по чл. 281, т. 3 ГПК.

Основните доводи са, че въззивният съд не бил взел предвид полученото от ищеца възнаграждение за м. март 2020 год. – месеца, предхождащ прекратяването на трудовото правоотношение, което било база за определяне на обезщетенията, съгласно чл. 228 КТ, а изследвал периода от м. ноември 2017 год. до м. февруари 2020 год. Полученото от ищеца трудово възнаграждение за м. март 2020 год. било в размер на 932.15 лв., от които 905 лв. – основно възнаграждение и 27.15 лв. – допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит. Неправилно въззивният съд бил приел, че доказателствата по делото не установяват непостоянния характер на допълнителните възнаграждения – за постигнати резултати и еднократен бонус, а се касае за едностранно увеличаване на трудовото възнаграждение – чл. 118, ал. 3 КТ. Не било доказано, че трудовото възнаграждение на ищеца било едностранно увеличено от страна на ответника. Претендира и присъждането на направените разноски по делото.

Ответната страна Р. С. П. в отговора на касационната жалба излага съображения за неоснователност на жалбата. Претендира присъждането на направените разноски по делото.

За да приеме, че искът по чл. 224 КТ е основателен за разликата над 61.09 лв. до размера от 7 299.05 лв., т.е. за сумата от 7 237.96 лв., въззивният съд е приел, че посочените суми в представените по делото платежни фишове, наименувани „еднократен бонус“ и „бонус за постигнати резултати“, заплащани ежемесечно на ищеца в конкретен фиксиран размер, не представляват допълнително възнаграждение с непостоянен характер, както твърди ответникът. В тази връзка е изложил съображения, че съгласно чл. 17, ал. 1, т. 3 НСОПЗ, в брутното трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията по чл. 228 КТ се включват както основната работна заплата за отработеното време, така и допълнителните трудови възнаграждения, определени с наредбата, с друг нормативен акт, с колективен или с индивидуален трудов договор или с вътрешен акт на работодателя, които имат постоянен характер. Според чл. 15 от Вътрешните правила за работна заплата на ответника, влезли в сила от 26.10.2013 год., с вътрешните правила за работната заплата и/или с индивидуален трудов договор могат да се определят и други допълнителни трудови възнаграждения за постигнати резултати от труда – текущо, за година или за друг период, като са регламентирани три вида: 1/ В зависимост от постигнатите годишни резултати – общи и индивидуални – работниците и служителите се стимулират с допълнителни възнаграждения по решение на ръководството на дружеството; 2/ При постигане на месечни резултати, базирани на реализирани приходи и други показатели с решение на ръководството на дружеството могат да се определят и допълнителни месечни трудови възнаграждения за постигнати резултати, които се изплащат еднократно за съответния месец, като същите не са с постоянен характер и 3/ За постигнати резултати и/или изпълнение на служебните задължения със заповед на ръководството могат да се определят допълнителни еднократни бонуси или предметни награди, които имат непостоянен характер и зависят от цялостното представяне на служителя за съответния месец и/или година. Т.е. самият работодател е определил условия, които следва да са налице, за да се изплащат такива допълнителни възнаграждения, а именно – за изплащането им да е прието решение или да е издадена заповед на ръководството на дружеството за конкретен месец, или годишно, тези възнаграждения винаги да са в зависимост от постигнати резултати спрямо определени от работодателя показатели.

Въззивният съд е приел за установено въз основа на писмените доказателства и приетото във въззивното производство заключение на съдебно-счетоводна експертиза, че в един дълъг период от време – от м. ноември 2017 год., когато ищецът е бил преназначен на длъжност „търговски директор“, до м. февруари 2020 год., изплащаните му възнаграждения, посочени от работодателя като бонус за постигнати резултати и еднократни бонуси, са начислявани във всички месеци от периода, като в основната си част сумите са еднакви. Счел е за неоснователни доводите на ответника, че тези

възнаграждения са с непостоянен характер, тъй като работодателят можел едностранно за рашава как да наименова сумите, които изплаща на служители си и така да определя тяхното естество. Сумите, получавани от ищеца, в действителност били част от основното трудово възнаграждение и представлявали увеличен размер на уговореното основно месечно възнаграждение в трудовия договор и анекса към него от 2017 год., като за едностранното изменение на трудовото правоотношение в посока увеличаване на размера на трудовото възнаграждение от страна на работодателя, не било предвидено изискване за сключване на допълнително споразумение между страните – чл. 118, ал. 3 КТ, т.е. за едностранното увеличение на трудовото възнаграждение не се изисквала писмена форма за действителност, за разлика от формата на трудовия договор /чл. 62, ал. 1 КТ/ и на съгласието на страните за изменението му. Ответникът не бил представил никакви писмени доказателства, от които да се установи, че ръководните му органи са взели конкретни решения или са издали заповеди за изплащане на такъв вид възнаграждения месец за месец или на годишна база по отношение на ищеца, липсвали приложени по делото и вътрешни показатели, определящи съответната бонусна система и т.н.

В обобщение въззивният съд е формирал извода, че на основание чл. 228 КТ базата, върху която следва да бъде определено обезщетението по чл. 224, ал. 1 КТ, възлиза на 4 356.47 лв. – колкото е брутното трудово възнаграждение на ищеца. А доколкото преди процеса на ищеца била заплатена сумата от 2 036.25 лв., е счел, че претенцията е основателна за разликата над 61.09 лв. до размера от 7 299.05 лв., т.е. за сумата от 7 237.96 лв., а за разликата до пълния претендиран размер от 9 335.30 лв. подлежи на отхвърляне/.

Първоинстанционното решение в частта му, в която искът по чл. 224, ал. 1 КТ е уважен до размера от 61.09 лв. не е било обжалвано и е влязло в сила. Въззивното решение в частта му, в която искът по чл. 224, ал. 1 КТ е отхвърлен за разликата над 7 299.05 лв. до пълния заявен размер от 9 335.30 лв. не е било обжалвано и е влязло в сила.

По правния въпрос, по който е било допуснато касационно обжалване, настоящият съдебен състав намира следното:

Отговор на този въпрос е даден в трайно установената практика на ВКС, формирана по реда на чл. 290 ГПК – решение № 490 от 28.06.2010 год. на ВКС по гр. дело № 342/2009 год., IV г. о., ГК, решение № 665 от 11.01.2011 год. на ВКС по гр. дело № 1688/2009 год., III г. о., ГК, решение № 50037 от 15.03.2023 год. на ВКС по гр. дело № 765/2022 год., III г. о., ГК и решение № 50089 от 21.12.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3102/2022 г., III г. о., ГК, в която се приема, че според разпоредбата на чл. 228, ал. 1 КТ, брутното трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията по този раздел е полученото от работника или служителя брутно трудово възнаграждение за месеца, предхождащ месеца, в който е възникнало основанието за съответното обезщетение, или последното получено от работника или служителя месечно брутно трудово възнаграждение, доколкото друго не е предвидено. В случая се има предвид брутното трудово възнаграждение за последния отработен пълен месец, т.е. за месеца, през който работникът или служителят е работил през всичките работни дни. Ако работникът или служителят не е работил през целия календарен месец, а само определени дни от него, то полученото възнаграждение не може да се определи като месечно.

Настоящият съдебен състав споделя тази установена практика на ВКС. В допълнение следва да бъде посочено, че отклонение от правилото на чл. 228 КТ се съдържа в нормата на чл. 177 КТ за времето на платения годишен отпуск, която се прилага и за обезщетението за неизползван платен годишен отпуск /чл. 224, ал. 1 КТ/ по силата на изрично препращане – чл. 224, ал. 2 КТ. В този случай сумата се изчислява от полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение за последния календарен месец, предхождащ ползването на отпуска, респ. месеца, предхождащ месеца, в който е възникнало основанието за заплащане на обезщетението за неизползван платен годишен отпуск, през който работникът или служителят е отработил най-малко 10 работни дни

/Решение № 199 от 19.05.1998 год. на ВКС по гр. дело № 1138/97 год., III г. о., ГК/.

По същество на касационната жалба:

Настоящият състав на Върховния касационен съд намира, че въззивното решение е валидно и допустимо в обжалваната част, но се явява частично неправилно с оглед възприетото разрешение на поставения въпрос, обусловил касационно обжалване и заявените касационни основания /чл. 290, ал. 2 ГПК/. Изводът на въззивния съд относно начина на определяне на обезщетението по чл. 224, ал. 1 КТ е формиран в противоречие с материалния закон – чл. 177 КТ и чл. 17, ал. 1, т. 3 вр. с чл. 15, ал. 2 НСОПЗ, тъй като в brutното трудово възнаграждение, като база за изчисляване на обезщетението, е включена и сумата за еднократен бонус, начислена на ищеца за м. февруари 2020 год. Доколкото не се налага извършване на други съдопроизводствени действия, спорът следва да бъде разгледан по същество от касационната инстанция /арг. чл. 293, ал. 3 ГПК/.

Съгласно разпоредбата на чл. 3 НСОПЗ, brutната работна заплата се състои от: 1/ основна работна заплата, определена съгласно действащата нормативна уредба и прилаганата система на заплащане на труда; 2/ допълнителни трудови възнаграждения, определени в КТ, в наредбата, в друг нормативен акт или в колективен трудов договор и 3/ други трудови възнаграждения, определени в нормативен акт или в индивидуалния трудов договор и не включени в т. 1 и 2 /Тълкувателно решение № 2 от 12.12.2013 год. на ВКС по тълк. дело № 2/2013 год., ОСГК/.

По силата на чл. 13, ал. 1 НСОПЗ допълнителни трудови възнаграждения могат да бъдат определени с колективен трудов договор, с вътрешни правила за работната заплата и/или с индивидуален трудов договор за постигнати резултати от труда – текущо, за година или друг период; при промени в условията на труд с временен характер, които водят до допълнително нервно-психическо натоварване, и в други условия, увреждащи здравето на работника; участие в печалбата и други.

За определяне на възнаграждението по чл. 177 КТ или на обезщетенията по чл. 228 КТ правно значение имат единствено допълнителните възнаграждения по чл. 3, т. 2 и 3 от НСОПЗ, които са с постоянен характер – чл. 17, ал. 1 НСОПЗ. Според чл. 15, ал. 1 НСОПЗ, допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер са тези по чл. 11 НСОПЗ – за по-висока професионална квалификация /работник или служител, притежаващ образователна и научна степен „доктор“ ли научна степен „доктор на науките“/ и по чл. 12 НСОПЗ – за придобит трудов стаж и професионален опит. Те са задължителни за изплащане /чл. 6, ал. 1, т. 1 НСОПЗ/, когато са налице предпоставките за придобиване на правото да се получат от конкретния работник или служител. Наред с това чл. 15, ал. 2 НСОПЗ определя като допълнителни възнаграждения с постоянен характер и допълнителните възнаграждения, които се заплащат постоянно заедно с полагащото се за съответния период основно възнаграждение и са в зависимост единствено от отработеното време. Тях има предвид чл. 17, ал. 1, т. 3 НСОПЗ.

Според чл. 17, ал. 1, т. 2 НСОПЗ, в brutното трудово възнаграждение за определяне на възнаграждението по чл. 177 КТ или на обезщетенията по чл. 228 КТ се включва и възнаграждението над основната работна заплата, определено според прилаганите системи за заплащане на труда.

В разглеждания случай по делото е установено, че от 01.04.2014 год. между страните е съществувало трудово правоотношение, по силата на което ищецът е заемал длъжността „Търговски директор“, което правоотношение е било прекратено на основание чл. 328, ал. 1, т. 2, предл. 2 КТ на 30.06.2020 год.

В утвърдените от работодателя Вътрешни правила за работна заплата – чл. 15, т. 1 е предвидено определянето на допълнителни трудови възнаграждения, както следва: в зависимост от постигнатите годишни резултати – общи и индивидуални – работниците се стимулират с допълнителни възнаграждения по решение на ръководството на дружеството /подточка 1.1/; при постигане на месечни резултати, базирани на реализирани

приходи и други показатели с решение на ръководството на дружеството могат да се определят и допълнителни месечни трудови възнаграждения за постигнати резултати, които се изплащат еднократно за съответния месец – тези допълнителни възнаграждения не са с постоянен характер /подточка 1.2/ и за постигнати резултати и/или изпълнение на служебните задължения със заповед на ръководството на дружеството могат да се определят допълнителни еднократни бонуси или предметни награди, които имат непостоянен характер и зависят от цялостното представяне на служителя за съответния месец и/или година /подточка 1.3/.

Безспорно е между страните, че неползвания от ищеца платен годишен отпуск е в размер на 45 дни, както следва: за 2018 год. – 20 дни, за 2019 год. – 20 дни и за 2020 год. – 5 дни.

От писмените доказателства по делото – фишове за заплати и справка за осигурителния доход и заключенията на вещите лица по допусната и приета в първоинстанционното производство съдебно-счетоводна експертиза и по допусната и приета във въззивното производство съдебно-счетоводна експертиза се установява, че брутно трудово възнаграждение на ищеца, получено за последния месец преди прекратяване на трудовото правоотношение с отработени най-малко 10 работни дни /отработени 21 дни/ – м. март 2020 год., възлиза на 932.15 лв., от които 905 лв. – основно месечно възнаграждение и 27.15 лв. – допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит. Ответникът е изплатил на ищеца обезщетение по чл. 224, ал. 1 КТ в брутен размер от 2 036.26 лв. /нетен размер от 1 832.62 лв./, което е начислил на база брутно трудово възнаграждение, включващо като елемент единствено основното месечно възнаграждение от 905 лв. На ищеца са изплатени брутно трудово възнаграждение за м. януари 2020 год. в размер на по 4 456.47 лв., формирано както следва: 905 лв. – основно месечно възнаграждение, 27.15 лв. – допълнително възнаграждение за трудов стаж и 3 524.32 лв. – допълнителни възнаграждения, от които 1 971.76 лв. – допълнително възнаграждение за постигнати резултати и 1 552.56 лв. – еднократен бонус към възнаграждението, както и брутно трудово възнаграждение за м. февруари 2020 год. в размер на 4 356.47 лв., формирано както следва: 905 лв. – основно месечно възнаграждение, 27.15 лв. – допълнително възнаграждение за трудов стаж и 3 424.32 лв. – допълнителни възнаграждения, от които 1 971.76 лв. – допълнително възнаграждение за постигнати резултати и 1 452.56 лв. – еднократен бонус към възнаграждението. За периода от 01.11.2017 год. до 29.02.2020 год. към възнаграждението на ищеца са начислявани за всеки месец от периода възнаграждения за постигнати резултати и еднократни бонуси, като в основната си част сумите са еднакви.

Настоящият съдебен състав намира, че възнаграждението /бонус/ за постигнати резултати – индивидуални или общи, е включено в заплатата над основното трудово възнаграждение на ищеца, тъй като заплащането му е регламентирано от правилата за работна заплата в предприятието /чл. 22 НСОПЗ/ и критерий за получаването му е извършената работа /постигнати резултати/, а не само времето, през което работникът или служителят е предоставил работната си сила. Системата за заплащане на труда в ответното дружество е повременна /чл. 3 от Вътрешните правила за работна заплата/, а възнаграждението за постигнати резултати е било заплащано на ищеца ежемесечно през периода от 01.11.2017 год. до 29.02.2020 год. Следователно касае се за възнаграждение над основната работна заплата по системата за заплащане на труда според изработеното – чл. 17, ал. 1, т. 2 НСОПЗ, което се включва в брутно трудово възнаграждение по чл. 177 КТ, релевантно за изчисляване на обезщетението по чл. 224, ал. 1 КТ. А размерът на последното се определя не от полученото, а от дължимото на работника или служителя брутно трудово възнаграждение за съответния месец /решение № 181 от 22.07.2015 год. на ВКС по гр. дело № 4554/2014 год., IV г. о., ГК, решение № 100 от 8.07.2020 год. на ВКС по гр. дело № 4564/2019 год., IV г. о., ГК, решение № 257 от 20.10.2014 год. на ВКС по гр. дело № 7716/2013 год., IV г. о., ГК/.

Основанието, на което възнаграждението за постигнати резултати се третира като възнаграждение над основната работна заплата по системата за заплащане на труда, не важи за допълнителния еднократен бонус. Заплащането на това възнаграждение е по преценка на работодателя и зависи от качеството на положения от работника или служителя труд, поради което и същото не е с постоянен характер и на основание чл. 17, ал. 1, т. 3 НСОПЗ не може да се включи в базата за определяне на обезщетението по чл. 224, ал. 1 КТ.

Следователно brutното трудово възнаграждение на ищеца за последния календарен месец преди прекратяване на трудовото правоотношение с отработени най-малко 10 работни дни – м. март 2020 год. е в размер на 2 903.91 лв. /905 лв. – основна работна заплата, 27.15 лв. – допълнително възнаграждение за професионален опит и 1 971.76 лв. – възнаграждение за постигнати резултати/, съответно дължимото обезщетение по чл. 224, ал. 1 КТ възлиза на 6 222.66 лв. /2 903.91 лв. – брутно трудово възнаграждение : 21 работни дни x 45 дни неизползван платен годишен отпуск/, като доколкото преди процеса на ищеца е заплатена сумата от 2 036.26 лв., то остатъкът от 4 186.40 лв. е дължим от работодателя. В този смисъл релевираната претенция се явява основателна за разликата над присъдените 61.09 лв. /с влязлото в сила решение на СРС/ до размера от 4 186.40 лв.

Ето защо въззивното решение следва да бъде отменено в частта му, в която ответникът е осъден да заплати на ищеца обезщетение по чл. 224, ал. 1 КТ за разликата над 4 186.40 лв. до размера от 7 299.05 лв. /т.е. за сумата от 3 112.65 лв./, като се постанови друго, с което искът в тази част бъде отхвърлен.

Въззивното решение трябва да бъде отменено и в частта му, в която ответникът е осъден да заплати на ищеца разноски в първоинстанционното производство за възнаграждение за един адвокат за разликата над 995.01 лв. и разноски във въззивното производство за възнаграждение за един адвокат за разликата над 1 269.92 лв., а също така и в частта му, в която ответникът е осъден да заплати по сметка на СРС държавна такса за разликата над 475.09 лв. и възнаграждение за вещо лице за разликата над 117.72 лв. и по сметка на СГС държавна такса за разликата над 239.89 лв. и за възнаграждение за вещо лице за разликата над 130.42 лв.

В останалата обжалвана част въззивното решение следва да бъде потвърдено.

16. Когато се присъжда обезщетение за периодично настъпили вреди, лихва се дължи от момента на тяхното настъпване, а не от датата на деликта, от който произтичат. В случай, когато в имуществената сфера на пострадалия настъпват периодично имуществени вреди, тяхното обезщетение за в бъдеще се определя на периоди, със законните последици за забава от деня на падежа за всяка вноска, до настъпване на юридически факт, представляващ основание за изменение на размера или за отпадане на задължението за изплащане на обезщетението. Задължението за изплащане на обезщетение за имуществени вреди – разходи за личен асистент за периода, следващ подаването на исковата молба е периодично, с ежесмесечна дължимост, както и се претендира в исковата молба. Този периодичен характер, предполагащ и възникването на изискуемото вземане, а с него и акцесорното вземане за законна лихва, не се променя с оглед на обстоятелството, че в настоящото производство е определен глобален размер на обезщетението.

чл. 226, ал. 1 КЗ

чл. 86, ал. 1 ЗЗД

Решение № 17 от 20.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 3687/2023 г., III г. о., докладчик съдията Тания Орешарова

Производството е по чл. 290 ГПК.

С въззивно решение № 394/28.03.2023 г., постановено по в.гр.д. № 2133/2022 г. на Софийски апелативен съд, като краен резултат ЗАД „Армеец“ АД е осъдено да заплати на основание чл. 226, ал. 1 от КЗ (отм.) на П. Н. А. сумата от 138 187,36 лева, представляваща обезщетение за имуществени вреди, които се изразяват в разходи за личен асистент общо за периода 01.04.2016 г. до 01.09.2022 г. ЗАД „Армеец“ АД е осъдено допълнително още да заплаща на П. Н. А. и сумата от по 1 795,20 лева месечно, също представляваща обезщетение за имуществени вреди, които се изразяват в разходи за личен асистент за периода от 01.09.2022 г. до смъртта на П. Н. А. или до изчерпване на застрахователния лимит по договора за задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, ведно със законната лихва върху всяка просрочена вноска с падеж 15-то число на месеца до окончателното изплащане, представляващи застрахователно обезщетение за имуществени вреди, в резултат на увреждане, причинено при ПТП от 08.12.2015 г.

Въззивно решение № 394/28.03.2023 г. е допълнено с решение № 737/02.06.2023 г., с което ЗАД „Армеец“ АД е осъдено да заплати още на П. Н. А. на основание чл. 86, ал. 1 от ЗЗД законна лихва върху главницата от 138 187,36 лева, представляваща общо обезщетение за имуществени вреди, които се изразяват в разходи за личен асистент за периода 01.04.2016 г. до 01.09.2022 г., считано от датата на предявяване на иска – 07.12.2020 г. до окончателното заплащане на сумата.

Подадена е касационна жалба от ЗАД „Армеец“ АД само срещу допълнителното решение № 737/02.06.2023 г., в частта, с която е осъдено ЗАД „Армеец“ АД да заплати на П. Н. А. законна лихва от датата на подаване на исковата молба—7.12.2020 г. до окончателното изплащане на сумата, начислена върху главница, представляваща обезщетение за имуществени вреди, дължимо за периода след датата на исковата молба до 01.09.2022 г. Касаторът счита, че решението е неправилно поради нарушение на материалния закон, съществени нарушения на съдопроизводствените правила и необоснованост. Сочи също така, че същото е очевидно неправилно – основание за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2 от ГПК. В съдебно заседание за касатора се явява юрисконсулт М.-Л., която поддържа касационната жалба и моли решението да бъде отменено. Претендира присъждане на разноски и прави възражение за прекомерност на разноските на ответника.

Ответникът по касационната жалба – П. Н. А., е взел становище за неоснователност на касационната жалба. В съдебно заседание за него се явява адвокат Вълчева, която оспорва касационната жалба. Претендира присъждане на разноски по чл.38 ЗАдв.

Въззивното решение в обжалваната част е допуснато до касационно обжалване с определение № 3553/10.07.2024 г. поради очевидна неправилност във връзка с правното разрешение на съда по въпроса: може ли да се начислява законна лихва, считано от дата, предхождаща възникването на главното вземане? Въпросът е поставен от касатора във връзка с претенцията за законна лихва върху присъдената главница за обезщетение за имуществени вреди – разходи за личен асистент(болногледач) за период след исковата молба.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като обсъди доводите на страните във връзка с изложеното касационно основание и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 от ГПК, приема следното:

Ищецът П. Н. А. е предявил иск срещу ЗАД „Армеец“ АД за заплащане на застрахователно обезщетение за имуществени вреди от увреждания, получени при ПТП от 08.12.2015 г., в размер на 2 692,80 лева -месечно, считано от датата на ПТП до настъпване на юридически факт, представляващ основание за изменение на размера или за отпадане на задължението за изплащане на обезщетението. Посочил е, че имуществените вреди се изразяват в разходи за заплащане на възнаграждение на личен асистент, от който П. Н. А.

се нуждае всекидневно, вследствие на телесните увреждания, които е получил при процесното ПТП.

Окръжен съд – Монтана е уважил частично иска и е осъдил ЗАД „Армеец“ АД да заплаща на П. Н. А. сума от 818 лв., месечно, считано от 01.09.2022 г. до настъпване на юридически факт, представляващ основание за изменение на размера или за отпадане на задължението за изплащане на обезщетението, ведно със законната лихва върху всяка просрочена вноска с падеж 15-то число на месеца до окончателното изплащане, като е отхвърлил претенциите в останалата част до пълния претендиран размер и период. След като първоинстанционното решение е обжалвано, Софийският апелативен съд е отменил частично първоинстанционното решение и като краен резултат е осъдил ЗАД „Армеец“ АД да заплати на П. Н. А. общата сума от 138 187,36 лева, представляващи обезщетение за имуществени вреди (разходи за личен асистент) общо за периода 01.04.2016 г. до 01.09.2022 г., както и сумата от по 1 795,20 лева месечно, също представляваща обезщетение за имуществени вреди (разходи за личен асистент) за периода от 01.09.2022 г. до смъртта на П. Н. А. или до изчерпване на застрахователния лимит по договора за задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, ведно със законната лихва върху всяка просрочена вноска с падеж 15-то число на месеца до окончателното изплащане.

По делото е установено, че на 08.12.2015 г., е настъпил пътен инцидент между товарен автомобил „М.“ и П. Н. А., който е управлявал л.а. „Р.“. С присъда № 32/23.10.2018 г., влязла в законна сила на 17.07.2019 г., водачът на т.а. „М.“ е бил признат за виновен за процесното ПТП, настъпило в резултат на нарушаване на правилата за движение по пътищата и причинена тежка телесна повреда на А.. Вследствие на пътното произшествие, П. Н. А. е получил тежка черепно-мозъчна травма, която не е подлежала на допълнително възстановяване с медикаментозни и рехабилитационни средства; посттравматичен органичен мозъчен синдром, което определя трайна инвалидност, водещо до постоянно общо разстройство на здравето, опасно за живота. По делото не се е спорило, че гражданската отговорност на водача на т.а. „М.“ е била застрахована при ответника ЗАД „Армеец“ АД.

За определяне на размера на дължимото обезщетение за имуществени вреди (разходи за личен асистент) въззивният съд е съобразил събраните доказателства – две съдебномедицински експертизи, изготвени от вещи лица травматолог и невролог, и съдебносчетоводна експертиза, чиято задача е била да установи размера на възнаграждението на личен асистент (болногледач). По делото е било установено, че след претърпения пътен инцидент П. Н. А. е бил на лечение в болници за период от два месеца поради изключително тежкото си състояние, с опасност за живота. След изписването му, той е продължавал да се нуждае от специализирана медицинска помощ, тъй като не е можел да диша самостоятелно. Затова е бил настанен в хоспис за около месец и половина. След като е възстановил самостоятелното си дишане, П. Н. А. е бил откаран в дома си, като грижите за него е поела съпругата му. Според вещите лица травматолог и невролог физическото и психическото състояние на П. Н. А. е изключително тежко – той е със затруднен говор, заема седящо положение единствено с помощ, за него е невъзможно самостоятелното обслужване и походка, налице е пареза на левите крайници и на десния крак. Вследствие на тежката увреда на мозъка, при П. Н. А. се наблюдава изразен посттравматичен синдром, който се изразява и в промени по отношение на менталния и психическия статус – тези увреждания са трайни и не подлежат на възстановяване. И двете вещи лица са били категорични, че ищецът е напълно зависим от чужда помощ и състоянието му изисква непрекъснато наблюдение, дори и във времето, в което спи. Установено е, че П. Н. А. е инвалидизиран вследствие на травмите, получени при ПТП, като с решение на ТЕЛК му е определила 100% трайна неработоспособност с чужда помощ. Ето защо въззивният съд е приел, че искът на П. Н. А. за заплащане на

обезщетение за имуществени вреди- разходи за личен асистент е основателен, а въз основа на приетата съдебносчетоводна експертиза е определил размер на месечното възнаграждение за болногледач, като са отчетени получените суми за ползване на услуга личен асистент. Въззивният съд е съобразил, че за периода от настъпване на ПТП – 08.12.2015 г. до 01.04.2016 г. А. е бил хоспитализиран последователно в няколко болници и хоспис, където медицинският персонал се е грижил за него и ищецът не е имал нужда от личен асистент, поради което е отхвърлен искът за този период. Въз основа на писмените доказателства по делото (удостоверение от АСП), съдът е приел, че от 01.04.2016 г. до 31.12.2018 г. ищецът не е ползвал услугата „личен асистент“. Приел е също, че от 01.04.2016 г. ищецът се е нуждаел от постоянна чужда помощ по 16 часа -дневно, при седемдневна работна седмица, без отчитане на почивни и празнични дни. Поради което е определил обезщетението за имуществени вреди-разходи за личен асистент за минал период, както следва: от 01.04.2016 г. до 31.12.2016 г. – 15 400 лева; от 01.01.2017 г. до 31.12.2017 г. – 22 171,60 лева; от 01.01.2018 г. до 31.12.2018 г. – 25 112,00 лева. или общо от 62 683,60лв.

Установено е, че само за периода от 01.01.2019 г. до 01.09.2022 г. А. е ползвал услугата „личен асистент“ по силата на ЗХУ за 8-часов работен ден при петдневна работна седмица, а доколкото той се е нуждаел от чужда грижа по 16 часа на ден, при седемдневна работна седмица, съдът е приспаднал стойността на услугата, предоставена от държавата, и е определил дължимо от застрахователя обезщетение за този период в размер на 75 503,76 лева. С оглед на което въззивният съд е определил една обща сума на обезщетението за имуществени вреди за целия период от 01.04.2016 г. до 01.09.2022 г. в размер на 138 187,36 лева. След като е установено, че А. след 01.09.2022 г. няма да ползва услугата по ЗХУ, но ще се нуждае от постоянна чужда помощ до края на живота си, въззивният съд е определил и обезщетение за имуществени вреди (разходи за личен асистент) и за период – считано от 01.09.2022 г. до смъртта на ищеца или до изчерпване на застрахователния лимит по договора за задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите. Съдът е определил размер на обезщетението за този период от 1 795,20 лева-месечно, с падеж 15-то число на месеца. Решение № 394 от 28.03.2023 г. на Софийския апелативен съд по отношение на определените обезщетения за имуществени вреди - разходи за личен асистент по размер и период не е обжалвано и е влязло в законна сила.

По постъпила молба от А. за допълване на основното решение и по претенцията за присъждане на законна лихва върху обезщетението за имуществени вреди - разходи за личен асистент, но за различни периоди - както до исковата молба, така и след предявяване на иска, въззивният съд се е произнесъл с решение № 737 от 02.06.2023 г., като е допълнил основното решение. Осъдил е ЗАД „Армеец“ АД да заплати на ищеца на основание чл. 86 от ЗЗД законна лихва върху главницата в общ размер от 138 187,36 лева /обезщетение за имуществени вреди-разходи за болногледач за целия период до 01.09.2022 г./, считано от датата на подаване на исковата молба – 07.12.2020 г. – до окончателното изплащане, поради това, че обезщетението е определено като глобална обща сума.

Съставът на Трето гражданско отделение на ВКС намира, че касационната жалба е основателна при следните съображения:

Очевидната неправилност по смисъла на чл. 280, ал. 2, пр. трето ГПК предполага обосноваване на порок на въззивния акт, установим пряко и единствено от съдържанието на последния, без анализ на осъществените в действителност процесуални действия на съда и страните и без съобразяване на действителното съдържание на защитата им, събраните доказателства и тяхното съдържание. Тя следва да е изводима от мотивите на съдебното решение или определение.

Въззивното решение в обжалваната част за присъждане на законна лихва от датата на

подаване на исковата молба—7.12.2020 г. до окончателното изплащане на сумата, начислена върху главница, представляваща обезщетение за имуществени вреди, които се изразяват в разходи за личен асистент, дължимо за периода след датата на исковата молба и до 01.09.2022 г., е очевидно неправилно. Разпоредбата на чл. 86 ЗЗД предвижда, че длъжникът дължи на кредитора обезщетение в размер на законната лихва върху неизпълненото в срок парично задължение и се дължи от датата на забава, а при деликт – от увреждането. Обезщетението има акцесорен характер, доколкото предполага валидно възникнал паричен дълг, който не е погасен от длъжника. Когато се присъжда обезщетение за периодично настъпили вреди, лихва се дължи от момента на тяхното настъпване, а не от датата на деликта, от който произтичат. В този смисъл решение №153/02.06.2011 г. по гр.д. № 526/2010 г. на ВКС, IV г.о. и решение № 681/20.10.2010 г. по гр.д. №1279/2009 г. на ВКС, IV г.о. В случай, когато в имуществената сфера на пострадалия настъпват периодично имуществени вреди, тяхното обезщетение за в бъдеще се определя на периоди, със законните последици за забава от деня на падежа за всяка вноска, до настъпване на юридически факт, представляващ основание за изменение на размера или за отпадане на задължението за изплащане на обезщетението. Задължението за изплащане на обезщетение за имуществени вреди – разходи за личен асистент за периода, следващ подаването на исковата молба е периодично, с ежемесечна дължимост, както и се претендира в исковата молба. Този периодичен характер, предполагащ и възникването на изискуемото вземане, а с него и акцесорното вземане за законна лихва, не се променя с оглед на обстоятелството, че в настоящото производство е определен глобален размер на обезщетението. В тази връзка неправилно въззивният съд е присъдил законната лихва върху главницата в общ размер от 138 187,36 лева /за периода от 2016 г. до 01.09.2022 г./, считано от датата на подаване на исковата молба – 07.12.2020 г. – до окончателното изплащане. Лихва за забава, считано от датата на подаване на исковата молба, в случая се следва по отношение на месечните суми, формиращи част от присъденото глобално обезщетение, които са с настъпил падеж към посочената дата. По отношение на останалите плащания, които са периодични и ежемесечни, такава ще се дължи при забава от деня– в случая 15-то число на конкретния месец до окончателното изплащане. По изложените съображения решението следва да се отмени и тъй като не са налице предпоставките на чл. 293, ал. 3 ГПК за извършване на нови или повтарянето на извършени съдопроизводствени действия от въззивния съд по спора, той ще трябва да се разреши от настоящата инстанция.

В настоящия случай следва да бъде формирано обезщетението глобално до предявяване на исковата молба, след като се съобрази посоченото в мотивите на въззивното решение, че включва сумата, дължима за периода от 01.04.2016 г. - 31.12.2018 г. - общо в размер от 62 683,60лв, както и за периода от 01.01.2019 г. до исковата молба, което възлиза на 39 468 лева, или общо 102 151,60 лева. Решението в частта за присъждане на законна лихва върху тази главница от 102 151,60 лева, представляваща обезщетение за имуществени – разходи за личен асистент /болногледач/ за периода от 01.04.2016 г. до 01.12.2020 г., считано от подаване на исковата молба до окончателното изплащане, не е обжалвано и е влязло в законна сила. За останалото вземане за главница за разликата над 102 151,60 лева до уважения размер на присъденото в общ размер обезщетение от 138 187,36 лева или за сумата от 36 035,76 лева, законната лихва следва да се начислява при забава върху всяко отделно ежемесечно дължимо плащане за личен асистент/болногледач/ в размер от по 1716 лева, полагащо се за всеки от календарните месеци в периода от 01.12.2020 г. - 01.09.2022 г. – общо двадесет и един месеца. Законната лихва върху дължимото плащане за посочените месеци се начислява както следва: за първата вноска, считано от 15.12.2020 г. до окончателното ѝ плащане, а за всяка следваща вноска от периода от 15-то число на всеки следващ месец до окончателното изплащане на вноската.

17. Когато заветникът или надареният е призован към наследяване наследник на лицето, чийто безвъзмезден акт е предмет на иска по чл. 30, ал. 1 ЗН, той има наследствен дял от върнатия в наследството имот и може да го получи посредством делба. Този наследствен дял включва изцяло неговата запазена част от наследството, както и припадащата му се част от разполагаемата част на наследодателя. Другата част от разполагаемата част той ще получи по реда на чл. 36, ал. 2 вр. ал. 1, изр. 1 ЗН от наследника, упражнил правото си по чл. 30, ал. 1 ЗН. С други думи – в тази хипотеза съдът следва да присъди на ответника в пари само припадащата се на ищеца част от разполагаемата част

чл. 36, ал. 2, вр.

чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН

Решение № 18 от 21.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4857/2022 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова

Производството е по чл. 290 ГПК.

С постановеното по настоящото дело по реда на чл. 288 ГПК Определение № 2903 от 09.10.2023 г. е допуснато касационно обжалване на въззивно Решение № 268 от 17.07.2022 г. по в.гр.д.№ 818/2021 г. на Софийски окръжен съд, I възз.гр.състав в частта, с която съдът се е произнесъл по иска с правно основание чл. 30 ЗН, предявен от Р. И. И. срещу З. И. Т.

Упражнявайки инстанционен контрол по отношение на Решение № 10 от 15.01.2021 г. по гр.д.№ 578/2017 г. на Районен съд - Елин Пелин, с обжалваното въззивно решение СОС частично е отменил акта на първата инстанция, като е постановено, че се намалява дарението, обективизирано в нотариален акт № 122/1996 г., което е извършено от наследодателя И. С. И., починал на 07.09.2015 г., на недвижим имот, представляващ апартамент № 28, блок 32, етаж 2, [жк], [населено място] (подробно описан в диспозитива), в размер на 25 812,39 лева; възстановява запазената част на Р. И. И. от наследството на И. С. И., в размер на 39 675,22 лева; на основание чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН описаният апартамент № 28 се връща в наследството на И. С. И. и Р. И. И. е осъден да заплати на основание чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН на З. И. Т. сумата 49 383,56 лева, представляваща стойността на разполагаемата част от наследството на И. С. И.

С касационна жалба, подадена от Р. И. И. чрез адвокат С. А. от АК – П., се поддържа, че въззивното решение е неправилно, тъй като при постановяването му са допуснати нарушения на материалния закон и на процесуалните правила, както и е необосновано. Касаторът счита за правилни изводите на въззивния съд, че съгласно чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН, когато предмет на завета или дарението е недвижим имот и отделянето на част от него, за да се допълни запазената част на наследника, не може да стане удобно, в случай, че стойността на завещания или подарения имот, пресметната съгласно чл. 31 ЗН, надвишава с повече от 1/4 разполагаемата част, имотът остава в наследството, а заветникът или надареният получават стойността на разполагаемата част. Неправилно обаче СОС е приел, че стойността на разполагаемата част от наследството на И. С. И. възлиза на 49 383,56 лева и като е осъдил ищеца да я заплати е постановил частично неправилен акт. Неправилно е кредитирана оценката на вещото лице, направена пред въззивната инстанция. Кредитирайки новата оценка, с решението е създадено обедняване на ищцовата страна за сметка на ответницата, като ищецът с накърнена запазена част след изчисляване на размера на разполагаемата част по цени на имотите към настоящия момент е ошетен, което не е в духа и смисъла на закона. Счита, че справедливо би било както накърнената запазена част, така и разполагаемата част, която следва да бъде овъзмездена с пари, да бъдат оценени към момента на откриване на наследството. Поддържа, че

досегашната съдебна практика по този проблем следва да бъде преразгледана и правото да се развие съобразно новите житейски реалности. Наред с това СОС не е съобразил задължителната съдебна практика (Решение № 48 от 25.02.2013 г. по гр.д.№ 715/2012 г. на ВКС, I г.о.), съгласно която, когато надареният е призован към наследяване наследник на лицето, чийто безвъзмезден акт е предмет на иска по чл. 30, ал. 1 ЗН (както е и в настоящия случай), той (надареният) има наследствен дял от върнатия в наследството имот и може да го получи посредством делба. Този наследствен дял включва изцяло неговата запазена част от наследството, както и припадащата му се част от разполагаемата част на наследодателя. Другата част от разполагаемата част той ще получи по реда на чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН от наследника, упражнил правото си по чл. 30, ал. 1 ЗН. С други думи, в такава хипотеза съдът следва да присъди на ответника в пари по реда на чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН само припадащата се на ищеца част от разполагаемата част, а не цялата. Заявено е и оплакване за допуснати нарушения на чл. 12, чл. 235, ал. 2 и чл. 236, ал. 2 ГПК. Формулирано е искане да се постанови друго решение по същество, с което ВКС да уважи изцяло предявения иск или да върне делото за ново разглеждане от друг състав. Касаторът претендира да му се присъдят разноските за защита пред трите инстанции; прави възражение за прекомерност на адвокатското възнаграждение на другата страна по подадената касационна жалба.

Ответницата по касация З. И. Т. е подала отговор на касационната жалба чрез адвокат А. Д. от САК. Счита, че въззивният съд правилно е кредитирал именно заключението на експерта С. Н., което е съобразено с променените условия на търсене и предлагане на пазара на недвижими имоти у нас, а още повече, че повторна СТЕ пред въззивната инстанция е поискана от ищеца. Правилно СОС е приел, че следва да се постанови връщане на имота в наследството и присъждане на разполагаемата част на надарената З. Т., която възлиза на сумата 49 383,56 лева, дължима от ищеца. Моли решението на СОС да бъде оставено в сила като правилно и законосъобразно. Претендира разноските за защита пред ВКС; прави възражение за прекомерност на адвокатско възнаграждение, заплатено от касатора.

С обжалваното въззивно решение е прието следното:

Ищецът Р. И. И. и ответницата З. И. Т. са наследници по закон (деца) на Г. С. И. и И. С. И. (починал на 07.09.2015 г.), чийто брак е прекратен на 22.06.1998 г. със смъртта на Г. И..

С договор за дарение, оформен с н.а.№ 122, т. 135, д.№ 26758/1996 г., Г. С. И. и И. С. И. са прехвърлили по време на брака си на З. И. Т. правото на собственост върху процесния апартамент № 28.

С договор за дарение, оформен с н.а.№ 146, т. I, рег.№ 908877, д.№ 104/2012 г., на нотариус А. Н. (№ * по регистъра на НК) З. И. Т. е прехвърлила правото на собственост върху апартамента на сина си И. Т. Г.

С Решение № 554 от 31.08.2000 г. на ПК - с. Горна Малина на наследниците на Г. С. И. е възстановено правото на собственост върху общо пет земеделски имота, които (с частта, в която първоинстанционното Решение № 10 от 15.01.2021 г. по гр.д.№ 578/2017 г. на РС - Елин Пелин е влязло в сила) е постановено да бъдат поделени между З. И. Т. и Р. И. И. при равни права. Решението на РС - Елин Пелин е влязло в сила и в частта, в която е допусната делба при равни права на дворно място, находящо се в [населено място], Софийска област, съставляващо парцел * - *, кв. 20, по плана на [населено място], С. област, с площ 942 кв.м., заедно с едноетажна жилищна постройка и стопанска сграда, находящи се в същия парцел, доколкото имотът е представлявал СИО и съсобствеността върху него е възникнала на основание наследствено правоприемство от съпрузите Г. С. И. и И. С. И.

С Решение № 554 от 31.08.2000 г. на ПК - с. Горна Малина на наследниците на С. И. К. е възстановено правото на собственост с план за земеразделяне върху общо 12 земеделски имота, които (с част, в която решението по гр.д.№ 578/2017 г. на РС - Елин Пелин е влязло

в сила) е отречено да са били притежание на наследодателя на страните И. С. И.. В тази част, решението на районния съд не е обжалвано от нито една от страните, поради което въззивният съд е приел, че следва да зачете формираната върху заявеното придобивно основание сила на пресъдено нещо.

Съгласно заключение от 25.10.2018 г. на в.л. К. Н. по изслушана пред районния съд съдебно-оценителна експертиза, пазарната стойност на апартамента, предмет на дарението, към момента на изготвяне на заключението, е 108 920 лв., а към датата на смъртта на наследодателя на страните И. И. (07.09.2015 г.) - 92 600 лева; стойността към 07.09.2015 г. на процесното дворно място е 37 300 лв., на петте земеделски имота, възстановени на наследниците на Г. С. И., към същата дата е 4 097,21 лв., а на дванадесетте имота, възстановени на наследниците на С. И. К. - 17 528,56 лева. Според това вещо лице не съществува разлика в цените на дворното място и земеделските земи към 2015 г. и към датата на изготвяне на заключението.

Съгласно заключението на съдебно-оценителната експертиза от 20.04.2022 г., изготвено от вещото лице С. Н. в хода на въззивното производство, стойността на процесния апартамент към 18.04.2022 г. е 163 120 лв., а към 07.09.2015 г. - 136 950 лева; стойността на дворното място към момента на заключението е 45 776 лв., а към 07.09.2015 г. - 40 151 лева; стойността на петте земеделски имота, възстановени на наследниците на Г. С. И. към датата на изготвяне на заключението е 26 660 лева, а към 07.09.2015 г. - 2 875 лева.

Въз основа на тези данни въззивният съд е изчислил стойността на притежаваните от наследодателя И. И. към момента на смъртта му имуществата така: (1) 4/6 идеални части от дворното място - 26 767,33 лева към 2015 г. и 30 517,33 лв. понастоящем; (2) 4/6 идеални части от апартамента - 91 300 лева към 2015 г. и 108 746,67 лв. понастоящем, (3) 1/3 идеална част от земеделските земи, възстановени на наследниците на Г. И. - 958,33 лева към 2015 г. и 8 886,67 лв. понастоящем.

Въззивният съд не е кредитирал заключението на в.л. К. Н., а е кредитирал заключението на в.л. С. Н. относно определената в него оценка на недвижимите имоти към настоящия момент и към момента на откриване на наследството на И. И., тъй като това заключение е изготвено при обективни методи на оценка - състоянието на пазара на недвижими имоти към изследвания момент, предопределено от съотношението между търсене и предлагане, метода на вещната стойност на имота, както и реда за определяне на цените на земеделските земи, указан в Наредбата за реда за определяне на цени на земеделските земи - НРОЦЗЗ (приета с ПМС № 118 от 26.05.1998 г., обн. ДВ. бр. 64 от 05.06.1998 г., загл. изм. - ДВ, бр. 75 от 2006 г., в сила от 12.09.2006 г., с предишно наименование Наредба за условията и реда за установяване на текущи пазарни цени на земеделски имоти). Вещото лице С. Н. е отчело и рязката промяна в пазара на недвижими имоти в последната година. Въззивният съд е отчел и факта, че от изготвяне на оценката на имотите от в.л. К. Н. е изтекъл период от около три години, и е кредитирал заключението на в.л. С. Н. като съобразено с променените условия на търсене и предлагане на пазара на недвижими имоти у нас.

От правна страна е прието, че предявеният иск по чл. 30 ЗН е основателен. Съгласно чл. 30, ал. 1 ЗН наследник с право на запазена част, който не може да получи пълния размер на тази част поради завещания или дарения, може да иска намалението им до размера, необходим за допълване на неговата запазена част, след като прихване направените в негова полза завети и дарения с изключение на обичайните дарове. Правото на възстановяване на запазена част е имуществено право - призната от закона възможност на наследника с право на запазена част да иска от съда да бъдат намалени завещателните и дарствени разпореждания на наследодателя в полза на други лица до размер, с който напълно се удовлетворява неговата запазена част. Искането за намаляване на завещания или дарения е самостоятелно субективно потестативно право, реализацията и защитата на което би могла да бъде потърсена самостоятелно чрез иск или в делбеното производство -

чрез иск или възражение. При искане за възстановяване на накърнена запазена част и намаляване на безвъзмездно разпореждане на наследодателя се формира маса по смисъла на чл. 31 ЗН, включваща всички имоти, принадлежали на наследодателя към момента на смъртта му, като се извадят задълженията и увеличението на наследството по чл. 12, ал. 2 ЗН и след това се прибави стойността на даренията към момента на откриване на наследството. Съгласно правилата за разпределение на доказателствената тежест, в тежест на упражняващия правото по чл. 30 ЗН е да докаже само степента на родство с наследодателя, пораждаща правото му на запазена част, а на ответника, черпещ права от извършеното в негова полза разпореждане, и съответно претендиращ запазването му, е в тежест да докаже какво включва наследствената маса и съответно, че е било налице имущество на наследодателя, покриващо запазената част.

За настоящия случай е прието, че масата по чл. 31 ЗН включва имуществата, принадлежали на наследодателя И. С. И. към момента на смъртта му (07.09.2015 г.), а именно: (1) 4/6 идеални части от дворното място, заедно с построеното върху него; (2) 4/6 идеални части от апартамента, предмет на дарението; (3) 1/3 идеална част от земеделските земи, възстановени на наследниците на съпругата му Г. С. И. с Решение № 554 от 31.08.2000 г. на ПК - с. Горна Малина. По делото не е установено наследодателят И. С. И. да е бил носител на правото на собственост върху други имоти към момента на смъртта си. В тази връзка въззивният съд е посочил, че зачита формираната с Решение № 10 от 15.01.2021 г. по гр.д.№ 578/2017 г. на РС - гр. Елин Пелин сила на пресъдено нещо между страните в настоящото производство, отричаща И. И. да е бил носител на право на собственост върху реституирани общо 12 имота, по отношение на които искът за делба е отхвърлен. Не е установено наследодателят да е имал задължения и да е налице увеличение на наследството по чл. 12, ал. 2 ЗН.

С оглед заключението на СТЕ на вл. С. Н. е прието, че оценката на така формираната маса към момента на откриване на наследството (07.09.2015 г.) възлиза на 119 025,66 лева, от които 91 300 лева е стойността на дарените 4/6 идеални части от спорния апартамент, 26 767,33 лева - стойността на притежаваните от наследодателя на страните 4/6 идеални части от дворното място и построеното в него, а 958,33 лв. - 1/3 идеална част от реституираната земеделска земя.

Към момента на смъртта на наследодателя И. С. И. негови наследници по закон са били децата му - ищецът Р. И. И. и ответницата З. И. Т., при права от по 1/2 ид.ч. за всеки един от тях (чл. 5, ал. 1 ЗН). Ето защо и на основание чл. 28, ал. 2 ЗН и чл. 29, ал. 1 ЗН разполагаемата част на наследодателя е била 1/3 от имуществото му, съответно запазената част на децата му е 2/3. С оглед формираната и оценена маса по чл. 31 ЗН запазената част на наследниците е общо 79 350,44 лв., като запазената част на ищеца е половината от тази сума - 39 675,22 лева.

За да се определи дали наследодателят с извършеното от него дарение е излязъл извън рамките на разполагаемата част и е накърнил запазената част, съответно дали ищецът има потестативното право по чл. 30 ЗН, се изчислява дали наследникът с право на запазена част може да получи размера на своята запазена част от чистия актив на наследственото имущество, извън дарението, като се има предвид броя на наследниците и техните права на наследяване. В случая наследниците по закон са двама и са с равни права от по 1/2 ид.част (чл. 5, ал. 1 ЗН). Стойността на имуществото, оставащо в наследството без дарението, възлиза на 27 725,66 лева, съответно от тази стойност ищецът ще получи 13 862,83 лева. Съпоставена тази стойност със стойността на запазената част на ищеца 39 675,22 лева, прието е, че е налице накърняване на запазената му част с извършеното в полза на ответницата дарение, което налага намаляването му със сумата от 25 812,39 лева - размера на превишението.

За неоснователно е намерено направеното от ответницата З. Т. искане да задържи имота на основание чл. 36, ал. 2 ЗН. Надарената е също наследник с право на запазена част,

поради което и на основание чл. 36, ал. 2 ЗН следва да се приеме, че не може да задържи целия недвижим имот, предмет на дарението, защото стойността на имота в размер на 91 300 лв. надвишава разполагаемата част и нейната запазена част, взети заедно - 79 350,44 лева.

Прието е, че в случая, съдът следва да постанови връщане на имота в наследството и присъждане на разполагаемата част на надарената З. Т.. Съгласно чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН, когато предмет на завета или дарението е недвижим имот и отделянето на част от него, за да се допълни запазената част на наследника, не може да стане удобно, в случай, че стойността на завещания или подарения имот, пресметната съгласно чл. 31 ЗН, надвишава с повече от 1/4 разполагаемата част, имотът остава в наследството, а заветникът или надареният получава стойността на разполагаемата част. Прието е, че стойността на разполагаемата част от наследството на И. С. И. възлиза към настоящия момент на 49 383,56 лева, а стойността на дарения имот към момента на намалението е 108 746,67 лева, която сума надвишава повече от два пъти стойността на разполагаемата част от наследството на И. С. И. Правилото на чл. 36, ал. 1, изр. първо ЗН относно връщането на целия дарен имот в наследството, когато от него не може да се отдели удобно част, за да се допълни запазената част на наследника, се прилага служебно от съда и не е необходимо да е направено изрично искане за това. В този случай връщането на имота в наследството за разпределение между наследниците по закон е свързано със заплащане стойността на разполагаемата част по цени към момента на намаляването. Същата възлиза на сумата 49 383,56 лева, която ищецът следва да заплати на ответницата З. Т.

Прието е, че когато имотът се връща в наследството срещу заплащане на стойността на разполагаемата част, същият става съсобствен и при искане се допуска до делба между наследниците по закон при правата им, следващи от наследяването (Решение № 123 от 12.07.2011 г. по гр.д.№ 569/2010 г., ВКС, I г.о.). Възстановяването на запазената част има действие и по отношение на третите лица, които са придобили имота от съделителя, срещу когото е постановено намалението - в случая И. Т. Г.. В разглежданата хипотеза е необходимо отчуждението да бъде отменено по иск на наследника с право на запазена част против третото лице при условията на чл. 37 ЗН. До провеждането на този иск, въпреки намалението, делбата не може да се допусне.

Касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпроса „Как се извършва възмездяване по чл. 36, ал. 2 вр. чл. 36, ал. 1, изр. 1 ЗН в хипотеза, при която заветникът или надареният е наследник със запазена част, призован към наследяване и имотът е върнат в наследството?“ поради констатирано противоречие с практиката на ВКС, обективизирана с Решение № 48 от 25.02.2013 г. по гр.д.№ 715/2012 г. на ВКС, I г.о. Настоящият състав на ВКС споделя тълкуването, направено с посоченото Решение № 48 от 25.02.2013 г., съгласно което при определени в чл. 36, ал. 1 и ал. 2 ЗН условия завещаният или подарен имот се връща в наследството, а заветникът или надареният получават стойността на разполагаемата част. Разпоредбата на чл. 36, ал. 1 ЗН урежда простата хипотеза, при която заветникът или надареният не е същевременно и наследник. Когато обаче заветникът или надареният е призован към наследяване наследник на лицето, чийто безвъзмезден акт е предмет на иска по чл. 30, ал. 1 ЗН, той има наследствен дял от върнатия в наследството имот и може да го получи посредством делба. Този наследствен дял включва изцяло неговата запазена част от наследството, както и припадащата му се част от разполагаемата част на наследодателя. Другата част от разполагаемата част той ще получи по реда на чл. 36, ал. 2 вр. ал. 1, изр. 1 ЗН от наследника, упражнил правото си по чл. 30, ал. 1 ЗН. С други думи – в тази хипотеза съдът следва да присъди на ответника в пари само припадащата се на ищеца част от разполагаемата част. В този смисъл е и Решение № 3066 от 19.12.1964 г. по гр.д.№ 2012/1964 г. на ВС, I г.о., цитирано и в теорията – „Запазена част в наследството“ на проф. Петко Венедиков, изд. „Сибир“, 1994 г., стр. 104.

По основателността на касационната жалба настоящият състав на ВКС намира следното:

С предявяването на иск с правно основание чл. 30, ал. 1 ЗН ищецът отправя искане да бъде възстановена запазената му част поради нейното накърняване в резултат от извършените от наследодателя безвъзмездни разпореждания. Сезиран с този иск, за съда възниква задължението да извърши правно-регламентираните действия по чл. 31 ЗН и при констатация, че накърняване е налице, да постанови възстановяване на запазената част, прилагайки императивните разпоредби на чл. 32 – чл. 36 ЗН, с които са установени правилата за начина на уважаването на иска при различните хипотези, които биха могли да възникнат с оглед обстоятелствата по различните дела. Не съществува отделен иск по чл. 36 ЗН, съответно диспозитивът, с който имотът е върнат в наследството като резултат от прилагането на чл. 36 ЗН не е самостоятелен и след като се обжалва решението по чл. 30, ал. 1 ЗН, диспозитивът по чл. 36 ЗН не може да влезе в сила, а горната инстанция следва да упражни контрол за законосъобразността на произнасянето по единния иск с правно основание чл. 30, ал. 1 ЗН. Това е причината, поради която в случая касационното обжалване е допуснато по отношение на произнасянето на въззивния съд по иска по чл. 30 ЗН в неговата цялост, доколкото се касае за разгледан единен иск, а не отделни претенции, какъвто смисъл е вложен от касатора в изявлението му, че атакува въззивното решение в частта, в която е постановено осъждането му да заплати сумата 49 383,56 лв.

Касационната инстанция намира, че въззивният съд е допуснал нарушения при приложението на правилото на чл. 31 ЗН, изразили се в следното:

Изчисляването на размера на запазената и разполагаемата част в случаите на завет или дарение се извършва чрез регламентираните в чл. 31 ЗН действия за определяне размера на наследствената маса, в която се остойностяват всички парично оценени активи на наследодателя по цени към момента на откриване на наследството, след което се изваждат задълженията му - за да се определи чистия актив на наследството. Едва след това мислено се прибавя стойността на извършените безвъзмездни разпореждания – завети и дарения. От така получената цифрова стойност (наследствена маса) се определя стойността на разполагаемата и запазената част по правилата на чл. 28 и 29 ЗН и съобразно броя на наследниците със запазена част.

В случая въззивният съд на първо място е нарушил последователността на действията при изчисляване на чистия актив и наследствената маса, като сумарно е изчислявал стойностите на всички оценени по делото вещи. Независимо от така нарушената последователност, СОС е отчел, че стойността на дарението не участва при формирането на чистия актив на наследството, възлизащ на сумата 27 725,66 лв. и включващ 4/6 идеални части от дворното място и постройките в [населено място] (26 767,33 лева към релевантния момент - 07.09.2015 г.) и 1/3 идеална част от земеделските земи, възстановени на наследниците на Г. И. (958,33 лева към 07.09.2015 г.). Тук е мястото да се отбележи, че касационната инстанция намира за неоснователно оплакването на касатора за допуснато процесуално нарушение поради кредитирането на оценката на вещото лице, направена пред въззивната инстанция. Както резонно е възразила ответницата по касация, искането за назначаване на нова СТЕ е заявено именно от ищеца в качеството му на въззивник, а допускайки нова СТЕ въззивният съд е процедирал в съответствие с разясненията, направени с т. 3 от ТР № 1 от 09.12.2013 г. по тълк.д. № 1/2013 г. на ВКС, ОСГТК. Кредитираното заключение е аргументирано, изготвено професионално, съобразено с нормативната уредба и правилно е възприето като основа за извършването на дължимите от съда действия по приложението на чл. 31 ЗН.

Същественото нарушение, допуснато от въззивния съд и отразило се на правилността на решението, се състои в неправилната преценка за предмета на извършеното от И. С. И. дарение, подлежащо на прибавяне към чистия актив на наследството му. Според въззивния съд, дарението възлиза на 4/6 ид.части от апартамент № 28, блок 32, етаж 2,

[жк], [населено място], което становище противоречи на чл. 27 от отменения СК от 1985 г. Процесният апартамент е обект на дарение, извършено едновременно от двамата родители на страните по отношение на обект, за който не се спори, че е представлявал съпругеска имуществена общност. В такива случаи се приема, че са сключени два договора за дарение, с които се прекратява СИО и всеки от договорите за дарение има за предмет 1/2 ид.част от недвижимия имот съобразно правилото на чл. 27 СК 1985 г. Дарението, извършено от майката на страните, не е атакувано и не е било предмет на иск по чл. 30 ЗН, поради което то запазва своето действие и никаква част от така подарената 1/2 ид.част от апартамента не подлежи на включване в обхвата на наследствената маса, оставена от И. С. И. Ето защо прибавянето на 4/6 ид.части от стойността на апартамента се явява извършено в нарушение на материалния закон. Действително подлежащата на прибавяне е стойността на подарената от И. С. И. на дъщеря му 1/2 ид.част от апартамента, определена към момента на откриването на наследството, т.е. сумата 68 475 лв. (половината от 136 950 лв.).

В обобщение – наследствената маса в случая възлиза на сумата 96 200,66 лева. На основание чл. 28, ал. 2 ЗН и чл. 29, ал. 1 ЗН разполагаемата част на наследодателя е 1/3 от имуществото му, а запазената част на децата му общо е 2/3, т.е. по 1/3 за всяко от децата му съобразно чл. 5, ал. 1 ЗН. С оглед формираната и оценена маса по чл. 31 ЗН запазената част на всеки от наследниците е 32 066,87 лв. ; толкова е стойността и на разполагаемата част на наследодателя И. С. И.

Както се установи, стойността на чистия актив възлиза на 27 725,66 лева, като ищецът получава половината от нея – сумата 13 862,83 лева. Съпоставката между запазената част на ищеца (32 066,87 лв.) и полученото от останалия в наследството чист актив (13 862,83 лева) налага извод, че е налице накърнение на запазената част , възлизащо на сумата 18 204,04 лв. , с която запазената част подлежи на възстановяване.

Касационната инстанция констатира на следващо място, че извършвайки своята преценка за приложението на правилата по чл. 32 – 36 ЗН, въззивният съд е допуснал нарушение на чл. 36 ЗН. На първо място СОС е допуснал смесване в приложното поле на разпоредбите по чл. 36, ал. 1 ЗН и чл. 36, ал. 2 ЗН. При преценката за възможността завещаното/подареното имущество да бъде задържано или върнато в наследството, първата от тези разпоредби намира приложение в случаите, когато заветник или надарено лице не е наследник със запазена част, а чл. 36, ал. 2 ЗН се прилага в случаите, когато заветник или надарено лице е наследник със запазена част. Неправилната преценка за приложното поле на разпоредбите е в основата и на допуснатото противоречие с практиката по приложението на чл. 36, ал. 2 ЗН, обективирана с Решение № 48 от 25.02.2013 г. по гр.д.№ 715/2012 г. на ВКС, I г.о., което наложи допускането на касационното обжалване.

Извършвайки собствената си преценка за начина, по който следва да бъде извършено възстановяването на запазената част на ищеца, ВКС на първо място намира, че следва да се отговори на въпроса възможно ли е ответницата да задържи подареното от баща ѝ при условията на чл. 36, ал. 2 ЗН. Отговорът на този въпрос е отрицателен, тъй като стойността на подарената ѝ 1/2 ид.част от апартамента възлиза на 68 475 лв., а сборът от стойностите на нейната запазена част (32 066,87 лв.) и разполагаемата част на наследодателя И. С. И. (също 32 066,87 лв.) възлиза на 64 133,74 лв. Следващият въпрос е възможно ли е в случая да се постанови връщане на имота в наследството. Отговорът и на този въпрос е отрицателен, тъй като (както е разяснено със споделяното от настоящия състав Решение № 93 от 15.07.2015 г. по гр.д.№ 138/2015 г. на ВКС, II г.о.) в случаите, когато (1) някой от наследниците с право на запазена част, участващ в производството не е поискал възстановяването и заветникът или надареният не е поискал или не са налице условията да задържи имота, както и (2) когато по делото не участва наследник със запазена част или (3) когато предмет на завета или дарението е идеална част от недвижим

имот, възстановяването се извършва чрез отделяне на идеална част от имота, съответна на стойността на накърнението на запазената част на наследника или наследниците, поискали възстановяването. В настоящия случай запазената част на ищеца се явява накърнена с дарение, имащо за предмет 1/2 ид.част от недвижим имот (както се посочи по-горе, дарението, извършено от майката на страните запазва своето действие), поради което не са налице предпоставки за връщане на имота в наследството срещу постановяването на задължение за ищеца да заплати припадащата се на него част от разполагаемата част от наследството на баща му. В разглежданата хипотеза възстановяването на запазената част на ищеца следва да се извърши чрез отделянето на идеална част от имота, съответна на стойността на накърнението. Въпросната идеална част съставлява дроб, в чийто числител се поставя стойността на накърнението (18 204,04), а в знаменателя ѝ - стойността на целия недвижим имот към датата на откриването на наследството на бащата на страните (136 950), т.е. за ищеца се отделя $18\,204,04/136\,950$ ид.част от апартамента. Постановяването на този резултат е дължимо, независимо от установения по делото факт на извършеното през 2012 г. дарение на апартамента от ответницата в полза на сина ѝ, защото възстановяването на запазената част на наследника формира една от предпоставките за евентуално последващо провеждане на иск по чл. 37 ЗН, какъвто в случая е възможен предвид момента на извършване на дарението от 2012 г. – преди да е изтекла една година от откриване на наследството на И. С. И. (така: Анна Станева, Наследствено право, С., 2022 г., с. 254, също и Стоян Ставру, Предпоставки и правно действие на отменителният иск по чл. 37 от Закона за наследството, сп. Правна мисъл, 1/2011 г.).

18. Сумите, с които надареният погасява задължения на дарителя към трети лица, вкл. за консумативни разходи, са от значение за преценката дали дарителят има непокрити нужди, както и за възможностите на надарения да поеме други останали незадоволени нужди на дарителя. Това е така, защото всяко действие на надарения, с което подобрява финансовото състояние на дарителя, се преценява дали и доколко допълва средствата за месечна издръжка на същия. Сумите, с които заплаща задължения на дарителя към трети лица се приспадат от сумата, която е необходима на дарителя за покриване на нуждите му за същия период от време. Нуждата от издръжка по см. чл. 227, ал. 1, б. "в" ЗЗД се установява при съпоставяне на две конкретни цифрови величини – 1. сума, която е необходима за удовлетворяване на конкретно установените от съда специфични нужди на дарителя, като се приспадат сумите, заплатени от трети лица, вкл. от надарения и държавата, и 2. средствата, с които дарителят разполага или може да ползва през релевантните за спора месеци и за същия период от време. Евентуално недостигащата сума трябва да се установи дали е по възможностите на надарения, преценени с неговите нужди и нуждите на лицата, които е длъжен да издържа по закон, така че да не поставя тях или себе си в по-лошо положение от това на дарителя. Когато именно надареният поема през спорния период, в пари или натура, изцяло или част от потребностите на дарителя, средствата, с които намалява своята имуществена сфера, се отчитат при установяване на неговите финансови възможности към същия период.

чл. 227, ал. 1, б. "в" ЗЗД

Решение № 19 от 21.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4830/2023 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Производството е по реда на чл. 290 ГПК и е образувано по касационна жалба, подадена от М. И. А. - С., чрез адвокат И. М., срещу въззивно решение № 4550/17.08.2023

г., постановено от Софийски градски съд по въззивно гр.д. № 13324/2021 г.

Касационното обжалване е допуснато в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по следния материалноправен въпрос: как следва да се преценява погасяване от надарения на задължения на дарителя през релевантния за спора период, по предявен иск по чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД.

Съставът на Върховния касационен съд дава следното разрешение: Сумите, с които надареният погасява задължения на дарителя към трети лица, вкл. за консумативни разходи, са от значение за преценката дали дарителят има непокрити нужди, както и за възможностите на надарения да поеме други останали незадоволени нужди на дарителя. Това е така, защото всяко действие на надарения, с което подобрява финансовото състояние на дарителя, се преценява дали и доколко допълва средствата за месечна издръжка на същия. Сумите, с които заплаща задължения на дарителя към трети лица се приспадат от сумата, която е необходима на дарителя за покриване на нуждите му за същия период от време. Нуждата от издръжка по см. чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД се установява при съпоставяне на две конкретни цифрови величини – 1. сума, която е необходима за удовлетворяване на конкретно установените от съда специфични нужди на дарителя, като се приспадат сумите, заплатени от трети лица, вкл. от надарения и държавата, и 2. средствата, с които дарителят разполага или може да ползва през релевантните за спора месеци и за същия период от време. Евантуално недостигащата сума трябва да се установи дали е по възможностите на надарения, преценени с неговите нужди и нуждите на лицата, които е длъжен да издържа по закон, така че да не поставя тях или себе си в по-лошо положение от това на дарителя. Когато именно надареният поема през спорния период, в пари или натура, изцяло или част от потребностите на дарителя, средствата, с които намалява своята имуществена сфера, се отчитат при установяване на неговите финансови възможности към същия период.

По касационните оплаквания:

Касаторът излага съображения за неправилност поради противоречие с материалния закон, съществени нарушения на съдопроизводствените правила и необоснованост.

Насрещната страна А. Е. И., чрез адвокат С. И., отговаря в срока по чл. 287 ГПК, че касационната жалба е неоснователна. Претендира разноски за инстанцията.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

Въззивният Софийски градски съд, като отменил решението на първостепенния Софийски районен съд, отменил, на осн. чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД дарението на 1/2 ид. ч. от дворно място и жилищна сграда, изградена в него, находящи се в [населено място], оформено в нотариален акт № ..., том..., рег. № ..., дело № .. от ... г., по иска на дарителя А. Е. И. против надарената М. И. А. – С.

За да постанови този резултат въззивният съд установил, че страните по делото са майка и дъщеря. На 27.03.2000 г. майката е дарила на дъщеря си 1/2 ид. ч. от дворно място и 1/2 ид. ч. от изградената в него сграда (имотите, предмет на настоящия спор). За периода 2018-2019 г. дарителката е получавала пенсия в размер на 367,04 лв. На 13.12.2019 г. надарената е получила от А. И. нотариална покана за плащане на ежемесечна издръжка в размер на 300 лв. Съдът е установил, че пенсията на ищцата за периода 2018-2019 г. надвишава минимално линията на бедност за този период – съответно 321 лв. за 2018 г. и 348 лв. за 2019 г. Тя не е реализирала други доходи. Наличието на деклариран имот в [населено място] – земеделски земи, ливади, сгради, е намерил, че е без значение, защото по така предявеният иск се вземат предвид само получаваните доходи, а не и такива, които са в сферата на предположенията, т.е. дали ищцата би могла да реализира приходи от имуществото си. Съдът намерил, че месечният доход на дарителят не може да покрива първостепенните му нужди от храна, медикаменти, отопление, осветление и др. комунални разходи (конкретната им парична стойност не е посочена). Достигнал до заключение, че е налице трайна нужда от издръжка. Съдът изложил съображения, че

следва да се извърши преценка дали надарената може да задоволява собствените си нужди с наличните доходи и имущество, вкл. тези които би могла да реализира, т.е. за нея не важи гореприетото относно „предположенията“. Посочил, че ответницата няма непълнолетни деца или пълнолетни учаци, на които да дължи издръжка по закон, сключила е ипотечен и потребителски кредити, но след като ищцата отправила нотариална покана за плащане по 300 лв. на месец. От там съдът направил извод, че след като надарената заела кредити, си е преценила, че разполага с достатъчно средства, за да погасява месечните вноски по тях, т.е. има достатъчно парични средства. Поведението на надарената е квалифицирано като недобросъвестно, защото е предпочела свой личен интерес пред този на дарителя; можела е да намали собствения си стандарт на живот. Съдът още намерил за неоснователно възражението, че дарената започнала да заплаща консумативните разходи на дарителя, защото от данните по делото не може да се заключи, че само тя е извършвала плащанията. Фактът, че ищцата получава издръжка от другата ѝ дъщеря (надарена с другата S ид.ч от имота), не освобождава ответницата от задължението да дава издръжка и да изразява признателност за извършеното дарение. В заключение, съдът приел, че надарената разполага с достатъчно средства, за да покрива собствените си разходи до нивото на минималните ѝ лични и обичайни нужди, в т.ч. и за лекарства, който не са на значителна стойност (цифрова величина на парични средства, необходими за удовлетворяване на нуждите и на паричните средства, на които може да разчита, няма посочена). Направен е извод за високо укорима непризнателност, която следва да се санкционира чрез отмяна на договора за дарение.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

По въпроса, допуснат до касационно обжалване въззивният съд се е произнесъл в противоречие с дадения отговор от състава на Върховния касационен съд по тълкуването на чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД.

В нарушение на материалния закон въззивният съд е отказал да съобрази извършени ли са плащания от надарената в полза на дарителя и в какъв размер, през исковия период. Погашения, сторени и от други субекти, не изключват финансовия принос на ответницата по настоящото дело, който трябва да бъде конкретно установен за съответните месеци.

Също така, изводът на съда относно съотношението между доходи и разходи на ищцата и на ответницата се явява и необоснован, тъй като съпоставката е направена не на база на конкретно установени факти; преценявана е единствено линията на бедност в страната, но не и конкретните, специфични нужди на ищцата. Нещо повече, съдът е постановил решение „по принцип“, без изобщо да установи в цифрова величина помесечно конкретните нужди на дарителя, част от тях покрити ли са от надарения или от друго лице; конкретно какви са средствата, с които разполага А. И., вкл. чрез реализиране на доходи от налично имущество; има ли недостиг на средства, в какъв размер, съответно какви са финансовите възможности на надарената и би ли могла тя да задоволи нуждата на дарителя. По този начин е нарушен и материалния закон – чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД.

Необоснован – изведен в противоречие с формалната логика, е изводът на въззивния съд, че финансовите възможности на дарителя се определят единствено от наличните парични средства, без значение какво и на каква стойност друго имущество притежава. (По тази логика, в трайна нужда е лице с притежавани имоти и луксозни движими вещи за милиони, щом няма налични парични знаци, независимо от възможността да се снабди с пари в брой). В хипотезата на чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД дарената облага се връща на отчуждителя, за да може той, който не е получил нищо срещу нея, да посрещне неотложните си нужди, т.е. да реализира доходи от върнатата вещ, вкл. чрез продажбата ѝ. Няма логика дарителят да иска издръжка от надарения, евентуално – връщане на дареното имущество, ако би могъл да разполага с недостигащите му средства след отдаване под наем или добиване на други доходи от притежаваното от него имущество, вкл. и чрез

разпореждане с него. В хипотезата на чл. 277 ал. 1, б. „в“ ЗЗД от значение е цялостното имущество на дарителя – както разполагаемите парични средства, така и всички други притежания, от които може да реализира доход. Няма никакво съмнение в тълкуването на закона, както и в правоприлагането, че когато се определя цифрово сумата, съставляваща месечните средства, които дарителят има на свое разположение, се вземат предвид заплати, пенсии, добавки, спестявания, получени суми от продажби, наеми, реализирани печалби и др. подобни, както и допълнителните доходи, които реално дарителят е могъл да реализира – наеми или цена на друго имущество. В нарушение на материалния закон въззивният съд не е установил какви доходи би могла да реализира ищцата – дарител от притежаваните от нея недвижими имоти.

Необоснован е и изводът на въззивния съд, че щом надареният е теглил банков заем, означава, че разполага с достатъчно средства, защото може да прави месечни погашения по кредита. Обичайно заем се взема при недостиг на парични средства, а месечните вноски по погасяването му се преценяват като разход. Съдът не е изходил от предназначението на заетите пари, за покриване на какви нужди на надарения са те, за да може да направи извод дали М. А. умишлено се е поставила в по-неизгодно положение, без реална необходимост. Заключение, че не може надареният да предпочита свой личен материален интерес пред необходимостта да отдели средства за издръжка на дарителя и, че добросъвестността на надарения изисква, при необходимост, да намали собствения си стандарт на живот, не е прецизно и не съответства точно на смисъла на чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД, както и задължителното тълкуване на нормата, дадено с ТР № 1/2013 г. на ОСГК на ВКС. Критерии за обективната възможност на надарения да даде издръжка са конкретните му нужди и тези на лицата, на които по закон дължи издръжка и доколко е в състояние да ги задоволи с останалите си доходи и имущество или с тези, които би могъл да реализира, ако положи всички усилия, изисквани от дължимата грижа и добросъвестността. Не може да се очаква „снижаване на стандарта на живот“, ако надареният по този начин би поставил себе си и близките си в по-лошо положение от това на дарителя.

Следва да се посочи, че в съдебния акт се съдържат пасажи, възпроизвеждащи разрешения по тълкуването на чл. 227, ал. 1, б. „в“ ЗЗД, дадени в тълкувателни и казуални решения на ВКС, които обаче, в действителност, не са съблюдавани от въззивния съд при формиране на фактически и правни изводи; нещо повече – съдът е процедирал противоположно на указаното. Познаването на съдебната практика на ВКС се изразява не в цитирането ѝ и в преписване на цитати, а в прилагането ѝ.

Всичко изложено води на извод за неправилност на въззивното решение, като необосновано, постановено при съществено нарушение на съдопроизводствените правила и в противоречие с материалния закон, поради което следва да бъде касирано.

За разлика от договора за прехвърляне на имущество срещу задължение за издръжка и гледане, такива не се дължат от дарения, считано от датата на сключване на сделката, а само, ако бъдат поискани от отчуждителя и, ако той има нужда от такива. Нуждата трябва да е трайна и се установява след преценка начина на живот на дарителя, здравословното му състояние, евентуално конкретните нужди от лекарства, като въз основа на тези обстоятелства се формира средномесечна сума към датата на поканата, както и след това, до датата на решаване на спора.

Както е и изяснено трайно в практиката на ВКС, размерът на средно-месечната издръжка на едно лице за процесния период, според статистиката, се ползва като база и съдът, като съобразява от какви пера е формирана тя, я отнася към специфичните нужди на дарителя. В резултат, прави заключение кои от сумите могат да отпаднат или да бъдат коригирани – повишени или намалени, вкл. и поради това, че са покрити в натура или по друг начин, макар и не от дарителя. Към месечната издръжка се прибавят и сумите, които са необходими за лечение с оглед установените хронични или инцидентни заболявания – лекарства, терапия, евентуално – болногледач, като се приспадат сумите, поети от НЗОК.

За същия период се изчисляват и месечните доходи на дарителя, като наличието на допълнително имущество, от което могат да се реализират доходи, трябва да бъде ясно и конкретно посочено, като съдът изясни какво е неговото състояние, възможно ли е да се получава наем от него, в какъв месечен размер, евентуално каква е пазарната му стойност, с оглед възможност да се получат доходи от продажбата му.

След съпоставка на конкретно формираните суми, съдът прави извод за това дали дарителят е изпаднал в нужда и тя трайна ли е. Възможно е дарителят да не е бил изпаднал в нужда към датата на поканата, но такава да е възникнала към датата на подаване на исковата молба, която също има значението на покана. Нуждата може да е възникнала и по-късно, в хода на процеса, или пък да е отпаднала. Продължителността на периода, през който дарителят е имал необходимост от издръжка, непосилна за него самия, обуславя доколко е трайно това състояние.

При съществени различия в показателите за целия период, следва да се разграничат отделните отрязъци от време с оглед преценката за възникнала нужда било към датата на поканата, било в по-късен момент.

При установена трайна нужда и конкретен размер на недостиг на средства за дарителя, следва да се установят възможностите на надарения да я даде – по аналогичен на дарителя начин, на базата на статистиката и отчитане на спецификата в случая, се преценяват нуждите на надарения помесечно. Доходите се установяват за същия период от получавани заплати, пенсии, добавки, печалби, спестявания, получени суми от сделки, възможни доходи от друго имущество.

В случая, предвид въведените фактически твърдения и представени надлежно доказателства, са нужди специални знания относно средномесечните суми за покриване конкретните нужди на ищцата и на ответницата, считано от датата на поканата, до датата на формиране на сила на пресъдено нещо, базирани на статистическите данни; какви заболявания имат през исковия период ищцата и ответницата, какъв е необходимият прием на лекарства, тяхната цена, каква част от тях се заплаща от НЗОК. По делото е останало неизяснено ищцата през исковия период има ли имущество, от което е могло, при нормално проявена грижа, да се получи печалба. За целта е необходимо със съдебна експертиза да се установи характеристиката, вида и реална възможност за разпореждане или отдаване под наем или аренда, в съответствие с пазара, който е развит за процесния период.

При това положение, съставът на Върховния касационен съд не е във възможност, след касиране на въззивното решение, да се произнесе по съществото на материалноправния спор, защото е нужно да се извършат нови съдопроизводствени действия – допускане на съдебни експертизи – икономическа и медицинска (чл. 293, ал. 3 ГПК). Оплакване, свързано с нарушение на чл. 195 ГПК от въззивния съд, не е въведено в касационната жалба, но Върховният касационен съд също може служебно да дава указания за необходимостта от допускане и събиране на подобно доказателствено средство, когато, след отмяна на въззивното решение, при уважени оплаквания за необоснованост във фактическите изводи, касационната инстанция следва да разреши спора по същество. Касае се до съществено процесуално правило, което обезпечава истинността и фактическите изводи на решаващия съд, който не притежава специални знания, а трябва да се съобрази с определени правила на опита и научните положения.

При новото разглеждане на делото от въззивния съд, той следва да съобрази настъпили преклузии за сочене и събиране на доказателства, но още и разпоредбите на чл. 147 ГПК и чл. 235, ал. 3 ГПК, като под нововъзникнали и новоузнати факти и обстоятелства се имат предвид тези, след даване ход на устните състезания в първия въззив. По настоящото дело ще се формира сила на присъдено нещо към момента на приключване на съдебното дирене във въззивната инстанция при повторното разглеждане на делото, преди даване ход на устните състезания.

19. В случаите, в които работодателят се е възползвал от правото по чл. 138а, ал. 2 КТ едностранно да установи за периода на обявено извънредно положение и обявена извънредна епидемична обстановка непълно работно време за работниците и служителите, които работят на пълно работно време, дължимото на работниците възнаграждение се формира по общото правило на чл. 247 КТ. Конкретно при повременната система на заплащане формирането на дължимото възнаграждение се извършва пропорционално на реално отработеното време. В тези случаи заплащането на възнаграждение съобразно общото правило на чл. 247 КТ не съставлява неправомерно едностранно изменение на клаузата относно работната заплата, уговорена в трудовия договор, а е приложение на обща норма, поради липса на специална такава, която временно да изключва или модифицира действието на общите правила.

В подкрепа на този извод е приетото с решението на СЕС по дело С-476/12, касаещо принципа "pro rata temporis" – в това решение изводите на СЕС се съсредоточават върху правата на работниците, полагащи труд при непълно работно време в контекста на Директива 97/81/ЕО за рамковото споразумение относно работата на непълно работно време.

чл. 138а, ал. 2 КТ

чл. 247 КТ

Решение № 21 от 22.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4734/2023 г., III г. о., докладчик съдията Даниела Стоянова

Производството е по реда на чл.290 от ГПК.

Касационното производство е образувано по касационна жалба на Р. Х. Н., подадена чрез адв. Т. Г., срещу въззивно решение № 4485 от 15.08.2023 г., постановено по в. гр. д. № 15263/2021 г. по описа на Софийски градски съд, с което след отмяна на решение № 20199525 от 18.10.2021 г., постановено по гр. д. № 23868/2021 г. по описа на Софийски районен съд в обжалваните осъдителни части, са отхвърлени предявените от Р. Х. Н. срещу „Пи Ейч Ди“ ООД иск с правно основание чл. 128, т. 2 КТ за заплащане на сумата в размер на 6 558,69 лева, представляваща неизплатена част от нетно трудово възнаграждение за периода 01.04.2020г. – 04.01.2021г., заедно със законната лихва от 20.04.2021г. до погасяване на задължението, както и иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД за заплащане на сумата в размер на 190,84 лева, представляваща мораторна лихва върху трудовото възнаграждение за периода от деня, следващ падежа на всяко месечно вземане, до 05.02.2021 г. и са присъдени разноски.

Касационното обжалване е допуснато по въпроса дължи ли се пълният размер на уговореното в трудов договор трудово възнаграждение от работодател, който се е възползвал от предвидената в правната норма на чл. 138а, ал. 2 КТ възможност да установи за целия период на обявено извънредно положение и обявена извънредна епидемична обстановка непълно работно време за работниците и служителите, които работят на пълно работно време?

Преди да се даде конкретно разрешение на поставения правен въпрос, следва да се припомни, че според чл. 66, ал. 1, т. 7 от КТ трудовото възнаграждение е задължителен елемент от трудовия договор, по който страните постигат съгласие и същото включва основното и допълнителните трудови възнаграждения с постоянен характер. Съгласно чл. 247, ал. 1 от КТ има две системи за определяне на размера на трудовото възнаграждение - според времетраенето на работата или според изработеното /трудова норма/, а организацията на работната заплата в предприятията се регламентира във вътрешни правила за работната заплата, които се утвърждават от работодателя и имат

съдържанието, посочено в чл. 22, ал. 3 и 4 от Наредбата за структурата и организацията на работната заплата. Във вътрешните правила за работната заплата могат да бъдат включени избраната от работодателя система за заплащане на труда и правила и процедури за определяне на индивидуалните работни заплати.

Също така, задължителен елемент от трудовия договор, по който страните постигат съгласие – чл.66, ал.1, т.8 от КТ, е и продължителността на работния ден или седмица. По общо правило работно е времето, през което работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата си. Продължителността му изразява количеството труд, което работникът следва да предоставя на работодателя по трудовото правоотношение. Уредбата на работното време е в глава седма, раздел първи на КТ. В същия, в чл.136, е установена нормалната продължителност на работното време, която е и максималната допустима по българското законодателство – петдневна работна седмица и нормална продължителност на работния ден до 8 часа при работа през деня. Увеличаването на тази продължителност е недопустимо, освен в случаите и по реда, предвидени изрично в КТ – пр.: чл.136а КТ. Изключенията от нормалната продължителност на работното време са уредени изрично в специални норми, които са императивни. Този метод на правно регулиране е обусловен от особената важност на интересите, към защита на които е насочена правната уредба. В чл. 137 са изрично уредени условията и редът за въвеждане на намалено работно време, а в чл.138 КТ – за непълно работно време. Общото при двата вида е, че продължителността на работното време е по-малка от нормалната. Разликата е в начина на установяване на продължителността и разпределението на работното време и в последиците от работата при единия или другия режим. Намаленото работно време се установява с нормативен акт за персонално неопределен кръг работници и служители. То е за тях пълно работно време. Непълното работно време се установява по споразумение между страните по трудовото правоотношение /чл.138, ал.1 КТ/ или едностранно от работодателя /чл.138а КТ/. Съгласно чл. 138а, ал.1 (ДВ, бр. 48 от 2006 г.) „при намаляване на обема на работа работодателят може да установи за период до три месеца в една календарна година непълно работно време за работниците и служителите в предприятието или в негово звено, които работят на пълно работно време, след предварително съгласуване с представителите на синдикалните организации и на представителите на работниците и служителите по чл. 7, ал. 2. Според втората алинея на същия законов текст (Нова – ДВ, бр. 28 от 2020 г., в сила от 13.03.2020 г., доп., бр. 44 от 2020 г., в сила от 14.05.2020 г.) „в предприятието или в негово звено работодателят може да установи за целия период на обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка или за част от този период непълно работно време за работниците и служителите, които работят на пълно работно време. Алинея трета на чл.138а КТ (Предидшна ал. 2, доп. – ДВ, бр. 28 от 2020 г., в сила от 13.03.2020 г.) повелява, че продължителността на работното време по ал. 1 и по ал. 2 не може да бъде по-малка от половината от законоустановената за периода на изчисляване на работното време. Видно е, че непълното работно време може да бъде част от нормалното или част от намаленото работно време. Поради това, че при непълното работно време по желание на работника или служителя или по обективна необходимост на работодателя се намалява общоустановената мярка на труда /пълното работно време/, се намаляват и някои права на работника или служителя по трудовото правоотношение, каквото няма при намаленото работно време.Това се отнася специално до трудовото възнаграждение – то се определя пропорционално на отработените часове или според изработеното; до трудовия стаж и до платения годишен отпуск / в този смисъл и „Коментар на Кодекса на труда“ – Мръчков, Средкова, Василев, издание осмо, стр.387/.

Също така, в Раздел X на КТ, озаглавен „Изменение на трудовото правоотношение“, са уредени реда и условията за изменение на съдържанието на трудовото правоотношение. Така според общото правило на чл.118, ал.1 КТ работодателят или работникът или

служителят не могат да променят едностранно съдържанието на трудовото правоотношение освен в случаите и по реда, установени в закона, а според алинея 2 на същия законов текст - работодателят може едностранно единствено да увеличава трудовото възнаграждение на работника или служителя. По аргумент на противното – по общо правило не може едностранно да намалява трудовото възнаграждение. В следващите членове от раздела са уредени специални хипотези, при които в отклонение от общото правило е допустимо едностранно изменение на съдържанието на трудовото правоотношение, като са посочени от законодателя условията и редът за това. Сред последните са чл. 120б. (Нов – ДВ, бр. 28 от 2020 г., в сила от 13.03.2020 г.; Доп. – ДВ, бр. 44 от 2020 г., в сила от 14.05.2020 г.) и чл. 120в. (Нов – ДВ, бр. 28 от 2020 г., в сила от 13.03.2020 г.; Доп. – ДВ, бр. 44 от 2020 г., в сила от 14.05.2020 г.). Според ал.1 на чл.120б КТ работодателят може при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка да възлага на работника или служителя без негово съгласие да извършва временно надомна работа и/или работа от разстояние. В този случай се изменя само мястото на работа, без да се променят другите условия по трудовия договор. В тази хипотеза законодателят в алинея втора е предвидил, че промяната по ал. 1 се извършва със заповед на работодателя, в която се определят условията по чл. 107в, ал. 2 (сред които в т. 2. е трудовото възнаграждение в съответствие с прилаганите системи на заплащане) и/или чл. 107и, ал. 2 КТ. Друга специална хипотеза на преустановяване на работата при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка е уредена с чл.120в КТ. Според алинея първа на този текст, при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка работодателят може със заповед да преустанови работата на предприятието, на част от предприятието или на отделни работници и служители за целия период или за част от него до отмяната на извънредното положение, като според алинея втора (Доп. – ДВ, бр. 44 от 2020 г., в сила от 14.05.2020 г.) - когато при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка работата на предприятието или на част от него е преустановена със заповед на държавен орган, работодателят е длъжен да не допуска работниците или служителите до работните им места за периода, определен в заповедта.

Както бе посочено по-горе в определението, според общата норма на чл.247 КТ има две системи за определяне на размера на трудовото възнаграждение - според времетраенето на работата /тук основен критерий е продължителността на работното време като измерител на количеството жив труд/, или според изработеното / критерий са определени количествени и качествени параметри на дължимия трудов резултат/. Тези два критерия са в основата на диференциацията на системите за заплащане на труда на повременна и сделна. Във връзка с уредените специални хипотези за полагане на труд / при условия и ред различни от общоустановените – за труд при удължено работно време, при намалено работно време, при непълно работно време, за нощен труд, извънреден труд и др./, законодателят е посочил различни разрешения относно възнаграждението. Така при повременната система за периода на удължено работно време е разпоредил, че на работника се дължи допълнителното отработено време според часовата му ставка, но не като извънреден труд, а обичайният размер; съответно – при намаляване на работното време – да се намали възнаграждението пропорционално със същата часова ставка; налице са и специални норми относно възнаграждението за положен извънреден труд, нощен труд, труд по време на официални празници и т.н.

Конкретно във връзка с въведеното по време на пандемичната обстановка извънредно положение, законодателят е уредил изрично само едно отклонение от общото правило на чл.247 КТ. В глава XII – Трудово възнаграждение, раздел III, в отделен подраздел, озаглавен „ Трудово възнаграждение при преустановяване на работата при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка (Загл. доп. – ДВ, бр. 44 от 2020 г., в сила от 14.05.2020 г.)“, в чл.267а КТ (Нов – ДВ, бр. 28 от 2020 г., в сила

от 13.03.2020 г.) е предвидил изрично, че за времето на преустановяване на работата в случаите по чл.120в КТ работникът или служителът има право на brutното си трудово възнаграждение. Специална норма относно възнаграждението при приложението на чл.138а КТ не е уредена.

При съобразяване на гореизложеното, както и на принципа на субсидиарност, имащ особено значение в трудовото право с оглед интереса, който се защитава, а именно, че общите норми, установени в КТ, се прилагат във всички случаи, освен ако няма специална норма, която урежда конкретния въпрос, се обосновава изводът, че в случаите, в които работодателят се е възползвал от правото по чл.138а, ал.2 КТ едностранно да установи за периода на обявено извънредно положение и обявена извънредна епидемична обстановка непълно работно време за работниците и служителите, които работят на пълно работно време, дължимото на работниците възнаграждение се формира по общото правило на чл.247 КТ. Конкретно при повременната система на заплащане формирането на дължимото възнаграждение се извършва пропорционално на реално отработеното време. В тези случаи заплащането на възнаграждение съобразно общото правило на чл.247 ГПК не съставлява неправомерно едностранно изменение на клаузата относно работната заплата, уговорена в трудовия договор, а е приложение на обща норма, поради липса на специална такава, която временно да изключва или модифицира действието на общите правила.

В подкрепа на този извод е приетото с решението на СЕС по дело C-476/12, касаещо принципа „pro rata temporis“ – в това решение изводите на СЕС се съсредоточават върху правата на работниците, полагащи труд при непълно работно време в контекста на Директива 97/81/ЕО за рамковото споразумение относно работата на непълно работно време. Конкретният случай не включва хипотеза, свързана с въвеждане на непълно работно време, наложено поради епидемична обстановка, но установява общ принцип, приложим към всички случаи на работа на непълно работно време – че възнаграждението и социалните права трябва да бъдат съразмерни на реално отработеното време, освен ако не е уговорено друго.

По касационните оплаквания:

В касационната жалба се релевират доводи за нищожност, недопустимост и неправилност на решението поради допуснато нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост – основания по чл. 281, т. 1 – т. 3 ГПК. Искането е за постановяване на ново решение от друг състав на въззивния съд, респ. за отмяна на въззивното решение.

В открито съдебно заседание касаторът не се явява и не се представлява.

Ответникът „Пи Ейч Ди“ ООД, в писмен отговор, подаден чрез адв. А. М. и адв. Т. Ш., изразява становище за неоснователност на жалбата. Претендира разноски.

В открито съдебно заседание чрез адв. А. М. поддържа становището си за неоснователност на жалбата.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

Р. Х. Н. е предявила против „Пи Ейч Ди“ ООД искове с правно основание чл. 128, т. 2 КТ и чл. 86, ал. 1 ЗЗД. С първоинстанционното решение ответното дружество е осъдено на основание чл.128, т.2 КТ да ѝ заплати сумата 6558,69лв., представляваща незаплатена част от дължимото ѝ се нетно трудово възнаграждение за периода от 01.04.2020г. до 04.01.2021г., ведно със законната лихва, считано от 20.04.2021г. до окончателното изплащане, както и на основание чл.86, ал.1 ЗЗД сумата 190,84лв., представляваща мораторна лихва върху трудовото възнаграждение за периода от деня, следващ падежа на всяко месечно вземане, до 05.02.2021г. Със същото решение искът по чл.128, т.2 КТ е отхвърлен за разликата над уважения до пълния предявен размер от 6558,82лв.; искът по чл.86, ал.1 от ЗЗД е отхвърлен за разликата над уважения до пълния предявен размер от 328,52лв.; присъдени са и разноски.

В частта, с която претенциите по чл. 128 КТ и чл.86 ЗЗД са отхвърлени, първоинстанционното решение не е обжалвано и е влязло в сила. Ответното дружество е подало въззивна жалба за уважената част от исковете. Въззивният СГС е отменил първоинстанционното решение в обжалваните части и е отхвърлил изцяло исковете. Присъдил е разноски.

Спорът за дължимостта на процесните суми, както и в частта за разноските, е предмет на настоящото производство, образувано по касационна жалба на ищцата.

Въззивният съд е намерил за безспорни между страните следните обстоятелства: 1./ страните са се намирали в трудовоправна връзка, възникнала по силата на трудов договор № *** г., с който ищцата Р. Х. Н. се е съгласила да полага труд по безсрочно трудово правоотношение при ответника на длъжността „счетоводител“, при петдневна работна седмица, пълно работно време с продължителност от 8 часа на ден, срещу насрещно задължение на работодателя да заплаща основно месечно брутно трудово възнаграждение от 1 602, 69 лева и допълнително месечно трудово възнаграждение за придобит стаж и професионален опит – 0. 6 % върху основната работна заплата за всяка година трудов стаж, придобит при работодателя; 2./ с допълнително споразумение № 1 от 01.04.2018 г. и допълнително споразумение № 2 от 19.09.2019 г. страните двукратно са изменили размера на основното месечно трудово възнаграждение на служителката, като съгласно последно извършеното изменение неговият размер възлиза на 1 910, 13 лева, наред с което работодателят заплаща и допълнително възнаграждение за прослужено време в размер на 22, 92 лева; 3./ със заповед № 007/02.04.2020 г. работодателят „Пи Ейч Ди“ ООД е въвел, на основание чл. 138а, ал. 2 КТ, непълно работно време за всички служители в дружеството, работещи на пълно работно време от 8 часа, считано от 03.04.2020 г., като е определил продължителност на работния ден от 6 часа и 30 минути /във времеви диапазон от 10:00 часа до 17:30 часа, с обедна почивка от 1 час /или общо 32 часа и 30 минути седмично; 4./ със заповед № 010/13.05.2020 г. работодателят „Пи Ейч Ди“ ООД е продължил, на основание чл. 138а, ал. 2 КТ, въведеното непълно работно време за служителите в дружеството; 5./ със заповед № 017/29.06.2020 г. работодателят „Пи Ейч Ди“ ООД е въвел непълно работно време на служителите в отдел „Счетоводен“ от 4 часа, считано от 01.07.2020 г.; 6./ служителката Р. Х. Н. е била своевременно уведомена за горепосочените заповеди на работодателя, последната от които е връчена срещу отказ; 7./ в процесния период 01.04.2020 г. – 04.01.2021 г. служителката Р. Х. Н. е полагала труд при работодателя при въведеното от него със заповед № 007/02.04.2020 г., заповед № 010/13.05.2020 г. и заповед № 017/29.06.2020 г. непълно работно време; 8./ в процесния период служителката е предоставила съгласие работодателят да удържа от основното месечно брутно трудово възнаграждение сума в размер на по 28,56 лева месечно за доброволно допълнително здравно осигуряване; 9./ със заповед № 035/30.12.2020 г. трудовото правоотношение между страните е прекратено по взаимно съгласие; 10./ за процесния период – 01.04.2020 г. – 04.01.2021 г., на служителката е било изплатено нетно трудово възнаграждение в размер на 9 583, 73 лева.

Въззивният съд е отчетел в решението си, че приложимата в процесния случай норма на чл. 138а, ал. 2 КТ е приета във връзка с взетите на територията на Република България извънредни мерки за предпазване, ограничаване и преодоляване последиците от разпространението и заразата с вируса на COVID – 19 за времето от 13 март 2020 г. до прекратяване на извънредното положение; че пред първата инстанция, ищцата е направила признание, че е престираля труд по трудовия договор с ответника при непълно работно време съобразно доведените до знанието ѝ заповеди на работодателя за намаляване работното време; че същата изрично в молба вх. № 25115719/09.07.2021 г. /л. 102 СРС/ е заявила, че не оспорва правото на работодателя по чл. 138а, ал. 2 КТ едностранно да въведе непълно работно време; че единствените ѝ възражения са относно принципната недопустимост едностранно работодателят да намалява размера на

уговореното трудово възнаграждение, позовавайки се на едностранно въведеното от него непълно работно време; че с оглед изложеното, без страните да са навели своевременно пред съда каквито и да е доводи досежно съществуващ помежду им спор относно неговото законосъобразно реализиране от работодателя, и при изрично формулирано изявление на заинтересуваната да го оспори ищцова страна, че не възразява относно надлежното му упражняване, извън предмета на спора е обсъждането по същество на предпоставките за упражняване на правото по чл. 138а, ал. 2 КТ. Обосновал е и извод, че въведените едва пред въззивната инстанция фактически твърдения за липса на предпоставки за установяване на намалено работно време конкретно спрямо ищцата, са преклюдирани. Поради това въззивният съд е намерил за спорен по същество между страните само въпросът допустимо ли е едностранно намаляване на трудовото възнаграждение от страна на работодателя, позовавайки се на въведеното от него непълно работно време за периода на обявено извънредно положение и обявена извънредна епидемична обстановка.

В обжалваното решение СГС е приел, че при тълкуване на нормите на действащия КТ се извежда принципът за заплащане на трудово възнаграждение на работника/служителя съобразно изработеното от него, в който смисъл е и съдебната практика, обективирана в Решение № 171 от 10.07.2013 г. на ВКС по гр. д. № 843/2012 г., IV г.о и Решение № 376/21.11.2011 г. по гр. д. № 329/2011 г. на III г.о., според която работодателят дължи заплащане на трудово възнаграждение, представляващо цената на работната сила, само за реално простиращия труд. В този смисъл е обобщил, че работникът или служителът има право на трудово възнаграждение само за времето, през което реално, действително е предоставял на разположение своята трудова сила. Изложил е и съображения, че по приложението на нормата на чл. 138а, ал. 2 КТ, тълкувана във връзка с възможността работодателят едностранно да намали трудовото възнаграждение на работниците/служителите за периода на обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка или за част от този период, липсва формирана съдебна практика; че действителният смисъл, вложен в правната норма на чл. 138а, ал. 2 КТ, и преследваната с нея законодателна цел, а именно да мотивира работодателя да запази работните места, като му дава и определени облаги – възможност при строго определени предпоставки и за ясен период от време едностранно да намали трудовото възнаграждение на работниците, съобразно намаления обем от работа, респ. степента на засягане от пандемията и обявеното извънредно положение и последвалата извънредна епидемична обстановка, чрез което по същество да се постигне частично решаване на проблемите на безработицата при намаляване обема на работа в едно предприятие или при създалата се от пандемията особена обстановка. Като аргумент в подкрепа на горното е посочил и мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на Кодекса на труда /приложени по делото на л. 131 СРС/. От последните е приел, че законодателната воля е била да уреди едностранното установяване на непълно работно време в хипотезата на чл. 138а КТ като способ за запазване заетостта на работниците и служителите през периода на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка чрез намаляване разходите за труд на работодателя. В тази насока въззивният съд е намерил за обосновани доводите на ответника, че да се приеме, че запазването на пълния размер на дължимото трудово възнаграждение при упражнено право по чл. 138а, ал. 2 КТ за установяване на непълно работно време, би обезсмислило приемането на цитираната правна норма. Счел е, че ако законодателят е целял чрез нормата на чл. 138а, ал. 2 КТ да гарантира интересите единствено на работниците/служителите, същият би установил по изричен начин забрана за намаляване размера на следващото им се трудово възнаграждение за периода на обявеното извънредно положение или извънредна епидемична обстановка така, както нарочно е сторил в разпоредбата на чл. 267а КТ. Допълнителен аргумент в подкрепа на този си извод, въззивният съд е извел и при тълкуване разпоредбата на § 3б, ал. 2 от

Преходните разпоредби на КТ, съгласно която, ако в месеца, следващ периода, за който е въведено непълно работно време, трудовото правоотношение на работника/служителя се прекрати, обезщетенията по чл. 220, чл. 221, ал. 1, чл. 222 и чл. 224 се определят от уговорените в трудовия договор основно и допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер. Т. е., ако има въведено непълно работно време, за изчисляване на обезщетенията се взема предвид не намаленото трудово възнаграждение съобразно непълното работно време, а пълното уговорено такова, доколкото ако се приеме, че в условията на чл. 138а КТ се дължи пълният размер на трудовото възнаграждение, то посочената разпоредба също не би имала смисъл.

В обобщение и доколкото по делото е безспорно, че за процесния период 01.04.2020 г. – 04.01.2021 г. в предприятието на ответното дружество е било установено непълно работно време с нарочни заповеди, своевременно доведени до знанието на ищцата, която е престирала труд съобразно установеното с тези заповеди работно време, за което време ѝ е било заплатено намалено трудово възнаграждение в размер, пропорционален на реално отработените часове – в който смисъл са и констатациите на вещото лице по приетата без възражения на страните ССчЕ, въззивният състав е намерил предявения иск с правно основание чл. 128, т. 2 КТ за неоснователен. За неоснователен е счел и акцесорната претенция по чл.86 ЗЗД.

За пълнота на изложението въззивната инстанция е посочила, че предявеният иск е неоснователен дори и да се приеме, че своевременно между страните е бил въведен спор относно надлежното упражняване на правото на работодателя да установи за целия период на обявено извънредно положение и обявена извънредна епидемична обстановка непълно работно време по реда на чл. 138а, ал. 2 КТ. Споделил е изложеното от районния съд относно предпоставките, при които работодателят би могъл да упражни правото по чл. 138а, ал. 2 КТ – фактът на обявено извънредно положение/извънредна епидемична обстановка, който в случая е отделен на основание чл. 155 ГПК като общоизвестен, но и обективният факт на неблагоприятно засягане на работодателя от тази особена извънредна обстановка. Изтъкнал е, че волята на законодателя с цитираната правна норма е била да регламентира способ за запазване заетостта на работниците/служителите през периода на извънредното положение/извънредната епидемична обстановка чрез намаляване разходите за труд на работодателя, т. е. по същество чрез посочената норма според въззивния състав се търси необходимия баланс между интересите на работниците/служителите и тези на работодателя чрез споделяне помежду им неблагоприятните икономически последици в резултат на настъпилата извънредна ситуация на пандемия. Приел е, че правилно в тази насока първата инстанция се е позовавала на мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на КТ, съгласно които нормативната възможност за едностранно установяване на непълно работно време в хипотезата на чл. 138а КТ е предвидена при предприятия, при които извънредното положение или извънредната епидемична обстановка налагат намаляване обема на работа. Формирал е извод, че е принципно недопустимо едностранно намаляване на трудовото възнаграждение на работниците/служителите, т. е. поемане единствено от тях на последиците на обявените извънредно положение/извънредна епидемична обстановка, без доказано от страна на работодателя обективно основание за това, изразяващо се в неблагоприятното му засягане от извънредната ситуация, обосноваващо обективно стесняване на икономическата му дейност в рамките на намалено работно време, което единствено би оправдало намаляване на разходите за трудови възнаграждения. Въззивният съд се е солидаризирал с крайния извод на първата инстанция, че разпоредбата на чл. 138, ал. 2 КТ ползва не всеки работодател, а само този, който по някакъв начин е засегнат от обявеното извънредно положение/извънредна епидемична обстановка. В тази връзка с оглед конкретно релевирани от ответната страна оплаквания, въззивната инстанция е приела представените като писмени доказателства отчет за

приходите и разходите за 2020 г. на „Пи Ейч Ди“ ООД, част от одиторски доклад от 27.01.2021 г., финансова справка, декларация за финансови данни и извлечение от списък на дружествата, на които е била предоставена финансова помощ за справяне с последиците от пандемията, причинена от COVID - 19. От така събраните писмени доказателства е счел за установено, че работодателят в действителност е бил негативно засегнат от обявените извънредно положение/извънредна епидемична обстановка, като особено сериозно е било това засягане в първите месеци на извънредната ситуация и като краен резултат при съпоставка на нетната му печалба за 2019 г. и 2020 г. се установявал спад от около 1/4 спрямо предходната 2019 г. С оглед изложеното въззивният съд е намерил за установено по делото, че работодателят законосъобразно е упражнил потестативното си право по чл. 138а, ал. 2 КТ с едностранно волеизявление да въведе непълно работно време за процесния период, изцяло обхванат от обявените извънредно положение и последвала извънредна епидемична обстановка в страната, като е установил намалено работно време – при дневна продължителност от 6 часа и 30 минути за времето от 01.04.2020 г. до 04.01.2021 г., съответно при дневна продължителност от 4 часа за времето от 01.07.2020 г. до 04.01.2021 г. Предвид това и на самостоятелно основание, доколкото по делото не е спорно, че за процесния период 01.04.2020 г. – 04.01.2021 г. в предприятието на ответното дружество е било установено непълно работно време със заповеди, своевременно доведени до знанието на служителката Р. Х. Н., която е престирала труд съобразно установеното с тези заповеди работно време, за което време е било заплатено намалено трудово възнаграждение в размер, пропорционален на реално отработените часове – в който смисъл са и констатациите на вещото лице по приетата без възражения на страните ССЧЕ, кредитирана като обективна и компетентно изготвена, въззивният състав е намерил предявения иск с правно основание чл. 128, т. 2 КТ за неоснователен, след като на служителката е било изплатено трудово възнаграждение за реално престирания труд съгласно законосъобразно установеното намалено работно време.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

По въпроса, допуснат до касационно обжалване, въззивният съд се е произнесъл в съответствие с дадения отговор.

Неоснователно е касационното оплакване за неправилност на решението поради нарушение на материалния закон, изразяващо се в неприлагане на релевантни правни норми. Като такива касаторът счита нормите на чл.118, ал.3 КТ, чл.137, ал.1, т.1 КТ, чл.267а КТ и чл.267, ал.3 КТ. Следва да се посочи, че нормите, които касаторът счита за релевантни, са неотносими към процесния казус. В чл. 137 са изрично уредени условията и редът за въвеждане на намалено работно време – хипотеза, различна от процесната, която касае въвеждане на непълно работно време. Има съществена разлика между намалено и непълно работно време, като са различни и изрично уредени от законодателя условията и редът за въвеждането им. Поради това тази норма е неприложима в случая и съдът не дължи произнасяне по нея. Неотносими към настоящия казус са и нормите на чл.267а КТ и чл.267, ал.3 КТ. Както е посочил и въззивният съд, а така също и настоящият при отговора на правния въпрос, чл.267 а КТ е специална норма, отнositа към определянето на трудовото възнаграждение при приложението на друга конкретна специална хипотеза на преустановяване на работата при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка, която е уредена с чл.120в КТ. Нормата е императивна и не може да се тълкува разширително, нито да се прилага по аналогия към други хипотези, непосочени изрично от законодателя. В процесния случай правилно и обосновано въззивният съд е приел, че приложимите норми са тази на чл. 138а, ал.2 КТ, даваща право на работодателя при изрично посочените условия, ред и срокове да въведе едностранно в отклонение от общото правило непълно работно време, както и общото

правило, уредено в чл.247, ал.1 КТ, според което размерът на трудовото възнаграждение зависи от реално отработеното работно време. Правилно и обосновано съдът е констатирал липсата на специална норма, която да дерогира приложението на общата норма в процесната хипотеза.

Неоснователно е и оплакването, че в нарушение на материалния закон съдът не е приложил нормата на чл.118, ал.3 КТ, според която работодателят може едностранно единствено да увеличи трудовото възнаграждение, не и да го намали. В случая обосновано съдът не е приел да е налице незаконосъобразно изменение на клаузата от трудовия договор, определяща размер на трудово възнаграждение, а само приложение на обща норма за заплащане според действително отработеното поради липса на специално правило, повеляващо различно решение на въпроса. Това тълкуване съответства и на правилото за недопускане на неоснователно обогатяване.

Неоснователно е и касационното оплакване за неправилност и необоснованост на решението поради неточно позоваване на мотиви към законопроекта за изменение и допълнение на КТ. Изложените в тази връзка мотиви от въззивния съд имат само спомагателен и допълващ характер без съществено значение за крайния резултат по спора. Неоснователно е и оплакването за неправилно приложение на чл.272 ГПК. Съдът действително е препратил към части от мотивите на първоинстанционното решение, но е изложил подробни и добре обосновани собствени фактически и правни изводи при точно спазване на правилата на ограничения въззив.

Доколкото въззивното решение е в пълно съответствие с отговора и на правния въпрос, даден по-горе в решението, не може да бъде споделено и оплакването на касатора за неправилност на решението поради несъобразяване с основни принципи на гражданското и в частност – на трудовото, законодателство.

В обобщение - предвид отговора на правния въпрос по допуснатото касационно обжалване въззивното решение е правилно и следва да бъде потвърдено.

20. Устен договор за продажба на движими вещи, за сключването на който не се изисква специална форма, не може да се определя като предварителен по смисъла на чл. 19, ал. 3 ЗЗД, а представлява окончателен договор за продажба, за който е неприложим редът на защита по чл. 362 ГПК.

чл. 19, ал. 3 ЗЗД

чл. 362 ГПК

Решение № 25 от 23.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4455/2023 г., III г. о., докладчик съдията Маргарита Георгиева

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на С. Д. П., чрез адв. Т. С., срещу въззивно решение № 166/19.07.2023 г., постановено по възз. гр. д. № 182/2023 г. по описа на Окръжен съд – Силистра, с което е потвърдено решение № 172/24.03.2023 г. по гр. д. № 1172/2022 г. по описа на Районен съд – Силистра. С първоинстанционното решение, на основание чл. 19, ал. 3 ЗЗД, е обявен за окончателен предварителен договор, сключен през м. март 2019 г., с който Г. С. Г. продава на С. П. движими вещи (употребявана селскостопанска техника) - Фуражораздаващо ремарке „Straumann 700 multimix“ и Силажна машина „Пьотингер“ за сумата 10 000 лв. и е осъдил купувача да заплати на продавача сумата 7 500 лв., представляваща незаплатена част от продажната цена на вещите, както и сумата 1 983,33 лв. - обезщетение за забава за периода от 01.01.2020 г. до 09.08.2022 г.

В касационната жалба се поддържат оплаквания за недопустимост и неправилност на

решението поради нарушение на материалния закон и съществени нарушения на съдопроизводствените правила – касационни основания по чл. 281, т. 2 и т. 3 ГПК.

Ответникът по жалбата – Г. С. Г., представляван от адв. С. Н., не е взел становище по основателността ѝ.

С определение № 2841/10.06.2024 г. касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 2, пр. 2 ГПК, поради вероятност въззивното решение да е недопустимо в частта по претенцията по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, като постановено по иск за обявяване на окончателен на сключен неформален - устен договор за продажба на движими вещи, които са предадени на купувача.

Във връзка с недопустимостта като порок на съдебния акт, практиката на ВКС е установена, че недопустими най-общо са решенията, които са постановени при нарушаване на абсолютните процесуални предпоставки за упражняване правото на иск, както и при десезиране на съда, при произнасяне от страна на въззивния съд по просрочена жалба, по нередовна искова молба и др. Правният интерес е абсолютна процесуална предпоставка за допустимост на иска и наличието му се преценява във всеки един момент от производството, респ. и към момента на подаването на исковата молба.

С уважаването на конститутивния иск по чл. 362 ГПК, вр. чл. 19, ал. 3 ЗЗД се цели да се внесе едностранна промяна в правната сфера на ответника, който не е изпълнил поетото с предварителния договор задължение да сключи окончателен договор, когато за последния се изисква нотариална или нотариално заверена форма (в с. см. - решение № 101/01.08.2018 г. по т. д. № 1704/2017 г., I т. о. на ВКС). С оглед на това правният интерес от предявяването на иска е свързан именно с настъпването на тази промяна в правната сфера на ответната страна, въпреки нейната воля. Сключването на предварителен договор е възможно и правно приложимо само в случаите, когато за окончателния договор е предвидена форма, по-тежка от частната писмена форма (вж. - решение № 1691/27.05.1966 г. по гр. д. № 1042/1966 г. на ВС, I г.о.). Предварителният договор цели да преодолее трудностите, които създава тежката форма, а за договори, които имат уговорена частна писмена форма за действителност или за такива, за които няма никакви формални изисквания, не е правно мислимо сключването на предварителен договор, още повече – „устен“ предварителен договор. Това е така защото, когато има съвпадение между изискваната от закона или уговорена между страните форма на окончателния договор и „предварителен договор“, сключен относно него, всъщност въобще не става дума за предварителен, а за валидно сключен окончателен договор. Допълнително съглашение няма да е нужно, тъй като т.нар. „предварителен“ договор ще изпълнява всички изисквания, на които отговаря и окончателният. В тази връзка, евентуални уговорки за срок или условие, ще са такива, при които е сключен окончателният договор и същите ще породят действието си, без да е необходимо наново сключване на договор. Следователно, при неформален окончателен договор за продажба на движими вещи, които са и предадени на купувача, ако страните са постигнали неформална уговорка, че продажната цена ще се заплаща на вноски в определен срок, то тези условия не характеризират договорът като „предварителен“. В тези случаи искът по чл. 19, ал. 3 ЗЗД ще е недопустим поради липсата на правен интерес, доколкото правните последици, целени от страните (прехвърлянето на собствеността на вещите) ще са настъпили със сключването на договора. Предвид изложеното, устен договор за продажба на движими вещи, за сключването на който не се изисква специална форма, не може да се определя като предварителен по смисъла на чл. 19, ал. 3 ЗЗД, а представлява окончателен договор за продажба, за който е неприложим редът на защита по чл. 362 ГПК.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното въззивно решение, намира следното:

Въззивният съд е приел, че през м. март 2019 г. страните са сключили устен предварителен договор за продажба на две движими вещи – употребявани

селскостопански машини, като договорили продажна цена от 10 000 лв., която ответникът следвало да заплати на четири равни вноски от по 2 500 лв. в срок до края на 2019 г. Установено е, че ищецът – продавач предал вещите на ответника - купувач, който заплатил само първата вноска от 2 500 лв. Съдът е приел, че договорът е сключен в законоустановена форма (устна) за действителност по чл. 19, ал. 1 ЗЗД, тъй като се касаело за движими вещи, изключени от обхвата на чл. 144, ал. 2 ЗДвП и за продажбата им не се изисква специална форма. Продавачът изпълнил точно задълженията си по договора, а купувачът не заплатил остатъка от цената. Предвид това и като е посочил, че ищецът е доказал правото си на собственост върху процесните вещи, съдът е обявил на основание чл. 19, ал. 3 ЗЗД устният договор за окончателен. За основателни са счетени и съединените претенции на ищеца за осъждане на ответника да заплати остатъка от продажната цена за вещите в размер на сумата 7 500 лв., както и за дължимото обезщетение за забава за периода от 01.01.2020 г. до 09.08.2022 г. в размер на сумата 1 983,33 лв.

С оглед дадения отговор на правния въпрос, по който е допуснато касационното обжалване, въззивното решение по иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД е недопустимо и подлежи на обезсилване, тъй като е постановено при отсъствието на абсолютна процесуална предпоставка за надлежното упражняване на правото на иск – правен интерес. Както се посочи по-горе, допустимостта на иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД е обусловена от настъпването на правна промяна в правната сфера на ответната страна, която не е изпълнила поето с предварителния договор задължение да се сключи определен окончателен договор. В настоящия случай страните са сключили валиден неформален окончателен договор за покупко-продажба, тъй като се касае за движими селскостопански вещи, изключени от обхвата на чл. 144, ал. 2 ЗДвП и за разпореждането с тях законът не изисква специална форма. В т.нар. „устен предварителен договор“ ищецът и ответникът са постигнали съгласие по всички елементи от същественото съдържание на договора за продажба - неговия предмет, продажната цена, начина и срока на заплащането ѝ, като двете вещи са предадени на купувача. При това положение, сключеният договор е породил всички целени правни последици и поради това има характеристиката на окончателен, а не на предварителен договор по смисъла на чл. 19, ал. 3 ЗЗД. От това следва, че за ищеца не е налице правен интерес от избраната защита и предявеният иск с правно основание чл. 19, ал. 3 ЗЗД е недопустим за разглеждане.

По изложените съображения и на основание чл. 293, ал. 4 ГПК обжалваното въззивно решение и потвърденото с него решение на първоинстанционния съд по иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД са постановени при липсата на абсолютна процесуална предпоставка за упражняване на правото на иск, поради което следва да бъдат обезсилени, а производството по делото в тази част следва да бъде прекратено.

По отношение на предявените от ищеца осъдителни претенции за заплащане на сумата 7 500 лв., представляваща незаплатена част от продажната цена на вещите, както и сумата 1 983,33 лв. - обезщетение за забава за периода от 01.01.2020 г. до 09.08.2022 г., следва да се посочи, че доколкото е налице валидно възникнало облигационно правоотношение за продажба, ответникът – купувач дължи заплащането на уговорената цена. Установено е, че от общата продажна цена на двете машини (10 000 лв.) купувачът е заплатил само сумата от 2 500 лв., поради което същият дължи заплащане на остатъка в размер на 7 500 лв. Крайният уговорен срок за заплащане на продажната цена е изтекъл в края на 2019 г., след което ответникът е изпаднал в забава и дължи обезщетение в размер на законната лихва за периода от 01.01.2020 г. до 09.08.2022 г. в размер на сумата 1 983,33 лева. До същия краен резултат по тези два иска е достигнал и въззивният съд, поради което в тази част въззивното решение следва да се остави в сила.

21. При освобождаване на едно лице от академична длъжност и прекратяване на

трудовете му правоотношение (за така заеманата длъжност) на специалното основание по чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ, когато проверката за наличие на плагиатство/недостоверност на представените научни данни в научен труд е по приключила процедура за придобиване на научна степен и за заемане на академична длъжност - § 4в от ДР на ЗРАСРБ, от значение е доклада на Комисията по академична етика по чл. 30, ал. 9 ЗРАСРБ. Проверката по този ред завършва именно с доклада и констатациите в него за наличие на нарушение са основание за ректора на висшето училище или ръководителя на научната организация, след като бъдат надлежно уведомени от министъра на образованието и науката, да освободят от академична длъжност лицето, което я заема и да прекратят трудовото му правоотношение за длъжността. Заповед на министъра на образованието и науката като тази по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ, не е необходим елемент от процедурата по § 4в от ДР на закона и не се издава.

чл. 31, ал. 7 и

§ 4в от ДР на Закона за развитието на академичния състав в Република България

Решение № 27 от 23.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 217/2024 г., III г. о., докладчик съдията Филип Владимиров

Производство по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Шуменски университет (ШУ) „Епископ Константин Преславски“ с ЕИК [ЕИК] и адрес [населено място], [улица] чрез ректора и упълномощения адвокат З. – С. против решение № 228 от 10.10.2023 г. по гр. д. № 34/2023 г. на Окръжен съд – Шумен.

В жалбата се правят оплаквания за неправилност на въззивното решение поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост.

Ответникът по жалба П. Б. Д. чрез адв. К. я оспорва.

С въззивното решение, предмет на касационна проверка, след частична отмяна на решение № 968/23.12.2022 г. по гр. д. № 1989/2022 г. на Районен съд – Шумен, са уважени предявените от П. Б. Д. против ШУ „Епископ Константин Преславски“ искове с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3, последният вр. с чл. 225, ал. 1 КТ - признато е за незаконно и е отменено уволнението на ищеца със заповед № РД-12-228/18.07.2022 г. на ректора на ответния университет, извършено на основание чл. 35, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и чл. 58, ал. 1, т. 4 от Закона за висшето образование (ЗВО); ищецът е възстановен на предишната му работа – „ръководител катедра, професор, висше училище“ в катедра „Инженерна логистика“ във Факултет по технически науки при ШУ и в полза на ищеца е присъдено обезщетение за времето, през което е останал без работа в резултат на уволнението за периода 19.07.2022 г. - 04.11.2022 г. в размер на 8 182. 14 лв., ведно със законната лихва, считано от 13.09.2022 г. до окончателното му изплащане като са присъдени разноски и дължимата държавна такса съобразно уважената част от исковете. В частта, в която е потвърдено първоинстанционното решение в частта за отхвърляне на иска за обезщетение за оставане без работа поради уволнението над 8 182. 14 лв. до претендираните 13 597. 68 лв. и за времето от 05.11.2022 г. до 19.01.2023 г., решението на втората инстанция е влязло в сила като необжалвано.

За да постанови горния резултат въззивният съд е приел, че ищецът е заемал длъжността „ръководител катедра, професор, висше училище“ в катедра „Инженерна логистика“ във Факултет по технически науки на ШУ като трудовото му правоотношение било

безсрочно. Със заповед № РД-12-228/18.07.2022 г. на ректора на учебното заведение ищецът е освободен от заеманата академична длъжност „професор“ в област на висше образование 5. Технически науки, професионално направление 5.13 Общо инженерство (Инженерна логистика) в ШУ, на основание чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО вр. чл. 35, ал. 3, вр. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ и трудовото му правоотношение за длъжността „ръководител катедра, професор, висше училище“ в катедра „Инженерна логистика“ на Техническия факултет при ШУ е прекратено, считано от 19.07.2022 г.

Фактическото основание за издаване на процесната заповед е установеното от Комисията по академична етика (КАЕ) към министъра на образованието и науката плагиатство по смисъла на § 1, т. 7 от ДР на ЗРАСРБ в приключила процедура по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в професионално направление 5.13 Общо инженерство за нуждите на Факултета по технически науки към ШУ, допуснато (осъществено) от ищеца (понастоящем заемащ академичната длъжност „професор“). Това обстоятелство е станало достояние на работодателя с изпратеното му писмо вх. № РД-08-374/17.06.2022 г. от министъра на образованието и науката. В обжалваното решение подробно са обсъдени данните, събрани в хода на производството по установяване на плагиатството (инициирано по сигнал/заявление вх. 94-5102/05.11.2020 г. от доцент Х. Х. до министъра на образованието и науката, в което са изложени твърдения за извършено плагиатство от П. Д., изразяващо се в публикация през 2017 г. с посочен автор - ищеца, а същата публикация била осъществена през 2014 г. съвместно от Х. и Д.; по определяне състава на комисия за проверка допустимостта на сигнала, както и конституиране на Комисия по академична етика (КАЕ), на която е възложено извършването на проверка по същество на сигнала, който е счетен за допустим. Съобразен е и протокол № 67/12.04.2022 г. на КАЕ, съгласно който двама от арбитрите приели, че е осъществено, а един - че не е осъществено плагиатство, като с оглед наличието на становище на двама от арбитрите, че спорът следва да се реши по реда на ЗАПСП, е определен четвърти арбитър, който в изготвеното от него становище приема, че е налице плагиатство, както и доклад от КАЕ вх. № 18-283/23.05.2022 г., в който са обобщени данните по случая във връзка с подадения сигнал и е заключено, че се касае за последващо еднолично възпроизводство на текст на публикация „с неделимо съавторство“ без съответно цитиране на този факт, което несъмнено се преценява като плагиатство по смисъла на § 1, т. 7 от ДР на ЗРАСРБ. Установено е, че същото е допуснато/осъществено от ищеца в процедурата за заемане на академичната длъжност „доцент“. За така изготвения доклад и констатациите по него, министърът на образованието и науката уведомил ректора на ответния университет, вкл. и за предприемане на последващи действия по чл. 58, ал. 1, т. 4 и 5 ЗВО и чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ. Със заповед № РД-12-228/18.07.2022 г. на ректора на ШУ и на основание чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ ищецът П. Д. е освободен от заеманата академична длъжност „професор“ в област на висше образование 5. Технически науки, професионално направление 5.13 Общо инженерство (Инженерна логистика) в ШУ, на основание чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО вр. чл. 35, ал. 3, вр. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ и трудовото му правоотношение за длъжността „ръководител катедра, професор, висше училище“ в катедра „Инженерна логистика“ на Техническия факултет при ШУ е прекратено, считано от 19.07.2022 г. При горните факти (вкл. и при съобразяване на резултата от съдебното оспорване на заповедите на министъра на образованието и науката за възлагане на проверката по подадения сигнал и удължаването на срока ѝ, които са приети да нямат самостоятелен характер на индивидуални административни актове по чл. 21 АПК) съставът на втората съдебна инстанция е намерил предявения иск за признаване уволнението на ищеца за незаконно и неговата отмяна за основателен и го е уважил. Приел е, че трудовото правоотношение с ищеца е прекратено поради освобождаването му от заеманата академична длъжност „професор“, на основание чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО вр. чл. 35, ал. 3, вр. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ. Посочил е, че фактическият състав на чл. 58, ал. 1,

т. 4 ЗВО за освобождаване от длъжност със заповед на ректора на висшето учебно заведение включва няколко елемента: освобождаваното лице да е член на академичния състав на висшето училище; да е доказано по установения ред плагиатство в научните трудове (чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ); да е издадена заповед от компетентния орган - ректора на висшето училище за освобождаване от академична длъжност. От тях решаващият състав е приел да са установени по делото първия и третия елемент. Относно вторият елемент са развити съображения касаещи неговото съдържание и процедура по установяване. Прието е, че под „установен ред“ следва да се разбира предвиден ред за установяване на плагиатство в закон или подзаконов нормативен акт, във вътрешен подзаконов нормативен акт за висшето училище - Правилник за устройство и дейността, като в обхвата на понятието следва да се включи и редът, предвиден в НПК - постановена влязла в сила присъда, с която член на академичния състав е признат за виновен и е осъден за извършено престъпление по чл. 173, ал. 1 НК. Наличието на релевантната втора предпоставка от визираното по – горе специално основание е отречено по съображения, че липсва издаден от министъра на образованието и науката акт по реда на чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ, с който приключва производството по установяване на плагиатство по ЗРАСРБ, вкл. и при подадени сигнали за такова по приключили процедури за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности по реда на този закон - § 4в от ДР на ЗРАСРБ. Така е обоснована тезата, че въпросното контролно производство не е приключило и не е установено по предвидения в закона ред, че в процедурата за заемане на академичната длъжност „доцент“ ищецът е допуснал, респ. осъществил плагиатство по смисъла на § 1, т. 7 от ДР на ЗРАСРБ като предпоставка за правомерното му уволнение. Решаващият състав на втората инстанция е приел също, че в случая не може да намери приложение нормата на чл. 17 ГПК за инцидентен контрол по валидността на административните актове от страна на гражданския съд, доколкото няма издаден административен акт с белезите по чл. 21 АПК. Поради основателността на иска по чл. 344, ал. 1, т. 1 КТ са уважени и обусловените от него претенции по чл. 344, ал. 1, т. 2 КТ за възстановяване на ищеца на предишна работа и по чл. 344, ал. 1, т. 3 във вр. с чл. 225, ал. 1 КТ за обезщетение за принудителна безработица в присъдения размер. С определение № 2983 от 13.06.2024 г. по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпроса дали заповедта по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ на министъра на образованието и науката е необходим елемент от производството по § 4в от ДР на същия закон, касаещо проверки на сигнали за плагиатство по приключили процедури за придобиване на научни звания и за заемане на академични длъжности.

По въпроса, обусловил допускане на обжалването, настоящият състав на ВКС, III г. о. намира следното.

Съгласно чл. 6, ал. 3 ЗВО висококвалифицирания преподавателски, научно-преподавателски, изследователски или художествено-творчески състав, който осъществява учебната, научната, художествено-творческата и друга дейност, съответстваща на спецификата на висшето училище, формира неговия т. н. „академичен състав“. В академичния състав на висшето училище попадат академичните длъжности „асистент“, „главен асистент“ (определени за заемане от нехабилитирани преподаватели), „доцент“ и „професор“ (определени за заемане от хабилитирани преподаватели) – чл. 48 ЗВО. Академичната длъжност се заема по трудово правоотношение – чл. 15, ал. 2 ЗРАСРБ и чл. 54, ал. 1 и ал. 2 ЗВО. Сред основанията за освобождаване на член на академичния състав на висшето училище от длъжност (установени в паралелни правни уредби – едната по чл. 58 ЗВО, а другата по чл. 35 ЗРАСРБ) е доказано по установения ред плагиатство и/или недостоверност на представените научни данни в научните трудове, въз основа на които съответното лице е придобило или е участвало в процедура за придобиване на научна степен, или е заело или е участвало в конкурс за заемане на академична длъжност

– чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ. Фактическият състав на това специално уволнително основание включва три елемента: 1/ освободеното лице да е член на академичния състав на висшето училище; 2/ да е доказано по законоустановения ред плагиатство или недостоверност на представените научни данни в научните трудове, въз основа на които лицето е придобило или е участвало в процедура за придобиване на научна степен, или е заело или е участвало в конкурс за заемане на академична длъжност; 3/ да е издадена заповед от компетентния орган - ректора на висшето училище (чл. 58, ал. 1 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 3 ЗРАСРБ, който сключва и прекратява трудови договори – чл. 32, ал. 1, т. 3 ЗВО) за освобождаване от академична длъжност и прекратяване на трудовото правоотношение с лицето, което я заема.

Установяването по законен ред на плагиатството или недостоверността на представените научни данни в релевантния научен труд - като система от нормативно разписани и последователно реализиращи се във времето дейности и актове на различни органи, е възможно да бъде проведено както по открита и неприключила процедура за придобиване на научна степен и за заемане на академична длъжност – чл. 30, ал. 1 ЗРАСРБ, така и по приключила такава - § 4в от ДР на закона. Компетентна да стори това и в двете хипотези е Комисията по академична етика при министъра на образованието и науката – при условие, че сигналът за плагиатство (като проявна форма на нарушението в случая) е допустим, която го разглежда и проверява по същество по един и същи ред при двата вида процедури – този на чл. 30, ал. 5 – 12 ЗРАСРБ (съгласно препращащата норма на § 4в от ДР на ЗРАСРБ). С изготвянето от Комисията по академична етика на доклад до министъра на образованието и науката относно наличието на плагиатство, то се счита за доказано по установения ред по смисъла на чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ. За разлика обаче от приключилите процедури, при наличие на плагиатство по неприключили процедури министърът има правомощието по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ да прекрати със заповед съответната процедура. Проверката за наличието на плагиатство по приключили процедури (както в случая), разписана в текста на § 4в от ДР на ЗРАСРБ, завършва с доклада по чл. 30, ал. 9 от този закон (чл. 30, ал. 12 ЗРАСРБ). Въз основа на съдържащите се в него констатации за извършено плагиатство в научните трудове, министърът на образованието и науката уведомява съответно ректора на висшето училище или ръководителя на научната организация, който единствен разполага с потестативното право да освободи лицето от заеманата академична длъжност. В разглежданата хипотеза заповед на министъра на образованието и науката, като тази по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ, не е елемент от контролната проверка (по § 4в от ДР на закона) и не се издава.

В обобщение, отговорът на релевантния правен въпрос, по който е допуснато касационното обжалване е следния:

При освобождаване на едно лице от академична длъжност и прекратяване на трудовото му правоотношение (за така заеманата длъжност) на специалното основание по чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ когато проверката за наличие на плагиатство/недостоверност на представените научни данни в научен труд е по приключила процедура за придобиване на научна степен и за заемане на академична длъжност - §4в от ДР на ЗРАСРБ, от значение е доклада на Комисията по академична етика по чл. 30, ал. 9 ЗРАСРБ. Проверката по този ред завършва именно с доклада и констатациите в него за наличие на нарушение са основание за ректора на висшето училище или ръководителя на научната организация, след като бъдат надлежно уведомени от министъра на образованието и науката, да освободят от академична длъжност лицето, което я заема и да прекратят трудовото му правоотношение за длъжността. Заповед на министъра на образованието и науката като тази по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ, не е необходим елемент от процедурата по § 4в от ДР на закона и не се издава.

При така дадения отговор на горния правен въпрос, Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с

оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното.

Въззивното решение в обжалваната му част е неправилно. Основателен е касационният довод, че същото е постановено в нарушение на материалния закон. В случая релевантното плагиатство е доказано по установения в закона ред, а с това е осъществена и втората предпоставка от фактическия състав на специалното уволнително основание по чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. това по чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ. По делото е несъмнено, че е допуснато/осъществено плагиатство от ищеца в процедурата за заемане на академична длъжност „доцент“ в професионално направление 5.13 Общо инженерство за нуждите на Факултета по технически науки към ШУ, която е приключила. Докладът на Комисията за академична етика при министъра на образованието и науката съдържа констатации, че в публикация през 2017 г. с посочен единствен автор - ищеца, е възпроизведено съдържанието на публикация от 2014 г., която е съвместен, авторски труд на ищеца П. Б. Д. и лицето Х. А. Х. Установено е в последващата публикация (от 2017 г.) „с неделимо съавторство“ да липсва каквото и да било указание или цитиране на този факт. Процедурата по извършване на проверката е съобразена с разпоредбата § 4в от ДР на ЗРАСРБ, а наличието на плагиатството, установено с доклада на Комисията за академична етика при министъра на образованието и науката, за което ректорът на ШУ е надлежно уведомен, е формирало основание за освобождаване на ищеца от заеманата (към момента на заповедта за извършването му) академична длъжност „професор“, извършено с издадената заповед № РД-12-228/18.07.2022 г. Контролната проверка за наличие на плагиатство по приключилата процедура за заемане на академичната длъжност „доцент“ от ищеца, е приключила с доклада по чл. 30, ал. 9 ЗРАСРБ (на Комисията по академична етика), според правилото на чл. 30, ал. 12 от закона, към което препраща § 4в от ДР на ЗРАСРБ. Този документ реализира необходимата предпоставка от специалното основание по чл. 58, ал. 1, т. 4 ЗВО, респ. това по чл. 35, ал. 1, т. 1 ЗРАСРБ за доказано по установения ред плагиатство (като релевантната в случая форма на нарушението). В разглеждания случай заповед на министъра на образованието и науката като тази по чл. 31, ал. 7 ЗРАСРБ не се изисква и не се издава.

Предвид на изложеното, в обжалваната му част - за уважаване на исквете по чл. 344, ал. 1, т. т. 1, 2 и 3 КТ, последният във вр. с чл. 225, ал. 1 КТ до размера от 8 182. 14 лв. и посочен период, въззивното решение е неправилно и следва да бъде отменено на основание чл. 293, ал. 2 ГПК, вкл. и в частта на възложените в тежест на висшето училище разноски и дължими д. такси, а исквите претенции - отхвърлени.

22. По аргумент от разпоредбата на чл. 429, ал. 2, т. 2, във вр. с ал. 3 КЗ в застрахователното обезщетение, дължимо по застраховката "гражданска отговорност" се включват в рамките на застрахователната сума (лимита на отговорност) и лихвите за забава на застрахования, за които той отговаря пред увреденото лице, считано от най-ранната дата на уведомяване на застрахователя за настъпването на застрахователното събитие било от застрахования, било от увредения, вкл. и чрез предявяване от последния на застрахователна претенция.

чл. 429, ал. 2, т. 2, вр. ал. 3 КЗ

чл. 432, ал. 1 КЗ, вр.

чл. 45 ЗЗД

Решение № 29 от 27.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4032/2023 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Ц. К. Г., със съдебен адрес [населено място],

чрез пълномощника му адвокат П. К., срещу въззивно решение № 232 от 01.03.2023 г. по в.гр.д. № 2281/2022 г. на Апелативен съд – София в частта, с която е потвърдено решение № 26 от 14.03.2022 г. по т.д. № 126/2021 год. на Окръжен съд – София и решение № 57 от 25.05.2022 г. по същото дело, постановено по реда на чл. 247 и чл. 250 ГПК относно началния момент на дължимост на законната лихва за забава върху присъденото обезщетение.

Въззивният съд е приел, че е предявен иск по чл. 432, ал. 1 КЗ вр. чл. 45 ЗЗД за ангажиране на имуществената отговорност на ответното дружество застраховател за обезщетяване на претърпените от ищеца неимуществени вреди, като пострадал при ПТП. От събраните по делото доказателства – писмени и гласни, както и експертни заключения, е установено, че на 15.12.2020 г. е настъпило ПТП, в резултат на което ищецът, като пътник в единия автомобил, е претърпял физически увреждания и вследствие на това – физически болки и психически страдания. Прието е, че всички предпоставки на предявения иск са установени: деянието на делинквента, противоправността на деянието, вредоносният резултат, причинно-следствената връзка между деянието и резултата, вината на водача на МПС и наличието на застрахователно правоотношение по договор за застраховка „Гражданска отговорност“ между водача на автомобила и ответното дружество. По отношение на дължимата лихва е прието, че такава се дължи върху определения размер на обезщетението за периода след 09.04.2021 год., когато застрахователят е постановил отказ в рамките на 3-месечния срок по чл. 497 КЗ вр. чл. 496 КЗ за изплащане на заявеното обезщетение.

В касационната жалба се твърди, че решението на въззивната инстанция е неправилно като постановено в нарушение на материалния закон и при съществено нарушение на съдопроизводствените правила. Касаторът поддържа, че съдът неправилно е приложил разпоредбата на чл. 497, ал. 1, т. 2 КЗ, като не е взел предвид тази на чл. 429, ал. 2, т. 2 КЗ, поради което неправилно е приел, че лихвата за забава се дължи от един по-късен момент - от постановяването на отказа на застрахователя да изплати обезщетение, вместо от датата на уведомяването му и завеждането на претенцията пред него.

Ответникът „Застрахователно акционерно дружество: ДаллБогг: Живот и здраве“ АД, [населено място], не е взел становище.

С определение № 3400 от 03.07.2024 г. е допуснато касационно обжалване на решение № 232 от 01.03.2023 г. по в.гр.д. № 2281/2022 г. на Апелативен съд - София на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по правния въпрос дали в застрахователната сума по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите на основание чл. 429 КЗ се включват лихвите за забава за периода от уведомяване на застрахователя от застрахования, респ. пострадалия до изплащане на обезщетението, респ. от настъпване на застрахователното събитие до уведомяването на застрахователя, за да се извърши проверка дали даденото от въззивния съд разрешение противоречи на практиката на ВКС - решение № 128/04.02.2020 г. по т.д. № 2466/2018 г., I т.о., ВКС.

По въпроса, обусловил допускане на касационното обжалване, Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, намира следното:

Съгласно приетото в съдебната практика - решение 128/04.02.2020 г. по т.д. № 2466/2018 г., I т.о., ВКС, както и решение № 50001 от 3.02.2023 г. на ВКС по т.д. № 2530/2021 г., I т.о., ВКС – по аргумент от разпоредбата на чл. 429, ал. 2, т. 2, във вр. с ал. 3 КЗ в застрахователното обезщетение, дължимо по застраховката „гражданска отговорност“ се включват в рамките на застрахователната сума (лимита на отговорност) и лихвите за забава на застрахования, за които той отговаря пред увреденото лице, считано от най-ранната дата на уведомяване на застрахователя за настъпването на застрахователното събитие било от застрахования, било от увреждения, вкл. и чрез предявяване от последния на застрахователна претенция.

Въззивното решение е постановено в противоречие с възприетите разрешения.

Разпоредбата на чл. 429, ал. 2 във вр. с ал. 3 КЗ включва в обема на застрахователното покритие отговорността на застрахования за лихви за забава, когато застрахованият отговаря за тяхното плащане пред увредено лице, които лихви се дължат при условията на чл. 429, ал. 3 КЗ - т. е. в тази хипотеза застрахователят покрива отговорността на застрахования за лихви за забава и отговаря за забавата на застрахования в очертаните рамки. Съгласно разпоредбата на чл. 497 КЗ застрахователят отговаря вече за собствената си забава ако не е изплатил или определил застрахователното обезщетение. Видно от мотивите на обжалваното решение, въззивният съд не е отчел различието в двата вида отговорност за лихви на застрахователя и съответно не е определил правилно началния момента на дължимостта на претендираната лихва за забава върху застрахователното обезщетение.

Посоченото налага касиране на въззивното решение и произнасяне по съществото на спора. Твърдението, наведено в исковата молба, че в изпълнение на разпоредбата на чл. 380 КЗ ищецът в качеството му на пострадало лице в ПТП е предявил претенцията си за изплащане на обезщетение пред ответника застраховател, въз основа на което е образувана преписка по щета № 0801-000113/2021-02, не се оспорва от застрахователя, както и се установява от представеното уведомление-отказ за изплащане на обезщетение изх. № 1863/09.04.2021 г., което също не е оспорено от застрахователя. От съдържанието му се установява, че на 19.01.2021 г. ответникът е получил молбата на ищеца съдържаща претенция за заплащането на обезщетение за претърпените от него вреди в ПТП със застрахован при него автомобил. С посоченото е изпълнена визираната в чл. 429, ал. 3 КЗ хипотеза, поради което лихвата за забава е дължима именно от тази дата и обжалваното решение да бъде отменено в частта му относно началния момент на присъдената лихва.

По частната жалба:

Присъединеното към настоящото производство гр.д. № 4031/2023 г. е образувано по частна жалба на адв. П. К., в качеството ѝ на пълномощник на ищеца, срещу определение № 1497/07.06.2023 г. по в.гр.д. № 2281/2022 г. на САС, постановено по реда на чл. 248 ГПК. С обжалваното определение е оставена без уважение молбата ѝ за изменение на въззивното решение в частта му за разноските, като присъденият адвокатски хонорар в размер на 3 516 лв., определен от съда по реда на чл. 38, ал. 2 ГПК, бъде завишен. В жалбата се поддържа, че адвокатският хонорар следва да бъде изчислен съобразно по-новата редакция на Наредба № 1 от 09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, действаща към датата на приключване на устните състезания и постановяване на съдебния акт.

За да приеме молбата за неоснователна, съдът е посочил, че адвокатският хонорар правилно е определен по размер съобразно старата редакция на посочената Наредба, която е била в сила към момента на учредяване на правоотношение по процесуално представителство.

Настоящият състав споделя даденото разрешение. Съгласно т. 1 от Тълкувателно решение № 6 от 6.11.2013 г. на ВКС по тълк. д. № 6/2012 г., ОСГТК, договорът за адвокатска услуга се сключва между клиент и адвокат, като писмената форма е за доказване. С него се удостоверява, както че разноските са заплатени, така и че само са договорени. Действието на договора за предоставяне на адвокатска услуга е от момента на сключването му, независимо дали е уговорено заплащане на адвокатски хонорар от представляваното лице, или не. Към същия момент, и при посочените релевантни обстоятелства, съдът се произнася и в хипотезата на чл. 78, ал. 5 ГПК. В двата случая – при уговорено с доверителя възнаграждение и при договорено безплатно процесуално представителство, размера на адвокатското възнаграждение за съответния вид работа се определя към момента на сключване на договора между довереник и доверител.

Видно от преписката, единственият представен договор за правна защита и съдействие е от 15.01.2020 г. към исковата молба по първоинстанционното дело, като не се установява

страните да са сключили нов договор с по-късна дата. С оглед посоченото е неоснователен аргументът на жалбоподателя, че следва да бъде приложена редакцията на Наредбата от по-късна дата.

23. Заключение на експертизата се преценява съобразно всички доказателства по делото, неговата пълнота, яснота и обоснованост. Оценката на заключението на вещото лице във всички случаи следва да се мотивира от съда. Доколкото съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице /дори и когато страната не е направила възражение срещу него/ и на база изходни данни от него сам формира други крайни изводи, той трябва да изложи подробно начина, по който е достигнал до съответните резултати, като получаването им трябва да е обяснено ясно и разбираемо, за да може съответният извод да бъде разбран и оспорен от страните, респективно проверен при обжалване.

чл. 195 ГПК

чл. 202 ГПК

Решение № 35 от 28.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 5001/2023 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева

Производството е по чл.290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на МБАЛ „Света София“ ЕООД срещу решение № 1004 от 19.07.2023 г. по в. гр. д. № 3600/2022 г. на Софийския апелативен съд, с което болницата е осъдена да заплати на Р. М. С. суми за обезщетение на неимуществени вреди от усложнения след извършен на 09.01.2018 г. аборт по желание.

Жалбоподателят счита, че решението е процесуално недопустимо, тъй като едва във втората инстанция съдът служебно приел, че са предявени четири иска за неимуществени вреди, докато СГС се произнесъл само по един иск. Вместо да върне делото за ново разглеждане на първата инстанция, въззивният съд постановил решение, като лишил страните от триинстанционно разглеждане на спора. Решението било и неправилно. Съдът неоснователно игнорирал неоспорените експертизи, тълкувал ги едностранчиво, необективно и в отделни техни части, направил свои медицински изводи, без да има специални знания. Решаващият извод на съда противоречал на доказателствата по делото. В жалбата са изложени и множество доводи за неправилност на въззивното решение.

Ответницата в производството Р. М. С. /К./ оспорва жалбата. Счита, че тя е неоснователна, като излага подробни доводи в подадения отговор и в писмена защита.

Третото лице-помагач на страната на ответника ЗК „Уника“ АД не взема становище по жалбата.

С определение № 3219/25.06.2024 г. по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на въззивното решение на основание чл.280, ал.1, т.3 ГПК по въпроса допустимо ли е съдът да игнорира заключения на вещи лица по съдебномедицински експертизи, като направи свои фактически изводи, противоречащи на експертните, при липса на специални знания в съответната област, и на база на тях да стигне до решаващите изводи, без наличието на експертиза за възприетите от съда факти.

По поставения въпрос съставът на ВКС приема следното:

Съгласно чл.195 ГПК вещо лице се назначава по искане на страната или служебно, когато за изясняване на някои възникнали по делото въпроси са необходими специални знания из областта на науката, изкуството, занаятите и други, а съгласно чл.202 ГПК съдът не е длъжен да възприема заключението на вещото лице, а го обсъжда заедно с другите доказателства по делото.

В ППВС № 5/79 от 13.02.1980 г. е дадено задължително разяснение, че съдът не е длъжен

да възприеме заключението на вещото лице против своето убеждение, но когато го отхвърля, той е длъжен да изложи мотиви, в които да посочи недостатъците на това заключение, неверните, неточни или ненаучни изходни позиции, като прецени всестранно и други доказателства. Тези разяснения се прилагат в практиката на ВКС по чл.290 ГПК и при действащата нормативна уредба, която е аналогична на чл.157 ГПК /отм./, например в решение № 24 от 23.04.2020 г. на ВКС по т. д. № 437/2019 г. и посочената в него практика – решение № 58 от 13.02.2012 г. по гр. д. № 408/2010 г. на ВКС, I г. о., решение № 241 от 23.10.2013 г. по гр. д. № 3194/2013 г. на ВКС, I г. о., решение № 324 от 13.07.2011 г. по гр. д. № 378/2009 г. на ВКС, I г. о., решение № 57 от 06.07.2016 г. по гр. д. № 5932/2015 г. на ВКС, ГК, II г. о и други. Приема се, че заключението на експертизата се преценява съобразно всички доказателства по делото, неговата пълнота, яснота и обоснованост. Оценката на заключението на вещото лице във всички случаи следва да се мотивира от съда. Доколкото съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице /дори и когато страната не е направила възражение срещу него/ и на база изходни данни от него сам формира други крайни изводи, той трябва да изложи подробно начина, по който е достигнал до съответните резултати, като получаването им трябва да е обяснено ясно и разбираемо, за да може съответният извод да бъде разбран и оспорен от страните, респективно проверен при обжалване.

В решение № 163 от 3.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 123/2020 г., III г. о., се приема, че когато спорът по делото касае деликт при изпълнението на медицинска дейност, при формиране на вътрешното си убеждение относно наличието или липсата на неправомерно поведение и връзката му с конкретно сочените вреди, съдът дължи произнасяне кои от установените факти, респ. връзките между тях, свързани с дадените от експертизата отговори, са предмет на специални медицински знания и по отношение на кои факти следва да се изгради извод за причинно-следствена връзка въз основа на опитните правила и логиката. Изводът дали е допуснато състояние на медицински риск в противоправна степен и причинени ли са от това вреди съдът следва да направи след анализ на установените по делото факти, преценявайки предприетото или непредприетото от страна на лекаря и необходимо дължимото поведение в конкретната ситуация.

В същото решение е прието, че заключението на вещото лице трябва да бъде обсъдено в съвкупност с всички останали доказателства по делото, а не изолирано; че съдът не може да постановява решението си въз основа на предположения или то да е необосновано - без констатациите и изводите му логически да следват от извършената съвкупна преценка на доказателствата по делото.

В решение № 106 от 2.07.2020 г. на ВКС по гр. д. № 1897/2019 г., IV г. о. също се приема, че недостатъците на вече прието по делото заключение на вещо лице могат да бъдат преодоляни и при съвкупната му преценка с останалите събрани доказателства, при извършването на която преценка в мотивите към решението си въззивният съд може и да не възприеме заключението. В тези случаи обаче съдът следва да изложи убедителни мотиви защо приема за установени или не установени съответните спорни обстоятелства по делото, за които са били необходими специалните знания на вещото лице, респ. след като не е възприел експертното заключение съдът следва да изложи ясни и обосновани съображения, основани на съвкупната преценка на всички останали доказателства по делото, в които разбираемо и логически издържано да обясни как е достигнал до съответния извод или констатация, при положение, че за тях са били необходими специални знания, а съдът не разполага с тях. Във всички случаи съдът не може да постановява решението си въз основа на предположения или то да е необосновано – без констатациите и изводите му логически да следват от извършената съвкупна преценка на доказателствата по делото, или без необходимата надлежна обосновка в съответната област на науката, включително медицинската, изкуството, занаятите и др., изискваща специални знания, с които съдът не разполага.

Посочената практика на ВКС следва да намери приложение и по настоящото дело.

По съществото на касационната жалба:

С обжалваното решение № 1004 от 19.07.2023 г. по в. гр. д. № 3600/2022 г. на Софийския апелативен съд, след частична отмяна на решение № 266854/07.12.2021 г. по гр. д. № 13504/2018 г. на Софийски градски съд, ответникът МБАЛ „Света София“ ЕООД е осъден да заплати на ищцата Р. М. С. още 210 000 лв. – обезщетение за неимуществени вреди от непозволено увреждане, настъпило на 09.01.2018 г. – претърпени болки и страдания от безвъзвратно изгубен орган и загубена детеродна способност, заедно със законната лихва от датата на увреждането, като този иск е отхвърлен за разликата до пълния предявен размер от 300 000 лв.; още 35 000 лв. – обезщетение за неимуществени вреди при следоперативния период след аборта и перфорацията на матката, заедно със законната лихва от датата на увреждането, като този иск е отхвърлен за разликата до пълния предявен размер от 50 000 лв.; още 7000 лв. – обезщетение за неимуществени вреди от настъпилия възпалителен процес след перфорация на матката и развитието на инфекция „пелвеоперитонит“, ведно със законната лихва, като този иск е отхвърлен за разликата до пълния предявен размер от 100 000 лв., както и още 860 лв. над присъдените 2150 лв. – обезщетение за имуществени вреди, заедно със законната лихва, като този иск е отхвърлен за разликата до пълния предявен размер от 5900 лв. Отхвърлен е искът по чл.49 ЗЗД за сумата от 44 100 лв., представляваща неимуществени вреди - болки и страдания поради необходимостта от оперативно отстраняване на апендицит чрез апендектомия. Първоинстанционното решение е потвърдено в останалата обжалвана част.

Прието е, че според уточнението пред въззивната инстанция ищцата е предявява четири иска за неимуществени вреди от настъпили усложнения след извършения в ответната болница на 09.01.2018 г. аборт по желание и един иск за имуществени вреди от същото непозволено увреждане.

От фактическа страна е прието следното:

На 09.01.2018 г. ищцата е постъпила в ответното болнично заведение за доброволно прекъсване на бременността, като се е намирала в 13 гестационна седмица. Абортът е бил извършен в същия ден. В оперативния протокол липсват констатирани отклонения в поведението на пациентката и оплаквания след провеждането на манипулацията, които да насочат към перфорация на матката, но хипотетично такава е била допусната, тъй като според вещото лице макар перфорация на матката да не е била доловена, поради болков синдром са проведени редица диагностични и лечебни мероприятия, които по принцип се провеждат и при перфорация на матката с малък инструмент. За да приеме наличие на перфорация съдът е отчел и това, че в ранния следоперативен период – 16 ч. на 09.01.2018 г., пациентката е била с оплаквания за дифузна болка в корема, при нормална перисталтика, микция и дефекация, които са наложили провеждане на допълнителни изследвания и консултация. Било е установено, че е нарушена моториката на червата с натрупан газ и течност в отделни чревни гънки: чревна адинамична непроходимост, поради което са назначени вливания и спазмолитици, антибиотик, лед на корема, нивалин и клизми. Въпреки това обективно състояние на наличие на оплаквания не е проведена лапароскопия. Това лекарско решение би могло да бъде оправдано от медицинска гледна точка при проследяване на добро повлияване от проведеното лечение и при липса на индикации и признаци на шок и тежко общо състояние, които категорично биха насочили към перфорация на матката. Недостигането до остро състояние, обаче, не е освобождавало служителите на ответника от задължението да предприемат всички мерки и да проведат всички възможни изследвания, които биха могли да доведат до точно, ясно и еднозначно диагностициране на проявилите се здравословни проблеми. Ищцата е била изписана от ответното болнично заведение на 15.01.2018 г. като „афебрилна“ и „клинично здрава“, в каквото състояние според свидетелите И. и К. тя обективно не се е намирала, но и самият факт, че изписването е станало шест дни след операцията сочи, че служителите на

ответника не може да не са установили настъпилите усложнения, каквито лаконично са споменати и в самата епикриза. Обстоятелството, че при изписването не са констатирани перфорацията на матката и оставените плодни части в нея, не означава, че тези факти не са настъпили, нито че са се осъществили по-късно или другаде, още повече при установените по-горе несъответствия между писмените констатации и действителното състояние на нещата. В същата епикриза е посочено още, че „състоянието е напълно овладяно с помощта на консервативна терапия“, т. е. медикаментозно, без нова хирургична намеса. Това обстоятелство има съществено значение досежно противопоставеното възражение за съпричиняване на вредоносния резултат поради нередовен прием на изписани антибиотици, доколкото непосредствено след операцията в продължение на шест дни ищцата е била под лекарско наблюдение на служителите на ответника, които са се грижели за приема на три антибиотика: доксициклин, метронидазол и цефазолин, което лечение и според вещите лица е било адекватно.

На 21.01.2018 г., в 20: 40 ч., ищцата е постъпила в СБАЛАГ „Майчин дом“ със съмнение за задържани плодни части: *residua post interruptionem*, при нормална параклиника. На 24.01.2018 г. ищцата е изписана служебно от болничното заведение поради това, че на 23.01.2018 г. е напуснала самоволно клиниката, без да е диагностично уточнено нейното състояние и без да е довършено назначеното ѝ антибиотично лечение чрез венозни вливания.

На 23.01.2018 г. ищцата е постъпила по спешност в УМБАЛ „Св. Марина“ [населено място] за консервативно лечение поради болки ниско в корема и фебрилитет 38.5 след проведен аборт по желание. По време на престоя в УМБАЛ „Св. Марина“ от проведените и отразени прегледи и изследвания не е констатирана перфорация на матката. С хистопатологичното изследване № 1805/07.02.2018 г. обаче е установено наличие на плодни части, децидуа и хорионни въси с фиброзиране и възпалителни промени. Въз основа на същото вещото лице е направило извод, че към момента на дехоспитализацията на ищцата са били налични остатъци от плодни части, т. е. че след проведената манипулация по прекъсване на бременността в МБАЛ „Св. София“ ЕООД са били налични остатъци от плодни части. Този извод противоречи на приетото от същото вещо лице, че независимо от всичко по време на извършеното лечение на ищцата в МБАЛ „Св. София“ ЕООД са били спазени правилата на добрата медицинска практика и медицинските стандарти по гинекология – наличните остатъци от плода в матката изключват спазването на въпросните правила и стандарти, тъй като настъпилите последици са несъвместими с тях.

На 30.01.2018 г., видно от оперативен протокол № 418/30.01.2018 г., в болницата в [населено място] е проведена диагностична хистероскопия и лапароскопия, при които са установени остатъчни плодни части и перфорационно отворствие по задната маточна стена, поради което е направена тотална хистеректомия без аднекси. Хистопатологичното изследване и наличната база данни не дават основание според вещото лице да се направи еднозначен извод за перфорация на матката. На 05.02.2018 г. е изписана със съвети. Според експерта д-р Ч. несистемното провеждане на консервативната антибиотична терапия и несвоевременното диагностициране на задържаните части от плодното яйце от лечебните заведения остават проблемни и са изиграли значение за крайния резултат.

На 11.04.2018 г. е проведена лапароскопска апендектомия на ищцата, като е установен флегмонозно възпален апендикс с прилепнал десен аднекс към него. Хистологичната находка потвърждава, че се касае за остър флегмонозен апендицит, а не такъв, развил се по съседство като усложнение на хроничен възпалителен процес на аднексите. Вещото лице Ч. е изразила категорично мнение, че не е налице причинно-следствена връзка между перфорацията на матката и проведената апендектомия по повод флегмонозен апендицит. Това мнение е потвърдено и от в. л. Д.

От допълнителното заключение се установява, че преди отстраняване на матката

остатъчните плодни части е могло да бъдат вакуирани чрез кюретаж, но това не е направено, въпреки осигурен ресурс при УМБАЛ „Света Марина“. Според медицинската документация причината за отстраняване на матката са възпалителният процес на матката, засягащ ендометриума, миометриума и серозата, поради задържани части от плодното яйце, което се потвърждава от хистологичните изследвания от 31.01.2018 г. Преди отстраняване на матката не е проведено своевременно реабразео, проведено е антибиотично лечение, което не е имало ефект поради това, че ищцата системно не спазвала предписания режим.

От разпита на вещото лице в съдебно заседание се установява, че в болниците „Света София“, „Майчин дом“ и в болницата в [населено място] клинични и ехографски данни за резидуа (т. е. останали части от плодното яйце) не са установени. За първи път се установява наличие на плодни части след хистороскопията, направена в [населено място] на 29 януари 2018 г. Там ищцата е приета на 23 януари. От 23 до 29 януари не са установени такива данни с ехографските и клинични изследвания, не е мислено в тази насока и не е правено реабразео. Въпреки това хистопатологичната диагноза доказва по категоричен начин, че има задържани плацентарни части. Тези плацентарни части са в резултат от извършения аборт по желание при пациентката. При обикновен преглед е възможно да не може да бъде видяна перфорацията, но хистологичното изследване винаги я показва. Ходът на операцията на 29 януари се състои от два етапа. Първият етап е хистероскопски, при него се прави хистероскопия и се оглежда с оптично устройство маточната кухина. При тази операция е отразено, че има перфорационно отворствие. При следващия, лапароскопският етап, също е отразено, че има перфорационно отворствие. Но на един следващ етап, когато тази матка е отстранена и когато се изпраща за хистопатологично изследване, лекарите, които провеждат това изследване, изобщо не отразяват, че има перфорация и че има изменение на матката, които са адекватни за наличие на перфорация. Там е отразено, че има само възпалителен процес на вътрешния слой на матката, мускулатурата и серозата. Според състава на въззивния съд този пропуск в отбелязването нито изключва, нито поставя под съмнение перфорацията и оставянето на плодни части в матката на ищцата. При наличните обективни данни от проведените изследвания действително е било коректно да се опишат и дегенеративните (некротични) изменения на маточната стена, но само фактът на несъвпадане в отразяването на клинична и патохистологична диагноза не може да разколебае еднозначния извод за наличие на перфорацията и задържаните плацентарни части, констатирани от лапароскопското изследване и отразени в оперативния протокол.

По изложените съображения съдът не е споделил изводите на експерта Д. от последната медицинска експертиза, според който категорично липсват данни за каквото и да е механично увреждане, включително перфорация на маточна стена или задържани части от концепсуса по време на престоя на ищцата в МБАЛ „Св. София“, доколкото подобен извод се намира в пряко противоречие с описаните по-горе доказателства. Напротив, в съответствие с тях е заключението, че апендектомията на базата на остър апендицит не се намира в причинно-следствена връзка с предшестващите интервенции според него.

Прието е, че според съдебнопсихологичната експертиза при ищцата е налице посттравматично стресово разстройство при разстройство в адаптацията като последица от преживените събития и конкретно от загубата на детеродната способност. Вещото лице е установило, че периодът на възстановяване при ищцата ще е дълъг и не изключва възможността за живот в постоянна психотравма. Констатирано е още, че при ищцата е напълно възможно претърпеният стрес от описаните в исковата молба събития да остави трайни негативни следи върху психиката, каквито се наблюдават до момента и оставят отпечатък на живот в психотравма, която, веднъж отключила се, може винаги да се завърне с нова ескалация на симптомите.

Свидетелката М. Р.-П., акушер гинеколог, е извършила два прегледа на ищцата. Първият

преглед е бил по време на болничния престой в МБАЛ „Света София“ ЕООД, на същия ден, в който е направен абортът, по молба от дежурен лекар, тъй като ищцата имала оплаквания. При направения ултразвук е била визуализирана течност в корема и едно много тежко състояние на жената. След около три седмици ищцата отново е посетила д-р П. за преглед поради продължаващите болки в корема, при който е констатирана колекция зад матката, като ищцата е била посъветвана от д-р П. да постъпи в болнично лечение.

За претърпените от ищцата неимуществени вреди са разпитани и близки нейни приятели, които споделят непосредствените си възприятия за тежкото физическо и психично състояние, в което е изпаднала ищцата след направения аборт.

От правна страна съдът е приел следното:

1. По иска за сумата от 300 000 лева, представляваща обезщетение за неимуществени вреди, изразяващи се в болки и страдания от безвъзвратно изгубен орган и загубена детеродна способност:

Вредоносното деяние в случая се изразява в установената перфорация на матката на ищцата и оставянето на остатъчни плодни части в нея след извършен аборт от служители на ответника при изпълнение на възложената им работа, както и в неустановяването на това обстоятелство своевременно до дехоспитализацията. Дейността на лекарския екип при доброволно прекъсване на бременността е поначало правомерна, защото е разрешена от закона, но когато от нея са причинени вреди, при наличие и на останалите предпоставки, възниква деликтна отговорност за възложителя на работата, освен ако не се установяват конкретни основания за изключването ѝ. Вредата за физическото и психичното здраве на ищцата, стояща в причинно-следствена връзка с поведението на служителите на ответника, е изяснена от заключенията на приетите експертизи и от показанията на разпитаните свидетели, а вината се предполага до доказване на противното и тази презумпция в случая не беше оборена. Не са налице данни, изключващи отговорността на ответника като възложител на работата. Поради това съдът е приел, че фактическият състав на неправомерното увреждане по чл.49 ЗЗД е осъществен и отговорността на ответното болнично заведение следва да бъде ангажирана чрез присъждане на обезщетения за неимуществените и за имуществените вреди, насени на ищцата.

За размера съдът е приел следното:

Смисълът на човешкия живот е да се създаде и остави потомство. Поради това безвъзвратното лишаване на човек от тази възможност и в частност - на една жена да бъде повече майка, е вреда от неимуществен характер с несъизмеримо големи мащаби и това е така, защото обезщетението за лишения от смисъл човешки живот никога не може да бъде достатъчно. При съобразяване на критериите, посочени в Постановлението на Пленума № 4/1968 г. на ВС и доразвити в последващата съдебна практика, каквито са възрастта на увреденото лице, интелектуалното развитие и възпитание (с оглед приоритетите в ценностната система на субекта), обстоятелството, че инцидентът е настъпил в детеродна възраст, от една страна, но и фактът, че ищцата има едно родено дете от друга, нормално произтичащите от отстраняването на матката хормонални проблеми, вкл. навлизане в т. нар. „хирургична менопауза“, измененият здравен статус и повишеният риск от редица заболявания (вегетативно-съдови разстройства, нервно-психични смущения, ендокринно-обменни нарушения, ревматични и сърдечно-съдови заболявания и др., посочени в т. 14 от основното заключение на в. л. Ч.) и не на последно място психичните проблеми, изяснени с помощта на съдебно-психологичната експертиза и показанията на разпитаните свидетели, депресията и постоянната психотравма, за изхода от която няма благоприятни изгледи, както и стадият на обществено-икономическо развитие на страната, съдът е приел, че този иск се явява основателен и доказан в пълния му предявен от 300 000 лв.

2. По иска за сумата от 50 000 лв., представляваща обезщетение за претърпените от ищцата физически болки и страдания през следоперативния период след аборта и

перфорацията на матката съдът е съобразил показанията на свидетелите И. и К. – преки очевидци на събитията, които съдът е възприел като обективни, последователни, безпротиворечиви, ясни и изчерпателни. Според свидетелката И., която е посещавала неколкратно ищцата през време на престоя в ответната болница, още в деня на аборта тя звъннала, за да съобщи, че не е добре и я хоспитализират за неопределено време. На следващия ден болките продължавали с голям интензитет и сила, въпреки, че била подложена на терапия със силни болкоуспокояващи. На следващия ден свидетелката заварила ищцата в още по-тежко физическо състояние. Закарала я в „Майчин дом“, но от там казали да се връща в болницата, в която са я „осакатили“, и те се върнали. Следващите два дни продължили да обезболяват ищцата, след което я изписали „като здрава“, въпреки, че изпитвала „жестоки болки“. Поради силните непрестанни болки ищцата постъпила по спешност в „Майчин дом“, където започнала антибиотично лечение чрез вливания. Физическото състояние на ищцата било лошо, отслабнала с 13 килограма. Свидетелката К. от своя страна сочи, че посетила ищцата в болницата на третия ден след аборта и я заварила в безпомощно състояние, на легло с подлога, имала треска, изпитвала нечовешки болки. Ищцата споделила, че не се чувства добре, била много зле. Не можела да става от леглото. След като свидетелката си тръгнала от болницата, започнала да звъни на всеки час, но ищцата все споделяла, че я боли. След като я изписали, потърсили медицинска помощ в други болници. Ищцата продължавала да изпитва болки, понякога по-силни, понякога по-слаби. Отишла в една от големите и стари болници, но там отказали да я приемат. После отишли в „Пирогов“, но и там я посъветвали да се върне в болницата, в която са направили манипулацията. През цялото време болките не спирали. Това мотивирало ищцата да тръгне за болницата в Плевен, за да я приемат по спешност. През време на пътуването ищцата почти колабирала, чувствала се много зле, казала, че се чувства, сякаш умира. Едва на петия-шестия ден след отстраняване на матката започнала да се чувства физически по-добре, въпреки че психически и емоционално била съсипана. За определяне на размера на обезщетението по този иск съдът е съобразил характера и степента на болките и страданията, обстоятелствата, при които са получени, техния интензитет, силата и продължителността им, възрастта на увреденото лице на 39 години към датата на събитието, както и икономическата конюнктура в страната по време на увреждането. Прието е, че справедливото обезщетение дори надхвърля сумата от 50 000 лв., поради което и с оглед диспозитивното начало в процеса този иск също се явява основателен до пълния му предявен размер.

По възражението за съпричиняване на вредоносния резултат съдът е приел следното:

Поведението на ищцата, изразяващо се в самоволното напускане на СБАЛАГ „Майчин дом“, не представлява съпричиняване. След като е била приета още на 20.01.2018 г. със съмнение за задържани плодни части и след двудневен престой, в който нито е направено лапароскопско изследване, нито е настъпило повлияване от предписаното антибиотично лечение, нито е извършена оперативна интервенция, напускането на 23.01.2018 г. и едновременното приемане по спешност на същия ден в друго лечебно заведение не може да бъде определено като животозастрашаващо, а по-скоро като животоспасяващо действие от нейна страна. В случая ищцата не е прекратила самоволно лечението си, (консервативното лечение е продължило в болницата в [населено място]), а е упражнила правото си да избере кой да я лекува.

Не води до причиняване на увреждането, нито създава предпоставки за такова и подписването на декларация за информирано съгласие. С информираното съгласие пациентът удостоверява, че е запознат с рисковете от манипулацията (доколкото това позволяват собствените му когнитивни способности), но не и изявление, че се съгласява с настъпване на вредите от нея. С подписването на информирано съгласие пациентът може изобщо да не е узнал какви са действителните рискове за живота и здравето му, но дори да е разбрал, то подписването не означава, че с това приема вредите да му бъдат причинени.

Изявлението е за знание, поради което не може нито да намали, нито да изключи отговорността на ответника при извършено непозволено увреждане.

Бездействието на медицински служители на други лечебни заведения и по-конкретно - изясненото от вещите лица пропускане да бъде своевременно предприето вакуиране и кюретаж на остатъчните плодни части в УМБАЛ „Света Марина“, също не води до намаляване или изключване на отговорността на ответника. Дори да се приеме, че това лечебно заведение също носи отговорност за причинените на ищцата вреди, между него и ответника е възникнала пасивна солидарност, при която пострадалият може да иска пълна обезвреда от всеки от тях – чл. 122, ал. 1 вр. чл. 53 от ЗЗД.

Съпричиняване е налице от установеното от медиците-експерти неспазване стриктно на предписаното извънболнично лечение. Такава причинно-следствена връзка между поведението на ищцата и настъпилите неблагоприятни последици са констатирани и експертите по основните и допълнителното заключение на СМЕ, според които първопричината за крайния резултат са несистемното провеждане на консервативната антибиотична терапия от страна на ищцата и несвоевременното диагностициране на задържаните части от плодното яйце и перфорацията от страна на ответното лечебно заведение. По делото не е установено категорично дали ако бе приемала изписаните антибиотици стриктно, отстраняването на органа е можело да бъде избегнато. Във всички случаи обаче това поведение е допринесло за вредоносния резултат като комплекс от последици за нейното здраве. Тази нейна небрежност, съотнесена към поведението на служителите на ответника, които не са диагностицирали навреме перфорацията и остатъчните задържани плацентарни части и съответно – не са предприели нужните мерки, които са могли и са били длъжни да извършат, за да предотвратят настъпването на вредата, очертава съотношение в съпричиняването от 30 % за нея и 70 % за ответника. Предвид, че допуснатите от служителите на ответника нарушения са по-тежки спрямо поведението на пострадалата, приносят на ответното дружество за вредоносния резултат следва да се определи в посочения по-голям размер. Наред с това съдът е съобразил, че през време на престоя в болницата ищцата е приемала три вида антибиотици под наблюдението на медицинския персонал на ответника, докато в същото време не са били направени съответните изследвания и диагностициране, които биха изключили настъпилите по-късно вреди.

3. По иска за сумата от 100 000 лева, представляваща обезщетение за неимуществени вреди, изразяващи се в болки и страдания поради настъпилия възпалителен процес след перфорация на матката и развитието на инфекция – пелвеоперитонит:

Предмет на тази претенция са единствено вредите от самото възпаление. Искът е основателен. Видно от т. 6 от основното заключение на вещото лице Ч., пелвеоперитонитът се лекува консервативно, с антибиотици. Двете вещи лица приемат, че една от причините за възпалението е поведението на самата ищца. Първопричината за получаване на самото възпаление ендометрит, обаче, както и на получения впоследствие пелвеоперитонит, е поведението на екипа на ответника, който е допуснал нараняването на вътрешната стена на матката при извършване на аборта. Ето защо съдът е приел мнението на вещото лице Д. в частта, според която възпалителният процес е можело да бъде прекратен чрез прием на антибиотици, но същевременно съобразил, че такива антибиотици са били изписани на ищцата и приемани от нея през време на престоя ѝ в ответната болница, от която е изписана като „клинично здрава“. Ако беше вярно констатираното от медицинските експертизи „добро повлияване“ от проведеното „адекватно лечение“ към момента на пролежаването на пациентката в ответното болнично заведение от 09.01.2018 г. – 15.01.2018 г., развилите се след перфорацията на матката възпалителен процес и инфекция не биха настъпили. Поради това, в тези им части, в които се декларира добро повлияване и адекватно лечение при престоя на ищцата в ответното заведение, както и в частта, навеждаща към извод за главна вина на самата ищца за

получаване на възпалението, заключенията не могат да бъдат възприети, тъй като са необосновани. Напротив, допуснатата недооценка на обстоятелствата и конкретно – на състоянието на пациентката, която е довела до несвоевременно диагностициране на задържаните части от плодното яйце, настъпилния възпалителен процес и сраствания на червата към матката, стоят в основата на причинно-следствената зависимост между фактите, водещи до крайния вредоносен резултат. В тази връзка и в т. 7 от основното заключение на в. л. Ч. се съдържа констатацията, че оплакванията на ищцата през време на болничния престой при ответника са били игнорирани. За търпените от ищцата болки и страдания от самото възпаление не са ангажирани отделни доказателства. Ето защо следва да се приеме, че тя е претърпяла онези вреди, които обичайно се търпят при подобно възпаление. Същите съдът определя на 10 000 лв., до който размер искът се явява основателен и доказан.

С оглед на изложеното и предвид установеното съпричиняване, първият от искове следва да бъде уважен за сумата от 210 000 лв., вторият – за сумата от 35 000 лв., а третият – до размер на сумата от 7000 лв. За разликата над посочените размери до предявените от 300 000 лв., 50 000 лв. и 10 000 лв. исковете следва да бъдат отхвърлени поради съпричиняване, а третият от тях за разликата над 10 000 лв. до претендираните 100 000 лв. – като неоснователен поради недоказаността му.

Съдът е намерил изцяло неоснователен иска за сумата от 44100 лева, представляваща обезщетение за неимуществени вреди, изразяващи се в болки и страдания поради необходимостта от оперативно отстраняване на апендицит чрез апендектомия. Според вещите лица липсва причинно-следствена връзка между перфорацията на матката и проведената апендектомия по повод флегмонозен апендицит.

Прието е, че искът за имуществени вреди е доказан до размер на сумата от 4300 лева, ведно със законната лихва върху сумата за от 05.02.2018 г. до окончателното плащане. Направените от ищцата разходи за разликата до пълния претендиран размер от 5900 лв. са за лечение на острия апендицит, по отношение на който липсва причинна връзка с възпалението, получено в следствие на перфорацията на матката. Този доказан размер от 4300 лв. следва да се редуцира с приетия процент съпричиняване от 70/30, при което ответникът следва да заплати на ищцата сумата 3010 лв.

Настоящият състав на ВКС приема следното:

На първо място въззивното решение не е процесуално недопустимо по причина, че искът за обезщетение за неимуществени вреди от лекарска грешка е разделен на четири иска за първи път пред въззивния съд, който се е произнесъл по същество, вместо да върне делото на първата инстанция за ново разглеждане. В определението по чл.288 ГПК № 3219/25.06.2024 г. по настоящото дело са изложени подробни съображения по този въпрос. Прието е, че според постоянната практиката на ВКС обезщетението за неимуществени вреди, причинени с няколко деяния, които са свързани помежду си и са осъществени през непродължителен период от време, се присъжда от съда глобално, като едно цяло, дори когато ищецът разделя неимуществените си вреди на отделни части. Прието е също, че макар в случая въззивният съд да не се е съобразил с тази практика на ВКС, неговото решение не е недопустимо, тъй като той се е произнесъл по предявения иск за претърпени неимуществени вреди вследствие на усложнения от аборт по желание, извършен в ответната болница на 09.01.2018 г. и макар да не е определил едно глобално обезщетение, като резултат при сбиране на отделните суми такова общо обезщетение е присъдено.

Обжалваното решение обаче е неправилно.

Спорните въпроси по настоящото дело са три – дали при извършения в ответната болница аборт по желание е допусната перфорация на матката, дали в матката са останали задържани плодни части, както и дали в болницата са предприети всички необходими действия за диагностициране и преодоляване на настъпилите усложнения след аборта.

За да отговори положително на първите два въпроса и отрицателно на втория, въззивният съд се е позовал само на основното и допълнителното заключение на вещото лице д-р Ч., при това избирателно, само в отделни техни части. Повторното заключение на вещото лице д-р Д. изобщо не е обсъдено, само е посочено, че съдът не го кредитира, без да са изложени мотиви за това.

И двете вещи лица дават заключение, че при извършения аборт по желание в ответната болница МБАЛ „Света София“ ЕООД не е допусната перфорация на матката на ищцата. Без да притежава специални знания и без да направи задълбочен анализ на доказателствата по делото съдът е достигнал до обратния извод, като при това е приел, че перфорацията не е била своевременно установена поради противоположно бездействие от ответната болница. Направено е предположение, че перфорация на матката е допусната, тъй като поради болковия синдром в ответната болница са проведени редица диагностични и лечебни мероприятия, които по принцип се провеждат и при перфорация на матката с малък инструмент. Това предположение, освен че не може да бъде поставено в основата на съдебното решение, е напълно необосновано, тъй като данните по делото са други – болковият синдром и проведените изследвания са насочили лекуващите лекари към друга диагноза – пневмоперитонеум; чревна непроходимост, за която според заключението на вещото лице д-р Ч. е проведено лечение, което е адекватно /съответства/ на лечението при перфорация на матката. Следователно от факта на проведеното лечение не може да се направи обоснован извод, че лекарите в ответната болница са осъзнали допусната при аборта перфорация на матката.

От събраните по делото доказателства, обсъдени в тяхната взаимна връзка, не може да се направи извод за допусната перфорация на матката. Съображенията за това са следните:

Абортът по желание е извършен на 09.01.2018 г., а ищцата е изписана от ответната болница на 15.01.2018 г. През този период са извършени множество изследвания в търсене на причината за болките в корема, от които тя се е оплаквала. Още в деня на аборта, в 21 часа, е проведено ултразвуково изследване, което е повторено на 10.01.2018 г. Проведена е и ехография на корем. При тези изследвания не е констатирана перфорация на матката.

На 21.01.2018 г. ищцата е прегледана в спешен кабинет и впоследствие е постъпила за лечение в СБАЛИАГ „Майчин дом“ с приемна диагноза „След аборт; съмнение за резидуа“. Според представените медицински документи и според двете вещи лица при направените две ехографии и параклинични изследвания предположението за задържани плодни части се отхвърля, а изобщо няма съмнение за перфорация на матката. Изследванията и лечението не са довършени поради самоволно напускане на ищцата от болницата на 23.01.2018 г.

На 23.01.2018 г. ищцата постъпва по спешност за консервативно лечение в УМБАЛ „Света Марина“ в [населено място], като е изписана на 29.01.2018 г. В епикризата е поставена окончателна диагноза: *pelveoperitonitis acuta; perimyendometritis ac. St. post interruptionem gravidarum*. Следователно през този период също не е установена перфорация.

При всички изследвания през периода 09.01.2018 г. – 29.01.2018 г. в три болници никой не е установил перфорация на матката.

Такава перфорация е установена след извършена диагностична хистероскопия при повторното хоспитализиране на ищцата в УМБАЛ „Света Марина“ в [населено място]. Хистероскопията е протекла в две части – лапароскопия на 30.01.2018 г. и лапаротомия на 31.01.2018 г., при която е отстранена матката на ищцата. Първият оперативен № 418/30.01.2018 г. отразява наличие на кръв в коремната кухина около 50 мл., плътни сраствания на чревни бримки към задната маточна стена, матка – нормални размери, инфламирана; след частично отстраняване на срастванията е визуализирано перфорационно отворствие. Взет е материал за микробиологично и хистологично изследване, като резултатът от хистологията № 1728,29/30.01.2018 г. сочи меки тъкани и

плодни части с гноен ексудат. Вторият оперативен протокол № 448/31.01.2018 г. отразява наличие на мътна течност около 100 мл. в малкия таз; матка с леко увеличени размери, къслива, с възпалителни промени и плътни сраствания на чревни бримки към задната маточна стена, покрити с фибринови налепи, както и перфорационно отворствие по задната стена на матката с некротични ръбове и фибринови налепи. Резултатът от второто хистологично изследване от 31.01.2018 г. е следният: секреторен ендометриум в обратно развитие, плодни части, децидуа и хорозионни въси с фиброзиране и възпалителни промени. Намират се множество хорионни въси в трофобласт и разнокалибровени венозни съдове. Възпалителни инфилтрати и фибрин по серозата.

Следователно – данните за наличие на перфорационно отворствие по задната стена на матката на ищцата са от двата оперативни протокола от 30.01.2018 г. и 31.01.2018 г. В двете хистологични изследвания, които са проведени след това, такива данни няма.

И двете вещи лица по делото са категорични, че само данните от двата оперативни протокола в УМБАЛ „Света Марина“ Плевен не дават основание да се приеме наличието на перфорация в матката на ищцата, тъй като те не са потвърдени с хистологичните изследвания. Това е отразено на лист 17, т.23 от основното заключение на вещото лице Ч. /лист 476/ от първоинстанционното производство, както и заявеното от същото вещо лице в съдебно заседание от 05.02.2020 г. /лист 485/, че има несъвпадение между клинична и патохистологична диагноза; че отразеното в оперативния протокол по този въпрос не е доказано при хистопатологичното изследване и че при взет за изследване материал е трябвало да се направи изследване на наранената тъкан – лист 484 и 485 от делото. Същото е и заключението на вещото лице Д. – отговор на въпрос № 1 от експертизата - че в медицинската документация и свидетелските показания липсват данни за каквото и да е механично увреждане, включително перфорация на маточната стена – лист 585; че в медицинската документация в болницата в [населено място] не е описана точната локализация и размер на лезията и че не е взета биопсия от тази лезия, а патохистологичната диагноза, която е окончателна, не сочи на перфорация; че перфорацията, ако е имало такава, е била направена в болницата в Плевен при хистероскопията и че е трябвало да се направи хистологично изследване, ако е имало стара перфорация - стр.587 и стр.599; стр.604; стр.607, стр.608.

Отделно от това и двете вещи лица са категорични, че самата хистероскопия не би била възможна при налична перфорация на матката, тъй като това изследване се прави чрез раздуване на матката с газ или течност, което е невъзможно, ако в нея има перфорация. Такива са изводите на вещото лице Ч. на стр. 16, т.20 от основното заключение /стр.475 от делото/; на стр.3, т.4 от допълнителното заключение; заявеното от същото вещо лице в съдебно заседание – стр.487, а също и посоченото от вещото лице Д. – в даденото от него заключение – стр.587, както и казаното от него в съдебно заседание – стр.608.

Отделно от това вещото лице д-р Ч. разяснява, че перфорацията на матката може да бъде в различна степен – ако е с малък инструмент уврежданията са минимални и не е необходимо извършване на лапароскопия, като в тези случаи се провежда евакуация на маточното съдържимо, антибиотик, лед, покой и наблюдение. Ако пък перфорацията е с голям инструмент, задължително се прави лапароскопия за оглед на коремните органи. При перфорация с голям инструмент е налице внезапна остра болка в корема и признаци на шок, докато при перфорация с малък инструмент проявите на шока са по-слабо изразени. Посочено е също, че ако е имало перфорация, моментът на пробива не е установен, но поради болковия синдром при ищцата са проведени редица диагностични и лечебни мероприятия, които се провеждат и при перфорация на матката с малък инструмент. При ищцата е била налице болка без признаци на шок и тежко общо състояние, които биха насочили към перфорация – стр.469,470. Вещото лице е проследило направените изследвания в ответната болница, свързани с болковия синдром, както и проведеното лечение, като е направило заключение, че оплакванията не са били

игнорирани – стр.470. Не е проведена диагностична лапароскопия поради доброто повлияване от проведеното лечение и липсата на индикации към момента – ищцата е изписана на 15.01.2018 г. без оплаквания, афебрилна и клинично здрава – стр.471. Повторен е изводът, че при провеждане на лечението в МБАЛ „Света София“ не е констатирана перфорация на матката, но е проведено консервативно лечение, което е адекватно за перфорация с малък инструмент – стр.471.

От своя страна вещото лице Д. обръща внимание на проведеното ултразвуково изследване на 12.01.2018 г., в което е отбелязано, че коремът е мек, спокоен, позволяващ дълбока папиляция, леко болезнен, т.е. липсват данни за перитонеално дразнение и остър корем, което отхвърля вероятността от пробивно увреждане на кухинен орган в корема – стр.582.

Въз основа на всичко изложено настоящият състав на ВКС приема, че по делото няма категорични доказателства, че при процесния аборт е допусната перфорация на матката, която да е довела до нейното отстраняване. От една страна обективното състояние на ищцата след аборта не е давало основание да се предполага наличието на перфорация с голям инструмент – липсвал е шок и тежко общо състояние, а на 12.01.2018 г. не би могла да се направи дълбока папиляция. Действително, ищцата е имала оплаквания за болки в корема, а свидетелите сочат, че болките са били много силни. Не е имало обаче състояние на шок, а отделно от това проведените изследвания са насочили лекарите към друг проблем, който обяснява болката – пневроперитонеум и чревна непроходимост, установени чрез рентген. Направените клизми и проведеното медикаментозно лечение и поставяне на лед са довели до подобряване на състоянието на ищцата, като в последните два дни преди изписването ѝ от ответната болница не са отразени нейни оплаквания в болничния лист. Дори да е имало перфорация с малък инструмент, проведеното лечение по повод чревната непроходимост е същото, каквото би се провело и при такава перфорация, т.е. взети са адекватни мерки за лечение. Невъзможността да се проведе хистероскопия при наличие на перфорация на матката с голям инструмент /а такава изследване е проведено в болницата в [населено място]/, както и липсата на хистопатологична диагноза, сочеща перфорация на матката, са другите два аргумента, които изключват възможността за допусната перфорация с голям инструмент.

Вещите лица по делото се разминават по втория спорен въпрос дали при аборта са останали задържани плодни части.

Вещото лице Д. категорично изключва тази възможност, като мотивира своето становище с липсата на такава констатация при всичките изследвания в трите болници в периода 10.01.2018 г. – 29.01.2018 г. Съмнението за задържани плодни части, което е дало основание за прием на ищцата в СБАЛАГ „Майчин дом“ на 21.01.2018 г., не е потвърдено при направеното ултразвуково изследване. Проведените изследвания в УМБАЛ „Света Марина“ в периода при първата хоспитализация – 23.01.2018 – 29.01.2018 г., също не показват задържани плодни части. Освен това според вещото лице Д., ако е имало задържани плодни части, в първите 2-3 дни след аборта е трябвало да има генитално кървене на ясна кръв, умерен болков синдром, чувство за контракции /матката се стреми да евакуира съдържимото/, като в този случай картината е „безапелационна дори при ехографско изследване“ – стр.585. При ултразвуково изследване в УМБАЛ „Света Марина“ е установено наличие само на пролиферативен ендометрий 12 мм, който отговаря на фазата и деня на менструалния цикъл, а при резидуа /задържани плодни части/ няма да има такава ехографска картина – стр.586. Вещото лице е пояснило също, че при аборт по желание винаги има минимално количество задържани плодни части, които трудно се доказват с ултразвук и отпадат с първата последвала менструация – стр.589. По този начин косвено вещото лице обяснява данните за задържани плодни части, съдържащи се както в двата оперативни протокола от 30 и 31.01.2018 г. на УМБАЛ „Света Марина“, така и данните по проведените след това хистологични изследвания, които потвърждават тази диагноза. Според вещото лице Д. причина за отстраняването на

матката е развилия се ендометрит - често усложнение след аборт, което обаче не е следствие на самия аборт, а поради системното неспазване на дадените предписания за лечение в първите две болници – стр.585, 597, 598. Данни за ендометрит /възпалително заболяване на матката/ не е имало при проведените изследвания в ответната болница МБАЛ „Света София“ ЕООД, тъй като това би се отразило на кръвната картина – левкоцити, скоростно утаяване на еритроцити и протеин, а такива данни в проведените изследвания няма – стр.599.

Обратно – вещото лице д-р Ч. дава заключение, че „несистемното провеждане на консервативната антибиотична терапия и несвоевременното диагностициране на задържаните части от плодното яйце от лечебните заведения, посочени в съобразителната част, остават проблемни и са изиграли значение за крайния резултат – стр.472. Също като вещото лице д-р Д., и д-р Ч. сочи, че при по-голямо количество задържани плодни части има кръвотечение, повишена температура, болезнена матка и наличие на ехопозитивни структури при извършване на ехография, като в тези случаи се налага реабразии и поради това, че задържаните части често са инфектирани и предизвикват хеморагии, като тази диагноза се поставя на базата на клинични, а не само на ехографски признаци. Посочено е също, че от проведените прегледи и изследвания не са констатирани данни за задържани плодни части – стр. 474. При спешния прием на ищцата в УМБАЛ „Света Марина“ и по време на престоя в клиниката /до 29.01.2018 г./ не са обсъждани и не са установени данни за резидуа /задържани плодни части/ - стр. 475. Същевременно вещото лице Ч. се доверява на хистопатологичната диагноза след проведената на 31.01.2018 г. лапароскопия, в която е налице категорично заключение за наличието на плодни части, децидуа и хорионни въси с фиброзиране и възпалителни промени – стр.476. Крайното заключение е, че „ретроспективно, базирайки се на хистопатологично изследване № 1805/07.02.2018 г....., след проведената манипулация в МБАЛ „Света София“ ЕООД са били налични остатъци от плодни части“ – стр.477. Този извод се поддържа и в т. 4 от допълнителното заключение - според медицинската документация причината за отстраняване на матката са възпалителният процес, засягащ ендометриума, миометриума и серозата поради задържани части от плодното яйце, което се потвърждава и от хистологичните изследвания.

Въпреки че по искане на ищцата и въз основа на извършеното от нея оспорване на заключението на вещото лице д-р Д. въззивният съд е допуснал повторна съдебно-медицинска експертиза, която да отговори на същите въпроси – определение № 1242/11.05.2022 г., такава експертиза не е изготвена, тъй като ищцата се е отказала от нея. Така не е изяснено противоречието в заключенията на двете вещи лица по въпроса дали е имало задържани плодни части при аборта по желание, които да са довели до възникналата инфекция ендометрит, а оттам – и до отстраняване на матката.

Съдът не притежава медицински познания и не би могъл да вземе категорично становище по този въпрос. Той обаче е длъжен да даде отговор на въпроса дали в ответната болница са били допуснати нарушения на медицинските стандарти и на добрата медицинска практика, а оттам и дали има основание за ангажиране на отговорността на ответната болница по чл.49 ЗЗД, ако при аборта са останали такива задържани плодни части и ако това състояние не е било своевременно диагностицирано и лекувано.

Съставът на ВКС приема, че действията на лекарите в ответната болница не са противоположни и не могат да доведат до ангажиране на отговорността по чл.49, вр. чл.45 ЗЗД.

На първо място такава е категоричното заключение на вещото лице д-р Ч., която, въпреки становището си, че при аборта са останали плодни части в матката на ищцата и това е съставлявало проблем, в т.27 на своето основно заключение /стр.477 по делото/ дава отговор, че по време на извършеното лечение в МБАЛ „Света София“ ЕООД са спазени правилата на добрата медицинска практика и медицинските стандарти по гинекология.

Другото вещо лице д-р Д. не е имало задача да изследва спазването на добрата медицинска практика, но след като счита, че при аборта не е допусната нито перфорация на матката, нито оставени плодни части, освен минимално количество, което остава при всеки един аборт, то като резултат неговото заключение следва да бъде разбирано като липса на нарушения на медицинските стандарти и добрата медицинска практика. В своето заключение на стр.588 вещото лице изрично заявява, че в предоставения му обем от 582 машинописни листа съдебна и медицинска документация никъде не се установяват данни за непрофесионално или във вреда на пациента медицинско обслужване или травматизъм /перфорация при аборта или задържани плодни части/.

Този извод следва да бъде споделен по съображенията, изложени и от двете вещи лица. И двете вещи лица сочат, че абортът по желание се извършва на сляпо, т.е. без лекарят да има видимост какво точно се случва при тази операция, като разчита на своя тактилен усет – т.6 от допълнителното заключение на д-р Ч. и обясненията на в. л. Д. в съдебно заседание – стр.601. Затова е допустимо плодното яйце да не бъде евакуирано на 100 % - т.6 от допълнителното заключение. Остатъците от плодните части могат да бъдат изхвърлени и без усложнения при контракциите на матката, но в други случаи настъпват усложнения, които налагат реабразео.

За да се вземе решение за реабразео обаче следва да има данни за това – клинична картина и ултразвуково изследване – т.6 от допълнителното заключение на в. лице д-р Ч.. Въпреки проведените множество изследвания, включително с ултразвук, такива данни в настоящия случай не е имало нито в ответната болница по време на престоя на ищцата в периода от 09.01.2018 г. – 15.01.2018 г., нито в СБАЛАГ „Майчин дом“ от 21.01.2018 - 23.01.2018 г., нито при първото хоспитализиране в УМБАЛ „Света Марина“ от 23.01.2018 – 29.01.2018 г. В този смисъл са и обясненията на вещото лице Ч. в съдебно заседание – стр.483. Пак в същото съдебно заседание вещото лице заявява, че след като и в трите болници никой не е установил задържани плодни части, вероятно клиничната картина е протичала атипично, тъй като при престоя в третата болница в [населено място] в периода 23.01.2018 – 29.01.2018 г. не е направено абразео, въпреки наличието на необходимия ресурс за всякакви изследвания – стр. 485. Макар във втората болница СБАЛАГ „Майчин дом“ ищцата да е приета поради съмнение за задържани плодни части, това предположение не е потвърдено и е назначена консервативна терапия, останала недовършена заради самоволното напускане на ищцата от болницата. За първи път данни за задържани плодни части се съдържат в оперативния протокол от 30.01.2018 г. при лапароскопията в УМБАЛ „Света Марина“. Към този момент обаче матката на ищцата е била в такова състояние, че тя не е могла да бъде спасена.

Съгласно практиката на ВКС, когато съдът се произнася по въпроса осъществен ли е деликт при изпълнение на медицинска дейност, той следва да обсъди не само доказателствата за фактите какви действия са били предприети или не са били извършени от медицинските специалисти, но и доколко те са отговаряли на дължимото съобразно утвърдените медицински изисквания - да посочи в какво се изразява нарушението на утвърдените медицински стандарти и правилата за добрите медицински практики - решение № 77 от 30.05.2017 г. на ВКС по гр. д. № 2956/2016 г., IV г. о. Приема се също, че когато спорът по делото касае деликт при изпълнението на медицинска дейност, при формиране на вътрешното си убеждение относно наличието или липсата на неправомерно поведение и връзката му с конкретно сочените вреди, съдът следва да съобрази, че медицинската помощ е правнорегламентирана дейност и съгласно чл.80 от Закона за здравето качеството ѝ се основава на медицински стандарти, утвърдени по реда на чл.6, ал.1 от Закона за лечебните заведения и Правилата за добрата медицинска практика, приети и утвърдени по реда на чл.5, т.4 от Закона за съсловните организации на лекарите и лекарите по дентална медицина. Поради това изводът дали е допуснато състояние на медицински риск в противоправна степен и причинени ли са от това вреди съдът следва да

направи след анализ на установените по делото факти, преценявайки предприетото или непредприетото от страна на лекаря и необходимо дължимото поведение в конкретната ситуация - решение № 126 от 8.09.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1911/2020 г., III г. о., решение № 255 от 18.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 985/2020 г., IV г. о.

В настоящия случай по делото няма данни, които да насочат към извод за неспазване на медицинските стандарти и правилата на добрата медицинска практика в ответната болница. Както данните по делото, така и заключенията на двете вещи лица сочат, че оплакванията на ищцата след извършения аборт по желание не са били пренебрегнати, напротив, проведени са редица изследвания в търсене на причината за болката и е проведено лечение, което е повлияло болковия синдром. Още в късните часове в деня на аборта е проведена консултация с д-р М., която е направила изследване с ултразвук, повторено на 10.01.2018 г. с препоръки за рентген и консултация с хирург. Проведени са две рентгенографии, като при първата се установяват раздути чревни бримки, а при втората /в право положение/- газови колекции, като заключението е: пневмоперитонеум; чревна /най-вероятно адинамична/ непроходимост. На 10.01.2018 г. е проведена ехография на корем, при която е констатирано малко количество СПТ в пространството на Морисон в малък таз и кантираща слезката. На 11.01.2018 г. е направена консултация с гастроентеролог. Направена е пълна кръвна картина. Проведено е консервативно лечение, включващо обезболяващи средства и антибиотична терапия, клизми и поставяне на лед на корема, които са облекчили болката. Изписването е на 15.01.2018 г., два дни преди това в болничния лист не са вписани оплаквания на ищцата, а в епикриза е вписано, че тя е в добро общо състояние, афебрилна, корем мек, спокоен, неболезнен при папилация. Дадени са препоръки за хранително диетичен режим и медикаментозно лечение; указана е необходимостта от контролни прегледи в болницата и клинично наблюдение от акушер-гинеколог и при необходимост – от рехоспитализация.

Необоснован е изводът на въззивния съд, че още при престоя на ищцата в ответната болница е следвало да бъде извършена лапароскопия. Вещото лице д-р Ч. изрично заявява в основното си заключение /стр.471/, че не е проведена диагностична лапароскопия поради доброто повлияване от проведеното лечение и липсата на индикации към момента. В периода 09.01.2018 г. – 15.01.2018 г. не е имало нито клинични, нито ехографски данни, които да направят това изследване оправдано. В съдебно заседание /стр.605-606/ вещото лице д-р Д. също заявява, че данните за състоянието на ищцата в ответната болница не са давали основание да се направи на този етап лапароскопия, тъй като според него медицинският проблем се е състоял във възникналия ендометрит, който не е повлиян от назначеното лечение поради неспазване на лечебния режим от ищцата.

Действително, много скоро след изписването на ищцата от ответната болница се е наложило тя да бъде приета във втора, а след това – поради самоволното ѝ напускане – и в трета болница. Налице е бил проблем, който е останал неизяснен въпреки проведените изследвания. Същевременно данните по делото сочат, че ищцата не се е подчинявала на лечебния режим. Въпреки, че на 21.01.2018 г. е била приета в СБАЛАГ „Майчин дом“ със съмнение за задържани плодни части и че е било назначено съответно лечение, тя е напуснала самоволно болницата на 23.01.2018 г. При приема ѝ в третата болница по спешност – УМБАЛ „Света Марина“ на 23.01.2018 г., когато е имала висока температура и силни болки ниско долу в корема, тя системно не е спазвала предписания ѝ ХДР и системно самоволно е напускала лечебното заведение, поради което не е имало ефект от приложеното лечение и тя е насочена за оперативно лечение, съгласно отбелязването в епикриза от 05.02.2018 г. В следващата епикриза от 29.01.2018 г. изрично е посочено в графата „приемна терапия“, че не приема такава. И двете вещи лица сочат, че неспазването на предписаното лечение е довело като краен резултат до отстраняване на матката – стр.472, стр.6 на допълнителното заключение на д-р Ч., стр.488, 489, 583, 585, 586, 588, 598, 605-606.

Неоснователен е доводът на ищцата, развит в писмената защита пред ВКС, че претърпените от нея болки и страдания са резултат от неправилно извършена интервенция – аборт, и последващо бездействие на лекарите в ответната болница за диагностика и адекватно лечение. Действително, свидетелката М. Р.-П., която е извършила УЗИ на ищцата вечерта в деня на аборта – 09.01.2018 г., установява, че тя е била в много тежко състояние, не давала да я пипнат, а в корема имало течност зад матката. За изясняване на този проблем обаче в ответната болница са проведени описаните по-горе процедури и лечение. Същевременно същата свидетелка сочи, че ищцата не е била в шоково състояние, което според вещото лице д-р Ч. би било индикация за перфорация на матката с голям инструмент. Свидетелката сочи също, че ищцата се е оплаквала от болки в целия корем, а при изследванията с рентген през следващите дни е било установено натрупване на газ в червата и чревна непроходимост, за което е предприето лечение. При повторен преглед в ПСАГБАЛ „Тина Киркова“ свидетелката отново установила формация зад матката /кръв или течност/, като преценила, че е необходимо ищцата да бъде хоспитализирана, за да се установи причината. От показанията на другата свидетелка - Д. И., приятелка на ищцата, се установява, че ищцата ѝ е споделила, че заключението на д-р П. било за перфорирана матка. Самата д-р П. обаче не твърди в показанията си пред съда такова нещо, а и при всички направени изследвания в три болници в периода 09.01.2018 г. – 29.01.2018 г. лекарите не са установили перфорация, като според двете вещи лица по делото такива данни няма въпреки двата оперативни протокола от 30.01.2018 г. и 31.18.2018 г. Наличието на СПТ /свободно подвижна течност/ в корема на ищцата е било установено още в ответната болница, но причините за това могат да бъдат различни, а по делото няма доказателства да е имало перфорация на матката с голям инструмент. Свидетелката И. сочи, че още по време на престоя си в ответната болница ищцата е посетила и лекар в „Майчин дом“, който също изказал предположение за перфорация и казал „Махайте се, отивайте да ви оправят там, където са ви осакатили“. Тези показания обаче по никакъв начин не могат да се приемат като безспорни доказателства за съществуваща перфорация на матката по изложените по-горе причини. По време на престоя на ищцата в ответната болница не е установен и възпалителен процес – данни за това се откриват едва след приема на ищцата в СБАЛАГ „Майчин дом“, откъдето тя е изписана с окончателна диагноза „Остра възпалителна болест на матката“, а показателите за повишен CRP фигурират в епикризата на УМБАЛ „Света Марина“ [населено място], отнасяща се за престоя там от 23.01.2018 г. до 29.01.2018 г. Свидетелката К. описва тежкото състояние на ищцата при пътуването ѝ до болницата в [населено място] и нейните думи кореспондират с официалните данни, че при постъпването си в тази болница на 23.01.2018 г. ищцата е имала оплаквания от болки ниско долу в корема и е била с температура 38,5 градуса. Същевременно проведеното в тази болница лечение до 29.01.2018 г. не е дало резултат поради „системно неспазване на предписания ХДР и системно самоволно напускане на лечебното заведение“, както е отбелязано в епикризата от 05.02.2018 г.

Следва да бъде отчетено и това, че съгласно практиката на ВКС, намерила израз в решение № 255 от 18.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 985/2020 г., IV г. о., когато пациентът се е съгласил с определено лечение, диагностичен метод, манипулация или операция, след като е получил информацията, посочена в чл.88 ЗЗ, рискът от възникването на конкретни усложнения, присъщи за предприетите диагностично-лечебни дейности, преминава върху него, макар това да не освобождава лекаря от отговорност, ако се установи негово противоправно поведение. В настоящия случай ищцата е била запозната с възможността за настъпване на усложнения вследствие извършването на аборт по желание /стр.117/, а противоправно поведение на лекари в ответната болница не е установено, т.е. рискът от усложненията след аборта се носи от ищцата.

По изложените съображения въззивното решение е неправилно и следва да бъде отменено, а предявеният иск по чл.49, вр. чл.45 ЗЗД следва да бъде изцяло отхвърлен.

24. Дали една сграда е изградена до етап "груб строеж", завършен преди влизане в сила на ЗУТ, може да се установява с всякакви доказателствени средства /вкл. свидетелски показания/. Ето защо е неправилен изводът на въззивния съд, че състоянието "груб строеж" на сграда може да се установи единствено с протокол по чл. 7 от Наредба № 7/1999 г. за съставяне на актове и протоколи по време на строителството /сега чл. 7 от Наредба № 3/31.07.2003 г. /.

чл. 181, ал. 1 ЗУТ

Решение № 38 от 29.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 1331/2024 г., II г. о., докладчик съдията Здравка Първанова

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

С определение № 307 от 04.07.2022 г. по гр.д. № 407/2022 г. на ВКС, I г.о. е допуснато касационно обжалване на въззивно решение № 849 от 14.07.2021 г. по в. гр. д. № 3196/2020 г. на Апелативен съд – София. С решение № 50148/24.01.2023 г., постановено по същото дело, е отменено решение № 849 от 14.07.2021 г. по в.гр.д. № 3196/2020 г. на Апелативен съд – София. Вместо него е постановено друго, с което е признато за установено по отношение на Д. П. Г., Е. Д. Г.-Е. Х., В. Д. Т., Г. М. И., М. А. И., Й. П. К., М. И. К., Е. П. К., Л. П. К. (Ш.), Л. К. С., В. П. С., О. Д. Т., М. Г. Д., В. В. Р., Л. Ц. И., С. К. И., П. И. Ч., Н. К. Ч., И. М. И., М. В. М., В. И. И., Н. И. И., И. С. П.-И., И. Б. А. и Р. С. К., че ищецът П. А. Б. е собственик на основание придобивна давност по чл. 79, ал. 1 ЗС на недвижим имот, представляващ апартамент № 27, разположен на трети жилищен етаж, вход В, секция Б, в жилищна сграда, находяща се в [населено място], [улица](бивша [улица]), заедно с принадлежащото към апартамент мазе № 5 и съответните идеални части от общите части на сградата и идеални части от правото на строеж върху мястото, съставляващо имоти № *, № *, № *, № * от кв.15, м. "К. с.." по плана на [населено място]. С решение № 214 от 02.04.2024 г. по гр.д. № 3029/2023 г. по описа на ВКС, I г.о., е отменено на основание чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК влязлото в сила решение № 50148/24.01.2023 г. по гр. д. № 407/2022 г. по описа на ВКС, I г.о. по отношение на М. Г. И. и А. Г. И., като наследници на починалата в хода на процеса пред ВКС М. А. И., и делото е върнато за ново разглеждане в отменената част.

Върховният касационен съд, състав на II г. о., при проверка на заявленията в касационната жалба касационни основания, намира следното:

Въззивният съд е приел за установено, че през 1993 г. първите двадесет и трима ответници са сключили предварителен договор за учредяване на право на строеж със „Стилстрой“ ООД. върху поземлен имот, находящ се в [населено място], [улица] [улица], съставляващи имоти № *, № *, № * и № * от кв. 15 по плана на [населено място], като дружеството се е задължило да изгради за своя сметка и със свои средства жилищна сграда с магазин и гаражи. На 05.11.1996 г. "Стилстрой" ООД е сключило с ищеца П. Б. предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот, представляващ процесният апартамент № 27, заедно с мазе № 5 и съответните идеални части от общите части на сградата и идеални части от правото на строеж върху мястото, срещу сумата от 27 700 щатски долара. С нотариален акт № 32/2011 г. първите двадесет и трима ответници са прехвърлили на И. А. и Р. К. собствените си 97.315% ид.ч. от няколко самостоятелни обекти в построената сграда, вкл. и процесния апартамент, срещу задължение за извършване на довършителни работи. Въззивният съд е посочил, че съобразно чл. 7 от Наредба № 7/1999 г. за съставяне на актове и протоколи по време на строителството, при достигане на ниво на изпълнение се съставя протокол. Актът се подписва от представители на изпълнителя, независимия строителен надзор и проектанта. По делото е представен протокол от 31.07.2000 г., който е подписан от представител на строителя и

проектанти на част „архитектурна“ и „конструктивна“, но липсва подпис от представител на осъществяващата строителен надзор фирма. Прието е, че при липса на писмен акт за фаза на завършен груб строеж решението не може да се основе на несъвпадащи помежду си свидетелски показания. Представена е покана от някои от съконтрагентите на строителя /вкл. ищеца П. Б./ до дружеството, в която се съдържа изявлението “лишени сме от възможност да придобием титул за собственост и да ползваме обектите, за които сме заплатили”. Съдът е приел, че изявлението съставлява признание на неизгоден за ищеца факт, а именно липсата на намерение за придобиването на процесния апартамент по давност, считайки че той ще бъде придобит в изпълнение на сключения предварителен договор. Именно затова е отправил покана към строителя да изпълни договорните си задължения. Според установеното от въззивния съд от гласните доказателства, свидетелят Р. В. е строителен инженер, на когото е било възложено да изготви проектобюджет за довършване на сградата. За целта той е посещавал строежа и е правил обстоен оглед на построеното. През 2005 г. сградата е била осъществена до ниво груб строеж, без да има дограма. Имало е външна строителна ограда със заключваща се врата. Достъп до обекта свидетелят е получил от представител на строителя. При огледа не е имало жилища, в които да се осъществяват строително-монтажни работи, нито такива с поставена входна врата, която да пречат достъп до съответното жилище. Свидетелите П. Т. и Л. Б. са разказали за извършвани от първия свидетел, въз основа възлагане от втория свидетел довършителни работи, в процесния апартамент през зимата на 2000-та година. Според свидетеля Т. ищецът е посетил имота веднъж или два пъти през 2004-2005 г. През 2015 г. свидетелят е посетил отново жилището поради теч. Установил е, че то е в същия вид, в който го помни при първите СМР, осъществени от него през 2000-та г. Останалите свидетели, доведени от ответниците, отричат упражняването на явна фактическа власт от страна на ищеца. Твърдят, че е имало обитавани апартаменти, но сред тях не бил процесният. Виждали са братя на ищеца – свидетеля Л. Б., но не и ищеца. В заключение от правна страна въззивният съд е приел, че липсват доказателства за осъществена непрекъснато и явно фактическа власт от ищеца в продължение на 10 години преди датата 28.12.2011 г., когато собствениците на терена са се разпоредили със собствените си идеални части от имота. Посочено е, че няма безспорни доказателства за момента на завършване на сградата в груб строеж, от който момент може да възникне право на собственост, съответно владеецът, имащ намерение за своеене, да стане носител на право на собственост въз основа на изтекла придобивна давност. В заключение за недоказан е приет субективният елемент на придобивната давност – намерение владението на имота да доведе до пораждање на собственически права. С оглед рамките на производството по чл. 295, ал. 1 ГПК и рамките на касационната жалба, във връзка с даденото вече разрешение в решение № 50148/24.01.2023 г. по гр. д. №407/2022 г., I г.о. на релевантния за изхода на спора правен въпрос, настоящият състав намира следното:

Въззивното решение е неправилно. В практика на ВКС /решение № 277 от 28.06.2012 г. по гр. д. № 259/2012 г., I г.о./ се приема, че дали една сграда е изградена до етап „груб строеж“, завършен преди влизане в сила на ЗУТ, може да се установява с всякакви доказателствени средства /вкл. свидетелски показания/. Ето защо е неправилен изводът на въззивния съд, че състоянието „груб строеж“ на сграда може да се установи единствено с протокол по чл. 7 от Наредба № 7/1999 г. за съставяне на актове и протоколи по време на строителството /сега чл.7 от Наредба № 3/31.07.2003 г./. Не следва друг извод и от приетото в решение № 22 от 4.06.2020 г. по гр. д. № 3048/2019 г. на ВКС, II г. о., според което съставянето на акт по чл. 181, ал. 1 ЗУТ невинаги е необходимо за удостоверяване на степента на завършеност на сграда в груб строеж. Такъв акт е необходим само в нотариалното производство за изповядване на сделка за прехвърляне на право на собственост върху обект в сграда. В цитираното решение се приема, че при спор за право на собственост върху сграда, построена при действието на ЗУТ, моментът на изграждане

на сградата в груб строеж може да се установи с всички доказателствени средства, включително със свидетелски показания. В случая при съвкупната преценка на доказателствата по делото следва да се приеме, че към датата на съставяне на протокола от 31.07.2000 г. /преди влизане в сила на ЗУТ/ сградата е била завършена на етап „груб строеж“. Налице е протокол по чл. 7 от Наредба № 7/1999 г., който е подписан от проектантите - архитект и конструктор, както и от строителя, като безспорно липсва подпис на лицето, упражняващо строителен надзор, съгласно изискването на чл. 7, т. 14 и приложение № 14 по Наредбата. Въпреки това, с оглед посочената възможност за доказване с всички доказателствени средства на момента, към който сградата е изградена на етап „груб строеж“, съдът следва да направи анализ и на останалите събрани доказателства. Свидетелите Л. Б., брат на ищеца П. Б., М. М., баба на една от ответниците по делото, М. П., дъщеря на една от ответниците по делото, са заявили, че сградата е била построена в състояние на груб строеж най-късно до 2000 г. Ето защо при съвкупната преценка на тези писмени и гласни доказателства следва да се приеме, че към датата на съставяне на протокола от 31.07.2000 г. сградата, в която се намира процесният апартамент, е била завършена в груб вид, следователно върху апартамента е могла да започне да тече придобивна давност по чл. 79, ал. 1 ЗС, която да е изтекла към 31.07.2010 г. Но дори придобивната давност да е изтекла след датата на прехвърляне на 97.315% ид. ч. от процесния апартамент /28.12.2011 г./, то същата не е прекъсната от разпоредителната сделка, доколкото прехвърлянето на собствеността не влияе на факта на владението и на течението на придобивната давност. Не се установява и давността да е била прекъсната по друг начин, вкл. и с подаване на исковата молба през 2016 г., тъй като ищецът не може сам да прекъсне собствената си придобивна давност. За неоснователно следва да се приеме и възражението на ответниците, че правото на владелеца да се позове на придобивна давност се погасява по давност, тъй като позоваването не е елемент от фактическия състав на придобивната давност, а представлява процесуално средство за защита на материалноправните последици от изтичането на срока по чл. 79, ал. 1 или ал. 2 ЗС, изразяващи се в придобиване на абсолютно вещно право, което като такова не подлежи на погасяване по давност. Неправилен е изводът на въззивния съд за липса на намерение за своеене у ищеца, доколкото съгласно презумпцията на чл. 69 ЗС владелецът държи вещта като своя, докато не се докаже, че я държи за друго. От показанията на Л. Б. и П. Т. е установено, че П. Б. е упражнявал фактическа власт върху апартамента след 2000 г. Двамата свидетели сочат, че са извършвани СМР през зимата на 2000 г., след това през 2004 г., 2005-2006 г., както и през 2014-2015 г., като свидетелят Л. Б. е организирал и наемал работници за извършване на довършителни работи, а свидетелят Т. е работил в процесния апартамент, сменяйки дървената врата с желязна, дървени прозорци с PVC дограма, правейки банята. Владението върху процесния апартамент е получено от ищеца въз основа на предварителен договор за закупуването му, сключен на 05.11.1996 г. със строителя „Стилстрой“ ЕООД. Въпреки че към този момент дружеството-строител не е било собственик, това обстоятелство е ирелевантно за придобивната давност, която е предпоставена от непрекъснато наличие на обективния /corpus/ и субективния /animus/ елементи на владението в рамките на предвидения в чл. 79, ал. 1 ЗС десетгодишен срок. Неоснователен е доводът на ответниците, че ищецът не е могъл да придобие апартамента по давност, тъй като не е упражнявал лично фактическата власт. Установено е, че ищецът е имал ключ от апартамента още от 2000 г., а довършителните работи, организирани от свидетеля Л. Б., не влияят на факта на владение, тъй като съгласно чл. 68, ал. 1 ЗС владението може да бъде упражнявано и чрез друго. Неправилно въззивният съд е приел, че ищецът не е имал намерение за своеене на имота с оглед отправената покана през 2016 г. за сключване на окончателен договор заедно с други купувачи по предварителни договори до несобственика „Стилстрой“ ООД. В практиката на ВКС /решение № 82 от 1.06.2015 г. на ВКС по гр. д. № 6873/2014 г., I г. о./ се приема, че предявяването на иск по

чл. 19, ал. 3 ЗЗД не прекъсва придобивната давност на основание чл. 116, б. "а" ЗЗД, вр. чл. 84 ЗС, тъй като нито изключва намерението за своене на чуждата вещ, нито преустановява упражняването на фактическата власт върху същата. Аналогична е хипотезата, при която владелецът отправя покана до продавача за сключване на окончателен договор. Към момента на отправяне на поканата, ищецът е могъл да придобие процесния апартамент и въз основа на прехвърлителна сделка. Такава сделка не е сключена, поради което ищецът се е позовал на придобивна давност с предявяването на иска, предмет на настоящото производство. Не може да се приеме за основателно и твърдението, че владението е било скрито. Както бе посочено, ищецът е държал ключ за имота /заменил входната врата за апартамента/, извършвал е явно множество довършителни дейности /с наети работници/, които са могли да бъдат възприети от собствениците /шпакловки, замазки, смяна на външна дограма/. При тези съображения, следва да се приеме, че П. Б. е упражнявал фактическа власт върху процесния апартамент за себе си, след обособяване му като годин обект на правото на собственост, от около 2000 г., като към момента на подаване на исковата молба – 22.11.2016 г., изискуемият по чл. 79, ал. 1 ЗС срок е изтекъл, съответно ищецът е станал собственик на процесния апартамент въз основа на изтекла придобивна давност.

При това положение въззивното решение в обжалваната част следва да бъде отменено и да се постанови друго, с което П. А. Б. бъде признат за собственик на процесния имот и спрямо М. И. и А. И., наследници на починалата в хода на процеса М. И.

25. Доколкото изпълнението на европейската заповед за арест е предвидено да става в хода на съдебна процедура пред национален съдебен орган на изпълняващата държава, то за издаващата не съществува задължение за последващо оттегляне на издадена европейска заповед за арест.

Отговорността на държавата е обективна и не е необходимо установяването на вина на някои от държавните органи, но всяка държава-членка отговаря единствено за действията, респ. бездействията, на собствените ѝ органи. Страните в процедурата по изпълнение на ЕЗА са национални органи на различни държави, между които не е налице солидарна отговорност във връзка с проведената процедура по изпълнение на ЕЗА, тъй като органите им имат самостоятелни и различни задължения и правомощия в качеството им на издаващ и изпълняващ орган.

чл. 4, § 3 ДЕС

Решение № 40 от 30.01.2025 г. на ВКС по гр. д. № 4329/2022 г., III г. о., докладчик съдията Любка Андонова

Производството е по чл. 290 ГПК вр. чл. 295 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на В. В. Т., подадена чрез процесуалния му представител адв. К. Б., срещу въззивно решение № 1046 от 14.07.2022 г., постановено по гр. дело № 629/2022 г. на Софийския апелативен съд, ГО, 10 състав, с което е потвърдено решение № 5418/24.11.2015 г. на Окръжен съд – Благоевград, ГО, 8 състав, по гр. дело № 227/2014 г.

В касационната жалба се поддържа, че въззивното решение е неправилно, постановено в противоречие с процесуалния и материалния закон, както и необосновано. Касаторът счита за неправилни изводите на съда, че за ответника не съществува изрично разписано задължение да оттегли издадената Европейска заповед за арест (ЕЗА) с цел предаване на съд, след като е постановена присъда по делото, както и че за спора е ирелевантно на какво основание компетентния орган в предаващата държава е взел решение за предаването на лицето. Твърди, че съдът е допуснал съществено процесуално нарушение,

като не се е съобразил със задължителните указания на ВКС, според които е трябвало да му бъде конкретно указано да посочи способи за събирането на писмените доказателства, на които се позовава. Оспорва преценката на съда на събрания доказателствен материал, като излага, че не са взети предвид представените по делото акт-декларация на Главна дирекция на полицията към Министерство на вътрешните работи на Испания и протокол от съдебно заседание, проведено пред Централен следствен съд № 001-Мадрид, Испания на 07.12.2011 г. В касационната жалба и в допълнително писмено становище е направено и искане за отправяне на преюдициално запитване до Съда на европейския съюз по въпросите за приложението на Рамково решение (РР) № 2002/584/ПВР на Съвета от 13.06.2002 г. и Рамково решение № 2009/299/ПВР на Съвета от 26.02.2009 г., както и за оттеглянето/отмяната на ЕЗА, доколкото според касатора последният не е изрично уреден в общностното право и по отношение на него са приложими общите принципи на правото на ЕС.

Ответникът по касационната жалба - Окръжен съд – Кюстендил, е оспорил същата по съображения, подробно изложени в писмен отговор, депозиран чрез процесуалния му представител адв. М. Т. Поддържа, че липсва каквато и да било причинна връзка между процесуалните действия на съда по НОХД № 184/2005 г. и претендираните от ищеца вреди, поради което предявеният иск е изцяло неоснователен. Счита, че към момента на постановяване на осъдителната присъда срещу Т. по националното законодателство не е съществувало задължение за оттегляне на Европейската заповед за арест и в този смисъл не е налице противоправно бездействие от страна на ответника. Твърди още, че не са налице основания за допускане на въззивното решение до касационен контрол.

Въззивното производство по гр. дело № 629/2022 г. се е развило по реда на чл. 294, ал. 1 ГПК след като с решение № 60271 от 22.02.2022 г., постановено по реда на чл. 290 ГПК по гр. дело № 4776/2016 г. на ВКС, Трето ГО, е отменено предходното въззивното решение № 1132/03.06.2016 г. по в. гр. дело № 812/2016 г. на САС и делото е върнато за ново разглеждане от друг състав на този съд.

С първоинстанционното решение № 5418/24.11.2015 г., постановено по гр. дело № 227/2014 г. на Благоевградския окръжен съд е отхвърлен като неоснователен предявеният от В. В. Т. срещу Окръжен съд – Кюстендил иск по чл. 4, § 3 ДЕС вр. чл. 4 ЗОДОВ за присъждане на обезщетение за претърпени неимуществени вреди вследствие нарушаване на общностното право във връзка с издаването на европейска заповед за арест. С решение № 1132/03.06.2016 г., постановено по гр. дело № 812/2016 г. на Софийския апелативен съд, е потвърдено решението на окръжния съд, като е прието, че съдът издава ЕЗА за подсъдим, а прокурорът – за осъден с влязла в сила присъда. Следователно Окръжен съд – Кюстендил не е имал задължението и правомощието да издава ЕЗА след влизане в сила на постановената от него присъда, каквото е основното обстоятелство, на което ищецът основава претенцията си срещу ответника. Компетентен да стори това е бил само съответния прокурор, поради което е без значение за отговорността на ответника въз основа на коя от двете заповеди за арест ищецът е бил задържан в Кралство Испания.

С определение № 60655 от 03.08.2021 г., постановено по гр. дело № 4776/2016 г., ВКС, Трето ГО, е допуснал касационно обжалване на въззивното решение на апелативния съд по следните въпроси: „1/ Следва ли да се приеме, че с ТР № 5 от 15.06.2015 г. по гр. дело № 5/2013 г. на ОСГК на ВКС са тълкувани всички хипотези на отговорност на съдилищата за вреди, включително и в частност отговорността на националния съд за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, а не само тези по чл. 2 ЗОДОВ /ред. преди ЗИД на ЗОДОВ ДВ бр. 38/18.05.2012 г./?“; и „2/ Допустимо ли е при преценка на основателността и доводите и възраженията на страните, съдът да не изхожда от факти, на които страните се позовават, и да извлича правни последици от фактически обстоятелства, които страната не е посочила?“. Касационното обжалване по първият въпрос е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, тъй като съдът е приел, че конкретния казус не

попада в разгледаните в тълкувателното решение хипотези и следва да се прецени дали даденото в него задължителното разрешение следва да намери приложение с оглед актуалната редакция на закона. ВКС е посочил, че нито едно от съображенията, наведени в тълкувателното решение, че съдът не представлява държавата по искове с правно основание чл. 2, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 ЗОДОВ (ред. преди ЗИД на ЗОДОВ - ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г.), а в тези изброени случаи тя е представлявана от Прокуратурата на РБ, не е приложимо при определянето на кръга ответници по иска, основан на чл. 4, § 3 ЗЕС, с който се търси отговорност от държавата за вредите, причинени от достатъчно съществено нарушение на правото на Европейския съюз. Направил е извод, че изведеният в тълкувателното решение принцип, че търсената по граждански ред отговорност е на държавата, а не на отделните нейни органи, включително правозащитните органи, които при иск представляват държавата като процесуални субституенти, запазва важност и при действащата законодателна уредба в ЗОДОВ. По втория въпрос касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, тъй като ВКС е приел, че въззивният съд е обосновал съображенията си в противоречие с формираната практика на ВКС, обективизирана в решение № 554/2012 г. по гр. дело № 1163/2010 г. на Четвърто ГО и решение № 58/2014 г. по гр. дело № 7025/2013 г. на ВКС, Второ ГО, относно задължението му да се произнесе по спорния предмет на делото, след като подложи на самостоятелна преценка доказателствата, обсъди защитните тези на страните, техните доводи и възражения при съблюдаване на очертаните предели на въззивното производство съгласно чл. 269 ГПК, в качеството си на решаващ съд.

За да отмени въззивното решение № 1132/03.06.2016 г. на САС, ВКС е приел, че въззивният съд е допуснал съществени процесуални нарушения: не е обсъдил фактическия състав на отговорността, търсена с иска; не е установил в пълнота релевантните за спора факти, като е нарушил служебното начало в процеса с оглед отказът му да приложи пълната преписка по изпълнението на ЕЗА; не е съобразил липсващия доклад по делото относно обстоятелствата, от които произтичат претендираните права и възражения на страните, нито последиците от неточния доклад в частта относно разпределението на доказателствената тежест, от която ответникът е бил изцяло освободен; обсъдил единствено първоначалните твърдения на ищеца в исковата молба, без да вземе предвид направените надлежно и в срока по чл. 143, ал. 2 ГПК допълнителни уточнения по тях, в резултат на което мотивите му за отхвърлянето на иска не отговарят на фактите по делото, доводите на страните и търсената защита.

В обжалваното в настоящото производство въззивно решение № 60271 от 22.02.2022 г., постановено след повторното разглеждане на делото от друг състав на Софийския апелативен съд и в изпълнение на указанията на първата касационна инстанция, е прието за установено, че срещу ищеца и още три лица е внесен обвинителен акт за извършено престъпление по чл. 196а вр. чл. 195, ал. 1, т. 3, предл. второ, т. 5 и т. 7 вр. чл. 28, ал. 1 НК /само срещу Т./, по който е образувано НОХД № 184/2005 г. на Окръжен съд – Кюстендил. Като безспорно е посочено, че с определение от 27.11.2007 г. на Окръжен съд – Кюстендил е разпоредено издаването на ЕЗА по отношение на ищеца с цел задържането му и провеждане на наказателно преследване. Доколкото няма данни лицето да е било задържано въз основа на посочената заповед, съдебното производство е проведено задочно – без неговото участие – и е приключило с постановяване на присъда № 3/21.01.2009 г., влязла в сила на 23.03.2010 г., с която Т. е признат за виновен по повдигнатото му обвинение и е осъден на лишаване от свобода за срок от 15 години. По делото не се спори и по обстоятелството, че по прокурорска преписка П-8/2010 г. на Окръжена прокуратура – Кюстендил е издадена ЕЗА № П-8/10 от 08.02.2011 г. във връзка с влязлата в сила присъда на Окръжен съд – Кюстендил, в която изрично е посочено, че присъдата е постановена задочно. С писмо от 08.12.2011 г. ЕЗА от 08.02.2011 г. е изпратена на компетентните испански власти във връзка със задържането на Т. на

05.12.2011 г. в Кралство Испания. С постановление от 13.12.2011 г. на прокурор на ВКС е възложено на ГД „Охрана“ при МП чрез упълномощен служител да приеме на 16.12.2011 г. на летище „Барахас“ в Мадрид ищецът В. Т., като е посочено, че задържането му е въз основа на ЕЗА от 08.02.2011 г. От писмо рег. № **** г., изходящо от МВР, Дирекция „Международно оперативно сътрудничество“ е установено, че ищецът е регистриран в ШИС на основание ЕЗА, издадена от испанския съд, както и от България, с № ***** с цел „арест и екстрадиция“ на основание ЕЗА № П-8/10 от 08.02.2011 г., издадена от Окръжна прокуратура – Кюстендил. Във връзка със задължителните указания на ВКС, съдът е съобразил Рамково решение 2002/584 ПВР и Рамково решение 2009/299/ПВР, отнасящи се до издаването и изпълнението на ЕЗА, с оглед задължителния им характер като част от правото на ЕС. Съдът е приел, че нито в общностното право, нито в националното - Закона за екстрадицията и европейската заповед за арест /ЗЕЕЗА/, не е предвидена възможност за оттегляне или отмяна на вече издадена ЕЗА, или преустановяване на действието ѝ. В тази връзка съдът е разгледал въпроса дали при осъществяването на целта, за която е издадена, ЕЗА губи своето действие или е необходим друг акт на издалия я компетентен орган за оттеглянето или отмяната ѝ. Направен е извод, че когато издадената ЕЗА е постигнала целта си, тя губи своето действие, съответно, когато не е изпълнена и наказателното преследване в съдебната фаза е продължило без подсъдимото лице, ЕЗА ще изгуби качеството си на правно основание за задържане и предаване на лицето, тъй като има влязла в сила присъда. С издаването на нова ЕЗА за изпълнение на присъдата за изтърпяване на наказание лишаване от свобода първата ЕЗА преустановява действието си. В заключение е прието, че неоттеглянето на ЕЗА от 27.11.2007 г. от Окръжен съд - Кюстендил не представлява нарушение на общностното право, от което бездействие да са произтекли вреди за въззивника, тъй като ответникът като компетентен орган да издаде ЕЗА съгласно чл. 56, ал. 1, т. 2 ЗЕЕЗА, няма задължение нито по националното, нито по общностното право, да издаде последващ акт, с който да оттегли и да обяви, че вече издадена от него ЕЗА е загубила действието.

С определение № 2185/14.07.2023 г., постановено по гр. дело № 4329/2022 г., ВКС, Трето ГО е допуснал касационно обжалване на въззивното решение на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпроса: „съществува ли задължение за съда, издал ЕЗА с цел явяване пред съд, да я оттегли след окончателното произнасяне на присъдата, постановена в задочно производство, и необходимо ли е това да е изрично разписано в правото на ЕС или в националното право за ангажиране отговорността на ответника по реда на чл. 4, § 3 ДЕС?“.

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване:

Спорът между страните касае от една страна действието на европейската заповед за арест и от друга - необходимо ли е във връзка с преустановяване на действието ѝ издаващият национален орган да предприеме конкретни действия, и съответно непредприемането им представлява ли нарушение, което е основание за ангажиране на отговорността на органа. Настоящият състав намира, че действието на европейската заповед за арест е обусловено от два основни фактора, намиращи се във връзка помежду си – постигането на целта, за която е издадена, и наличието на национална заповед за арест, като основание за европейската заповед за арест. Преценката за наличието на посочените фактори, обуславящи валидността и изпълнимостта на заповедта за арест, се извършва от изпълняващия орган, от чието решение зависи дали издирваното лице ще бъде предадено.

Основен елемент от сътрудничеството по наказателни дела между държавите-членки е взаимното признаване на решения по наказателни дела, предвидено в Заключенията на Европейския съвет от Тампере, въз основа на което е прието Рамковото решение на Съвета от 13 юни 2002 г. относно Европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите-членки. Рамково решение 2002/584 е транспонирано в

българското право със Закона за екстрадицията и европейската заповед за арест (ДВ, бр. 46 от 3 юни 2005 г., наричан по-нататък „ЗЕЕЗА“). Съгласно чл. 3 ЗЕЕЗА, почти дословно повтарящ чл. 1, т. 1 Рамковото решение, европейската заповед за арест е акт, издаден от компетентните органи на държава - членка на Европейския съюз, за задържане и предаване от друга държава членка на търсено лице с цел провеждане на наказателно преследване или изпълнение на наказание лишаване от свобода, или на мярка, изискваща задържането му. Видно от самото определение, целта на механизма на европейската заповед за арест е да бъде възможно задържането и предаването на издирвано лице, така че — с оглед на целта, преследвана с това рамково решение — извършеното престъпление да не остане ненаказано и това лице да бъде преследвано или да изтърпи наложеното му наказание лишаване от свобода. Така в решение от 13.01.2021 г. по дело C-414/20 PPU, образувано по реда на чл. 267 ДФЕС, Съдът на европейския съюз приема, че след като издирваното лице е било задържано, а впоследствие и предадено на издаващата държава членка, европейската заповед за арест по принцип е изчерпала правните си последици, с изключение на последиците от предаването, които са изрично предвидени в глава 3 от Рамково решение 2002/584.

На следващо място в решение от 01.06.2016 г. по дело C-241/15, СЕС разглежда заповедта за арест като инструмент на национална процедура, чието издаване, действие и валидност с оглед изискванията за формата му, предвидени в чл. 8, § 1, б. „в“ от РР и съответно чл. 37, ал. 1, т. 3 ЗЕЕЗА, са обусловени от наличието на предхождащо подлежащо на изпълнение национално решение /национален акт за задържане/. Макар Рамково решение 2002/584/ПВР да не съдържа точно определение на понятието „заповед за задържане или друг, подлежащ на изпълнение съдебен акт със същата юридическа сила“, от практиката на Съда е видно, че това понятие се отнася, на първо място, до национален акт, отделен от европейската заповед за арест и предхождащ издаването ѝ. Националният акт, изискващ задържането на лицето на национална територия, се явява правно основание за последващото издаване на европейската заповед за арест. Действието на заповедта за арест следователно е обвързано и с действието на основанието на издаването ѝ — националната заповед за задържане, която по правило следва да е валидна за националната територия на издаващата държава и след изчерпването на действието на ЕЗА и предаването на лицето от страна на изпълняващата.

Както вече беше посочено, преценката за валидността на издадената ЕЗА и съответно изпълнението ѝ, включително дали все още съществува основание за задържането и предаването на лицето, се прави в рамките на съдебна процедура пред национален съдебен орган на изпълняващата държавата-членка при съблюдаване на всички необходими гаранции на справедливия процес и защита правата на лицето. В тази връзка в решение от 13.01.2021 г. по дело C-414/20 PPU се приема, че издаващият съдебен орган следи за спазването на необходимите условия за издаването на европейската заповед за арест и преценява по обективен начин дали издаването на европейска заповед за арест е с пропорционален характер, като няма задължение за предприемането на последващи действия по оттегляне или допълнително уведомяване в случай, че основанието за задържането се е променило. Съдебният орган на изпълняващата държава е този, който при взимане на решението за предаване на лицето, или съответно отказ за предаване, преценява дали са налице предпоставките за изпълнение на посочената заповед. Същият извод следва и от предвидената в чл. 16 от РР и чл. 46 ЗЕЕЗА процедура при наличието на повече от една заповеди за арест на едно и също лице. Разпоредбите разглеждат хипотеза, при която заповедите са издадени от различни държави-членки, но принципните разрешения са приложими и във връзка с повече от една заповеди, издадени от една държава-членка. Законът не съдържа изрично предписание на коя молба следва да се даде предимство, а задължава решаващия орган от изпълняващата държава да направи преценка с оглед обстоятелствата, наложили издаването на заповедите, включително и

целта им – дали искането се прави за провеждане на наказателно производство или за изтърпяването на вече наложено наказание. Доколкото изпълнението на европейската заповед за арест е предвидено да става в хода на съдебна процедура пред национален съдебен орган на изпълняващата държава, то за издаващата не съществува задължение за последващо оттегляне на издадена европейска заповед за арест.

Във връзка с втората част на въпроса, съдебната практика приема, че от общия принцип на лоялно сътрудничество, закрепен в чл. 4, § 3 от ДЕС, следва и институтът на отговорността на държавите членки за вреди, настъпили вследствие нарушения на общностното право. Концепцията за извъндоговорната отговорност на държавата за вреди е въведена постепенно с три знакови решения на СЕС /*Frankovich and others v. Italian State*; *Brasserie du Pecheur и Faactortame*; *Kobler*/, които установяват елементите на фактическия ѝ състав и стандартите във връзка с процесуалния ред за реализирането ѝ. Фактическият ѝ състав включва общностна норма, която предоставя права на частноправните субекти, „достатъчно сериозно“ нарушение на тази общностна норма и пряка причинно-следствена връзка между нарушението и вредата. Вредата може да е причинена от всеки държавен орган в това число и от национална юрисдикция /съдебен орган/. Касае се за обективна отговорност, при която се преценява характерът на извършеното нарушение, а не вината на решаващия състав.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след като прецени данните по делото и доводите на страните, с оглед заявените основания за касиране на решението, приема следното:

На първо място, искането на касатора, съдържащо се в касационната жалба, както и в молба с вх. № 15258/24.11.2023 г., за отправяне на преюдициално запитване е неоснователно. Съгласно чл. 628 ГПК съдът прави запитване до Съда на Европейския съюз, когато тълкуването на разпоредба от правото на Европейския съюз е от значение за правилното решаване на делото. Съгласно чл. 267 от Договора за функциониране на Европейския съюз, Съдът на Европейския съюз е компетентен да се произнесе преюдициално по тълкуване на Договора, валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза. Преюдициалното запитване следва да има за предмет тълкуване на конкретна общностноправна норма в контекста на определена националноправна уредба, за да се установи въз основа на това тълкуване противоречието на националното право с норми на европейското право. Последницата от същото ще е неприлагане на противоречащата националноправна уредба по конкретното дело. Въпросът, с който СЕС е сезиран не може да се отнася до тълкуване на националноправна норма или правилността на направено в тази връзка тълкуване от националния съд или по фактически въпрос.

В процесния случай формулираните от касатора въпроси не касаят установяване противоречие на националното право с норми на европейското право или тяхната валидност, а се иска тълкуване от СЕС на правни въпроси, въведени за решаване в първоинстанционното и въззивно съдебно производство, по които според касатора въззивният съд е формирал неправилни изводи в обжалваното решение - предмет на касационен контрол. Предвид характера на въпросите и неоснователността на искането, същото следва да бъде оставено без уважение.

По същество по касационната жалба:

От приложеното в.гр.д. № 629/2022 г. на Софийския апелативен съд се установява, че в изпълнение на задължителните указания, дадени от ВКС с решение № 60271 от 22.02.2022 г. по гр.д. № 812/2016 г., по делото е приобщена преписка № П-8/2010 г. на Окръжна прокуратура – Кюстендил и на ответника Окръжен съд – Кюстендил е указано, че носи доказателствената тежест да установи, че е изпълнил задълженията си в съответствие с общностното право във връзка с издадената от него ЕЗА от 2007 г.

Предвид дадения отговор на въпроса, по който е допуснато касационното обжалване, не се

установява твърдяното от В. Т. нарушение, извършено от ответника Окръжен съд – Кюстендил, чрез неоттеглянето на издадената от него ЕЗА с цел провеждане на наказателно преследване от 2007 г. след постановяването на присъдата. Нито в националното законодателство, нито в общностното се установява наличието на подобно задължение на издаващия орган. Видно от приетото в отговор на въпроса, обусловил допускането на касационното обжалване, механизмът на ЕЗА е построен така, че както издаването, така и при изпълнението на заповедта, да става в рамките на национален правен ред с оглед принципа на взаимното признаване. Практиката на СЕС е последователна в разбирането си, че издаващия орган следи за изпълнението на изискванията за валидност на заповедта към момента на издаването ѝ, а изпълняващият орган е този, който впоследствие извършва преценката дали има основания за отказ да предаде лицето на изрично установените в РР основания. Това е органът, който следва да вземе предвид всички релевантни обстоятелства, настъпили след издаването на заповедта, към момента на задържането на лицето. Както беше посочено, същият извод следва и от изрично уредената в РР хипотеза на конкуренция между две ЕЗА за едно и също лице. Следва да се направи разграничение все пак, доколкото в конкретния случай дори не се касае до реална конкуренция на издадените ЕЗА. Същите са издадени в различен момент и преследват различни цели. Решаващият орган в изпълняващата държава е следвало да вземе предвид посоченото в съдебното производство по допускането на предаването на В. Т., защото производството по изпълнение на ЕЗА е това, в рамките на което следва да бъдат обсъдени предпоставките за изпълнението ѝ, както и наличието или липсата на основания за отказ да бъде изпълнена. С оглед посоченото са неотносими към предмета на настоящото производство оплакванията му във връзка с допуснато съществено процесуално нарушение във връзка с сочените от жалбоподателя документи, установяващи въз основа на коя заповед е бил задържан в Кралство Испания, както и въпросът за наличието на доказателства за трайното установяване на лицето в държавата, където е задържано. За пълнота за изложението следва да се посочи, че писмото, на което се позовава ищецът във връзка със задържането му – рег. № **** от 08.02.2011 г. на Дирекция „Международно оперативно сътрудничество“ към МВР – касае предходно задържане на ищеца на 07.02.2011 г. на територията на Република Италия, при което обаче не се е стигнало до предаването му, а същият е бил освободен. С оглед изложеното писмото е неотносимо към спора в настоящото производство.

Доколкото в настоящото производство се твърди настъпването на вреди за жалбоподателя от действията, респ. бездействията, на Окръжен съд – Кюстендил като издаващ орган, то преценката на съда в Испания коя от двете ЕЗА да изпълни, не е относима към спора. Оплакванията на касатора във връзка с извършената от испанския съд преценка на обстоятелствата около двете ЕЗА и основанията за взимане на решение за изпълнение на едната от тях, не могат да се вменят като нарушения на българския съд и съответно от него да бъде търсената отговорност за тях. Неоснователни са аргументите му в насока, че дори да се приеме, че и друг национален орган на друга държава, е следвало да предприеме действия, за да гарантира постигането на целта на РР 2002/548 ПВР, изменено с РР 2009/299 ПВР, то отговорността на държавата-членка, представлявана чрез съответния орган като неин процесуален субституент, следва да се ангажира. Действително, както се сочи и в самата жалба, отговорността на държавата е обективна и не е необходимо установяването на вина на някои от държавните органи, но всяка държава-членка отговаря единствено за действията, респ. бездействията, на собствените ѝ органи. Противно на твърденията на жалбоподателя, в конкретния случай страните в процедурата по изпълнение на ЕЗА са национални органи на различни държави между които не е налице солидарна отговорност във връзка с проведената процедура по изпълнение на ЕЗА, тъй като органите им имат самостоятелни и различни задължения и правомощия в качеството им на издаващ и изпълняващ орган.

Останалите, изложени в касационната жалба твърдения във връзка с това дали и кога ищецът е бил уведомен за воденото срещу него наказателно преследване и постановената осъдителна присъда са неотнормими към настоящото производство с оглед предмета му и посочения фактически състав за ангажиране на отговорността на държавата за твърдяното нарушение на общностното право.

След като не е налице втората предпоставка за ангажиране на отговорността на държавата за вреди, а именно – не се установява нарушение на общностното право, извършено от Окръжен съд - Кюстендил, е безпредметно разглеждането на въпроса за установяването на вредите, претърпени от жалбоподателя, и съответно определянето на размера им, съобразно ангажираните гласни доказателства.

Предвид изложеното, предявеният иск се явява неоснователен. Тъй като изводите на настоящата инстанция съвпадат с тези на въззивната, на основание чл. 293, ал. 1 ГПК обжалваното решение следва да бъде оставено в сила.

IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

26. Извънсъдебните признания на страна – обикновен другар, относно неизгодни за нея факти, следва да се ценят съобразно правилото на чл. 216, ал. 1 ГПК и не могат да се отразят върху правното положение на останалите обикновени другари.

Признанието на страната, когато същото се ползва с доказателствено значение, винаги има личен характер и обвързва само и единствено нея. Ако документът, в който извънсъдебното признание е материализирано, съдържа данни за факти и отношения между други лица, то тези изявления нямат характер на признание, а на свидетелски показания и не могат да бъдат съобразявани от съда, тъй като не са били събрани по предвидения в ГПК ред, съответно документът, който ги съдържа, не съставлява допустимо доказателствено средство.

чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.)

чл. 86, ал. 1 ЗЗД

Решение № 13 от 16.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 2513/2022 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова

Производството е по чл. 295 ГПК.

С определение № 595 от 13.03.2024 г. е допуснато касационно обжалване на решение № 425 от 25.03.2022 г., постановено по в. гр. д. № 2896/2020 г. по описа на Софийски апелативен съд в частта, с която след отмяна в съответните осъдителни части на решение № 1059 от 19.02.2018 г. по гр. д. № 1677/2017 г. на Софийски градски съд, са отхвърлени предявените от Е. Р. С. и Д. Р. И. иски срещу „Застрахователно дружество БУЛ ИНС“ АД с правно основание чл. 226, ал. 1 от КЗ (отм.) и чл. 86, ал. 1 от ЗЗД за заплащане на застрахователни обезщетения в размер на 90 000 лв. за всеки от касаторите – ищци, за претърпените неимуществени вреди от смъртта на техния баща – Р. И. С., настъпила в резултат на ПТП на 05.10.2015 г., ведно със законната лихва върху главниците, считано от 05.10.2015 г. до окончателното им изплащане.

В касационната жалба на Е. Р. С. и Д. Р. И. се излага, че въззивното решение е неправилно на всички основания по чл. 281, т. 3 ГПК – материално и процесуално незаконосъобразно и необосновано. Правят се оплаквания, че съдът се е произнесъл при неправилен анализ на събраните по делото доказателства и при съобразяване на въведени за първи път с въззивната жалба възражения от ответника относно обстоятелства, които са му били известни преди първото по делото заседание пред Софийския градски съд (показанията на ищцата М. Р. И. в досъдебното производство). В тази връзка от една страна се навеждат

доводи, че въззивният съд е допуснал нарушение на чл. 266, ал. 1 ГПК, а от друга – че неправилно е преценил посочените показания, като е счел, че касаят всички ищци и представляват признание относно общи за всички тях факти, в резултат на което не е кредитирал изобщо събраните по делото гласни доказателства. Предвид допуснатите процесуални нарушения изводът на съда, че с оглед личните отношения с пострадалия наследодател на неговите деца не се дължи никакво обезщетение е необоснован, формиран при липса на мотиви и в противоречие с материалния закон – чл. 52 ЗЗД. По подробно изложени съображения се моли въззивното решение да бъде отменено и вместо него да бъде постановено друго по същество, с което в полза на ишците да бъдат присъдени обезщетения в признатия от Софийския градски съд размер.

С депозиран в срока по чл. 287, ал. 1 ГПК писмен отговор ответникът „Застрахователно дружество БУЛ ИНС АД, с ЕИК:[ЕИК], [населено място], чрез процесуалния си пълномощник, оспорва касационната жалба като неоснователна.

В законоустановения срок е постъпил и писмен отговор от Д. М. Ф. Ал-К. (трето лице - помагач на страната на ответника), чрез процесуален пълномощник, с изразено становище за неоснователност на касационната жалба.

Процесуалноправният въпрос, обусловил достъпа до касационна проверка при условията на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, е относно това, как следва да се съотнасят и ценят извънсъдебните признания на страна - обикновен другар, за неизгодни за нея факти, спрямо правното положение на останалите обикновени другари.

В проведеното публично съдебно заседание процесуалните пълномощници на главните страни – лично, а пълномощникът на третото лице – помагач – чрез подаване на нарочна молба, поддържат становищата си по предмета на спора. Претендират разноски.

Върховният касационен съд, състав на Второ търговско отделение, след преценка на оплакванията в касационната жалба и данните по делото, намира същата за частично основателна, по следните съображения:

За да достигне до обжалвания резултат по предмета на делото, съставът на Софийския апелативен съд е взел предвид на първо място обстоятелството, че с решение № 81 от 30.07.2020 г. по т. д. № 889/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о. е отменено предходното въззивно решение № 8 от 02.01.2019 г. по в. гр. д. № 2455/2018 г. на Софийски апелативен съд в частта, с която е потвърдено решението на първоинстанционния съд за осъждането на ответника да заплати на всеки от ишците застрахователно обезщетение за неимуществени вреди, ведно със законната лихва; както и в частта, с която е потвърдено решението на първоинстанционния съд за отхвърлянето на предявените от застрахователя регресни искове, свързани със същите вреди. С оглед извършената отмяна на въззивното решение делото е върнато на Софийския апелативен съд за ново разглеждане на жалбата, подадена от ответника „Застрахователно дружество „Бул Инс““ АД срещу решението на първата инстанция в частта, в която е осъден да заплати на ишците обезщетения за неимуществени вреди, ведно със законната лихва, както и в частта по предявения обратен частичен регресен иск против третото лице – помагач.

С оглед указанията на касационната инстанция и ограничения предмет на въззивната проверка, при новото разглеждане на делото въззивният съд е съобразил следните обстоятелства: В първата инстанция като свидетел е разпитана М. Д. Н., живееща на съпружески начала с ищеца Д. И.; във въззивното производство при новото разглеждане на делото е разпитана като свидетел С. А. Сечкарьова-П.; в досъдебното производство ишците са разпитани като свидетели и протоколите са приложени в том 2, л. 47, л. 50 и л. 53. Решаващият съдебен състав е приел, че показанията на ишцата М. Р. И. са дадени пред разследващ полицаи и под страх от наказателна отговорност, материализирани са в съставения протокол за разпит, който е подписан от нея и разследващия орган, и разкриват отношенията между починалия Р. И. С. и неговите деца, както и отношенията между децата (ишците), а те са, че: починалият е изоставил своите деца, които са от два

последователно сключени граждански брака; живял е последните години в [населено място], а ишците са регистрирани и живеят в [населено място]; на никого от ишците не е бил известен адресът, на който е живял или е бил регистриран техният възходящ; отсъстват каквито и да е било срещи между ишците и техния възходящ дори на семейни празници - Коледа и В. Възприемайки и възпроизвеждайки в мотивите на съдебното решение показанията на свидетелката М. И., дадени в досъдебното производство: „...Имам двама братя – Д. и Е., като вторият от тях е от друга майка. С брат ми Д. не се имаме, а с Е. не поддържахме абсолютни никакви отношения. Него за първи път го видях на погребението на баща ми. Баща ми Р. И. С. го помня от малка.Не знам кога е напуснал [населено място] и къде е отишъл да живее. Не съм виждала баща ми от малка. Не мога да кажа от колко години не съм го виждала. Никога не съм разговаряла с него по телефона. От много години не съм имала абсолютно никакви контакти с него, поради което нямам представа какво е било здравословното му състояние. За това, че баща ми е починал, разбрах от адвокат Й. М., на когото брат ми Д. е казал. На мен брат ми не ми се обади, тъй като не се имаме. ...Аз ходих на погребението. Там бяха и двамата ми братя. Тогава за първи път от много години видях баща си, но въпреки това успях да го позная....На погребението имаше и една адвокатка, която се запозна с мен. На същия ден, след погребението, подписах пълномощно на тази адвокатка, да ме представлява по делото за баща ми.“, въззивният съд е извел извод, че показанията на М. Р. И. имат характер на подписано от нея извънсъдебно признание на неизгодни факти и следва да се ценят като доказателство по делото, като това признание предхожда показанията на разпитаните по делото свидетели, а по своята автентичност е основание съдът да не кредитира същите. Показанията на първия свидетел М. Н. не са кредитирани, тъй като фактическото съжителство и общите им деца с ищеца Д. Р. И. обосновават извод за явна заинтересованост от изхода на делото, а достоверността им е опровергана от извънсъдебното признание на ищеца М. И.; показанията на С. С.-П. не са кредитирани, тъй като според въззивния съд са диаметрално различни по общите факти за всички ищци, които са предмет на извънсъдебното признание на ищеца М. И.

В заключение въззивният съд е приел, че ишците, чиято тежест е да проведат пълно и главно доказване на основателността на предявените искове, не установяват по категоричен и несъмнен начин претърпени от тях неимуществени вреди вследствие смъртта на техния възходящ. Събраните доказателства и извънсъдебното признание на един от ишците за фактите, които са общи за всички ищци, обосновават според състава на въззивния съд извода, че ишците са били изоставени от техния баща и е настъпило дълбоко и непреодолимо отчуждение между бащата и неговите деца – плод на два последователни граждански брака, както и дълбоко и непреодолимо отчуждение между неговите еднокръвни деца.

По тези съображения, въззивният съдебен състав е отхвърлил като неоснователни предявените преки искове, имащи за предмет обезщетяване на претърпените от ишците неимуществени вреди от смъртта на техния баща; отхвърлил е съединения с тях акцесорни искове за заплащане на законната лихва и е оставил без разглеждане предявения от застрахователя против делинквентна обратен частичен иск с правно основание чл. 274, ал. 1 от КЗ (отм.) и съединения с него иск за присъждане на законната лихва.

I. По правния въпрос, обусловил селектирането на касационната жалба в съответната част, е релевантна практиката на ВКС във връзка с извънсъдебните признания и приложението на чл. 175 ГПК, съпоставена с разпоредбата на чл. 216, ал. 1 ГПК. С оглед повдигнатия пред настоящата инстанция правен спор съдът намира за уместно да се позове на дадените разрешения в следните съдебни актове по чл. 290 ГПК:

Съгласно решение № 262 от 02.11.2017 г. по гр. д. № 676/2017 г. на ВКС, ГК, IV г. о., признанието представлява обяснение на страна по делото, което е доказателствено

средство, когато съдържа неизгодни за страната факти и следва да бъде взето предвид при решаване на спора. Признанието може да се направи пред съд, друг орган на власт или трето лице. Когато не е направено пред съда, който разглежда спора, признанието е винаги извънсъдебно. Извънсъдебното признание се доказва със свидетелски показания или с документа, който го материализира. На такова извънсъдебно признание на неизгодни за страната по спора факти не могат да бъдат противопоставени обясненията на тази страна, дадени в хода на процеса, които съдържат изгодни за нея факти. Съгласно решение № 231 от 1.11.2016 г. по гр. д. № 1614/2016 г. на ВКС, ГК, III г. о., обясненията на страните, дадени в предварителното, респ. в досъдебното производство, имат характера на документ, притежаващ доказателствена сила за фактите, неизгодни за неговия издател и могат да се използват срещу него. Извънсъдебно признание на страната, съдържащо се в обяснение пред органите на предварителното производство, не може да бъде игнорирано от гражданския съд, а следва да бъде обсъдено и взето предвид при постановяване на решението. Съгласно решение № 980 от 30.12.2009 г. по гр. д. № 3718/2008 г. на ВКС, ГК, III г. о., признанието на страната на неизгодни за нея факти следва да се цени съобразно разпоредбата на чл. 127, ал. 2 ГПК /отм./ (идентична с тази на чл. 175 ГПК), като това се отнася както за направените по делото признания, така и за извънсъдебно признание.

Разпоредбата на чл. 216, ал. 1 ГПК постановява, че другарите действат самостоятелно, като процесуалните действия или бездействия на един от тях нито ползват, нито вредят на останалите. Разпоредбата на чл. 216, ал. 2 ГПК е относима само спрямо необходимите другари, а тази на чл. 217 ГПК регламентира преценката на противоречивите твърдения на другарите по отношение на общите факти, която се извършва във връзка с всички обстоятелства по делото, каквато преценка се дължи и на направеното признание на страната съгласно чл. 175 ГПК.

Предвид всичко изложено по-горе и равното доказателствено значение на признатите съдебно и извънсъдебно неизгодни факти, настоящият съдебен състав намира, че на значимия за изхода на спора процесуален въпрос следва да се отговори, че извънсъдебните признания на страна – обикновен другар, относно неизгодни за нея факти, следва да се ценят съобразно правилото на чл. 216, ал. 1 ГПК и не могат да се отразят върху правното положение на останалите обикновени другари.

В допълнение следва да се посочи, че признанието на страната, когато същото се ползва с доказателствено значение, винаги има личен характер и обвързва само и единствено нея. Ако документът, в който извънсъдебното признание е материализирано, съдържа данни за факти и отношения между други лица, то тези изявления нямат характер на признание, а на свидетелски показания и не могат да бъдат съобразявани от съда, тъй като не са били събрани по предвидения в ГПК ред, съответно документът, който ги съдържа, не съставлява допустимо доказателствено средство.

II. По съществото на спора съставът на Върховния касационен съд намира, че жалбата на Е. Р. С. и Д. Р. И. е частично основателна.

На първо място следва да се отбележи, че оплакванията за допуснати от въззивния съд нарушения на разпоредбата на чл. 266, ал. 1 ГПК при повторното разглеждане на делото, с оглед наведени във въззивната жалба на ответника „нови обстоятелства“ във връзка с приложеното НОХД № 3810/2016 г. на СГС, са преклудирани и не подлежат на разглеждане по силата на разпоредбата на чл. 295, ал. 1 ГПК. Същите са били включени в предмета на спора по т. д. № 889/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о., като съставът на Върховния касационен съд, произнасяйки се по касационната жалба на ответника, основана на обстоятелства, идентични с тези във въззивната му жалба, не е констатирал наличието на подобен порок. Отделно от това стои въпросът, дали обжалваното въззивно решение е постановено при спазване на дадените в решение № 81 от 30.07.2020 г. по т. д. № 889/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о. указания по приложението на закона, съгласно правилото на чл. 294, ал. 1 ГПК, доколкото делото е върнато на Софийския апелативен съд за ново разглеждане

единствено с оглед констатираната от касационния съд невъзможност въз основа на наличните доказателства да се произнесе „относно справедливия размер на дължимото се на ищците обезщетение по чл. 52 ЗЗД“. Т. е. въззивният съд е следвало след събирането на новите доказателства да ограничи преценката си до определяне на вземанията по размер, а не да преразглежда изцяло въпроса за тяхното съществуване.

Като основателни се преценяват оплакванията в касационната жалба за неправилна преценка на извънсъдебните признания на ищцата М. И. и за необоснованост на въззивното решение в тази връзка. След като съдът правилно е констатирал, че същата е разпитана като свидетел и пострадало лице в досъдебното производство, което има право да участва в наказателното производство като частен обвинител и граждански ищец и в това качество е изложила обстоятелства относно неизгодни за нея факти, а именно, че не поддържа връзка с баща си, не го е виждала от малка и от много години не е имала никакви контакти с него, както и че не поддържа контакт с братята си, в нарушение на съдопроизводствените, логическите и опитните правила е направил извод, че тези показания съдържат признание за неизгодни факти, които са „общии“ за всички ищци и ги обвързват, поради което са в състояние изцяло да опровергават надлежно събраните по делото гласни доказателства относно отношенията между пострадалия и неговите синове. Това решаващо за изхода на спора заключение противоречи на чл. 216, ал. 1 ГПК в светлината на дадения по настоящото дело отговор на процесуалноправния въпрос, че правното значение на признанието на страна – обикновен другар не се разпростира и спрямо останалите обикновени другари. Следователно дадените в досъдебното производство показания на М. И. не следва да се имат предвид при разглеждане на предявените от Е. Р. С. и Д. Р. И. иски с правно основание чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.).

От показанията на разпитаните по делото свидетели се установяват следните обстоятелства:

Св. Н. (която живее на съпругески начала с ищеца Д. И. и чиито показания се ценят при условията на чл. 172 ГПК) излага пред съда, че Е. и Д. са били в добри отношения с починалия си баща, той ги е посещавал във Велико Търново 3-4 пъти годишно и е отсядал у тях; погребан е също във Велико Търново, за да могат децата му да посещават гроба; коментирали са помежду си, че баща им си е отишъл твърде млад (на 63 години), смъртта му е била изненадваща, на всички им е било мъчно заради кончината му; Д. е чул за произшествието от телевизията и все още се умърлушва и умълчава, щом съобщят за катастрофа. Според свидетелката децата на Р. не са му гостували и не са го подпомагали финансово, обратно – пострадалият им е помагал и е носел подаръци на внуците си по празниците; две години преди произшествието Д. претърпял операция от перитонит и баща му веднага пристигнал, стоял един месец. Д. е бил по-близък с баща си, защото е живял с него във Велико Търново след раздялата на родителите му, докато сестра му е останала при майка си.

Според св. С. – П. (семейна приятелка на ищеца Е. С.) отношенията между пострадалия и неговите деца били нормални, събирали се по празници, няколко пъти свидетелката и нейният съпруг са го карали по този повод до Велико Търново, бащата изпращал пари и багаж по тях на Е., а той го е посещавал в София; имали са близка връзка и са се чували по телефона. Свидетелката е присъствала на един В., който са празнували заедно с пострадалия, както и на помен, на който децата му са си спомняли за него и видимо страдали от загубата му.

При съвкупната преценка на подкрепящите се гласни доказателства и доколкото същите не се опровергават от изявленията на ищците, направени в досъдебното производство, настоящият съдебен състав приема, че между пострадалия Р. И. С. и синовете му са съществували нормални за възрастта на всеки от тях родствени отношения, като те са поддържали връзка независимо от обстоятелството, че бащата последователно се е разделил с майките на децата си и в края на живота си се е установил в различно населено

място (гр. София). Съществуването на добри лични отношения между най-близки родственици – баща и неговите деца, съставлява основание за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, доколкото е обичайно децата да понасят такива при преждевременната смърт на родител. При определяне на дължимото обезщетение по правилото на чл. 52 ЗЗД съдът съобрази възрастта на всяко от лицата, характера и интензивността на поддържаните приживе лични отношения, липсата на данни ищците да са търпели страдания извън обичайно присъщите при загубата на родител, както и обществено-икономическата обстановка към момента на увреждането - 05.10.2015 г., с оглед на което приема, че обезщетение в размер на 80 000 лв. за всеки от ищците в конкретния случай справедливо би ги възмездило за понесените от тях неимуществени вреди, покрити от сключената с ответника задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите.

Предвид изложеното обжалваното въззивно решение в допуснатите до касационно обжалване части следва да бъде частично отменено като неправилно с оглед наличието на всички основания по чл. 281, т. 3 ГПК и вместо него следва да бъде постановено друго, с което ответникът „Застрахователно дружество „Бул Инс“ АД да бъде осъден на основание чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.) да заплати на всеки от двамата ищци сумата от 80 000 лв., ведно със законната лихва, считано от 05.10.2015 г. до окончателното ѝ изплащане. Решението следва да бъде оставено в сила в останалите обжалвани части (за разликата над 80 000 до 90 000 лв.), за които размери се преценява като правилно, макар и съвсем не поради изложените от въззивния съд съображения.

При този резултат се възобновява висящността на предявения и приет за съвместно разглеждане съгласно чл. 219, ал. 3 ГПК частичен обратен иск на ответника срещу делинквента Д. М. Ф. Ал-К., основан на разпоредбата на чл. 274, ал. 1, т. 1 КЗ (отм.). Настоящият съдебен състав споделя мотивите във връзка с конкретната регресна претенция, изложени в предходното решение на ВКС, ТК, II т. о. по т. д. № 889/2019 г., с което по реда на чл. 290 ГПК и при възприемане на практиката, обективирана в решение № 152 от 15.11.2014 г. по т. д. № 2080/2013 г. на ВКС, ТК, I т. о., е прието, че в случая има предпоставки за ангажиране отговорността на третото лице – помагач. Безспорно установено е по делото, че Д. М. Ф. Ал-К. с влязла в сила присъда е признат за виновен за причиняване по непредпазливост на смъртта на пешеходеца Р. И. С., като е избягал от местопроизшествието, с което е осъществил квалифицирания престъпен състав на чл. 343, ал. 3, б. „б“ НК – обстоятелство, което се обхваща от задължителната сила на присъдата съгласно чл. 300 ГПК. Същевременно в настоящото производство от страна на ответника по обратния иск е заявено единствено бланкетно оспорване на регресното право на застрахователя, основано на извършеното виновно отклоняване от проверка за алкохол, без да са изложени обстоятелства, оправдаващи осуетената задължителна проверка за алкохол на участниците в ПТП от органите на МВР, съгласно примерно посочените в практиката на ВКС критерии. В съвкупност горните факти установяват основанията на регресния иск по чл. 274, ал. 1, т. 1, пр. последно КЗ (отм.), респективно застрахователят има право да получи от делинквента платеното в полза на увредените лица обезщетение. С оглед изложеното след осъждане на „Застрахователно дружество БУЛ ИНС“ АД да заплати дължимите застрахователни обезщетения, ведно със законната лихва, следва да бъде уважен и обратният иск (предявен като частичен и покриващ по 40 000 лв. от присъдените обезщетения, всяко в размер на 80 000 лв.), като третото лице – помагач бъде осъдено да заплати на застрахователя общо 80 000 лв., ведно със законната лихва, считано от 05.10.2015 г. Вземането по уважения обратен иск става изискуемо след като „Застрахователно дружество БУЛ ИНС“ АД, като ответник по главния иск с правно основание чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.), изпълни задълженията си към Е. Р. С. и Д. Р. И.

27. Липсата на имущество на дружество в ликвидация, при наличие на

неудовлетворени безспорни вземания на негов кредитор по чл. 608, ал. 1 ТЗ, не е основание за приключване на производството по ликвидация и за заличаване на дружеството от търговския регистър

чл. 608 ТЗ

чл. 625 ТЗ

Решение № 16 от 16.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 1990/2023 г., II т. о., докладчик председателят Костадинка Недкова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Касационното обжалване е допуснато по касационна жалба на ищеца по делото Агенция по заетостта против решение № 511/19.07.2023г. по в.т.д. № 143/2023г. на Апелативен съд – София, с което е потвърдено решение № 1306/21.11.2022г. по т. д. № 1000/2022г. на Софийски градски съд, с което е отхвърлен предявеният от Агенция по заетостта срещу „ФАКТОР БАЛАНС“ ЕООД иск, с правно основание по чл.29, ал.1, предл. 3-то ЗТРРЮЛНЦ, за признаване за установено, че вписаното по заявление вх. № 20210811180029 с акт № 20210817153018 по описа на ТРРЮЛНЦ на 17.08.2021г. заличаване на дружество „ФАКТОР БАЛАНС“ ЕООД, представлява вписване на несъществуващо обстоятелство.

Касаторът поддържа, че решението е недопустимо, съответно неправилно. Недопустимостта на обжалвания акт се извежда от участие в съдопроизводството на ненадлежен представител на ответника, тъй като ответното дружество е представявано от особен представител, а не от ликвидатора на заличеното дружество. Сочи се, че приложение следва да намери специалната норма на чл.269, ал.1 ТЗ, а не разпоредбата на чл.29, ал.1 ГПК. С оглед на това се твърди, че решението е постановено в противоречие с определение № 372/13.11.2018г. по т.д. № 814/2018г. на 2-ро т.о. на ВКС, решение № 5/01.06.2017 по т.д. № 3674/2015 на 1-во т.о. на ВКС и определение № 457/03.08.2015 по ч.т.д. № 1473/2015 на 2-ро т.о. на ВКС.

Същевременно жалбоподателят поддържа, че въззивното решение е неправилно, поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост. Счита за неправилен извода на съда, че предпоставка за уважаването на иска по чл.29, ал.1, предл. 3-то ЗТРРЮЛНЦ е наличието на активи на заличеното дружество, поради което е налице неправилно приложение на чл.273, ал.1 ТЗ. Пзовава се на определение № 50426/12.10.2022г. по ч.гр.д. № 1984/2022г. на I т.о. на ВКС, в което е посочено, че в производството по чл.29 ЗТРРЮЛНЦ не може да се преценява възможността ищецът да се удовлетвори от имуществото на ответното дружество. Сочи, че с решение № 5/1.06.2017г. по т.д.№ 3674/2015г. на I т.о. ВКС приема разрешението, дадено в решение № 45/16.07.2012г. по т.д.№ 4/2011г. на I т.о. на ВКС, че липсата на предпоставките за приключване на ликвидацията, съгласно чл. 273, ал. 1 от ТЗ, сред които е уреждане на всички задължения и разпределеност на имуществото, представляват порок на вписаното заличаване в ТРРЮЛНЦ. В тази връзка цитира и решение № 174/05.02.2021г. по т.д. № 1748/2019г. на 2-ро т.о. на ВКС, според което, при предявен иск по чл.29 ЗТРРЮЛНЦ, съдът обследва и се произнася по същество само относно съществуването на вписаното обстоятелство.

Също така намира за превратно приложени чл.273, ал.1 и чл.267, изр. второ ТЗ, с които въззивният съд незаконосъобразно е обосновал правото на заличеното ответно дружество, което е длъжник по висящо изп.дело на ДСИ, успешно да проведе производство по ликвидация по чл.266 и сл. ТЗ, вместо, поради липса на имущество и наличие на задължение към ищеца - да иска откриване на производство по търговска несъстоятелност, която има съвсем различни правни последици от ликвидацията по ТЗ.

При доказано наличие на задължения на ответника, не е съобразено, че липсата на активи е основание за производство по несъстоятелност, а не за заличаване на дружеството от търговския регистър след производство по ликвидация. Претендира присъждане на направените разноски, вкл. за юрисконсултско възнаграждение, за всички инстанции.

Ответникът по жалбата и по делото, „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД –заличен търговец, чрез особения си представител в писмен отговор изразява становище, че подадената касационна жалба не отговаря на изискванията за допускане до касационно разглеждане по чл.280 ГПК.

С определение по чл.288 ГПК по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на основание чл.280, ал.1, т.3 ГПК по правния въпрос: „Липсата на имущество на дружество в ликвидация при наличие на неудовлетворени безспорни вземания на негов кредитор, основание ли е за приключване на производството по ликвидация и за заличаване на дружеството от търговския регистър?“.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, Второ отделение, като взе предвид оплакванията в жалбата и доводите на страните, с оглед правомощията си по чл.293 ГПК, приема следното:

Въззивният състав е намерил искът за допустим, тъй като за ищеца съществува правен интерес от предявяването му, доколкото поддържа, че вписаното обстоятелство по партидата на ответника не е възникнало валидно, защото не са се сбъднали предпоставките на нормата на чл.273, ал.1 ТЗ - не всички задължения на дружеството са уредени, в частност вземането на ищеца.

От събраните в първоинстанционното производство писмени доказателства е прието за установено, че с решение от 10.10.2020г. единственият съдружник във „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД е взел решение за прекратяване дейността на дружеството и започване на процедура по неговата ликвидация; определен е 6-месечен срок за приключване на ликвидацията, считано от датата на публикуване на поканата до кредиторите; за ликвидатор на дружеството е определен съдружника (и управител) Надежда Л. Р.. Във връзка с тези решения по партидата на търговеца „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД в ТР е осъществено вписване № 20201019160825 на лицето, определено за ликвидатор, както и на определения срок за провеждане на ликвидацията. Въз основа на заявление по образец Г-1 с № 20201020193623 по партидата на дружеството на 26.10.2020 г. е обявена покана до кредиторите, изготвена от назначения ликвидатор, с която същият оповестява, че се приканват всички кредитори на „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД в 6-месечен срок от обявяване на поканата в ТР да предявят вземанията си спрямо дружеството пред назначения му ликвидатор. Впоследствие с № 20210817153018 по искане на ликвидатора е вписано заличаването на „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД като търговско дружество.

Установено е още, че по искова молба от 02.08.2013 г. на Агенция по заетостта срещу „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД с влязло в сила на 20.06.2017г. решение на Софийски градски съд от 20.06.2017г. по в.гр.д. № 13984/2016г. е признато за установено по реда на чл.422 ГПК, че на основание чл.92 ЗЗД „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД дължи на Агенция по заетостта сума в размер на 2 137,75 лева, представляваща неустойка по чл.3.1.2. от договор от 18.07.2011г., ведно със законната лихва, считано от 28.09.2012г. до окончателното изплащане, за което вземане е издадена заповед за изпълнение от 04.04.2013г. по ч.гр.д. № 45625/2012г. на Районен съд - София, като на основание чл.78, ал.1 ГПК „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД е осъден да заплати на Агенция по заетостта сумата 142,75 лева - разноски за исковото производство пред СРС, 142,75 лева - разноски за въззивното производство и 142,75 лева - разноски за заповедното производство. Въз основа на решението Агенция по заетостта се е снабдила с два изпълнителни листа срещу длъжника: изпълнителен лист от 05.11.2019г. за главницата от 2 137,75 лева, представляваща неустойка, ведно със законната лихва от 28.09.2012г. до окончателното изплащане, и изпълнителен лист от 08.10.2019г. за присъдените разноски, като е

образувано изп. дело № 2055/2019г. на ДСИ при Районен съд-София. Длъжникът по изпълнението - „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД, е получил на 17.01.2020г. покана за доброволно изпълнение по двата изпълнителни листа, връчена на управителя и съдружник към този момент Надежда Р.. Впоследствие Надежда Р. е взела участие в изпълнителния процес, правейки редица изявления пред съдебния изпълнител, в качеството си на управител на дружеството - длъжник.

Решаващият състав е намерил е за неоснователно възражението на особения представител на ответника, че към момента на откриване на производството по ликвидация ищецът вече не е бил кредитор на „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД, поради изтекла погасителна давност по отношение на вземанията, на които ищецът е титуляр. Мотивирано е, че с влязлото в сила решение от 20.06.2017г., прекъснатата с предявяване на иска на 28.09.2012г. давност, е започнала да тече нова петгодишна давност, съобразно разпоредбата на чл.117, ал.2 ЗЗД, като този срок е прекъснат през м.11.2019г., когато кредиторът е образувал изпълнително дело срещу „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД. С оглед изложеното е заключено, че към момента на откриване на производството по ликвидация /м.10.2020г./ вземанията на ищеца са съществували и са били известни на законния представител на длъжника.

Констатирано е, че по делото не са представени доказателства ищецът да е предявил вземането си до ликвидатора в пределите на 6-месечния срок, посочен в покана, обявена в ТР, както няма и твърдения в тази насока. Същевременно е прието, че ответникът не е доказал да е отправил писмена покана до кредитора-ищец да предяви вземанията си. Апелативният състав е счел, че ликвидаторът е бил длъжен да отправи писмена покана на известните му безспорни кредитори, какъвто е ищецът, за предявяване на вземанията, тъй като вземането му е установено с влязло в сила съдебно решение, въз основа на което са издадени два изпълнителни листа, в каквато насока е и решение 5/01.06.2017г. по т.д. № 3674/2015г. на 1-во т.о. на ВКС. Всички останали - неизвестни на длъжника или спорни по основание вземания, кредиторите следва да предявят в срока по чл.272, ал.1 ТЗ.

Същевременно съдът е посочил, че за да е основателен искът за установяване на вписано несъществуващо обстоятелство - заличаване на дружеството, трябва да се установи, че към момент на подаване на заявлението с искане за вписване на заличаване на търговеца, последният притежава някакво имущество, което да не е използвано нито за удовлетворяване на кредиторите му, нито да е разпределено на едноличния собственик на капитала, или в процеса след извършеното заличаване е било открито някакво ново имущество за разпределение в производство по ликвидация. Само ако се установи, че дружеството притежава имущество, би било от значение дали ликвидаторът е поканил неговите кредитори да предявят вземанията си - чрез обявяване на покана в търговския регистър и чрез изпращане на поканата до известните кредитори на дружеството, и е удовлетворил всички техни вземания с получените средства от осребряване на наличното имущество. Заключено е, че в тази хипотеза производството по ликвидация приключва, поради невъзможност да бъде осъществена крайната му цел и търговецът трябва да бъде заличен.

Предвид гореизложеното решаващият състав е констатирал, че от една страна ликвидаторът не е изпълнил задължението си да отправи към известния кредитор /ищеца/ индивидуална писмена покана да предяви вземанията си, но от друга е несъмнено, че към момента на подаване на искането за заличаване дружеството не е имало никакво имущество, подлежащо на осребряване и служещо за удовлетворяване на кредиторите. Намерил е, че доказателство за това са и материалите по приложеното изп. дело, водено срещу длъжника. От същите е установил, че „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД е длъжник, спрямо когото не е било възможно провеждането на успешно принудително изпълнение, тъй като не разполага с имущество, което да бъде осребрено и с приходите от което да се покрият задълженията към кредитора Агенция по заетостта. Посочено е, че в протокола за опис на движимо имущество от 10.09.2020г. съдебният изпълнител е удостоверил, че в

посетеното жилище не са открити движими вещи, които да съставляват имущество от патримониума на „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД. Липсват и твърдение на ищеца в тази посока - „ФАКТОР БАЛАНС“ ООД да е било заличено при наличие на неразпределено имущество, което може да послужи за удовлетворяването на Агенция по заетостта.

Въз основа на горното решаващият състав е достигнал до извода, че в производството по ликвидация не могат да бъдат извършени каквито и да било допълнителни действия за удовлетворяване на кредиторите, дори и да има такива, поради което то е изчерпало целта си и следва да се приеме за приключило на основание чл.273, ал.1 ТЗ. Като резултат от това ликвидаторът е бил длъжен да поиска заличаване на дружеството от търговския регистър, каквото искане е направено със заявлението и обстоятелството е било вписано, поради което не е налице вписване на несъществуващо обстоятелство. Посочено е, че този извод не противоречи на приетото в решение № 45/16.07.2012г. по т. д. № 4/2011г. на I т.о. на ВКС, че обективната липса на предпоставките за приключване на производството по ликвидация, съгласно чл. 273, ал. 1 ТЗ – уреденост на всички задължения и разпределеност на имуществото на дружеството, независимо от оповестяване на съществуването им в доклада на ликвидатора, представляват порок на вписаното заличаване на търговеца, тъй като настоящият казус е различен – не е налично имущество на длъжника към момента на заявяване за вписване заличаването на търговеца от търговския регистър.

По поставения правен въпрос:

Съгласно чл. 625, вр. чл. 607а ТЗ, производството по несъстоятелност се открива по подадена до съда писмена молба от ликвидатора на търговско дружество (в ликвидация) при наличие на някое от основанията по чл. 607а, ал.1 ТЗ (неплатежоспособност / свържзадълженост). Нещо повече, на основание чл. 626, ал. 2 ТЗ, ликвидаторът не само има правото, но и задължението да подаде молба по чл. 625 ТЗ за откриване на производство по несъстоятелност в 30-дневен срок от настъпване на състоянието на неплатежоспособност / свържзадълженост на търговеца. При наличие на безспорни неудовлетворени вземания на кредитор по чл. 608, ал. 1 ТЗ и липса на имущество на длъжника - ООД, по отношение на последния е налице както състояние на неплатежоспособност, така и на свържзадълженост, поради което и задължение на ликвидатора на дружеството по чл. 626, ал. 2 ТЗ да подаде молба по чл.625 ТЗ. Липсата на имущество на длъжника не е пречка за откриване на производството по несъстоятелност, видно от разпоредбата на чл.632, ал.1 ТЗ, според която производство по несъстоятелност се открива и когато наличното имущество на длъжника е недостатъчно да покрие началните разноси, непредплатени по реда на чл. 629б ТЗ.

Конкуренцията между производствата по ликвидация и несъстоятелност е разрешена в чл. 272а, ал. 1 ТЗ в полза на производството по несъстоятелност, тъй като производството по ликвидация може да се развие и приключи по чл. 273 ТЗ със заличаване на дружеството само, ако са уредени всички задължения на длъжника към кредиторите и остатъкът от имуществото (ако има такъв) е разпределен. Производството по ликвидация се прекратява от датата на влизане в сила на решението за откриване на производство по несъстоятелност, което при обявено в ликвидация дружество се съпътства и с решение за обявяване на длъжника в несъстоятелност, доколкото при ликвидация дейността на предприятието е прекратена – чл. 272а, ал. 1, изр. последно ТЗ. Считано от датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност до влизането му в сила ликвидационното производство се счита спряно по силата на закона.

Предвид гореизложеното, настоящият състав на ВКС дава следния отговор на поставения правен въпрос: „Липсата на имущество на дружество в ликвидация, при наличие на неудовлетворени безспорни вземания на негов кредитор по чл. 608, ал. 1 ТЗ, не е основание за приключване на производството по ликвидация и за заличаване на дружеството от търговския регистър, а е основание за подаване от ликвидатора на молба

по чл.625 ТЗ ”.

По основателността на касационната жалба:

На първо място, не е налице поддържаната от касатора евентуална недопустимост на акта, поради ненадлежно представителство на насрещната страна от особен представител. Дори да се приеме, че такова е налице, това не би се отразило на допустимостта на процеса, тъй като не е порок, засягащ сезирането на съдилищата – с исковата молба, съответно с подадените жалби, изхождат от самия ищец, като относно останалите предприети действия, дори да са извършени при липса на представителна власт, на този порок може да се позовава само страната, от името на която те са предприети, с оглед накърненото ѝ право на защита, като това би било относимо единствено към правилността, а не към допустимостта на съдебния акт. В настоящия случай, доколкото юридическото лице е заличено от търговския регистър, са налице предпоставките за назначаване на особен представител на същото.

С оглед дадения отговор на поставения правен въпрос незаконосъобразен е изводът на въззивния съд, че при наличие на неудовлетворено известно безспорно вземане на кредитор по см. на чл.272, ал.1 ТЗ, но при липса на имущество на длъжника за удовлетворяването му, е налице основание за заличаване на дружеството в ликвидация от търговския регистър. В очертаната хипотеза възниква задължение по чл.626 ТЗ на ликвидатора да подаде молба по чл.625 ТЗ за открива и обявяване на длъжника в несъстоятелност при условията на чл.632, ал.1, вр. чл.272а, ал.1 ТЗ.

Предвид гореизложеното, настоящият състав на ВКС намира, че в конкретния случай не е налице предпоставката по чл.273, ал.1 ТЗ за приключване на производството по ликвидация – уреденост на безспорно и известно вземане на дружеството към негов кредитор по търговска сделка, поради което заличаването на длъжника от търговския регистър съставлява вписване на несъществуващо обстоятелство.

Предвид изложеното, искът по чл.29 ЗТР за установяване несъществуване на посоченото обстоятелство е основателен и следва да бъде уважен.

28. Когато конкретният размер на авторското възнаграждение, при който авторът би разрешил използването на неговото произведение, се установява по делото, както и когато авторът не разграничава отделните лицензионни територии и свързаните с тях различни пазарни условия, за да бъде приложен уреденият в чл. 95, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП принцип за определяне на справедливо обезщетение, неговият размер следва да отговаря поне на минималния стандарт, а именно на действително определеното от автора лицензионно възнаграждение, независимо от обстоятелството на коя територия е извършено нарушението на авторските права и къде са настъпили вредоносните последици, причинени от това непозволено увреждане.

чл. 95 ЗАПСП

Решение № 32 от 28.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 725/2023 г., I т. о., докладчик съдията Красимир Машев

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Н.Т. срещу Решение № 9/10.01.2023 г. , постановено по в. т. д. № 883/2022 г. по описа на Софийския апелативен съд, Търговско отделение, в частта, в която след отмяна на Решение № 260519/03.08.2022 г., постановено по т. д. № 350/2020 г. по описа на СГС, ТО, частично са отхвърлени предявените от Н.Т. срещу „Далла турс“ ЕООД кумулативно обективно съединени деликтни искове с правно основание чл. 95 ЗАПСП и по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, както следва: 1) над присъдената сума от

1400 лв. до пълния предявен размер от 9044,39 лв. - обезщетение за причинени имуществени (пропуснати ползи и претърпени загуби) и неимуществени вреди от ползване на фотографията „Залив на Котор“, разгласена на авторския сайт на Т. през м. 12.2018 г., извършено чрез публикуването ѝ на сайта на „Далла турс“ ЕООД с цел предлагане на екскурзии до Черна гора, като искът за обезщетение на причинените неимуществени вреди е предявен за сумата от 500 лв. (част от общо претендираната сума в размер на 1000 лв.) и 2) над присъдената сума от 99,95 лв. до пълния предявен размер от 579,99 лв., представляваща законна лихва върху главното парично притезание, изтекла за периода от 07.06.2019 г. до 18.02.2020 г. Въззивното решение, като необжалвано, е влязло в сила в частта, в която предявените деликтни искове са уважени.

Касаторът поддържа, че въззивното решение е незаконосъобразно, тъй като е постановено при неправилно приложение на материалния закон - при определяне на дължимото обезщетение за неправомерното използване на процесното фотографско произведение следва да се вземе предвид размера на пропуснатото лицензионно възнаграждение, което авторът би получил при правомерно развитие на правоотношението, т.е. в случай че не бе извършено твърдяното нарушение на неговите авторски права и то съобразно националния пазар, на който той функционира (ФРГ), а не съобразно българския национален пазар, където ответникът осъществява своята търговска дейност.

В подадения писмен отговор на касационната жалба ответникът оспорва нейната основателност, като поддържа правно становище, че въззивният съд е обсъдил всички доказателства по делото, вследствие на което е достигнал до правилни фактически и правни изводи. Счита, че при определяне на дължимото заместващо и компенсаторно обезщетение за причинените на ищеца неимуществени и имуществени вреди (изразяващи се в пропуснати ползи, които възлизат на неполученото лицензионно възнаграждение за ползването на процесното фотографско произведение без съгласие на неговия автор) въззивният съд законосъобразно е приложил правната норма, уредена в чл. 95, ал. 3 ЗАПСП, съгласно която следва да се вземат предвид и всички обстоятелства, свързани с нарушението, пропуснатите ползи и неимуществените вреди, както и приходите, получени от нарушителя вследствие на извършване на нарушението. В този смисъл, твърди, че в процеса на доказване в настоящото исково производство било установено правнорелевантното обстоятелство, че ответното търговско дружество не е получило никакви приходи от осъществяването на туристически услуги за процесната дистанция в Черна Гора.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след преценка на събраните по делото доказателствени средства и заявените касационни основания, съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

За да постанови обжалваното решение, въззивният е съд е приел за установени в процеса на доказване всички правопораждащи предявените спорни материални права юридически факти, обуславящи възникването на правото на обезщетение за причинените от нарушението на авторското право върху процесното произведение (фотография) имуществени и неимуществени вреди. При определяне на размера на това обезщетение апелативният съд е съобразил правната норма, уредена в чл. 95, ал. 3 ЗАПСП, според която релевантни за обема на имуществената отговорност при накърняване на авторското право са всички обстоятелства, свързани с нарушението, пропуснатите ползи, неимуществените вреди, както и приходите, придобити от нарушителя вследствие на нарушението. Изяснил е, че отговорността за нарушено авторско право представлява особен вид деликтна отговорност, която има обективен характер и е без значение дали нарушителят е знаел или не за чуждите права върху произведението, поради което нарушителят дължи на автора на произведението обезщетение за причинените му вреди, настъпили в пряка причинна връзка с това противоправно деяние. Счел е, че в настоящия казус е приложима разпоредбата на чл. 95, ал. 3 ЗАПСП, тъй като ответното дружество е

публикувало процесната фотография на своя електронен сайт без разрешението на автора и без той да е посочен като неин създател, използвайки я за визуализиране на туристическа дестинация, за която е организирано екскурзия - по този начин процесната фотография би могла да бъде възприета визуално от неограничен кръг лица. В случая и доколкото липсват категорични и безспорни данни какви приходи въззивникът е придобил вследствие на нарушението, апелативният съд е обосновал правното съждение, че при определяне на претендираното обезщетение не би могло да се използва т. нар. „метод на приходите“, поради което приложение трябва да намери сравнителният метод (на пазарните аналози). Но при използване на този способ не следва да се приеме за единица за сравнение както определената цена за ползване на процесната фотография от самия ищец - в публикувания ценови лист на уебсайта му, така и Таблица за средни възнаграждения при продажба на фотографии, приложима в немската фото-индустрия. Прилагайки чл. 8, т. 1 от Регламент ЕО № 864/2007 на ЕП и на Съвета от 11 юли 2007 г. относно приложимото право към извъндоговорните задължения („Рим II“) и формираната практиката на СЕС по приложението му (напр. Решение от 3 октомври 2013 г. по С-170/12, Решение от 3 март 2022 г. по С-421/20, Решение от 3 март 2022 г. по С-421/20), съдът е счел, че несъмнено в тях е дадено разрешение на спорния по делото въпрос относно критериите, по които се определя обезщетението за пропуснати ползи при неправомерно използване на авторско произведение - именно българският съд е компетентен да се произнесе по отношение на вредата, причинена на територията на Република България, която се явява държава членка на сезираната юрисдикция, като вземе предвид критериите, определени от приложимия национален закон. Принципът за приложението на материалното право на държавата членка, в която се търси защита за нарушения на права върху обекти на интелектуалната собственост (*lex loci protectionis*) е приложим в случая и по аргумент от т. 26 от Преамбюла на този Регламент. В този смисъл, след като съзателят на произведението е потърсил защита на авторското си право с твърдения, че е нарушено на територията на Република България, въпросът как се определя обезщетението за пропуснати ползи при неправомерно използване на авторско право следва безсъмнено да се разреши съобразно приложимия българския материален закон, който е изцяло съответен на нормативните правила, уредени в съюзното право. При неговото приложение е необходимо да се съобрази, че ищецът е гражданин на ФРГ и определените от самия него цени за произведенията му, вкл. тези на немската фото-индустрия са несъответни на обществените и икономическите условия в България, поради което не могат да намерят приложение при определяне на обезщетението за причиняване на имуществени вреди на автора за територията на България.

На отделно основание ценовият лист на автора, достъпен в интернет на уебстраницата му, не давал информация за характера и основанието за начисляване на претендираните добавки към основната определена цена за интернет използване на произведенията му, респ. относно обстоятелството какво е основанието за начисляването им (допълнителни 50%, респ. допълнителни 100%).

Въз основа на така приетите за установени правнорелевантни обстоятелства и изложените правни доводи въззивният съд е достигнал до правния извод, че за определяне на обезщетението за причинените на автора имуществени вреди, представляващи пропусната полза, респ. неимуществени вреди - психически болки, страдания, стрес и дискомфорт, е приложимо нормативното правило, уредено в чл. 95а, ал. 1, т. 1 ЗАПСП, според което, когато искът е установен по своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, ищецът може да иска като обезщетение от 500 лв. до 100000 лв., като конкретният размер се определя по преценка на съда при предпоставките на чл. 95, ал. 3 и 4 ЗАПСП. Изяснил е, че тези изисквания освен че отчитат конкретиката на всеки един казус (релевантните за определяне на конкретното обезщетение обстоятелства, свързани с нарушението), установяват и специална предупредително-възпираща функция на

присъжданото обезщетение – то ще въздейства възпиращо и предупредително на нарушителя и на останалите членове на обществото.

При определяне на конкретния размер на дължимото обезщетение решаващият състав е съобразил обстоятелството, че процесната фотография е една, използвана е за период от около три месеца от въззивника, за да илюстрира допълнително с рекламна цел търговската му дейност (без да се акцентира на самото произведение), като в резултат на рекламните кампании не се установява търговецът да е придобил конкретни приходи, поради което апелативният съд е счел, че справедливото обезщетение възлиза на сумата от 500 лв. за причинени имуществени вреди, представляващи пропуснати ползи и 500 лв. за неимуществените вреди (общо на сумата от 1000 лв.). Към него следвало да бъде добавено и обезщетение за причинени вреди в размер на 400 лв., представляващи сторени извънсъдебни разноски за разрешаване на процесния спор – сума, платена като възнаграждение на представляващия го адвокат. Съобразно тези мотиви въззивният съд е отменил първоинстанционното решение в частта, в която предявеният иск за присъждане на обезщетение за причинени имуществени и неимуществени вреди е бил уважен над сумата общо от 1400 лв. до сумата общо от 9044,39 лв.

Съобразно изхода на правния спор по главния иск апелативният съд е отменил и решението в частта, в която е уважен акцесорният иск за заплащане на лихва за забава за периода от 07.06.2019 г. до 18.02.2020 г. над сумата от 99,95 лв. до присъдения размер от 579,99 лв., като в тези части е отхвърлил кумулативно обективно съединените осъдителни искове.

С определение № 2590/10.10.2024 по т. д. № 725/2023 г. на ВКС, I т. о. е допуснато касационно обжалване на решението на Софийския апелативен съд въз основа на специалната процесуална предпоставка, уредена в чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК за проверка дали обжалваното решение е постановено в противоречие със задължителните за правосъдните органи тълкувателни разяснения, дадени по т. 1 от ТР № 3/1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК по материалноправния въпрос: „В случаите, в които държавата, в която е извършено нарушението на авторско право, е различна от държавата по пребиваване на автора, който е водещият пазар за ценообразуване при определяне на размера на претърпените имуществени вреди под форма на пропуснато лицензионно възнаграждение, които подлежат на обезщетение по силата на чл. 95 ЗАПСП?“.

Преди да се произнесе по повдигнатия материалноправен спор, предмет на настоящото исково производство, касационната инстанция следва да изясни дали българският съд е международно компетентен да разгледа предявените искове за защита на твърдените субективни материални права и в случай че той притежава международна компетентност, да установи кой е приложимият национален правопорядък при решаване на настоящия казус с международноправен елемент (ищецът е с обичайно местопребиваване във ФРГ, а ответното търговско дружество е със седалище в Република България).

Съгласно правната норма на чл. чл. 4, ал. 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12.12. 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, уреждаща общите правила относно международната компетентност на съдилищата в държава членка на Европейския съюз, исковете срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка. Съобразно неговия предмет правният спор по настоящото исково производство не попада сред изключенията за приложимост на този регламент – арг. чл. 1, т. 2 от Регламента. Съгласно разпоредбата на чл. 63, б. „а“ от Регламента за неговите цели търговско дружество има местоживеене в мястото, където се намира неговото седалище по устав. Следователно, тъй като седалището на ответното търговско дружество е в Република България, международно компетентен – съгласно общите правила по чл. 4, ал. 1 от Регламента, да разгледа процесните искове за защита на накърнено субективно

авторско право върху фотографското произведение, е българският съд.

Тъй като по своето правно естество процесните искове са деликтни, ищецът, който твърди, че релевантните имуществени и неимуществени вреди са настъпили на територията на Република България, и съгласно уредената в чл. 7, ал. 2 от регламента специална международна компетентност („по дела относно непозволено увреждане... - в съдилищата на мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие”) българският съд също е международно компетентен съд да разреши правния спор за защита на накърнени авторски права, с който е сезиран.

Съгласно дадени разяснения в съображение 26 от Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11.07.2007 г. относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II”) по отношение на нарушенията на права върху обекти на интелектуална собственост следва да се запази всеобщо признатият принцип за прилагане на правото на държавата, в която се търси закрила (*lex loci protectionis*), като за целите на този регламент понятието „права върху обекти на интелектуална собственост” следва да се тълкува като означаващо, например, авторско право и сродни права. По силата на чл. 8, т. 1 от този регламент приложимо е националното материално обективно право на държава членка, в която се търси защита на нарушаване на права върху обекти на интелектуална собственост, когато това нарушение е вследствие на неизпълнение на извъндоговорни задължения, вкл. на непозволено увреждане (деликт), какъвто е настоящият случай. Следователно, за решаването на правния спор, предмет на настоящото исково производство, е приложимо обективното материално право на Република България, уреждащо обществените отношения, развили се по повод на нарушено авторско право върху фотографско произведение.

Материалноправният въпрос, по който е допуснато въззивното решение до касационно обжалване, е разрешен със задължителните за правосъдните органи тълкувателни разяснения, дадени по т. 1 от ТР № 3/1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК - при нарушение на абсолютното субективно авторско право възникват нови относителни права на защита срещу нарушителя, включително иск за обезщетение (чл. 95 ЗАПСП). Заради характера на авторското право (единно, сложно, от смесен вид) размерът на обезщетението се претендира и определя общо. По аргумент от чл. 95, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП в общо определения си размер обезщетението трябва е справедливо (да съобразява всички обстоятелства и поправя всички последици от нарушението), както и да въздейства възпиращо и предупредително на нарушителя и на останалите членове на обществото. Предвид диспозитивното начало в гражданския процес (чл. 6, ал. 2 ГПК) не може да бъде отречена възможността да бъде търсено обезщетение и за нарушени отделни права (правомощия) в рамките на единното авторско право, съответно за отделен вид настъпили вреди, от които за пропуснато лицензионно възнаграждение. Правото на всеки автор по чл. 18, ал. 1 и чл. 19 ЗАПСП да получи възнаграждение за използване на произведението определя вредата от неразрешеното ползване като сигурна. Следва да се съобразява особената цел на обезщетението, както и изискването то да съответства на всички обстоятелства, свързани с нарушението, включително конкретното използване. Когато автор, гражданин на страната или лице с обичайно местопребиваване в нея, предяви иск по чл. 95 ЗАПСП за обезщетение с твърдение, че в нарушение на авторското му право произведението е използвано в страната без негово разрешение и е дължимо заплащането на обезщетение за неполучено лицензионно възнаграждение, обезщетението следва да е в размер на авторското (лицензионно) възнаграждение, за което ищецът би разрешил използването от ответника, а ако ищецът не би дал такова разрешение, съответно не би сключил договор с ответника – възнаграждението, за което ищецът би разрешил използването на друг ползвател в страната. Ако авторът не би разрешил използването (на ответника или изобщо), обезщетението следва да бъде допълнително завишено, съответно на изискването да се съобразяват всички обстоятелства относно нарушението, за да

въздействия обезщетението възпиращо и предупредително. При всяко положение на автора не може бъде присъдено по-малко от действителната пазарна цена на правото на използване, тъй като присъжданото обезщетение не би било справедливо. По аргумент от чл. 38, ал. 2, ал. 3 и ал. 5 ЗАПСП неполученото авторско (лицензионно) възнаграждение, за което авторът би разрешил използването, не е единствената възможна имуществена вреда. На автора се дължи обезщетение на база действителната печалба на ответника, извлечена от нарушението, която понякога е много по-голяма. Даденото по-горе тълкуване съответства на минималните стандарти относно защитата на авторското право, установени с международни договори, както и хармонизационните правила на правото на Европейския съюз. Съгласно чл. 13, § 1, б. „а” и б. „б” обезщетението трябва да е съобразно действителните вреди, понесени от притежателя на правата в резултат на нарушението. Когато съдебните органи определят обезщетението, те вземат предвид всички приложими аспекти като например отрицателните икономически последици, включително пропуснатата печалба, които увредената страна е понесла, цялата несправедливо получена печалба от нарушителя, а когато е уместно, елементи, които са различни от стопанските фактори, като например морална щета, причинена на притежателя на правото поради нарушението. Като алтернатива на посоченото те могат, когато е уместно, да определят обезщетението като еднократна сума въз основа на следните елементи: най-малко размера на лицензионните и авторските възнаграждения и хонорари, които биха били дължими, в случай че нарушителят е поискал официално разрешение да използва въпросното право като интелектуална собственост.

В практиката на Съда на Европейския съюз при тълкуване на Директива 2004/48 се приема, че обезщетението по член 13, параграф 1, буква б) , което е въз основа на хипотетично лицензионно възнаграждение, се прилага в подходящи случаи, а Директива 2004/48 трябва да се тълкува като установяваща принципа, че изчисляването на размера на обезщетението, което трябва да бъде изплатено на притежателя на правото на интелектуална собственост, трябва да се стреми да гарантира, че последният е напълно обезщетен за действително понесените от него щети, включително морални (решение от 17.03.2016 г. на Съда, Christian Liffers (C-99/15), ECLI:EU:C:2016:173).

При даденото тълкуване относно обезщетението по чл. 95 ЗАПСП за пропуснатото авторско (лицензионно) възнаграждение на автор, гражданин на страната или лице с обичайно местопребиваване в нея, в случай на частноправни отношения с международен елемент, когато е приложимо българското материално право като право на държавата, в която се търси закрила, аналогично обстоятелството, че използването е на територията на страната (лицензионна територия), е относимо, когато то би било от значение при даването от автора разрешение за използването на ответника или на друг ползвател в страната. По аргумент от чл. 36, ал. 6 ЗАПСП само съобразяването на икономическата среда и стандарт на територията на отделната държава от автора при сключването на лицензионен договор обосновава размер на обезщетението за пропуснатото лицензионно възнаграждение, съответен на този пазар. Съществува възможност авторът да не разграничава отделните лицензионни територии и свързаните с тях различни пазарни условия.

При определяне на обезщетение по чл. 95 ЗАПСП за пропуснатото лицензионно възнаграждение в случаи с международен елемент е съобразим пазарът в страната като пазар на държавата, в която е извършено нарушението на авторското право, но този пазар не е водещо обстоятелство. Той е относим, когато е взет предвид от автора при даването разрешение за използване или при остойностяването на правото на използване, при съобразяване и на всички останали обстоятелства, свързани с използването на конкретното произведение (начина, времето и мястото на използване, получените приходи и др.) и с нарушението (обстоятелства, при които е предприето, форма на вина, отношение на нарушителя към извършеното, дали използването продължава въпреки възраженията на автора и др.).

Следователно, когато конкретният размер на авторското възнаграждение, при който авторът би разрешил използването на неговото произведение, се установява по делото, както и когато авторът не разграничава отделните лицензионни територии и свързаните с тях различни пазарни условия, какъвто е настоящият случай, за да бъде приложен уреденият в чл. 95, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП принцип за определяне на справедливо обезщетение, неговият размер следва да отговаря поне на минималния стандарт, а именно на действително определеното от автора лицензионно възнаграждение, независимо от обстоятелството на коя територия е извършено нарушението на авторските права и къде са настъпили вредоносните последици, причинени от това непозволено увреждане.

Въззивното решение е постановено в противоречие с материалния закон, разяснен с мотивите по т. 1 от ТР № 3/1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК (касационно основание по чл. 281, т. 3, предл. 1 ГПК).

Тъй като обжалваното решение е влязло в законна сила в частта, в която частично са уважени деликтните искове за заплащане на заместващо и компенсаторно обезщетение за причинени неимуществени и имуществени вреди вследствие на извършеното нарушение на авторските права върху процесното фотографско произведение – 1) до сума от 1400 лв. - обезщетение за причинени имуществени (пропуснати ползи и претърпени загуби) и неимуществени вреди от ползване на фотографията „Залив на Котор“, като искът за обезщетение на причинените неимуществени вреди е предявен за сумата от 500 лв. (част от общо претендираната сума в размер на 1000 лв.) и 2) до сума от 99,95 лв., представляваща законна лихва върху главното парично притежание, изтекла за периода от 07.06.2019 г. до 18.02.2020 г., т.е. в частта, в която въззивното решение не е обжалвано, основанието (правопораждащите спорните материални права юридически факти) на предявените кумулативно обективно съединени осъдителни искове е установено със сила на пресъдено нещо, като спорът по настоящото дело се съсредоточава върху обстоятелството дали въззивният съд правилно е приложил критериите за присъждане на справедливо обезщетение за причинените на автора имуществени и неимуществени вреди вследствие нарушението на неговото авторско право - съобразно нормативно установените критерии и материалноправни предпоставки, предписани в чл. 95, ал. 2, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП.

От представената към исковата молба извадка на публикуваната на сайта на ищеца тарифа на съответното лицензионно възнаграждение за предоставяне за ползване на фотографските произведения, чийто автор е той, както и от заключението на приетата като компетентно изготвено и неоспорена от страните съдебно-фотографска експертиза, изготвено от вещото лице Е. Н., се установява, че фотографът е оповестил на неограничен кръг правни субекти установените отнапред от него авторски възнаграждения за ползване на създадените от него фотографски произведения. В установения ценоразпис авторът не е разграничил отделните лицензионни територии и свързаните с тях различни пазарни условия (ответникът нито твърди, нито установява, че ищецът би предоставил ползването на притежаваното от него авторско право върху процесното произведение на територията на Република България или на правни субекти, чието обичайно пребиваване е в Република България при по-ниски лицензионни възнаграждения от тези, които той е установил в своя ценоразпис).

Напротив, ответникът не оспорва този правнорелевантен факт, а в отговора на исковата молба и в молбата от 03.02.2021 г. поддържа правно твърдение, че не тарифата, а други обстоятелства, вкл. пазарните аналози или извършени продажби на българския или на международния пазар са относими за установяване на стойността на авторското възнаграждение, което авторът би получил в случай на свободна продажба при предоставяне на правото на ползването на обекта на авторското право.

От ценоразписа, публикуван на интернет страницата на ищеца, се установява, че при ползване на всеки един лицензионен материал (всяка една фотография) в Интернет до 3

месеца се дължи авторско възнаграждение в размер на 1385 евро (Раздел 2 „Онлайн употреба”), като в Раздел 11 „Кредитни линии” е посочено, че по подразбиране кредитите „Nico Trinhhaus/sumfinity.com” трябва да изглеждат в съседство с лицензирания материал в кредитната линия, придружаваща лицензирания материал. В случай обаче когато лицензираният материал (снимка) се използва без придружаваща кредитна линия, следва да се доплати лицензионно възнаграждение в размер на 100% от общата лицензионна такса.

От фактическите изводи, до които е достигнала съдебно-фотографската експертиза, се установява, че минимално определеното на авторския сайт на ищеца лицензионно възнаграждение за предоставяне на правото на ползване на неговите фотографии възлиза на сумата от 1385 евро без ДДС - обичайна е и практиката в Република България авторите на фотографски произведения да посочат на сайта си авторските възнаграждения и условията, при които трети лица могат да използват тези снимки. При изслушването на тази съдебна експертиза в проведеното пред първоинстанционния съд на 31.03.2021 г. о. с. з. вещото лице пояснява, че всеки фотограф сам определя тарифата, по която предоставя правото за ползване на неговите фотографски произведения, като лицензионното възнаграждение в размер на 1385 евро за използване на една снимка до три месеца е съответно и на българския пазар. Разяснява и действителния смисъл, вложен в Раздел 11 „Кредитни линии” от ценоразписа на ищеца, публикуван в Интернет страницата му – надбавката от 100% върху установеното лицензионно възнаграждение се заплаща, в случай че лицензираният ползвател на фотографското произведение има право да не посочва кой е авторът на обекта, предмет на авторската защита. От извършения анализ на професионалната фотографска дейност, осъществявана от ищеца, вещото лице е обосновало фактическото съждение, че основният приход на този автор се формира от продажба на снимки за домашно ползване („Там маржът е огромен, печалбата е огромна”), поради което ищецът привлича клиенти при прочитане на името му върху произведението – „Когато някой използва неговата снимка и отдолу има име, [клиентите] могат да отидат и да си купят снимката. И най-вероятно това за него е по-ценно, отколкото да продаде един кадър за някаква реклама”. Следователно, надбавката от 100% върху основното лицензионно възнаграждение не представлява „санкция“ (за постигане на генералната и специалната превенция към нарушителя и останалите правни субекти по смисъла на чл. 95, ал. 4 ЗАПСП), а е допълнително авторско възнаграждение за възможността лицензираният ползвател да използва произведението без да оповестява името на неговия автор, т.е. при съзнателно неупражняване от автора на уреденото в чл. 15, ал. 1, т. 4 ЗАПСП неимуществено право да иска при всяко използване на произведението по съответния начин да бъдат обозначавани името му, псевдонима му или друг идентифициращ го авторски знак.

В този смисъл, в случай че ответното търговско дружество не бе извършило процесното нарушение на авторското право на ищеца върху процесното фотографско произведение, неговият носител би получил лицензионно възнаграждение общо в размер на сумата от 2770 евро (двойният размер на авторското възнаграждение при липсата на означаване на автора върху обекта на авторска защита). Тя представлява имуществена вреда под формата на пропусната полза (пропуснат доход, който с висока степен на сигурност би постъпил в патримониума на автора).

В стойността на компенсаторното обезщетение (за причинените на автора имуществени вреди под формата на пропуснати ползи) не следва да се включва надбавка от 50% („Онлайн магазин + 50%” съобразно Таблицата за средните възнаграждения при продажба на фотографии, установена от съсловния германски Съюз на професионалните търговци на фотографии) върху основното лицензионно възнаграждение, тъй като в ценовата листа на ищеца, публикувана в Интернет, не е посочена такава надбавка. Такова допълнително авторско възнаграждение е предвидено само за реклама за офлайн използване (т. 3 от

ценоразписа на автора).

Наистина, в Таблицата за средните възнаграждения при продажба на фотографии, установена от Съюза на професионалните търговци на фотографии във ФРГ, е предвидена надбавка при онлайн магазин: „50% надбавка върху съответния хонорар”, но при изрично определен от ищеца на неговия Интернет сайт вид и размер на лицензионното възнаграждение за отстъпване на ползването на фотографии, чиито автор е той, не може да се използват методи за изчисляване на авторски възнаграждения дори и те да са обобщени от съсловна организация. Нещо повече, в Таблицата за средните възнаграждения при продажба на фотографии, установена от съответната съсловна организация във ФРГ, са определени значително по ниски средни авторски възнаграждения за използване онлайн, интернет, уеб дизайн на фотографии до 3 месеца (релевантния по делото период) от тези, които самият ищец е определил: 1) при използване на подстраница средните лицензионни възнаграждения възлизат на сумата от 150 евро и 2) при използване на начална страница – 225 евро. А установеното от ищеца авторско възнаграждение за използване на създадена от него фотография до 3 месеца възлиза на сумата от 1385 евро – повече от шесткратния размер на средните лицензионни възнаграждения за използване на фотография на лицензионната територия на ФРГ.

Този юридически подход – за съобразяване на средните лицензионни възнаграждения и обичайните надбавки върху него, определени от съсловна организация във ФРГ, би бил приложим, само в случай че авторът не бе установил конкретен вид и размер на авторското възнаграждение за отстъпване на ползването на фотографското произведение. В този смисъл са и тълкувателните разяснения по точното прилагане и приложение на материалния закон (чл. 95 ЗАПСП), дадени по т. 1 от ТР № 3/1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК – ако конкретният размер на авторското (лицензионно) възнаграждение, при което авторът би разрешил използването, не се установява по делото или авторът не би разрешил използване, независимо дали на ползвател в страната или изобщо, обезщетението е на база размера на действителната пазарна цена (стойностния еквивалент) на правото на използване на произведението на територията на страната, като и в тези случаи се преценяват всички останали обстоятелства във връзка с нарушението. Присъжданото обезщетение като база не може да бъде по-ниско от действителната пазарна цена на правото на използване в страната, за да е справедливо.

Следователно, с оглед на обстоятелството, че ищецът е определил в своя ценоразпис конкретни по вид и размер лицензионни възнаграждения за отстъпване на ползването на неговите фотографски произведения (по периоди), като не е установил надбавка за използването им при онлайн магазин, в стойността на компенсаторното обезщетение не трябва да се включва претендираната сума от 692,50 евро („онлайн магазин + 50%).

При определяне на компенсаторното обезщетение по смисъла на чл. 95, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП за причинените имуществени вреди на автора от нарушаване на притежаваното от него авторско право следва да се вземе предвид правнорелевантното обстоятелство, че ответното търговско дружество, макар и да е използвало процесното фотографско произведение без съгласие на неговия автор за рекламна цел – да популяризира своята търговска дейност при организиране през релевантния период на екскурзии до Черна Гора, не е реализирало печалба. От една страна, на ищеца принадлежи процесуалното задължение (доказателствената тежест) да установи в процеса на доказване приходите, получени от нарушителя вследствие на извършеното от него противоправно деяние, а от друга страна, от показанията на свидетеля А. М. (водеща счетоводната отчетност на търговеца) се изяснява, че през релевантния период до Черна Гора са били осъществени две екскурзии (първата с 12 души, а втората с 16 човека), като не само не била реализирана печалба, а се е достигнало до загуба - разходите по организирането на тези екскурзии са в по-висока стойност от получените приходи („Полученото по повод на двете екскурзии е общо около 10000 лв., а разходите бяха повече. Сумата от 1000 лв. е на

практика загуба”). Свидетелят изяснява и правнорелевантното обстоятелство, че към момента на извършване на нарушението търговецът не е бил регистриран по ЗДДС, т.е. към релевантната редакция на правната норма, уредена в чл. 96, ал. 1 ЗДДС (ДВ, бр. 97/2017 г., в сила от 1.01.2018 г.), неговият облагаем оборот за последните 12 последователни месеца преди процесния не е надвишавал 50000 лв. Следователно, ответното търговско дружество не е извършвало облагаеми доставки по ЗДДС на значителна стойност.

Ищецът не е установил в процеса на доказване, че е изживял негативни емоции при извършване на нарушението на неговото авторско право - извън обичайните, които изпитва всеки творец, чието субективно авторско право е накърнено, поради което при прилагането на тълкувателните разяснения по т. 3 от ТР № 3/1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК, и касационната инстанция достига до правния извод, че заместващото обезщетение за причинените на ищеца неимуществени вреди вследствие на процесния деликт възлиза на сумата от 500 лв. (съобразно нормативните изисквания, уредени в чл. 52 ЗЗД).

При така приетите за установени правнорелевантни обстоятелства и изложените правни доводи, както и с оглед на факта, че определеното от автора основно лизингово възнаграждение за предоставяне на ползването на негово фотографско произведение (в размер на сумата от 1385 евро) възлиза на сбора от повече от шесткратния размер на средните лицензионни възнаграждения за използване на фотография във ФРГ, компенсаторното обезщетение за причинените имуществени вреди (под формата на пропусната полза) в двукратния размер от 1385 евро (общо 2770 евро, равняващи се на сумата от 5417,65 лв.), ведно с компенсаторното обезщетение за причинените му имуществени вреди (под формата на имуществени загуби) в размер от 400 лв. – извънсъдебни разноски за уреждане на правния спор, предмет на настоящото исково производство, както и със заместващото обезщетение за причинените му неимуществени вреди от релевантното нарушение на притежаваното от него авторско право върху процесното фотографско произведение в размер на 500 лв. или общо сумата от 6317,65 лв. (5417,65 лв. + 500 лв. + 400 лв.), е от правното естество да се постигне специалната и генералната превенция при определяне на справедливо обезщетение – по смисъла на чл. 95, ал. 4 ЗАПСП, а именно този размер ще въздейства възпиращо и предупредително както по отношение на нарушителя, така и на останалите членове на обществото.

Тъй като въззивното решение е влязло в сила в частта, в която предявеният деликтен иск е уважен, като размерът на обезщетението по чл. 95, ал. 4 ЗАПСП за причинените на ищеца имуществени и неимуществени вреди от релевантното нарушение е присъден в националната валута на Република България (макар и част от имуществените вреди да са в евро), общото справедливо обезщетение трябва също да се определи в лева.

При този изход на правния спор по главния иск основателен се явява и акцесорният иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД за заплащане на законна лихва върху главното парично притезание в размер общо на сумата от 6317,65 лв., изтекла за периода от 07.06.2019 г. до 18.02.2020 г., която възлиза на 451,01 лв. (този размер е определен от съда на основание чл. 162 ГПК с помощта на електронен калкулатор).

Следователно, на основание чл. 293, ал. 1 ГПК въззивното решение трябва да бъде отменено в частта, в която след отмяна на първоинстанционното решение апелативният съд е отхвърлил предявения от Н.Т. срещу „Далла Турс“ ЕООД деликтен иск с правно основание чл. 95, ал. 1 ЗАПСП над присъдената сума от 1400 лв. до 6317,65 лв., представляваща обезщетение за причинени имуществени (пропуснати ползи и претърпени загуби) и неимуществени вреди от ползване на фотографията „Залив на Котор“, разгласена на авторския сайт на Т. през м. 12.2018 г., извършено чрез публикуването ѝ на сайта на „Далла турс“ ЕООД с цел предлагане на екскурзии до Черна гора, като искът за обезщетение на причинените неимуществени вреди е предявен за сумата от 500 лв. (част

от общо претендираната сума в размер на 1000 лв.), както и в частта, в която е отхвърлен акцесорният иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД над присъдената сума от 99,95 лв. до 451,01 лв., представляваща законна лихва върху главното парично притезание, изтекла за периода от 07.06.2019 г. до 18.02.2020 г., като в тези части предявените кумулативно обективно съединени искове трябва да бъдат уважени, както следва: 1) по иска с правно основание чл. 95, ал. 1 ЗАПСД допълнително за сумата от 4917,65 лв. (6317,65 лв. – 1400 лв.) и 2) по иска с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД допълнително за сумата от 351,06 лв. (451,01 лв. - 99,95 лв.).

В останалата обжалвана част решението като правилно трябва да бъде оставено в сила.

29. Производството по чл. 47 ЗМТА не е такова по обжалване на арбитражното решение и извън правомощията на ВКС е проверката на правилността на отделните процесуални действия на решаващия орган. Уредбата на арбитражната процедура, съгласно глава V на ЗМТА е преимуществено с диспозитивни норми, от съдържанието на които страните могат да се отклонят чрез сключено помежду им споразумение или чрез непротивопоставяне на допуснато нарушение в хода на арбитражното производство – изрично писмено и веднага. Тази уредба, както изрично повелява чл. 24, пр. трето ЗМТА, обаче, е подчинена на императивното правило за осигуряване равна възможност за защита на всяка от страните в процеса, от което те не могат да се отклонят – предварителен отказ от такова право би бил недействителен. Последното не означава да се извърши преценка за наличие на пропорционалност в разрешените на всяка от страните процесуални възможности за защита, а дали страната е била обективно лишена от каквато и да било защита /напр. недадена възможност за отговор, неразгледан отговор/, на каквото не е приравнима хипотезата на мотивиран отказ на арбитражния състав по доказателствено искане на страната или обосноваване на същия с преклузия относно процесуално действие на страната.

чл. 47, ал. 1, т. 6 ЗМТА

Решение № 35 от 29.01.2025 г. на ВКС по т. д. № 1585/2023 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова

Производството е образувано по искова молба на „Агро Строй“ 77 ЕООД, за отмяна на арбитражно решение № 1/30.05.2023 г. по арбитражно дело при арбитър ad hoc Г. Н. Г. - № 1/2022 г., с което ищецът е осъден да заплати на „Агродрип“, ООД суми, дължими като възнаграждение за изпълнени СМР, обезщетение на вреди от забава и неустойка за лошо изпълнение, на основание сключени между страните три договора - рег. № 47/22.10.2019 г., рег. № 44/ 27.10.2020 г. и рег. № 45/28.10.2020 г. Ищецът формално сочи основанията на чл. 47, т. 1, пр. 1 и т. 6 ЗМТА, като се позовава на следните обстоятелства: Съгласно арбитражната клауза в договорите, на които са основани претенциите, всички спорове, породени от същите следва да се отнасят за разрешаване пред Международен арбитражен съд при „Алианс за правно взаимодействие“ - София, съобразно Правилника за работа на този съд - такъв Правилник не е предоставен на страната, не ѝ е известен да съществува, не е достъпен на сайта на Международен арбитражен съд „Алианс за правно взаимодействие“, – София. Ищецът твърди, че дейността на арбитър ad hoc Г. е „обвързана от дейността на този арбитражен съд,, но доколкото той не съществува, е налице основанието по чл. 47, ал. 1 , т. 1, пр. първо ЗМТА /недееспособност на страната , която иска отмяната, при сключване на арбитражното споразумение/.

Същевременно, липсата на Правилник, по който да е провеждано арбитражното

производство, доколкото арбитър Г. се е позовал на чл. 24 ЗМТА - разглеждането на делото по начин, който самият той смята подходящ, но без да посочи точно какъв, според страната удовлетворява основанието по чл. 47, ал. 1, т. 6 ЗМТА.

Насетне в исковата молба ищецът се позовава на : 1/ недопуснати му от арбитър Г. доказателствени искания, по които липсва произнасяне, в нарушение на чл. 36, ал. 1 ЗМТА и накърняване принципа за равнопоставеност на страните, доколкото е допуснал дори преклудирани искания на ищеца; 2/ бъдещи съмнения за безпристрастност действия на арбитър Г.: а / неосъществено призоваване на електронния адрес на страната, след като арбитърът не разполага с деловодство и по начало не е ясен приложимия начин на призоваване, вкл. след отправено изрично искане за това; призоваване по телефон - при това от процесуалния представител на противната страна /без да се твърди, че „Агро Строй 77„ООД е било подведено от същия или по причина конкретния начин на призоваване негов представител не се е явил в което и да било проведено по арбитражното дело заседание; б/ неуважено от арбитър Г. искане за отвод, тъй като в качеството си на адвокат на „Агродрип„ ООД многократно е защитавал дружеството /посочени 8 дела /, като не е представил и декларация по чл. 13 ЗМТА; в/ отказ на арбитър Г. да предостави на „Агро Строй 77„ ООД протоколите от заседанията на хартиен носител; г/ отложено първо заседание по арбитражното дело, с определение от 15.12.2022 г., доведено до знанието на ищеца на датата на първоначалното му насрочване - 20.12.2022 г., въпреки отправена от ищеца предходна молба, за изрично потвърждаване датата на заседанието, на електронния му адрес; д/ с оглед отложеното заседание от 20.12.2022г., молбата на ищеца „Агродрип„ ООД, с доказателствени искания, е била уважена с определение на арбитъра от 22.12.2022г., без възможност за становище на ответника, като не се оспорва връчването ѝ нему на 20.12.2022 г., нито се твърди депозирано, но неразгледано становище на страната; на 18.01.2023г. – преди провеждане на заседание по делото, за което страната не спори, че е била уведомена на електронния си адрес, процесуалният представител на „Агро Строй 77„ ЕООД и воденият от него свидетел / непосочени с имена / са присъствали на упълномощаване процесуалния представител на противната страна – адв. П. от арбитър Г., да го представлява по наказателно дело в [населено място].

В обобщение - поради нарушаване разпоредби на ЗМТА и достатъчно данни за съмнение в безпристрастността на разгледалия делото арбитър ad hoc - Г. Г. – страната намира , че е налице основание по чл. 47, ал. 1, т. 6 ЗМТА /образуване на арбитражния съд и на арбитражната процедура в нарушение на императивни разпоредби на ЗМТА/ доколкото няма спор, че липсва изрично споразумение между страните за арбитражната процедура. Нарушение на тази разпоредба се твърди и поради разглеждането на делото по неясни процесуални правила, вкл. относно реда за призоваване на страните, предвид това, че не е прилаган, а и не е известно на страната да съществува Правилник на Арбитражен съд при Международен арбитражен съд „Алианс за правно взаимодействие„ – София. Формално посоченото основание по чл. 47, ал. 1, т. 1 ЗМТА не е обосновано с относими към същото обстоятелства.

Следователно, искът следва да се разгледа на основание чл. 47, ал.1, т. 6, пр. второ ЗМТА. Предявен е в срока по чл. 48, ал. 1 ЗМТА, считано от датата на постановяване на самото арбитражно решение.

За да се произнесе по доводите и възраженията на страните , настоящият състав съобрази следното:

Арбитражната клауза, идентична по съдържание и в трите договора, сключени между страните, гласи: „Всички спорове, възникнали между страните или породени от клаузите на този договор се отнасят за разрешаване пред Международен Арбитражен съд при „Алианс за правно взаимодействие„ – София, съобразно Правилника за работа на съответния АС, за дела, основани на арбитражни споразумения от Едноличен арбитър

/решаващ орган/, посочен от ищеца или пред договорен – инцидентен Арбитраж /ад хок/, който Арбитражен съд страните определят в състав – Арбитър ад хок Г. Н. Г. / с посочени ЕГН и адрес на същия/, чиито решения са окончателни и задължителни за страните. Правото на избор, относно избора на Арбитраж, е изрично право на ищеца,,.

Арбитражното производство е иницирано с директно адресиране на исквата молба до арбитър ад хок Г. Н. Г.. С отговора на исквата молба ответникът и настоящ ищец „Агро Строй 77“ ЕООД не е възразил срещу компетентността на арбитража, а за неяснота по каква процедура ще бъде разглеждан спора, считайки че и арбитърът ад хок е обвързан с приложение на Правилника за работа на посочения в арбитражната клауза институционален арбитраж. Ответникът е предявил и отвод на арбитър Г., с молба, резулирана за получена на 19.12.2022 г., по съображения, че същият е бил процесуален представител на ищцовото дружество по няколко дела, водени в Районен и Окръжен съд – Пловдив / посочени с номера /. С оглед дългогодишната свързаност между ищеца и арбитъра са заявени съмнения в безпристрастността на последния. Процесуално представителство, предходно осъществявано от Г. Г. по отношение ищеца, не се оспорва по делото, вкл. е признато в декларацията на арбитъра от 21.09.2022 г.. С определение от 22.12.2022г. арбитър Г. е изложил съображения за неоснователност на искания отвод, оставяйки го без уважение, акцентирайки основно на персоналния му, предварителен избор за арбитър от всяка от страните, обвързващ ги със силата на закон / чл.20а ЗЗД /. Този изначален избор предполага, според арбитъра, формирано информирано доверие на всяка от страните в личността на арбитъра. Изложени са мотиви, че така уговорена арбитражната клауза има последиците на тристранен договор – между страните и арбитъра и последният се явява обвързан от задължение да разгледа правния спор. Изложеното очевидно е в смисъл, че преценката на личността на арбитъра ад хок е следвало да се извърши въз основа на всички значими обстоятелства, към момента на сключване на арбитражната клауза и доколкото процесуалното му представителство за ищеца не съставлява нововъзникнало, спрямо този момент, обстоятелство, то не съставлява основание за отвод. „Агро строй 77“ ЕООД не оспорва, че не е обжалвало отказа на арбитър Г. да се отведе от разглеждане на делото, като твърди, че не е упражнило това си потестативно право поради неуведомяване за определението на арбитъра от 22.12.2022г. Това твърдение, обаче, е невярно, видно от депозирано становище на дружеството по арбитражното дело, съдържащо коментар относно мотивите за отказа, с акцентирание върху квалифицирането на обстоятелствата по отвода като новоузлати от дружеството, макар и не нововъзникнали.

Преобладаващо, посочените обстоятелства страната съотнася към довода си наличие на основание за отвод на арбитър Г., наред с обстоятелствата, директно обосновавали искането за отвод: видна в поведението му пристрастност спрямо ищеца в арбитражното производство, за сметка на отношението му към „Агро Строй 77“ ЕООД. Наличието на основание за отвод на арбитъра, обаче, не е обстоятелство от естество да бъде подведено под някоя от хипотезите на чл. 47, ал. 1 ЗМТА и конкретно - към хипотезата на т. 6, сочена от ищеца, освен когато и до приключване на арбитражното производство страната е останала в неизвестност за обосноваващите отвода обстоятелства / така решение по т.д.№ 2179/22 г. на II т.о. на ВКС /. Не такъв, обаче, е настоящият случай. За страните, които поддържат основание за отвод на арбитражния състав, въз основа на обстоятелства, станали им известни след конституирането му / каквито са настоящите /, е предвидена защитата по чл. 14 и сл. ЗМТА. В случая „Агро строй 77“, ЕООД се е възползвал от правото си да поиска отвод на арбитъра, но не и от правото си да обжалва отказа му да се отведе. Пропускът му да проведе защитата си докрай не може да обоснове разширително тълкуване на чл. 47, ал. 1, т. 6 ЗМТА.

По начало, сочените от ищеца обстоятелства, съгласно преждеизложеното в п. 2, са заявени в обосноваване пристрастност на арбитъра. Не са обвързани с твърдение за

нарушение на сключено между страните споразумение / такова не се спори, че няма / или на конкретни разпоредби на ЗМТА, относно арбитражната процедура. Ищецът се позовава на уговорено приложим Правилник за работата на Международен Арбитражен съд при „Алианс за правно взаимодействие“, – София. Този АС, обаче, е уговорен между страните като възможен избор на арбитражна институция, наред с възможен избор на арбитър ad hoc Г. Г., който избор е предоставен на ищеца, респ. на всяка от договарящите страни, за която би възникнал интерес от правна защита. В случая, ищецът е избрал арбитър ad hoc Г. Г., поради което визирият в клаузата Правилник на институционален арбитраж е неприложим за конкретното производство. Изрично определеният от страните арбитър изключва / освен в хипотеза на основания за отвод, останали неизвестни за страната до приключване на арбитражното производство / възможно основание за отмяна по чл. 47, ал. 1, т. 6, пр. първо ЗМТА.

Разпоредбата на чл. 47, ал. 1, т. 6, пр. второ ЗМТА предвижда, че арбитражното решение се отменя, когато арбитражната процедура не е съобразена със споразумението на страните, освен ако то противоречи на повелителни разпоредби на този закон, а ако липсва споразумение – когато не са приложени императивни разпоредби на този закон. По приложението на чл. 47, ал. 1, т. 6, пр. второ ЗМТА е установена последователна практика на ВКС. С решения по т. д. № 920/2012 г., II т. о., т. д. № 2651/2014 г., I т. о., т. д. № 246/2017 г., II т. о., т. д. № 1546/2018 г., II т. о. и т. д. № 82/2020 г., I т. о. се приема, че основания за отмяна по чл. 47, ал. 1, т. 6 ЗМТА са отклонения от приложимите правила, които засягат образуването на арбитражния съд или арбитражната процедура като цяло, т. е. когато е приложен процесуален ред, различен от предписания от закона или уговорения в споразумението, като не са основания за отмяна отделните процесуални нарушения в арбитражното производство. Това произтича от естеството на арбитража, като средство за извънсъдебно уреждане на спорове, основаващо се на волята на страните и разпоредителната им власт спрямо техните частни правоотношения. Производството по чл. 47 ЗМТА не е такова по обжалване на арбитражното решение и извън правомощията на ВКС е проверката на правилността на отделните процесуални действия на решаващия орган. Уредбата на арбитражната процедура, съгласно глава V на ЗМТА е преимуществено с диспозитивни норми, от съдържанието на които страните могат да се отклонят чрез сключено помежду им споразумение или чрез непротивопоставяне на допуснато нарушение в хода на арбитражното производство – изрично писмено и веднага. Тази уредба, както изрично повелява чл. 24, пр. трето ЗМТА, обаче, е подчинена на императивното правило за осигуряване равна възможност за защита на всяка от страните в процеса, от което те не могат да се отклонят – предварителен отказ от такова право би бил недействителен / така в решение по т.д. № 27/2022 г. на I т.о. на ВКС /. Последното не означава да се извърши преценка за наличие на пропорционалност в разрешените на всяка от страните процесуални възможности за защита, а дали страната е била обективно лишена от каквато и да било защита / напр. недадена възможност за отговор, неразгледан отговор /, на каквото не е приравнима хипотезата на мотивиран отказ на арбитражния състав по доказателствено искане на страната или обосноваване на същия с преклузия относно процесуално действие на страната.

Съгласно чл. 24 ЗМТА, при липса на изрично споразумение между страните относно арбитражната процедура се прилагат разпоредбите на глава V от закона, както е сторил и арбитър Г., позовавайки се на разпоредбата. Обоснован с конкретни обстоятелства довод, за нарушена защита на страната, в преждепосочения смисъл, като възможно основание по чл. 47, ал. 1, т. 6, пр. второ ЗМТА, исковата молба не съдържа. На ответника е предоставено право на отговор и същият е съобразен от арбитъра. С определение от 11.11.2022 г. са приети представените от ответника доказателства и уважено доказателственото му искане за свидетели. Разпитан е доведеният от ответника свидетел. По направеното искане за техническа експертиза има мотивирано произнасяне, с

определение в протокол от открито заседание на 18.01.2023г. Правилността на преценката на арбитражния състав, че при така формулираните въпроси експертизата е неотносима към предмета на спора, е извън обхвата на настоящата проверка, за съответствие на арбитражната процедура с императивната норма на чл. 24 ЗМТА.

Предвид преждеизложеното, искът се явява неоснователен и следва да се остави без уважение.